

Jaarlijks
evaluatieverslag
2020

Mensenhandel en mensen- smokkel

Achter gesloten deuren

Myria in actie

Federaal Migratiecentrum

Jaarlijks
evaluatieverslag
2020

Mensenhandel en mensen- smokkel

Achter gesloten deuren

Myria in actie

Inhoud

Inleiding.....	5
DEEL 1: FOCUS: UITBUITING VAN HUISPERSONEEL.....	7
Hoofdstuk 1	
Huishoudelijk werk: juridisch kader.....	9
1. Statuten.....	9
1.1. Dienstbodes en huisbedienden	9
1.2. Dienstencheques.....	10
1.3. Au-pairjongeren	10
1.4. Diplomatiek huispersoneel.....	11
2. Misbruik van huispersoneel.....	13
3. Conclusie	13
Hoofdstuk 2	
Huishoudelijk werk en mensenhandel.....	14
1. Dienstbodes bij particulieren.....	15
2. Huishoudpersoneel bij diplomaten.....	16
Hoofdstuk 3	
Preventie van mensenhandel in de huishoudsector	19
1. Kwetsbaarheid van huispersoneel en het belang van preventie.....	19
2. Preventiemaatregelen bij arbeidsmigranten	20
2.1. Sensibilisering van het grote publiek.....	20
2.2. Empowerment huispersoneel	21
2.3. Controlemechanismen om misbruik te voorkomen	23
2.4. Rol van de vakbond inzake preventie	25
3. Preventie bij diplomatiek huispersoneel.....	27
3.1. Stappenplan voor tewerkstelling van diplomatiek huispersoneel.....	28
3.2. Preventiemaatregelen gericht op diplomatiek huispersoneel in het buitenland	28
4. Aanbevelingen	29
EXTERNE BIJDRAGE: <i>Slavery behind the door</i> – Economische uitbuiting van huispersoneel.....	30

DEEL 2: EVOLUTIE VAN HET FENOMEEN EN STRIJD TEGEN MENSENHANDEL EN MENSENSMOKKEL 33

Hoofdstuk 1

Recente ontwikkelingen van het juridische en politieke kader 34

1.	Evoluties van het Europese juridische en politieke kader.....	34
1.1.	Mensenhandel	34
1.2.	Mensensmokkel	35
2.	Evoluties van het Belgische juridische en politieke kader.....	36
2.1.	Mensenhandel en mensensmokkel.....	36
2.2.	Andere maatregelen.....	36
3.	Impact van de COVID-19-crisis op mensenhandel.....	37

EXTERNE BIJDRAGE: Impact van de COVID-19-pandemie op economische uitbuiting.....	38
---	-----------

EXTERNE BIJDRAGE: Is de schending van de coronamaatregelen een bijkomende indicator van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting?	42
--	-----------

EXTERNE BIJDRAGE: Controles op (privé)prostitutie en mensenhandel in coronatijden	46
--	-----------

EXTERNE BIJDRAGE: Uitbuiting en slavernij – Gevaren van de impact van de economische crisis	50
--	-----------

CONCLUSIE: Coronavirus en mensenhandel.....	52
--	-----------

Hoofdstuk 2

Dossieranalyse 54

1.	Mensenhandel.....	54
1.1.	Seksuele uitbuiting	54
	Nigeriaans dossier Mama Leather	54
1.2.	Economische uitbuiting	61
	Dossier tuinbouw	61
2.	Mensensmokkel.....	62
	Dossier-Sechmet.....	62

Hoofdstuk 3

Overzicht van de rechtspraak 2019 – begin 2020..... 69

1.	Tendensen	69
2.	Mensenhandel.....	70
2.1.	Arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.....	70
2.1.1.	Europees Hof voor de Rechten van de Mens, arrest van de Grote Kamer, zaak S.M. t. Kroatië, 25 juni 2020	70
2.1.2.	Europees Hof voor de Rechten van de Mens, arrest T.I. en andere t. Griekenland, 18 juli 2019	71
2.2.	Seksuele uitbuiting	72
2.2.1.	Nigeriaanse netwerken	72
2.2.2.	Chinese privé-prostitutie.....	75
2.2.3.	Thais prostitutienetwerk	76
2.2.4.	'Loveboy'-techniek.....	78
2.2.5.	Gedwongen en gewoonterechtelijk huwelijk.....	80

2.3.	Economische uitbuiting	82
2.3.1.	Bouw	82
2.3.2.	Horeca	84
2.3.3.	Kleinhandel	86
2.3.4.	Carwash	87
2.3.5.	Kippenkwekerij	88
2.3.6.	Bakkerij	89
2.3.7.	Sorteren van tweedehandskledij	90
2.3.8.	Huishoudelijk werk	91
2.3.9.	Voetbal	92
2.3.10.	Andere sectoren	93
2.4.	Uitbuiting van bedelarij	96
2.5.	Gedwongen criminaliteit	97
3. 	Mensensmokkel	98
3.1.	Rekrutering in het Maximiliaanpark	98
3.2.	Iraakse netwerken die bijzonder gewelddadig tewerk gingen	99
3.3.	Albanees netwerk	101
3.4.	Eritrese netwerken	102
3.5.	Afgaans smokkelnetwerk – gezamenlijk onderzoeksteam (JIT)	104
3.6.	Mensensmokkel geherkwalificeerd in hulp bij illegale immigratie (artikel 77 van de wet van 15 december 1980)	105
DEEL 3: STATISTIEKEN		107
	Inleiding	108
1. 	Mensenhandel	109
1.1.	Inbreuken mensenhandel (gegevens van de politie)	109
1.2.	Processen-verbaal van de RSZ-inspectiediensten (ECOSOC-teams)	110
1.3.	Strafzaken voor mensenhandel bij de parketten	111
1.4.	Nieuw opgestarte begeleidingen van slachtoffers mensenhandel door de gespecialiseerde opvangcentra	114
1.5.	Slachtoffers mensenhandel die in de procedure zijn gestapt (gegevens DVZ)	116
1.6.	Documenten uitgereikt door de Dienst Vreemdelingenzaken aan de slachtoffers mensenhandel en mensensmokkel	118
1.7.	Veroordelingen voor mensenhandel (gegevens van justitie)	119
2. 	Mensensmokkel	120
2.1.	Inbreuken mensensmokkel (gegevens van de politie)	120
2.2.	Strafzaken voor mensensmokkel bij de parketten	121
2.3.	Slachtoffers van een zwaardere vorm van mensensmokkel die in de procedure zijn gestapt (gegevens DVZ)	122
2.4.	Nieuw opgestarte begeleidingen van slachtoffers mensensmokkel door de gespecialiseerde opvangcentra	123
2.5.	Veroordelingen voor mensensmokkel (gegevens van justitie)	124
EXTERNE BIJDRAGE: Toelichting bij de statistische gegevens over onderzoeken naar mensenhandel door de ECOSOC-teams van de RSZ-inspectie in 2019		125
DEEL 4: AANBEVELINGEN		133
Bijlage: Overzicht aanbevelingen		138
MYRIA IN ACTIE		139

INLEIDING

Achter gesloten deuren, zo luidt de titel van het *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020* van Myria. Als Belgisch rapporteur mensenhandel heeft Myria de wettelijke opdracht om jaarlijks een onafhankelijk en openbaar verslag te maken waarin de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel wordt geëvalueerd en waarin de fenomenen mensenhandel en mensensmokkel uitgebreid worden belicht.

Exact tien jaar geleden werd de focus van het jaarverslag gebald in de titel *Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*. Dat verslag vormde toen het middelste luik van een triptiek waarin mensenhandel werd geanalyseerd in de context van zowel het vrij verkeer van personen en van diensten als de problematiek van schijnconstructies. Tijdens de huidige wereldwijde COVID-19-pandemie is de toenmalige hypothese opnieuw helemaal actueel en prangend: waar de overheid inbreuken op de sociale wetten en het arbeidsrecht met gerichte maatregelen aanpakt, behoort de strijd tegen mensenhandel uitdrukkelijk tot de objectieven.

Recente vaststellingen in het buitenland, zoals bij Tönnies in Rheda-Wiedenbrück (Duitsland), binnen de kledingindustrie in Leicester (Verenigd Koninkrijk) en bij de seizoenarbeid in Catalonië brachten woon- en werkomstandigheden aan het licht waarbij terecht vragen werden gesteld naar hun mens(on)waardigheid. Ook in België gebeurden vaststellingen waarbij nog moet worden uitgewezen of er ook feiten van mensenhandel aan het licht kwamen.

Achter gesloten deuren is een titel die door de COVID-19-pandemie een dubbele lading meekreeg. De focus op uitbuiting van huispersoneel wordt immers gebracht in een tijd waarin huispersoneel dat werkt in een context van uitbuiting meer dan ooit veroordeeld is tot werken en leven onder één dak met een werkgever.

Er zijn legio situaties ‘achter gesloten deuren’ met huispersoneel waarbij feiten van mensenhandel zelden aan het licht worden gebracht, tenzij slachtoffers naar buiten treden en de juiste deur vinden. Brussels sociaal inspecteur Bruno Devillé legt uit wat de recente vaststellingen zijn en waarom hij weinig evolutie ziet in de resultaten van de aanpak.

Tegelijk ging Myria ook breder na, aan de hand van een aantal externe bijdragen, wat de evoluties zijn van het fenomeen en van de aanpak van mensenhandel in situaties van complete of gedeeltelijke *lockdown*. Het aantal aanmeldingen van slachtoffers mensenhandel is alvast dramatisch gedaald.

Johan Debuf, eerste hoofdinspecteur van politie in de politiezone Brussel-Noord, onthult in zijn bijdrage wat we kunnen opmaken uit de seksadvertenties die online geplaatst worden, in een periode dat ook de prostitutie herhaaldelijk in *lockdown* ging. Net nu dossiers mensenhandel zelden geopend worden, schuilt achter elke sekswerker die actief blijft mogelijk de uitbuiting van een kwetsbare situatie.

Uit het regeerakkoord spreekt een zekere ambitie op het vlak van de strijd tegen mensenhandel, zowel op het terrein als inzake de structurele financiering van de gespecialiseerde centra of nog door parlementaire opvolging. Voor die parlementaire opvolging is er deze opdracht: de grootste uitdaging ligt zonder twijfel in de ontwikkeling van een aanpak waarbij op elk signalement van een minderjarige in een kwetsbare situatie — van mensensmokkel of mensenhandel — passend en sluitend wordt gereageerd.

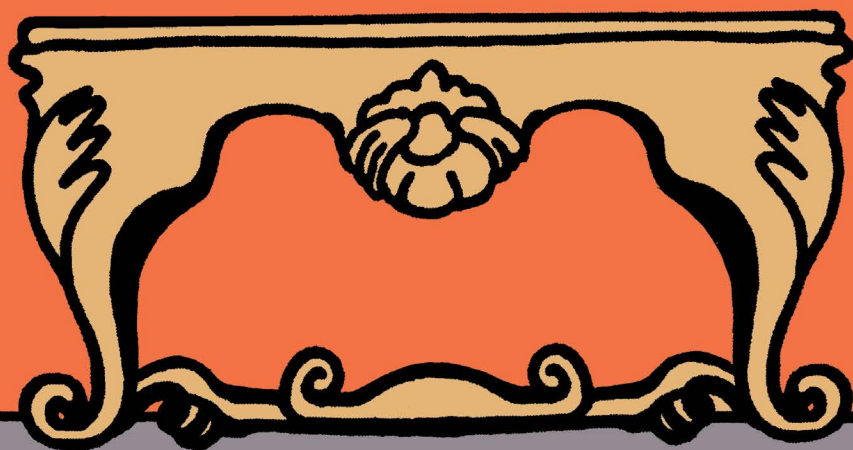
Ik wens u een aandachtige en verrijkende lezing toe van dit verslag.

Koen Dewulf,
Directeur

Deel 1: Focus

Uitbuiting van huispersoneel

Dit jaar wijdt Myria de focus van zijn verslag aan een problematiek die veeleer moeilijk op te sporen valt: de uitbuiting van huispersoneel. Huishoudelijk werk gebeurt in de privésfeer en ontsnapt derhalve aan de controles van de arbeidsinspectiediensten.

In de focus worden achtereenvolgens de algemene juridische aspecten van huishoudelijk werk (hoofdstuk 1), de dossiers inzake mensenhandel in deze sector (hoofdstuk 2) en de preventie van mensenhandel voor huishoudelijk werk (hoofdstuk 3) behandeld. Bruno Devillé, sociaal inspecteur en hoofd van het ECOSOC/MH-team binnen de RSZ-inspectie dat zich in Brussel over het fenomeen buigt, heeft een externe bijdrage geleverd.

Hoofdstuk 1

Huishoudelijk werk: juridisch kader

1. Statuten

Huishoudelijk werk neemt vele vormen aan: schoonmaken, koken, tuinieren, voor kinderen zorgen,... Een huishoudhulp kan in dienst zijn van één enkel gezin (intern of extern) of voor verschillende gezinnen werken.

Myria gebruikt hierna de algemene term 'huispersoneel', een categorie die onderverdeeld kan worden in huishoudpersoneel en au pairs. De statuten waaronder huishoudpersoneel werkt lopen soms sterk uiteen (dienstbodes, huisbedienden, dienstenchequewerknemers en diplomatiek huispersoneel). Daarnaast zijn er au pairs die geen werknemers zijn maar soms ook huishoudelijke taken kunnen uitvoeren.

1.1. | Dienstbodes en huisbedienden

Een arbeidsovereenkomst voor dienstbodes is "een overeenkomst waarbij een werknemer, de dienstbode, zich ertoe verbindt om tegen loon en onder het gezag van een werkgever in hoofdzaak huishoudelijke handenarbeid te verrichten in verband met de huishouding van de werkgever of van zijn gezin".¹ Zo zijn koks/kokkinnen of poetsvrouwen en *nannies* die in particuliere dienst zijn bij een werkgever dienstbodes.² Een werknemer

die daarentegen geen werk verricht dat gekwalificeerd kan worden als huishoudelijk werk (chauffeur, tuinman, ziekenoppas,...) of die voornamelijk intellectueel werk verricht (verpleegster, gouvernante,...) is geen dienstbode maar wel een huisbediende. Die laatste categorie wordt als volgt gedefinieerd: "Onder een huisbediende wordt verstaan de werknemer die in dienst is genomen om tegen loon en onder het gezag van een werkgever hoofd- of handarbeid uit te voeren binnen het onroerend goed, binnenshuis of buiten het huis, voor de privébehoeften van de werkgever of van diens gezin".³ Zowel de dienstbodes als de huisbedienden in loondienst sluiten met hun werkgever een arbeidsovereenkomst af.

Voor de werkgever van een dienstbode gelden verschillende sociale verplichtingen, zoals sinds 1 oktober 2014 de verplichting om hem of haar volledig aan de sociale zekerheid te onderwerpen.⁴ De vrijstellingen voor huisbedienden die vroeger bestonden zijn aan banden gelegd.⁵ Deze wijzigingen zijn goedgekeurd om te voldoen aan het IAO-verdrag over huispersoneel.⁶ Zo kreeg het huishoudpersoneel een gelijkaardige sociale bescherming als alle andere werknemers.

¹ Art. 5 van de wet van 3 juli 1978 op de arbeidsovereenkomsten en art. 353bis/11, lid 3 van de programmawet (I) van 24 december 2002.

² In september 2019 ondertekenden de sociale partners van Paritair Comité 323 — waaronder de dienstbodes vallen — een CAO waarmee een nieuwe functieclassificatie en nieuwe barema's voor dienstbodes ingevoerd werden. Volgens deze nieuwe classificatie wordt het statuut van dienstbode verdeeld in drie verschillende categorieën (schoonmaak, huishouden, kinderopvang). Om te bepalen tot welke categorie een werkneme(st)er behoort, moet er worden gekeken naar de hoofdtak. Zie Fairwork Belgium, *Werknemers zonder wettig verblijf, jaarverslag 2019*, pp. 24-26.

³ Art. 353bis/11, lid 2 van de programmawet (I) van 24 december 2002.

⁴ Koninklijk besluit van 3 juli 2014 tot intrekking van artikels 5 en 18 en tot wijziging van artikel 16 van het koninklijk besluit van 28 november 1969 tot uitvoering van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, *BS*, 28 juli 2014.

⁵ De vrijstelling van sociale zekerheidsbijdragen is nu beperkt tot werknemers die "occasioneel" werk verrichten. Daaronder wordt verstaan de activiteit of activiteiten verricht ten behoeve van het huishouden van de werkgever of zijn gezin, met uitzondering van manuele huishoudelijke taken, voor zover de werknemer deze occasionele taken binnen deze huishouding niet beroepsmatig en geregeld ontplooit, voor zover de vergoeding maar beperkt is en voor zover de taken niet meer dan acht uur per week bij één of meerdere werkgevers duren. Het gaat om diensten van intellectuele aard (bijvoorbeeld babysitten, begeleiding van ouderen, boodschappen doen voor mensen met beperkte mobiliteit, chauffeur zijn voor mensen met beperkte mobiliteit). Zie het verslag aan de Koning van het KB van 3 juli 2014 en <https://www.ucm.be/Actualites/Personnel-de-maison-assujetti-aux-cotisations-sociales-a-partir-du-01-10-2014>.

⁶ IAO-verdrag nr. 189 van 16 juni 2011 betreffende waardig werk voor het huispersoneel, aangenomen te Genève op 16 juni 2011 door de Internationale Arbeidsconferentie tijdens haar 100e zitting. Dit verdrag werd op 10 juni 2015 door België geratificeerd en is op 10 juni 2016 in werking getreden.

Elke privépersoon die huishoudpersoneel in dienst heeft voor huishoudelijke taken — ongeacht de omvang — die hoofdzakelijk uit handenarbeid bestaan (schoonmaken, strijken, wassen, tuinieren,...) wordt voortaan beschouwd als een werkgever en dient dus sociale bijdragen te betalen aan de RSZ. Vanuit het oogpunt van de sociale zekerheid bestaat vandaar geen onderscheid meer tussen het statuut van dienstbode en dat van huisbediende.

1.2. | Dienstencheques

De meeste huishoudhulpdiensten die enkele uren per week voor verschillende gezinnen in België werken doen dat in het kader van het dienstenchequesysteem. Aanvankelijk was dat bedoeld om zwartwerk in de huishoudsector aan te pakken, om extra jobs voor laaggeschoolden te creëren en om hulp in het huishouden toegankelijk te maken voor een groter deel van de bevolking.⁷ In dat systeem is de werkgever een erkend bedrijf, terwijl de klant (of gebruiker) het huishouden is dat een beroep doet op de diensten van de huishoudhulp. De dienstenchequeregeling verschilt per gewest.⁸ De klant moet zich inschrijven en dienstencheques bestellen, waarmee hij huishoudelijke taken kan laten uitvoeren tegen een voordelig tarief.

Huishoudhulpdiensten die in het kader van het dienstenchequesysteem werken sluiten een schriftelijke arbeidsovereenkomst met een erkend bedrijf. Dat garandeert hun een minimumloon en sociale bescherming. Zowel Belgische als buitenlandse werknemers kunnen een dienstencheque-arbeidsovereenkomst afsluiten. Deze laatste moeten desgevallend wel over een geldige arbeidskaart en verblijfsvergunning beschikken.⁹

1.3. | Au-pairjongeren

Au-pairjongeren¹⁰ worden wettelijk niet als werknemers beschouwd. Het gaat om buitenlandse jongeren tussen 18 en 25 jaar die maximaal twee jaar in een gastgezin verblijven. De bedoeling is om hun de kans te geven hun culturele horizon te verbreden en hun talenkennis te vergroten. De jongeren krijgen behalve kost en inwonen ook wat zakgeld (450 euro per maand).¹¹ In ruil zorgen ze voor de kinderen en verrichten ze kleine huishoudelijke taken. Die taken voor het gezin mogen in geen geval het hoofddoel van het verblijf vormen en niet meer dan vier uur per dag en twintig uur per week de tijd nemen.¹² Au-pairjongeren krijgen geen sociale bescherming. De gastgezinnen moeten wel een verzekering afsluiten die de risico's van medische, farmaceutische en hospitalisatiekosten in geval van een ongeval of ziekte dekt, naast een repatriëringsverzekering.

Indien de jongere komt uit een land dat geen lidstaat is van de Europese Economische Ruimte of uit Zwitserland, moeten desgevallend de formaliteiten voor het verkrijgen van arbeidsvergunningen, arbeidskaarten en visa worden vervuld.¹³

In geval van niet-naleving van de voorwaarden die verbonden zijn aan het specifieke statuut van au-pairjongere, wordt die laatste geacht te zijn aangeworven door het gastgezin in het kader van een arbeidsovereenkomst als dienstbode, zoals bedoeld in artikel 5 van de wet van 3 juli 1978 inzake arbeidsovereenkomsten.¹⁴ De Gewestelijke Werkgelegenheidsinspectie is op dat gebied bevoegd. De procedures zijn evenwel tijdrovend en omslachtig.¹⁵

Een aantal jaren geleden is de reglementering verstrengd om misbruiken aan te pakken. Toch lijkt deze bijzondere reglementering in de praktijk een aantal gezinnen in staat te stellen om heel goedkoop een dienstbode of

7 Or.c.a (intussen: Fairwork Belgium), *Huishoudpersoneel: door een andere bril bekeken*, 2010, p. 15: <https://fairworkbelgium.be/?id=265>.

8 <https://www.dienstencheques.brussels/>; <https://titres-services.wallonie.be/>; <https://dienstencheques.vlaanderen.be/>.

9 Cfr. <https://www.dienstencheques.brussels/>.

10 Zie artikels 24 tot 29 van het koninklijk besluit van 9 juni 1999 tot uitvoering van de wet van 30 april 1999 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers, *BS*, 26 juni 1999.

11 Art. 26, 4° van het koninklijk besluit van 9 juni 1999 tot uitvoering van de wet van 30 april 1999 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers.

12 Art. 27 van het koninklijk besluit van 9 juni 1999 tot uitvoering van de wet van 30 april 1999 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers.

13 <https://werk.belgie.be/nl/themas/internationaal/buitenlandse-werknemers/au-pair-jongeren-belgie> en https://dofi.ibz.be/sites/dvzoe/NL/Gidsvandeprocedures/Pages/De_au_pair_jongeren.aspx.

14 Art. 29 van het koninklijk besluit van 9 juni 1999 tot uitvoering van de wet van 30 april 1999 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers.

15 Op basis van een gesprek met Fairwork Belgium. Heel vaak gaat het om het recupereren van zakgeld dat niet is betaald.

kinderoppas in huis te halen.¹⁶ Een van de problemen daarbij is dat die gastgezinnen niet als werkgevers worden beschouwd, terwijl ze dat de facto soms wel zijn.¹⁷

Door de hardnekkige misbruiken¹⁸ pleiten sommigen ervoor deze reglementering af te schaffen en wettelijke alternatieven in te voeren voor regelmatige kinderopvang thuis.¹⁹

1.4. | Diplomatiek huishoudpersoneel

Het aantal diplomatieke missies en consulaire posten in België wordt op 303 geschat, goed voor ruim 8.000 werknemers.²⁰

Een bijzondere categorie dienstbodes bestaat derhalve uit huishoudpersoneel dat in particuliere dienst is bij diplomaten. Dat zijn personen die uitsluitend in particuliere huishoudelijke dienst van een lid van de diplomatieke missie zijn, verschillend van de werknemers van de zendstaat.²¹ Er moet dus een onderscheid worden gemaakt tussen huishoudpersoneel dat in particuliere dienst is van een diplomaat en het bedienend personeel, zoals chauffeurs, tuiniers of koks die naar België zijn gestuurd en die bij de huishoudelijke dienst van de missie of post van de zendstaat werkzaam zijn.²²

Deze dienstbodes zijn meestal onderdanen van derde landen, soms met dezelfde nationaliteit als hun werkgever.

Bijzondere identiteitskaart

Een arbeidskaart hebben deze dienstbodes niet nodig; ze krijgen via hun werkgever een bijzondere diplomatieke identiteitskaart.²³

Voordat de werknemer naar België vertrekt, sluiten de werkgever en de werknemer een arbeidsovereenkomst voor dienstbodes die in België zal worden uitgevoerd en waarbij de Belgische arbeidswetgeving van toepassing is. De Directie Protocol van de FOD Buitenlandse Zaken biedt een standaard arbeidsovereenkomst aan²⁴ — die op het vlak van het loon wel achterhaald is²⁵. De werknemer moet ook aan bepaalde voorwaarden voldoen. Zo mag hij niet de Belgische nationaliteit hebben en niet illegaal op het Belgische grondgebied verblijven.²⁶ Ook de werkgever moet aan een aantal verplichtingen voldoen die in de arbeidsovereenkomst dienen te zijn opgenomen. Hij moet de werknemer het overeengekomen loon betalen en hem een gezonde en fatsoenlijke woning ter beschikking stellen.

Sinds 1 oktober 2016²⁷ mag het loon overigens niet langer cash worden uitbetaald. Het dient verplicht op girale wijze (op de bankrekening van de werknemer) en in euro te worden overgeschreven.²⁸

De betrokken diplomatieke missie vraagt de Directie Protocol van de FOD Buitenlandse Zaken haar akkoord over het principe om een privébediende aan te werven. Bij deze vraag moet een aantal documenten worden gevoegd.²⁹

Zodra de dienstbode in België aankomt, moet de diplomatieke missie een aanvraag voor een bijzondere identiteitskaart indienen bij de Directie Protocol van de FOD Buitenlandse Zaken. In principe moet de

16 Or.c.a (intussen: Fairwork Belgium), *Huishoudpersoneel: door een andere bril bekeken*, 2010, p. 17: <https://fairworkbelgium.be/?id=265>

17 *Ibidem*.

18 Met name de Vlaamse Inspectie Werk en Sociale Economie. Or.c.a (intussen: Fairwork Belgium) verwijst naar het jaarverslag 2010 van deze inspectiedienst.

19 In die zin: Or.c.a (intussen: Fairwork Belgium), *Huishoudpersoneel: door een andere bril bekeken*, 2010, p. 17.

20 Commissie voor goede diensten (hierna: CGD), *Ambassadepersoneel*, december 2018, p. 3, beschikbaar via: <https://werk.belgie.be/nl/over-de-fod/gerelateerde-organen/commissie-voor-goede-diensten>.

21 Zie artikel 1, h) van het Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer van 18 april 1961, artikel 1, i) van het Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen van 24 april 1963, en punt 2.7.1.1. van de protocolgids "Immunititeiten en Voorrechten", gepubliceerd door de FOD Buitenlandse Zaken en beschikbaar op de website: https://diplomatie.belgium.be/nl/Diensten/Protocol/protocolgids/protocolgids_voorrechten_en_immunititeiten.

22 Art. 1, g) van het Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer en art. 1, f) van het Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen. Deze personen komen onder bepaalde voorwaarden ook in aanmerking voor een bijzondere identiteitskaart.

23 Art. 4, 7° van het KB van 30 oktober 1991 betreffende de documenten voor het verblijf in België van bepaalde vreemdelingen, *BS*, 17 december 1991. Deze bijzondere identiteitskaart mag alleen worden uitgereikt wanneer de particuliere bediende in dienst is van een hoofd van een diplomatieke missie, een hoofd van een consulaire beroepspost of van een hoofd van een erkende internationale organisatie met diplomatiek statuut (zie: CGD, *Ambassadepersoneel*, december 2018, punt 7.1.1.).

24 Zie bijlage 3 van hoofdstuk 2 van de protocolgids "Immunititeiten en voorrechten", p. 34.

25 De protocolgids wordt regelmatig geactualiseerd (laatste update: april 2020), net zoals Fairwork Belgium betreuren we evenwel dat de ter indicatie genoemde salarisschalen (die dateren van 2013) achterhaald zijn. Cfr. Fairwork Belgium, *Werknemers zonder wettig verblijf, Jaarverslag 2018*, p. 16.

26 Zie voor de volledige procedure punt 2.7 van de protocolgids "Immunititeiten en voorrechten".

27 Wet van 23 augustus 2015 tot wijziging van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers wat de betaling van het loon betreft, *BS*, 1 oktober 2015.

28 CGD, *Ambassadepersoneel*, december 2018, punt 7.1.5.

29 *Ibid.*, punt 7.1.2.

werknemer zijn kaart persoonlijk ophalen bij de Directie Protocol. Die is één jaar geldig en de werknemer moet die persoonlijk vernieuwen. Bij die gelegenheid kan hij worden geïnformeerd over zijn rechten als werknemer en eventuele problemen melden.

Tijdens gesprekken heeft Myria vernomen dat deze controle de voorbije jaren minder systematisch gebeurt. Soms is het de chauffeur van de diplomaat die de bijzondere identiteitskaart van de dienstbode komt ophalen, waardoor de werknemer geen rechtstreeks gesprek met de protocoldienst kan hebben. Naar verluidt zijn er op dat vlak wel de nodige verbeteringen gebeurd.

Commissie voor goede diensten

In het geval van een betwisting over de uitvoering van de overeenkomst kan de Commissie voor goede diensten³⁰ op verzoek van de werknemer of van de werkgever bemiddelen. Deze Commissie is opgericht door de ministeriële omzendbrief van 23 mei 2013 voor het personeel dat wordt tewerkgesteld in de diplomatieke missies.³¹ Haar belangrijkste taak bestaat erin oplossingen te zoeken voor problemen die zich kunnen voordoen tussen dit type personeel en de werkgever. Ze kan evenwel alleen een advies formuleren om in het geval van een geschil tot een minnelijke schikking te komen.³² De Commissie informeert de diplomatieke missies en de consulaire posten ook over hun verplichtingen.³³

Deze Commissie is samengesteld uit vertegenwoordigers van de Directie Toezicht op de Sociale Wetten van de FOD Werkgelegenheid, de Directie Protocol van de FOD Buitenlandse Zaken, de RSZ, de Dienst Coördinatie Internationale Relaties van de FOD Financiën, de FOD Sociale Zekerheid en de vakbondsorganisaties.³⁴

Volgens sommige bevrageden zou deze Commissie geen onverdeeld succes zijn. Het is immers bijzonder moeilijk een oplossing te vinden wanneer de werkgever niet wil meewerken. Anderen stellen dan weer dat de Commissie

wel nuttig werk levert, door bijvoorbeeld de lonen te berekenen in het geval van een minnelijke schikking.

Sociale zekerheid

Werknemers die in het bezit zijn van een bijzondere identiteitskaart type S — zoals de privébedienden — zijn in principe niet onderworpen aan de Belgische sociale zekerheid, behalve in bepaalde situaties.³⁵ Fairwork Belgium pleit er evenwel al jaren voor dat privébedienden van diplomaten van ambtswege onderworpen zouden zijn aan de Belgische sociale zekerheid.³⁶

Lokaal aangeworven privébedienden

Als privébedienden lokaal worden aangeworven³⁷, zal de Directie Protocol van de FOD Buitenlandse Zaken geen bijzondere identiteitskaart uitreiken. Dan is de Belgische wetgeving inzake arbeidsrecht en sociale zekerheid van toepassing.³⁸ Deze personeelsleden komen niet in aanmerking voor een bevoorrecht statuut krachtens het Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer³⁹ en het Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen⁴⁰. Sinds 15 februari 2018 zijn diplomatieke missies, permanente vertegenwoordigingen en consulaire posten die in België gevestigd zijn en die lokaal aangeworven personeel in dienst hebben verplicht de arbeids- en loonvoorwaarden te respecteren zoals die zijn vastgelegd in de collectieve arbeidsovereenkomsten van het (de) paritair(e) comité(s) waaronder zij vallen⁴¹: normaal onder

30 Cfr. <https://werk.belgie.be/nl/over-de-fod/gerelateerde-organen/commissie-voor-goede-diensten>.

31 Omzendbrief van 23 mei 2013 tot oprichting van een Commissie voor goede diensten, beschikbaar op: <https://werk.belgie.be/nl/over-de-fod/gerelateerde-organen/commissie-voor-goede-diensten>.

32 Art. 4, 1 van de omzendbrief van 23 mei 2013 tot oprichting van een Commissie voor goede diensten. Indien de poging tot verzoening tussen de partijen mislukt, kan de werknemer zich tot de hoven en rechtbanken wenden.

33 Zo heeft ze een informatiebrochure voor het ambassadepersoneel gepubliceerd: CGD, *Ambassadepersoneel*, december 2018, beschikbaar via <https://werk.belgie.be/nl/over-de-fod/gerelateerde-organen/commissie-voor-goede-diensten>.

34 Art. 5 van de omzendbrief van 23 mei 2013 tot oprichting van een Commissie voor goede diensten.

35 Met name wanneer ze onder het Belgisch recht inzake sociale zekerheid vallen krachtens een internationaal akkoord of wanneer ze niet zijn vrijgesteld van het Belgisch recht inzake sociale zekerheid krachtens de Conventies van Wenen inzake het diplomatiek verkeer en de consulaire betrekkingen. Zie CGD, *Ambassadepersoneel*, december 2018, hoofdstuk VII: Particuliere bedienden, 7.1.6 en hoofdstuk III: Sociale zekerheid.

36 Fairwork Belgium, *Werknemers zonder wettig verblijf, Jaarverslag 2018*, p. 16.

37 De Directie Protocol definieert lokaal aangeworven personeelsleden als: "het personeel dat lokaal wordt aangeworven door de diplomatieke missies, de permanente vertegenwoordigingen en consulaire posten, en dat binnen de voorwaarden valt om in België te mogen werken".

38 CGD, *Ambassadepersoneel*, december 2018, punt 7.1.14.

39 Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer van 18 april 1961.

40 Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen van 24 april 1963.

41 Deze wijziging is ingevoerd door artikel 2 van de wet van 15 januari 2018 houdende diverse bepalingen inzake werk, BS, 5 februari 2018, de zogenaamde 'wet Epis'. Dit artikel is gewijzigd door artikel 2, § 3 van de wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités. Volgens Fairwork Belgium en de Intersyndicale voor de diplomatieke missies (samenwerking tussen de vakbonden ACV-CSC en ABVV-FGTB) zouden deze bepalingen over de paritaire comités ook van toepassing zijn op werknemers die in het bezit zijn van een bijzondere identiteitskaart type 'S', onder wie het huishoudpersoneel dat in particuliere dienst is bij diplomaten. Zie in dit verband Fairwork Belgium, *Werknemers zonder wettig verblijf, Jaarverslag 2018*, p. 14. Dit standpunt wordt evenwel niet gedeeld door de Directie Protocol van de FOD Buitenlandse Zaken.

PC 337 (non-profitsector), behalve voor de werknemers die hoofdzakelijk met tuinonderhoud bezig zijn (PC 145 voor het tuinbouwbedrijf) of PC 323 voor de werknemers die als dienstbode zijn aangeworven.⁴²

2. Misbruik van huispersoneel

Blijkbaar zou een aanzienlijk deel van het huishoudelijk werk clandestien worden verricht door huispersoneel van buitenlandse origine.⁴³ Op tewerkstelling van clandestiene werknemers staan evenwel zware straffen, waardoor werkgevers — uit angst voor dergelijke straffen — soms de vrijheid van huishoudpersoneel gaan inperken.⁴⁴ Die werkgevers durven ook niet altijd gebruik te maken van de mogelijkheden om de situatie van de dienstbode te regulariseren, uit schrik dat de vroegere clandestiene situatie wordt ontdekt.⁴⁵

Tijdens de lessen Frans en de infosessies over arbeidsrecht die Fairwork Belgium op zondag aanbiedt voor huishoudpersoneel zijn verhalen over misbruik schering en inslag maar de slachtoffers willen vaak geen actie ondernemen.⁴⁶

Wat de diplomaten betreft, genieten leden van de diplomatieke missie strafrechtelijke, burgerlijke en administratieve immuniteit. De mate daarvan is afhankelijk van de personeelscategorie.⁴⁷ Deze onschendbaarheid bemoeilijkt de strijd tegen misbruik.

3. Conclusie

Dit hoofdstuk heeft de grote versnippering van de wettelijke statuten binnen het huishoudwerk aangetoond en die kan misbruik in de hand werken. Gegevens over huispersoneel in België zijn ook bijzonder moeilijk te verzamelen. Volgens Fairwork Belgium is de kennis over wat er werkelijk met dienstbodes gebeurt beperkt. Een studie zou daarom nuttig zijn om een beter zicht te krijgen op de behoeften (wie en hoeveel mensen hebben huishoudpersoneel nodig?), op het huidige wettelijke aanbod, op de mensen die (inwonend) dienstbode willen zijn en op de realiteit van huishoudelijk werk.

Daarnaast lijken ook een opwaardering van huishoudelijk werk en sensibilisering van de klanten noodzakelijk. Sommige actoren, waaronder Fairwork Belgium, pleiten daarnaast voor de afschaffing van het aparte statuut van dienstbode en voor de invoering van een nieuw systeem van voltijdse tewerkstelling van huishoudpersoneel en van kinderopvang aan huis.⁴⁸

Specifiek voor diplomatiek huispersoneel beveelt Myria aan dat het gesprek van de Directie Protocol van de FOD Buitenlandse Zaken met de dienstbode bij het uitreiken of verlengen van de bijzondere identiteitskaart effectief en systematisch plaatsvindt, om eventueel misbruik te voorkomen of op te sporen. Ook de indicatieve loonschalen in de standaardarbeidsovereenkomst voor diplomatiek huispersoneel moeten regelmatig worden geactualiseerd.

⁴² CGD, *Ambassadepersoneel*, december 2018, hoofdstuk II: Arbeidsreglementering in België.

⁴³ Or.c.a (intussen: Fairwork Belgium), *Huishoudpersoneel: door een andere bril bekeken*, 2010, p. 34.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ Volgens een interview met Fairwork Belgium uit maart 2020.

⁴⁷ Diplomatieke agenten en hun familieleden genieten volledige immuniteit. Deze vormen van immuniteit zijn beperkter voor andere categorieën personeel van diplomatieke missies, zoals administratief en technisch personeel. Ambtenaren van internationale organisaties genieten immuniteit van de strafrechtelijke, civiele en administratieve jurisdictie. Internationale ambtenaren genieten over het algemeen functionele immuniteit, dat wil zeggen immuniteit voor handelingen die in het kader van hun functie worden gesteld. Zie artikels 31, 32, 37, 38 en 39 van het Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer van 18 april 1961, artikels 43 en 53 van het Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen van 24 april 1963 en de punten 5.2, 10.5.7, 10.7 en 12.7 van de protocolgids "Immuniteten en voorrechten".

⁴⁸ Fairwork pleit voor een niet-gesubsidieerd systeem vergelijkbaar met dat van de dienstencheques dat is afgestemd op de specifieke kenmerken van de aanwerving van voltijdse huishoudbedienden of kinderoppassers, het zogenaamde 'derdensysteem'. Cfr. Or.c.a (intussen: Fairwork Belgium), *Huishoudpersoneel: door een andere bril bekeken*, 2010, p. 19 en p. 65.

Hoofdstuk 2

Huishoudelijk werk en mensenhandel

De meest extreme gevallen van misbruik van huispersoneel worden soms als mensenhandel gekwalificeerd, al gaat het om heel weinig dossiers. Ook de slachtofferprofielen zijn divers.

In Brussel bijvoorbeeld behandelt het arbeidsauditoraat zo'n 20 à 25 dossiers mensenhandel per jaar, waarvan er amper 10% betrekking heeft op uitbuiting van huispersoneel.

In de afgelopen drie jaar (2017, 2018 en 2019) heeft Pag-Asa, het gespecialiseerde opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel in Brussel, zeven nieuwe begeleidingstrajecten voor slachtoffers van huishoudelijke uitbuiting opgestart op een totaal van 101 nieuwe slachtoffers van economische uitbuiting.⁴⁹

In 2018 stelde de RSZ-inspectiedienst binnen die huishoudhulpsector maar twee inbreuken inzake mensenhandel vast.⁵⁰

Uitbuiting van huispersoneel gaat om situaties die zich in de privésfeer afspelen en derhalve moeilijk te achterhalen en te identificeren zijn. De detectie van het slachtoffer van mensenhandel verloopt dan ook soms moeizaam omdat er niet onmiddellijk een rechtstreeks verband met de uitbuiting kan worden gelegd. Toeval speelt daarin soms een rol, zoals een occasionele controle en informatie van burens of van ziekenhuispersoneel.

Volgens de RSZ-inspectiedienst is in deze coronatijden de detectie nog problematischer, omdat het huispersoneel tijdens de *lockdown* bijzonder geïsoleerd en onzichtbaar was en compleet aan de werkgever overgeleverd was.⁵¹ Om deze slachtoffers beter te kunnen detecteren, is het dan ook noodzakelijk het grote publiek met sensibiliseringscampagnes te informeren over het bestaan van deze situaties van mensenhandel. Zo vergroot de kans dat de eerstelijnsdiensten daarover meer meldingen krijgen via burens of privépersonen en vanuit het middenveld. In de dossiëvoorbeelden die verderop aan bod komen, kan worden vastgesteld dat de feiten mee aan het licht werden gebracht dankzij gesensibiliseerde buitenstaanders.

In welke dossiers van mensenhandel ging het om huispersoneel? De belangrijkste categorieën zijn de dienstbodes bij particulieren en het huishoudpersoneel bij diplomaten. Daarnaast zijn er nog de minderjarige slachtoffers bij kindhuwelijken.⁵²

⁴⁹ In 2017 heeft Pag-Asa 45 nieuwe begeleidingstrajecten voor slachtoffers van mensenhandel opgestart, daarbij was er één slachtoffer van huishoudelijke uitbuiting op de achttien slachtoffers van economische uitbuiting; in 2018 zijn 68 nieuwe begeleidingstrajecten opgestart, daarbij waren er vijf slachtoffers van huishoudelijke uitbuiting (in twee van die dossiers waren diplomaten betrokken) op de 45 slachtoffers van economische uitbuiting; in 2019 zijn 63 nieuwe begeleidingstrajecten opgestart, daarbij was er één slachtoffer van huishoudelijke uitbuiting op de 38 slachtoffers van economische uitbuiting.

⁵⁰ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p. 152.

⁵¹ Zie de externe bijdrage van Peter Van Hauwermeiren en Stéphanie Schulze, "Impact van de COVID-19-pandemie op het fenomeen economische uitbuiting — Ervaringen en vaststellingen van de ECOSOC-teams van de RSZ-inspectiedienst", deel 2, hoofdstuk 1 van dit verslag.

⁵² Zie hierover Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 24 (profielen) en pp. 125-126 (rechtspraak); Zie ook de focus van het jaarverslag 2015: Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, Schakels verbinden*, pp. 18-25.

1. Dienstbodes bij particulieren

Gevallen van mensenhandel bij particulieren betreffen vooral dienstbodes die buiten elk wettelijk kader zijn tewerkgesteld. Dikwijls hebben deze slachtoffers ook geen verblijfsdocumenten. In sommige gevallen⁵³ is de uitgebuite persoon gevlucht van zijn 'private werkplaats'. Het slachtoffer staat er vaak alleen voor en spreekt geen Nederlands, Frans of Engels. Omwille van hun isolement zijn slachtoffers soms heel moeilijk op te sporen. Zij hebben weinig contact met de buitenwereld: ze verlaten amper het huis of alleen om boodschappen te doen of om de kinderen naar school te brengen. Hun isolement wordt soms nog versterkt door hun etnische origine. Die is vaak dezelfde als die van hun werkgever⁵⁴, wat een middel kan zijn om hen onder druk te zetten. Daarbij komt nog een procedureel struikelblok om toegang te krijgen tot de woonst. Dat kan alleen na toestemming van een onderzoeksrechter (opsporing ten huize of huiszoeking).

De slachtoffers zijn vaak meerderjarig maar het kan ook om minderjarigen gaan.⁵⁵

Minderjarig slachtoffer

Een treffend voorbeeld van een dergelijke situatie is het dossier dat verderop in de rechtspraak uitgebreid besproken wordt en ook in een externe bijdrage aan bod komt.⁵⁶ Gesensibiliseerde buitenstaanders hadden de tussenkomst van de politie gevraagd voor een minderjarige die zich op straat in een kwetsbare positie bevond. Ter plaatse trof de politie een huilend vijftienjarig Congolees meisje aan in het gezelschap van een vriendin. Het jonge meisje dat op de vlucht was en geen verblijfsdocumenten had verklaarde bij de beklagde te wonen, aan wie haar vader haar drie jaar eerder had toevertrouwd. Ze werd overgebracht naar het centrum Esperanto dat minderjarige slachtoffers van mensenhandel opvangt.

Meerderjarige slachtoffers

In het dossier van de 'prinsessen van het Conrad-hotel'⁵⁷ werd het onderzoek opgestart op basis van de verklaringen van een slachtoffer met de Marokkaanse nationaliteit dat gevlucht was en door een gezin opgevangen werd. Tijdens haar verhoor verklaarde zij dat ze als kokkin werkte in dienst van een prinses van de Verenigde Arabische Emiraten die op dat ogenblik in een groot Brussels hotel verbleef. De arbeidsomstandigheden waren bijzonder moeilijk. Ze werkten zeven dagen op zeven, 24 uur op 24. Ze werden "honden" genoemd. In het hotel verbleven de moeder en zeven van haar dochters. Ieder van hen had twee dienstbodes. Een prinses uit de Verenigde Arabische Emiraten en zeven van haar dochters, ook prinsessen, werden op basis van het onderzoek veroordeeld voor mensenhandel. De meeste werksters waren van Filipijnse origine maar er waren ook Marokkaanse, Indonesische en Tunesische werksters, naast een Chinese en een Eritrese. De werkomstandigheden waren als volgt: volledige beschikbaarheid, zeven dagen op zeven werken, sommigen 24 uur op 24 en anderen volgens uurroosters die de achturedag ruimschoots overschreden, zonder wekelijkse rustdag. De dienstbodes mochten het hotel niet verlaten, tenzij in het gezelschap van de prinsessen, waardoor hun bewegingsvrijheid beperkt was tot de verplaatsingen van deze laatsten. Veiligheidsagenten vervulden een echte bewakingsfunctie. Tot slot werden de paspoorten van het personeel door de butler bijgehouden.

In een ander dossier⁵⁸ werd een Britse beklagde veroordeeld voor mensenhandel. Het Congolese vrouwelijke slachtoffer stelde zich burgerlijke partij en kreeg van de rechtbank een morele schadevergoeding van 1.500 euro en een materiële schadevergoeding van 62.625 euro toegewezen. De rechtbank hechtte veel geloof aan de verklaringen van het slachtoffer.

De beklagde had de werkneemster in Kinshasa gerekruteerd om te zorgen voor haar zeven jaar oude zoon met een verstandelijke handicap. Ze kwam vaak naar België om er zich uiteindelijk te vestigen. Tijdens die verblijven begeleidde de werkneemster de beklagde onder de dekmantel van een toeristenvisum dat was aangevraagd op basis van de zorg die aan de jongen werd verleend. Ook nadat de beklagde zich definitief in België gevestigd had,

53 Interdepartementale Cel Mensenhandel en Mensensmokkel, *De strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel, Actieplan 2012-2014*, punt 3.3. http://www.dsb-spc.be/doc/pdf/PLAN_MH_NL_2012.pdf

54 Zie voor voorbeelden: Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 125 (Roemeense slachtoffers) en dit verslag, deel 2, hoofdstuk 3 (overzicht van de rechtspraak), punt 2.3.8. (Chinees slachtoffer).

55 Dat laatste aspect kwam ruim aan bod bij de profielen van minderjarigen in het jaarverslag 2018: Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig in hoogste nood*, pp. 24-25.

56 Zie verder deel 2, hoofdstuk 3 (overzicht van de rechtspraak), punt 2.3.8. en de externe bijdrage van Bruno Devillé "Slavery behind the door — economische uitbuiting van huispersoneel" op het einde van de focus.

57 Corr. Brussel Franstalig, 23 juni 2017, 59e k. (definitief); Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017, Online*, pp. 124-126. De beslissing is beschikbaar op www.myria.be (rechtspraak).

58 Corr. Waals-Brabant, 2 oktober 2018, 6e k. (beroep); Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 136-137. De beslissing is beschikbaar op www.myria.be (rechtspraak).

bleef ze voor het jongetje zorgen. De werkneemster moest ook het huishouden doen (schoonmaken, koken, de afwas en de was doen). Het slachtoffer moest zeven dagen op zeven, van 6 tot 23 uur werken voor een maandloon van 200 dollar (een dagvergoeding dus van 6,6 dollar per dag). Volgens de berekeningen van de sociale inspectie bedroeg haar maandloon nauwelijks 11 procent van het bedrag waarop ze recht zou hebben gehad op basis van een voltijdse baan, namelijk 1.604,45 euro bruto. Zij had geen enkele sociale bescherming. Ze woonde in de wasruimte in de kelder, sliep op een sofa en had geen toegang tot een badkamer. Om zich te wassen, moest ze boven water halen met een emmer. Bovendien werd haar paspoort telkens wanneer ze in België verbleef ingehouden. De rechtbank wees er ook op dat "de mogelijke instemming van de burgerlijke partij — omdat ze geld nodig had en/of, desgevallend, omdat ze hoopte op een betere toekomst in Europa — geen gevolgen [had] voor de verwezenlijking van het misdrijf".

2. Huishoudpersoneel bij diplomaten

Volgens de gesprekken die Myria heeft gevoerd, zouden de gevallen van mensenhandel van huishoudpersoneel dat door diplomaten wordt uitgebuit zowel diplomaten uit derde landen betreffen als Europese kaderleden die huishoudpersoneel aanwerven in de landen waar zij gevestigd zijn (Afrika, Azië) en die vervolgens met dat huishoudpersoneel naar België komen.

De slachtoffers waren soms al bij een vorige aanstelling in dienst bij de diplomaat. In een aantal gevallen hadden de slachtoffers dezelfde nationaliteit als de dienstdoende diplomaat. Zoiets kan hun angst voor bedreiging van hun familie in het thuisland nog versterken, omwille van de invloedrijke positie van de werkgever.

Bovendien zal de werkgever doorgaans de diplomatieke onschendbaarheid invoeren wanneer een dienstbode de feiten aanklaagt.

Diplomatieke onschendbaarheid invoeren

Hier volgt een voorbeeld van een dossier van mensenhandel waarbij huishoudpersoneel werd uitgebuit door een diplomaat en waarbij de diplomatieke

onschendbaarheid ter discussie kwam te staan.⁵⁹ Deze zaak werd behandeld door het arbeidshof van Brussel.⁶⁰

Een werkneemster had haar vroegere werkgevers, een intussen gescheiden Marokkaans koppel, gedagvaard om hen te laten veroordelen tot de betaling van een schadevergoeding voor een bedrag gelijk aan haar achterstallige loon en van een som begroot op 2.500 euro *ex aequo et bono* als vergoeding voor de schade die ze had geleden door het misdrijf mensenhandel.

Op het moment van de feiten was de echtgenoot viceconsul bij de Marokkaanse ambassade in Brussel. Via de zus van de echtgenote was de werkneemster in Marokko gevraagd om voor de kinderen van het koppel (onder wie één kind met autisme) te komen zorgen, voor een aangekondigd loon van 150 euro per maand. Aanvankelijk had ze een bijzonder paspoort gekregen. Ze leefde bij het gezin in en zorgde voor de kinderen, deed het huishouden, bereidde het eten, deed de was en de strijk. Haar werkgever had in België de eerste stappen gezet bij het Belgische protocol om voor haar een bijzonder verblijfsdocument te regelen (bijzondere identiteitskaart)⁶¹. Dat werd geweigerd omdat viceconsuls niet over dat soort privileges beschikken. De werkneemster had vervolgens een aanvraag voor een verblijfsvergunning ingediend, die ook werd geweigerd (geen buitengewone omstandigheden die rechtvaardigden dat deze aanvraag in België werd gedaan). Daarop had ze een klacht ingediend bij de sociale inspectie, om haar arbeidsomstandigheden aan te klagen en het statuut van slachtoffer van mensenhandel aan te vragen. Dat statuut werd haar toegekend, ondanks de seponering van het dossier omwille van de onschendbaarheid van haar werkgever.⁶²

Voor de rechtbank en voor het arbeidshof hadden haar werkgevers de immuniteit van rechtsmacht ingeroepen. Terwijl de arbeidsrechtbank de exceptie van onbevoegdheid⁶³ verwierp, verklaarde het arbeidshof zich in een gedetailleerde motivering onbevoegd om de vordering van de werkneemster tegen haar voormalige

59 Voor voorbeelden uit het verleden, zie arbeidsrechtbank van Brussel, 20 april 2001 en arbeidshof van Brussel, 25 november 2002 en 28 april 2003; Corr. rechtbank Brussel 16 mei 2003 in Myria (destijds CGKR), *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2003, Pleidooi voor een integrale benadering. Analyse wetgeving en rechtspraak*, pp. 75-78: <https://www.myria.be/files/Mensenhandel-verslag-2003.pdf>.

60 Arbeidsrechtbank van Brussel, 4 september 2017 (beschikbaar op de website van Myria (rechtspraak): www.myria.be). Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 125-126.

61 Cfr. *supra* dit deel (focus), hoofdstuk 1, punt 1.4.

62 Cfr. *infra*.

63 Arbeidsrechtbank Brussel Franstalig, 18 juni 2015 (beschikbaar op de website van Myria (rechtspraak): www.myria.be). Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016, Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 157.

werkgever te onderzoeken. Het hof oordeelde daarentegen wel dat de ex-echtgenote van de consul geen enkele immuniteit van rechtsmacht had.

Aanvankelijk stelde het hof vast dat de immuniteit van rechtsmacht van de werkgever als consulaire ambtenaar beperkt was tot de binnen de uitoefening van de consulaire functies gestelde handelingen.⁶⁴ De hier ten laste gelegde daden deden zich evenwel binnen het kader van het privéleven voor. Het Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen kent bovendien geen immuniteit van rechtsmacht toe aan familieleden van consulaire ambtenaren. Het hof stelde dus vast dat de werkgevers in dit geval over geen enkele immuniteit van rechtsmacht beschikten.

Vervolgens oordeelde het hof dat de werkgever op basis van het Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer van 18 april 1961 als diplomaat immuniteit van rechtsmacht genoot. Tijdens zijn opdracht in België was hij een diplomatiek ambtenaar. Deze immuniteit geldt zowel voor daden die binnen het kader van zijn opdracht als voor diegene die binnen het kader van het privéleven worden gesteld.⁶⁵ Wanneer de diplomaat aan het einde van zijn opdracht de ontvangende staat verlaat, geldt de immuniteit van rechtsmacht daarentegen alleen nog binnen het kader van zijn diplomatieke functies. Hij kon op dat moment dus voor de Belgische rechter worden gedaagd voor feiten die verband hielden met de tewerkstelling van de werkneemster. De werkneemster deed dat evenwel niet, hoewel haar vordering nog niet was verjaard. Ze daagde hem immers voor de rechter terwijl hij nog immuniteit van rechtsmacht genoot. Het hof hield er zo een ander standpunt op na dan de arbeidsrechtbank. De rechtbank meende immers dat men van het ogenblik van het vonnis moest uitgaan om te bepalen of een gedagvaarde persoon al dan niet de immuniteit van rechtsmacht geniet. Het hof was het daar niet mee eens en meende dat deze immuniteit niet alleen verbiedt om de persoon die deze immuniteit geniet te berechten maar ook om een burgerrechtelijke vervolging in te stellen en te bevelen.

De werkneemster meende daarnaast dat de immuniteit van rechtsmacht haar recht op toegang tot de rechter had geschonden. Het hof wees er evenwel op dat de

werkneemster niet had aangetoond dat de door haar voormalige werkgever ingeroepen immuniteit haar recht op toegang tot een rechter onevenredig en in strijd met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens had beperkt. Het hof kende haar voormalige werkgever bijgevolg het voordeel van de immuniteit van rechtsmacht toe en verklaarde zich onbevoegd om kennis te nemen van de vordering tegen hem.

Wat de ex-echtgenote van de diplomaat betrof, wees het hof erop dat de familieleden van de diplomaat alleen immuniteit van rechtsmacht genieten als ze deel uitmaken van zijn huishouden. Maar het koppel was gescheiden, waardoor de ex-echtgenote op het ogenblik van de dagvaarding niet langer deel uitmaakte van het huishouden.

Het hof meende dat de ex-vrouw de werkneemster moest vergoeden voor de schade die ze had geleden door de niet-uitbetaling van het loon en dat ze haar een schadevergoeding van 2.500 euro verschuldigd was voor de morele schade die ze als gevolg van de mensenhandel had geleden.

Volgens het hof kon zowel de diplomaat als zijn ex-echtgenote als werkgever worden beschouwd. Het verschuldigde loon was overigens niet betaald. Het hof achtte de mensenhandel ook bewezen: de werkneemster werd door het echtpaar aangeworven, gehuisvest en opgevangen om haar aan het werk te zetten in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid: ongeveer 90 uur per week tegen een loon van 150 euro per maand, geen sociale bescherming en geen private leefruimte (zij moest in de kinderkamer slapen en hen op elk moment van de nacht op hun wenken bedienen). Het hof wees er ook op dat het niet vereist is dat de betrokkene ook nog het slachtoffer was van geweld, vrijheidsberoving of andere vormen van misbruik opdat het misdrijf tot stand komt.

Aangezien het loon niet betaald was, gelastte het hof wel de heropening van de debatten over het bedrag van de schadeloosstelling. Het hof veroordeelde bovendien de ex-man om zich voor zijn ex-vrouw borg te stellen voor de helft van de tegen haar uitgesproken veroordelingen.

Verblijfsstatus voor slachtoffers van mensenhandel in particuliere huishoudelijke dienst van diplomaten

Verschillende betrokkenen wezen op het efficiënte Belgische systeem om slachtoffers van mensenhandel in dienst van diplomatiek personeel te beschermen,

⁶⁴ Krachtens artikel 43 van het Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen van 24 april 1963.

⁶⁵ Behoudens drie uitzonderingen die in dit geval niet relevant zijn. Bovendien is het artikel 38.1 van het Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer dat de immuniteit beperkt tot de officiële handelingen verricht tijdens de uitoefening van zijn diplomatieke functies wanneer een diplomatiek ambtenaar onderdaan is van de ontvangende staat, of er duurzaam verblijf houdt, niet van toepassing. De viceconsul had immers de Marokkaanse nationaliteit en hield ook geen duurzaam verblijf in België.

dat zeker als een voorbeeld van een goede praktijk kan worden beschouwd. Het wordt omschreven in de multidisciplinaire omzendbrief rond slachtoffers van mensenhandel.⁶⁶

Behalve de controle door de Directie Protocol van de FOD Buitenlandse Zaken bij de jaarlijkse verlenging van de bijzondere identiteitskaart van de dienstbode in dienst van een diplomaat⁶⁷, beschikt België nog over een specifieke regeling met betrekking tot de verblijfsstatus van deze slachtoffers. Wanneer blijkt dat zo'n dienstbode het slachtoffer van mensenhandel is, wordt hij doorverwezen naar een gespecialiseerd opvangcentrum. Als hij bereid is om verklaringen af te leggen, om alle contact met de vermeende dader te verbreken en instemt met begeleiding door een gespecialiseerd opvangcentrum, komt hij voor deze bijzondere procedure in aanmerking. In dat geval moet hij afstand doen van zijn statuut als dienstbode en — indien hij er één heeft — zijn bijzondere identiteitskaart inleveren. Dan kan het erkende gespecialiseerde opvangcentrum een aanvraag indienen om een verblijfsdocument bij de Dienst Vreemdelingenzaken te verkrijgen. De afgifte van verblijfstitels in het kader van de procedure 'mensenhandel' is evenwel gekoppeld aan het verloop van de strafprocedure tegen de dader. Gezien de strafrechtelijke onschendbaarheid die zij genieten, is dat in het geval van diplomaten in de praktijk uitgesloten. Het systeem voorziet daarom in de mogelijkheid voor de magistraat om een gunstig advies uit te brengen over hoe reëel de situatie van uitbuiting en mensenhandel is. De magistraat toetst de verklaringen van het slachtoffer aan andere specifieke elementen uit het dossier. Hij zal zich niet beperken tot het controleren of de arbeidsovereenkomst al dan niet is nageleefd. De magistraat kan in samenwerking met de Directie Protocol van de FOD Buitenlandse Zaken alle nuttige initiatieven nemen om het bestaan van het misdrijf mensenhandel aan te tonen, met inachtneming van de regels inzake diplomatieke onschendbaarheid. Hij informeert de procureur-generaal dan ook over de opening van een dossier, over de ondernomen stappen en over het gevolg dat aan het dossier is gegeven.

Dankzij deze regeling kan het slachtoffer — ook zonder gerechtelijke procedure — een permanente verblijfstitel op humanitaire gronden verkrijgen.

Deze bijzondere procedure is onder meer toegepast in het geval van een huishoudster in particuliere dienst bij een

Sri Lankaanse diplomaat en zijn echtgenote⁶⁸, en van de Marokkaanse werknemster wiens zaak al aan bod kwam.

Tijdens de gesprekken is nog een hiaat aan het licht gekomen: één geval valt immers niet onder de multidisciplinaire omzendbrief, wat de afgifte van verblijfstitels aan de slachtoffers door de Dienst Vreemdelingenzaken bemoeilijkt.

Waarover gaat het precies? Soms krijgt de dader een minnelijke schikking voorgesteld, met name wanneer vervolging onmogelijk is vanwege de diplomatieke onschendbaarheid. Dat was het geval in een dossier met een diplomaat uit een Afrikaans land die de loonnormen uit zijn land van herkomst toepaste. De voorwaarde voor de minnelijke schikking was de schadeloosstelling van de werknemster voor het achterstallige loon. Deze werknemster werd begeleid door een gespecialiseerd opvangcentrum. Maar de minnelijke schikking had geen betrekking op het misdrijf mensenhandel, wat voor de Dienst Vreemdelingenzaken een struikelblok vormde.

Myria stelt voor dit punt te bespreken bij de evaluatie van de multidisciplinaire omzendbrief. Een verruiming van de voorwaarden voor de afgifte van verblijfstitels van onbepaalde duur moet worden overwogen voor buitenlandse slachtoffers van wie de strafzaak eindigt met een minnelijke schikking, op voorwaarde dat de magistraat heeft bevestigd dat het om een slachtoffer van mensenhandel gaat.

⁶⁶ Punt 6.1 van de omzendbrief van 23 december 2016 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, BS, vrijdag 10 maart 2017.

⁶⁷ Cfr. *supra* dit deel (focus), hoofdstuk 1, punt 1.4.

⁶⁸ De werknemster heeft vervolgens haar voormalige werkgevers voor de arbeidsrechtbank van Brussel gedaagd: Cfr. Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017*, Online, p. 126.

Hoofdstuk 3

Preventie van mensenhandel in de huishoudsector

Dit hoofdstuk gaat over de preventie van mensenhandel in de huishoudsector. Met preventie wordt elke maatregel bedoeld om te voorkomen dat huispersoneel wordt uitgebuit. Eerst wordt toegelicht waarom huispersoneel kwetsbaar is voor mensenhandel (punt 1). Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen arbeidsmigranten die werken als dienstbodes en diplomatiek huishoudpersoneel. Daarna schetsen we het geheel van preventiemaatregelen, onderverdeeld in vier categorieën (punt 2): sensibilisering van het grote publiek, empowerment van huispersoneel, controlemechanismen en de rol van de vakbonden. Bij alle categorieën worden buitenlandse voorbeelden gegeven en volgt een vergelijking met de maatregelen in België. In punt 3 wordt apart aandacht besteed aan preventiemaatregelen die specifiek gericht zijn op diplomatiek huispersoneel. Als conclusie formuleert Myria een aantal aanbevelingen op basis van de verstrekte informatie.

1. Kwetsbaarheid van huispersoneel en het belang van preventie

Huispersoneel is erg kwetsbaar voor uitbuiting omdat de werkplaats zich bevindt in een privéwoning, waardoor monitoring en controles niet zoals gewoonlijk kunnen worden uitgevoerd. Er is dus een alternatieve aanpak nodig om binnen de sector te kunnen controleren op slechte praktijken. Dat kan alleen indien de huishoudsector een duidelijke reglementering krijgt met een effectief controlemechanisme. Een ander probleem dat zich hierbij stelt is de erkenning van huishoudwerk als een volwaardig beroep. Huishoudwerk wordt vaak niet beschouwd als ‘echt’ werk, waardoor huishoudpersoneel niet altijd

dezelfde rechten geniet als andere werknemers.⁶⁹ Arbeidsmigranten verrichten een groot deel van het huishoudwerk. Deze groep loopt een groter risico om ten prooi te vallen aan mensenhandelaars. Er wordt door deze groep vaak gekozen voor informeel werk om praktische redenen.⁷⁰ Zo is de talenkennis minder van belang om een job te vinden. Mensen zonder papieren of mensen van wie de papieren in behandeling zijn kunnen informeel aan werk geraken en krijgen hun loon dan cash. Een nadeel hiervan is dat de werknemer niet wordt betaald als hij of zij niet werkt, bijvoorbeeld tijdens de vakantie. Het loon van huishoudpersoneel in de informele sector is bijzonder laag en ligt vaak onder het niveau van het minimumloon. Bovendien wordt in de informele sector nauwelijks gebruik gemaakt van een arbeidsovereenkomst of een arbeidscontract. Werk wordt mondeling met de werkgever besproken maar dit heeft als gevolg dat de werkgever opdrachten kan vragen die initieel niet werden afgesproken.⁷¹ De werkgever kan zijn huishoudpersoneel gemakkelijk uitbuiten omdat er geen schriftelijke overeenkomst is waarin zowel de activiteiten als de loonvoorwaarden duidelijk beschreven worden. In sommige situaties is er wel sprake van een contract maar niet in een taal die de werknemer begrijpt.⁷²

De eerste risicogroep bestaat uit *arbeidsmigranten* die worden aangenomen als inwonende dienstbodes waardoor zij afhankelijk zijn van hun werkgever voor huisvesting en maaltijden. Die afhankelijkheid zorgt ervoor dat een dienstbode zelfs in preciaire omstandigheden blijft werken voor de werkgever uit angst om op straat te

69 OSCE, *Unprotected Work, Invisible Exploitation: Trafficking for the Purpose of Domestic Servitude*, 2010: <https://www.osce.org/secretariat/75804?download=true>.

70 J. Michiels, ILO, International migration paper nr. 116, *Promoting integration for migrant domestic workers in Belgium*, 2013.

71 OSCE, *Unprotected Work, Invisible Exploitation: Trafficking for the Purpose of Domestic Servitude*, 2010: <https://www.osce.org/secretariat/75804?download=true>.

72 J. Michiels, ILO, International migration paper nr. 116, *Promoting integration for migrant domestic workers in Belgium*, 2013.

belanden.⁷³ Arbeiders in een irreguliere verblijfssituatie krijgen vaak te horen dat ze gerepatrieerd zullen worden als zij niet blijven werken. Er ontstaat op die manier een machtsrelatie waarbij de werkgever gemakkelijk misbruik kan maken van zijn positie.

Wanneer een arbeider veel uren presteert of in erbarmelijke omstandigheden werkt, kan hij advies vragen bij de vakbond en een klacht indienen bij de arbeidsinstanties. Huishoudpersoneel dat gebonden is aan de werkgever (vooral bij inwonende dienstbodes) wordt verhinderd om hun rechten af te dwingen.⁷⁴ Dat heeft te maken met een aantal factoren. De werknemers zijn bang om hun job te verliezen en zijn financieel afhankelijk van hun werkgever. Werkgevers gebruiken vaak dreigementen opdat hun dienstbode niet zou vertrekken of niet naar een arbeidersorganisatie zou stappen. Diegenen die dat wel doen zijn vaak teleurgesteld omdat hun geen hulp wordt geboden in een taal die zij beheersen. Arbeidsmigranten weten bovendien niet altijd waar ze terecht kunnen als er iets misloopt, omdat werkgevers vaak misleidende informatie geven en hun personeel isoleren. Daardoor is hun kennis over hun arbeidsrechten gering en kunnen ze deze niet afdwingen. Die isolatie zorgt er ook voor dat arbeiders niet kunnen deelnemen aan vormingen om hun vaardigheden te verbeteren.⁷⁵ Zo kunnen zij geen taallessen volgen en blijven ze in dezelfde situatie.

Een tweede risicogroep is *diplomatiek huispersoneel*. Diplomaten kunnen een visum of een speciale kaart aanvragen voor hun huishoudpersoneel om bij hen te werken. Opnieuw is er sprake van afhankelijkheid tussen werkgever en werknemer, want de werkgever heeft een directe link met de verblijfsstatus van zijn personeel.⁷⁶ Wanneer het huishoudpersoneel niet meer bij de diplomaat werkt, vervalt het visum of de speciale kaart. Bovendien heeft het huishoudpersoneel niet de kans om van werkgever te veranderen. Een ander aspect dat diplomatiek huispersoneel kwetsbaar maakt is de immuniteit van hun werkgever. Diplomaten hebben een strafrechtelijke immuniteit waardoor hun woning niet doorzocht kan worden zonder een schorsing van de

immuniteit.⁷⁷ Een laatste risicofactor is de nationaliteit van de diplomaat en het huishoudpersoneel. Diplomaten zijn over het algemeen invloedrijk en kunnen daar misbruik van maken. Diplomaten met dezelfde nationaliteit als hun huishoudpersoneel kunnen hun machtspositie in hun land van herkomst gebruiken om het huishoudpersoneel onder druk te zetten.⁷⁸

Huishoudpersoneel dat het slachtoffer is van mensenhandel wordt niet altijd gedetecteerd. De kwetsbaarheid van huishoudelijk personeel zorgt ervoor dat het een gemakkelijk doelwit vormt voor misbruik. Het is daarom van belang om ervoor te zorgen dat personen niet in dergelijke kwetsbare situaties terechtkomen. Het is cruciaal om de kwetsbaarheid van de huishoudsector te reduceren om uitbuiting te voorkomen. Preventie van mensenhandel in de sector kan via sensibilisering, empowerment en door een controlemechanisme. Die worden hieronder nader toegelicht. De rol van de vakbond wordt apart besproken omdat die een belangrijke speler is voor diverse preventiemaatregelen.

2. Preventiemaatregelen bij arbeidsmigranten

In dit deel worden de verschillende preventiemaatregelen behandeld met voorbeelden van goede praktijken. Er wordt telkens besproken welke maatregelen er op nationaal vlak al dan niet worden genomen.

2.1. | Sensibilisering van het grote publiek

De eerste categorie is sensibilisering van het grote publiek, om bewustzijn te creëren over het bestaan van mensenhandel binnen de huishoudsector. Hieronder wordt ook internationale informatie-uitwisseling verstaan, waarbij landen goede preventiepraktijken rond huishoudpersoneel uitwisselen. De bedoeling is om de situatie van huishoudpersoneel wereldwijd te bevorderen door internationale samenwerking en uitwisseling

73 OSCE, *How to prevent human trafficking for domestic servitude in diplomatic households and protect private domestic workers*, 2014: <https://www.osce.org/handbook/domesticservitude?download=true>.

74 OSCE, *Unprotected Work, Invisible Exploitation: Trafficking for the Purpose of Domestic Servitude*, 2010: <https://www.osce.org/secretariat/75804?download=true>.

75 J. Michiels, ILO, International migration paper nr. 116, *Promoting integration for migrant domestic workers in Belgium*, 2013.

76 ILO, *Decent work for migrant domestic workers: moving the agenda forward*, 2016: https://www.ilo.org/global/topics/labour-migration/publications/WCMS_535596/lang--en/index.htm.

77 OSCE, *How to prevent human trafficking for domestic servitude in diplomatic households and protect private domestic workers*, 2014: <https://www.osce.org/handbook/domesticservitude?download=true>.

78 Interview met Pag-Asa.

van goede praktijken. Onder een ruime definitie van sensibilisering kunnen ook vormingen en trainingen van personen op het terrein worden geschaard.

Het project *Domestic Slavery*⁷⁹ van het *Comité Contre l'Esclavage Moderne* (CCEM) in Frankrijk is een voorbeeld van een sensibiliseringscampagne. Die campagne heeft als doel de bredere samenleving bewust te maken van het fenomeen uitbuiting van huishoudpersoneel. Het project betreft een tentoonstelling met foto's van locaties in Frankrijk waar mensenhandel van huishoudpersoneel heeft plaatsgevonden. Onder de foto's werden getuigenissen van de slachtoffers geplaatst. Het CCEM organiseert daarnaast informatiesessies voor personen die in contact kunnen komen met (potentiële) slachtoffers en is actief op sociale media, waar het nieuwsberichten over mensenhandel van huishoudpersoneel deelt.⁸⁰ Ook op internationaal vlak heeft het CCEM een reeks projecten opgestart samen met een aantal internationale organisaties en buitenlandse overheden. De organisatie wil mensenhandel in de huishoudsector op mondiaal niveau aanpakken door de uitwisseling van goede praktijken met verschillende landen.

Een relevante speler in het Verenigd Koninkrijk is de organisatie Kalayaan. Dat is een liefdadigheidsorganisatie die trainingen organiseert met een focus op de detectie van mensenhandel in de huishoudsector.⁸¹ Kalayaan organiseert ook campagnes ten behoeve van huishoudpersoneel. Voorbeelden hiervan zijn het recht voor huishoudpersoneel om van werkgever te veranderen en het recht op een verblijf voor onbepaalde duur.

België

In 2013 kwamen FOS (ngo), de Algemene Centrale-Vlaams ABVV (de socialistische vakbond), de Socialistische Mutualiteiten, vzw Thuiszorg en sp.a samen om een campagne getiteld 'Recht op Waardig Huishoudwerk'⁸² te lanceren. Het doel was om mensen te sensibiliseren en te mobiliseren en de politiek aan te zetten om de IAO-conventie 189⁸³ te ratificeren en te implementeren. België heeft die IAO-conventie op 10 juni 2015 geratificeerd. Tijdens de campagne werden verschillende problemen in de huishoudsector aangekaart: vele werkuren, gebrek aan tijd voor een privéleven, lage lonen en een gebrek aan sociale bescherming.⁸⁴

Daarnaast had de toenmalige regering initiatieven genomen in het kader van het Actieplan Mensenhandel 2012-2014.⁸⁵ Zo werd een *newsletter* gestuurd om sociale diensten en ziekenhuizen te informeren over mensenhandel en over hoe men gepast op signalen van mensenhandel moet reageren.

2.2. | Empowerment huispersoneel

Empowerment is de tweede preventiemaatregel. Dit houdt in dat de positie van huispersoneel wordt versterkt door emancipatie. Zo geeft de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) aan dat er campagnes gevoerd moeten worden om huispersoneel te informeren over hun rechten.⁸⁶ Aangezien de doelgroep moeilijk bereikbaar is, moeten deze georganiseerd worden op aangepaste tijdstippen zoals op feestdagen. De media kunnen worden gebruikt om informatie te verspreiden. Informatie over de rechten en de plichten van huispersoneel moet eenvoudig en in verschillende talen beschikbaar zijn. Er kan eveneens

79 Filigranes, *Esclavage domestique*: <https://www.filigranes.com/livre/esclavage-domestique/>.

80 CCEM, *Make the invisible visible*, 2018: <https://www.esclavagemoderne.org/wp-content/uploads/2019/04/RAPPORT-D-ACTIVITE-2018.pdf>.

81 M. Lalani, *Ending the Abuse: Policies that work to protect migrant domestic workers*, 2011: <http://www.kalayaan.org.uk/documents/Kalayaan%20Report%20final.pdf>.

82 Vlaams ABVV, *Veeg hun problemen niet onder de mat!*: <https://www.vlaamsabvv.be/art.cfm?pid=27211>.

83 IAO-verdrag nr. 189 van 16 juni 2011 betreffende waardig werk voor het huispersoneel, aangenomen te Genève op 16 juni 2011 door de Internationale Arbeidsconferentie tijdens haar 100e zitting.

84 FOS, *Veeg hun problemen niet onder de mat!*, 13 maart 2013: <https://www.11.be/artikels/item/veeg-hun-problemen-niet-onder-de-mat>.

85 Actieplan: *De strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel (2012-2014)*: http://www.dsb-spc.be/doc/pdf/PLAN_MH_NL_2012.pdf.

86 ILO, *Effective protection for domestic workers: a guide to designing labour laws*, 2012: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_173365.pdf.

gebruik worden gemaakt van callcenters, hotlines en websites. De IAO suggereert informatiecampagnes gericht op werkgevers.⁸⁷ De bedoeling van deze acties is om potentiële werkgevers te informeren over wat mensenhandel is en wat de gevolgen ervan zijn. Daarbij worden werkgevers ook geholpen met administratieve taken, waaronder het arbeidscontract en de aanvraag voor een werkvergunning. Zo is er een garantie dat dit geregeld is op een reglementaire, wettelijke basis.

De IAO geeft daarnaast aan dat het moeilijk is voor huishoudpersoneel om hun werkgever te verlaten. Er moet volgens de IAO een instantie bestaan waarbij huishoudpersoneel een klacht kan indienen. Die klachtenprocedure moet in meerdere talen beschikbaar zijn en indien nodig moet bijkomende bijstand worden verleend. Hiernaast moet eveneens een bemiddelingsinstantie bestaan om kleinere geschillen tussen werkgever en werknemer op te lossen. Wanneer het gaat om ernstige situaties, moet nog steeds via justitie een rechtszaak worden opgestart.

Een voorbeeld vinden we in Groot-Brittannië. In samenwerking met het Britse doorverwijzingsmechanisme voor mensenhandel (*National Referral Mechanism* — NRM) krijgen potentiële slachtoffers toegang tot ondersteuning en bescherming, meer bepaald bij de politie, de hulplijn voor arbeid en loon en de arbeidsrechtbanken.⁸⁸ Los van de arbeidsinspectie en het NRM, wordt door de organisatie Kalayaan eveneens aan empowerment van huishoudelijk personeel gewerkt. Zij geeft advies, bemiddelt en biedt ondersteuning voor huishoudpersoneel. Kalayaan organiseert ook cursussen voor arbeidsmigranten in de huishoudsector over toegang tot de gezondheidszorg en over arbeidsrechten, naast taallessen Engels.⁸⁹

België

In België wordt veel gewerkt rond preventie van uitbuiting in de huishoudsector door de vzw Fairwork. De diensten en activiteiten van Fairwork zijn goede voorbeelden van empowerment. Zo heeft Fairwork een brochure gemaakt voor huishoudpersoneel die beschikbaar is in het Nederlands, Frans, Engels, Spaans, Portugees, Arabisch en Russisch.⁹⁰ Huishoudpersoneel kan dankzij die brochure meer te weten komen over arbeidsrechten, denk maar aan hun minimumloon. In de brochure wordt eveneens advies gegeven over hoe men zich het best beschermt tegen toekomstige uitbuiting. Enkele tips zijn: de werkuren en het ontvangen loon schriftelijk bijhouden en zichzelf filmen tijdens het uitvoeren van werkopdrachten. Naast de brochure wordt ook info op de website gedeeld in het Nederlands, Engels, Frans en Spaans.

Sinds 2010 heeft Fairwork zich specifiek gericht op empowerment van huishoudpersoneel. *Fairwork for domestic workers*⁹¹ is een project dat de kwetsbaarheid van huishoudelijk personeel aanpakt om uitbuiting te voorkomen. Het project van Fairwork is een preventieproject dat uit twee delen bestaat, het veilig loket en de zondagse activiteiten. Bij het veilig loket kan huishoudpersoneel terecht met hulpvragen. Het biedt desgewenst ook hulp bij het indienen van een klacht bij de arbeidsinspectie. Het veilig loket is bereikbaar via email, telefoon, Facebook en WhatsApp in het Nederlands, Engels, Frans en Spaans. Fairwork stipt aan dat huishoudpersoneel vaak wel algemene kennis heeft rond arbeidsrechten maar de organisatie moet benadrukken dat de verblijfsstatus daarbij niet van belang is. Fairwork werkt daarnaast ook met au pairs en merkt een groot verschil tussen die beide groepen. Au pairs zijn niet als werkrachten naar België gekomen. Ze mogen alleen kleine taken uitvoeren — zoals babysitten — en kunnen van gastgezin veranderen. Een klacht indienen wordt dus niet verhinderd door een afhankelijkheidsrelatie met het gastgezin. Huishoudpersoneel daarentegen komt specifiek

87 ILO, *Labour inspection in domestic work (Module 16)*, 2016: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_308907.pdf.

88 Home Office, *Modern Slavery Bill, Factsheet: Overseas Domestic Workers*, 2014: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/372794/OverseasDomesticWorkers.pdf.

89 M. Lalani, *Ending the Abuse: Policies that work to protect migrant domestic workers*, 2011: <http://www.kalayaan.org.uk/documents/Kalayaan%20Report%20final.pdf>.

90 O.R.C.A., *The Passport O.R.C.A. WORK*: <http://orcasite.be/index.php?id=236>.

91 Fairwork Belgium vzw, *Jaarverslag 2018: Werknemers zonder wettig verblijf*: <http://orcasite.be/userfiles/file/FAI%20jaarverslag%202018%20NL%20site.pdf>.

om te werken naar België en er bestaat een risico dat de betrokkenen dat werk verliezen wanneer ze een klacht indienen. Daarom benadrukt Fairwork tegenover huishoudpersoneel dat zij bewijsmateriaal moeten verzamelen zodat zij indien nodig hun tewerkstelling kunnen bewijzen.

De zondagse activiteiten vormen het tweede deel van het preventieproject. Deelnemers kunnen op zondag deelnemen aan activiteiten zoals Franse les, een basisvorming arbeidsrecht, empowermentgesprekken en debattafels. Het project van Fairwork Belgium probeert er zo voor te zorgen dat het huishoudpersoneel zich beter bewust is van zijn rechten en deze ook kan afdwingen. Door de zondagse activiteiten kunnen betrokkenen een netwerk opbouwen en hun vaardigheden ontwikkelen. Fairwork is eveneens actief op Facebook om informatie te verschaffen aan personen met hulpvragen maar werkt ook proactief.⁹² De organisatie contacteert daarnaast personen die au pair willen worden in België via Facebookgroepen voor au pairs. Daarbij geeft Fairwork informatie over uitbuiting met de focus op de legitimiteit van agentschappen. Wanneer die niet betrouwbaar zijn, worden au pairs daarvoor gewaarschuwd. Dat is een *good practice* om mensenhandel met au pairs te voorkomen.

Daarnaast zijn er ook initiatieven in het kader van de actieplannen mensenhandel op nationaal niveau. In sommige Belgische ambassades worden flyers ter beschikking gesteld voor mensen die een werkvisum aanvragen, waarmee informatie wordt gegeven over mensenhandel.⁹³ Op de flyer staat eveneens advies in verband met belangrijke gegevens die moeten worden nagekeken voor vertrek. De flyer bevat ook contactgegevens van meldpunten die nuttig kunnen zijn bij conflicten.

2.3. | Controlemechanismen om misbruik te voorkomen

De laatste preventiemaatregelen vallen onder de categorie controle.

De IAO en Fairwork opteren voor het invoeren van een alternatief systeem in de huishoudsector. Het idee leeft om een derdepartijsysteem⁹⁴ te introduceren, waarbij huishoudelijk personeel werkt voor een organisatie. Die organisatie vormt de derde partij; verzorgt de communicatie en regelt de plaatsing. Dit betekent dat een persoon die huishoudhulp nodig heeft deze organisatie benadert en dat de organisatie iemand aanstelt om dat huishoudelijk werk uit te voeren. Hieraan zou een registratiesysteem⁹⁵ van de overheid gekoppeld kunnen worden dat een mogelijkheid biedt om de tewerkstelling van huishoudelijk personeel bij te houden. Concreet zou voor aanvang en aan het einde van de tewerkstelling de werknemer zich kunnen aanmelden bij de arbeidsinspectie en bij de sociale zekerheid. Huishoudelijk personeel en hun werkplek worden zo geregistreerd, wat gerichte controles toelaat. Bovendien kunnen de arbeidsinspectiediensten voorbeelden aanbieden van arbeidscontracten, loonbriefjes, werkschema's en andere documenten, zodat de werkgevers niet alleen de administratie kunnen bijhouden maar zodat ook de werknemer bewijzen heeft van mogelijke uitbuiting. Een schriftelijke versie van overeenkomsten verplichten kan bijdragen tot de regularisatie van de huishoudsector, zodat de rechten van de arbeiders beter worden beschermd.

Naast een alternatief systeem, moet er eveneens duidelijkheid komen over het arbeidscontract van huishoudpersoneel. In België is het verplicht om een schriftelijk contract af te sluiten met migrerend huishoudpersoneel. Het opstellen van de arbeidsovereenkomst moet gebeuren voor het vertrek uit het land van herkomst. De overeenkomst moet beschikbaar zijn in een taal die de werknemer beheerst. In de overeenkomst moet duidelijke informatie staan over de accommodatie van het huishoudpersoneel. Deze moet volgens de IAO voldoen aan een aantal voorwaarden, zoals een aparte kamer met een eigen sleutel en voldoende maaltijden van goede kwaliteit met respect voor de cultuur en religie van de werknemer.⁹⁶ Tot slot is het belangrijk dat de arbeidsinspectiediensten duidelijk communiceren

⁹² Interview met Fairwork.

⁹³ Actieplan: De strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel 2012-2014: http://www.dsb-spc.be/doc/pdf/PLAN_MH_NL_2012.pdf.

⁹⁴ J. Michiels, ILO, International migration paper, nr. 116, *Promoting integration for migrant domestic workers in Belgium*, Geneva, 2013.

⁹⁵ ILO, *Labour inspection and other compliance mechanisms in the domestic work sector*, 2015: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/publication/wcms_429836.pdf.

⁹⁶ ILO, *Text of the recommendations concerning decent work for domestic workers: provisional record of the 100th ILO conference*, 2011, p. 10.

over hun opdracht, namelijk het beschermen van arbeidsrechten. Veel arbeidsmigranten blijven in erbarmelijke omstandigheden werken uit schrik dat zij het land worden uitgezet wanneer ze hun werk verliezen. Om arbeidsmigranten te beschermen en hun vertrouwen te winnen, is het aangewezen om hun alle nodige informatie te geven vooraleer ze migreren en bij hun aankomst. Een voorbeeld daarvan is een project in Roemenië, waarbij de Duitse overheid samenwerkt met het *European job mobility portal* (EURES).⁹⁷ Roemeense arbeiders worden voor hun vertrek geïnformeerd over openstaande jobs en de vereisten. In dat verband werd zelfs een handboek opgemaakt voor Bulgaarse en Roemeense arbeiders waarin informatie staat over hun arbeidsrechten, de arbeidsmarkt en belangrijke instanties.

Een ander preventieproject in Duitsland is *Open for young women*, met als doelgroepen minderjarigen, jongeren en vrouwen. In samenwerking met Roemenië, Oekraïne en Rusland worden personen geïnformeerd over arbeidsplaatsen in Duitsland en over het statuut van au pair. Er wordt aan geïnteresseerden eveneens uitleg gegeven over veilig en legaal werk, de preventie van economische uitbuiting en het contact met hulpdiensten. In Duitsland speelt het *Centrum für internationale Migration und Entwicklung* (CIM) een preventierol door potentiële werknemers voor te bereiden. Het CIM is een nationale organisatie in Duitsland die bijdraagt tot internationale samenwerking op de arbeidsmarkt. De belangrijkste partner van het CIM is het Federaal Agentschap voor Werk. De voorbereiding die het CIM aanbiedt bestaat uit een cursus Duits, contacten met het bedrijf waar betrokkenen worden tewerkgesteld en begeleiding bij de opmaak van hun arbeidscontract. Hoewel het gaat om algemene maatregelen die toegepast worden op arbeidsmigranten, kunnen de praktijken eveneens interessant zijn in het kader van de huishoudsector.

In het Verenigd Koninkrijk wordt daarenboven een link gelegd tussen de arbeidsinspectie en het arbeidscontract. De werkgever moet bewijzen dat hij al een werkrelatie heeft met de werknemer door duidelijke informatie over het loon, de werkuren, de taken en de accommodatie in het arbeidscontract op te nemen. Zonder dat contract kan de arbeider geen visum krijgen. Wanneer de arbeidsmigrant het visum krijgt, wordt hij geïnformeerd over zijn rechten in het VK. Ook krijgt hij informatie over hulpdiensten. Nog in het Verenigd Koninkrijk is er het *Neighbourhood Watch*-programma⁹⁸. Personen komen

in dat kader samen om hun buurt veilig te houden door een samenwerking met de politiebuurtnetwerken. De leden van de *Neighbourhood Watch* verenigen zich en delen ideeën om buurtcriminaliteit aan te pakken. De *Neighbourhood Watch* moedigt iedereen aan om een relatie op te bouwen met de bureaus zodat uitbuiting in de huishoudsector sneller gedetecteerd kan worden. Leden van de *Neighbourhood Watch* doen aan *social monitoring* door verdacht gedrag aan de politie te melden. Zij zijn getraind om signalen van uitbuiting op te vangen tijdens hun patrouilles. Verontrustende vaststellingen, zoals nooit mogen eten met het gezin en geen privékamer krijgen, worden onmiddellijk aan de politie gemeld.

Tot slot benadrukt de IAO het belang van de aansprakelijkheid van de werkgevers.⁹⁹ Een voorbeeld daarvan is te vinden in Singapore. Personen die veroordeeld zijn voor mensenhandel van huishoudpersoneel kunnen geen huishoudelijk personeel meer aanwerven. Daarnaast moeten werkgevers die vier verschillende arbeidsmigranten hebben vervangen in één jaar een oriëntatieprogramma volgen vooraleer ze opnieuw huishoudpersoneel mogen aanwerven. Wordt er opnieuw gewisseld van arbeidskracht, dan volgt een interview met een lid van het *Ministry of Manpower*.

Niet alleen werkgevers maar ook agentschappen die werknemers rekruteren moeten aansprakelijk kunnen worden gesteld. In 2015 werd door de IAO *The Fair Recruitment Initiative*¹⁰⁰ gelanceerd en dat wordt nog altijd voortgezet. Met dat project probeert de IAO mensenhandel met het oog op economische uitbuiting te voorkomen, arbeidsrechten te beschermen, de kosten van arbeidsmigratie te doen dalen en de uitkomsten voor arbeidsmigranten te verbeteren. Daarbij wordt gefocust op frauduleuze en onrechtmatige praktijken tijdens de rekrutering en de plaatsing van de arbeidskracht. De initiatiefnemers pleiten voor de bescherming van kwetsbare groepen zoals arbeidsmigranten en huispersoneel. Voor het *Fair Recruitment Initiative* moeten overheden specifieke procedures en minimumstandaarden opstellen voor rekruteringsagentschappen.¹⁰¹ Agentschappen die aan de vereisten voldoen krijgen een vergunning om huishoudpersoneel aan te werven en te plaatsen. Deze agentschappen worden gemonitord en worden gesanctioneerd wanneer zij de reglementering niet

97 U. Hoffmann, H. Rabe, *Severe forms of Labour Exploitation: Supporting victims of severe forms of labour exploitation in having access to justice in EU Member States*, 2014: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/severe-labour-exploitation-country_de.pdf.

98 West Yorkshire Police, *Domestic servitude*, 2020: <https://www.westyorkshire.police.uk/advice/modern-slavery/modern-slavery-human-trafficking/domestic-servitude>.

99 ILO, *Labour inspection and other compliance mechanisms in the domestic work sector*, 2015: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/publication/wcms_429836.pdf.

100 ILO, *Fair recruitment initiative. Fostering fair recruitment practices, preventing human trafficking and reducing the costs of labour migration*: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_320405.pdf.

101 ILO, *General principles and operational guidelines for fair recruitment and definition of recruitment fees and related costs*, 2019: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---migrant/documents/publication/wcms_536755.pdf.

naleven. *The National House Managers Cooperative* in Zuid-Korea is een agentschap dat online zijn leden linkt aan werkgevers. Het agentschap biedt zijn leden eveneens vaardigheidstrainingen. Een ander voorbeeld is de *Nirman Society* in India die opvang en vormingen aanbiedt. Overheden moeten er eveneens op toezien dat de wervings- en plaatsingskosten niet van het loon van het huishoudpersoneel worden afgehouden. Indonesië heeft tot slot een veelbelovend initiatief namelijk *RecruitmentAdvisor*¹⁰². Met dit project kunnen ervaringen met rekruteringsagentschappen gedeeld worden door arbeiders uit Indonesië, Nepal en de Filipijnen. Het platform is ook een vorm van empowerment omdat het informatie geeft over arbeidsrechten en werk vinden in het buitenland.

België

De controlerol van de arbeidsinspectiediensten in België is minder uitgebreid dan in de voorstellen van de IAO. Zo worden potentiële werknemers niet aan een controle onderworpen en worden werknemers niet ondervraagd over hun arbeidscontract. Het is in sommige gevallen niet verplicht om huishoudpersoneel aan te melden bij de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ). Dit heeft te maken met het statuut van het huishoudelijk personeel.¹⁰³ Zo moeten dienstbodes altijd aangegeven worden maar dat is niet altijd zo voor ander huishoudpersoneel. Naast dienstbodes bestaan er twee categorieën van huisbediende, namelijk personen die prestaties verrichten van intellectuele aard (bijvoorbeeld gouvernantes) en personen die prestaties verrichten van manuele aard (bijvoorbeeld tuinonderhoud). De tweede categorie moet net zoals de dienstbodes altijd worden aangegeven. Daarentegen moet er geen aangifte worden gedaan voor occasioneel werk door personen die prestaties verrichten van intellectuele aard en minder dan acht uur in een week hebben gewerkt.¹⁰⁴

2.4. | Rol van de vakbond inzake preventie

Myria heeft ervoor gekozen om de rol van de vakbond apart te bespreken omdat die een belangrijke speler is inzake preventie. Vakbonden kunnen arbeiders informeren over hun rechten en onrechtmatige handelingen detecteren. Eerst worden de aanbevelingen van de IAO en de uitdieping daarvan in haar rapport *Decent work for domestic workers* besproken. Vervolgens wordt ingegaan op een project van de Europese Unie waarbij eveneens een toelichting volgt over hoe andere landen de vakbonden inzetten om mensenhandel te voorkomen binnen de huishoudsector.

De IAO benadrukt dat huishoudpersoneel het recht heeft om zich te organiseren en zich aan te sluiten bij een vakbond naar keuze ongeacht de verblijfsstatus. Staten moeten arbeidersorganisaties ondersteunen zodat zij de belangen van werknemers kunnen beschermen. Vakbonden kunnen op verschillende manieren een bijdrage leveren aan de preventie van mensenhandel in de huishoudsector. Zo kunnen vakbonden een huishoudhulp aansporen om deel te nemen aan vaardigheidsvormingen om zijn of haar kansen op de arbeidsmarkt te vergroten. Door de huishoudhulp bewust te maken van alle rechten en hoe men deze kan afdwingen wordt eveneens aan empowerment gedaan. Vakbonden kunnen met campagnes het probleem van uitbuiting van huishoudpersoneel op de politieke agenda plaatsen. Met hun lobbywerk kunnen ze bovendien de belangen van huishoudpersoneel onder de aandacht brengen en overheden aansporen om actie te ondernemen. De prestaties van de vakbonden in Ierland en Nederland vormen goede voorbeelden en worden hieronder verder toegelicht.

Het rapport *Decent work for domestic workers*¹⁰⁵ focust op het belang van interactie tussen huishoudpersoneel en de vakbond, met Ierland en Nederland als voorbeelden van goede praktijken.

Ierland

De Services, Industrial, Professional and Technical Union (SIPTU) is de grootste vakbond van Ierland. De SIPTU voert zelf geen acties gerelateerd aan de huishoudsector maar werkt samen met de Domestic

¹⁰² FRA, *Protecting migrant workers from exploitation in the EU: workers' perspectives*, 2019: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-severe-labour-exploitation-workers-perspectives_en.pdf.

¹⁰³ Zie hierover hoofdstuk 1 van dit deel.

¹⁰⁴ KB van 13 juli 2014 tot opheffing van de artikelen 5 en 18 en tot wijziging van artikel 16 van het KB van november 1969 (RSZ-besluit), BS, 28 juli 2014.

¹⁰⁵ K. Carls, *Decent Work for Domestic Workers: The state of labour rights, social protection and trade union initiative in Europe*, 2012: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---actrav/documents/publication/wcms_218133.pdf.

Workers Action Group (DWAG) en het Migrants Rights Centre Ireland (MRCI). DWAG organiseert bijeenkomsten voor huishoudpersoneel in Dublin met de aanwezigheid van MRCI en SIPTU. DWAG is een onafhankelijke groep van huishoudpersoneel die de sector beter wil organiseren, campagnes organiseert, publieke acties houdt maar ook zorgt voor een sociaal netwerk, collectieve belangenbehartiging en wederzijdse ondersteuning. DWAG wordt ondersteund door het MRCI met politieke steun, advies en infrastructuur via deelname aan publieke acties en lobbywerk tegenover de politiek. De SIPTU is een juridische partner en helpt met haar expertise in arbeidsrechten maar ook door het lobbyen rond de verhoudingen op de arbeidsmarkt. Er wordt samengewerkt om de zichtbaarheid te verhogen van zowel huishoudpersoneel binnen de samenleving als die van vakbonden bij huishoudpersoneel. Verschillende publieke campagnes werden gelanceerd met het oog op een algemene sensibilisering.

Nederland

In Nederland is de vakbond FNV Bondgenoten een belangrijke speler in de preventie van uitbuiting binnen de huishoudsector. De vakbond bestaat sinds 2006 en de meeste leden zijn mensen zonder papieren. FNV Bondgenoten organiseert sensibiliseringscampagnes en komt op voor de rechten van huishoudpersoneel. Door in 2012 deel te nemen aan een grootschalige staking van 105 dagen met de schoonmaaksector, heeft de huishoudsector meer zichtbaarheid gekregen. De vakbond beschouwt huishoudpersoneel als werknemers binnen de schoonmaaksector en pleit voor een gezamenlijk statuut. FNV Bondgenoten doet eveneens aan belangenbehartiging en probeert huishoudpersoneel daarbij te betrekken. Er wordt gefocust op horizontale interactie via verschillende kanalen zoals Facebookgroepen, websites, email en sms. Ook probeert men de communicatie te bevorderen door culturele evenementen te organiseren. FNV houdt eveneens trainingen voor huishoudpersoneel gericht op beter onderhandelen met werkgevers waarbij de focus ligt op wederzijds respect en op ondersteuning. Ten slotte wordt aan sensibilisering gedaan door samenwerking met partners zoals kerken, politieke partijen en artiesten en zijn er campagnes om de politie te sensibiliseren.

In veel gevallen wordt huishoudpersoneel verhinderd om zich aan te sluiten bij een vakbond en worden de betrokkenen niet bereikt. In Berlijn wordt geprobeerd om daarmee rekening te houden door posters of flyers te verspreiden en door weggeefacties te houden in

verschillende talen.¹⁰⁶ De informatie wordt onopvallend op verpakkingen van bepaalde huishoudartikelen gezet, zodat die potentiële slachtoffers bereikt zonder dat de werkgevers daarvan op de hoogte zijn.

Europees Project

De *European Federation of Food, Agriculture and Tourism Trade Unions*¹⁰⁷ is een federatie op het niveau van de Europese Unie. Ze heeft een verslag geschreven over de huishoudsector met inbreng van enkele lidstaten, waaronder België, Frankrijk, Italië, Nederland en Duitsland. Zwitserland heeft eveneens meegewerkt. In het kader van dit project worden preventiemaatregelen besproken die worden genomen om mensenhandel tegen te gaan. Vakbonden spelen daarbij een belangrijke rol en kunnen bijdragen tot het voorkomen van uitbuiting. Het is een uitdaging om huishoudpersoneel te overtuigen om zich bij een vakbond aan te sluiten, omdat zij niet altijd het nut daarvan inzien. Ook kan het lidgeld een obstakel vormen omdat hun inkomen te laag is of omdat zij geen bankrekening hebben. In België, Frankrijk, Italië, Spanje, Zweden en Zwitserland worden daarom diensten aangeboden aan huishoudpersoneel die eerst gratis zijn en waarvoor pas later betaling wordt gevraagd. Deze diensten hebben betrekking op advies en op individuele begeleiding. Een andere manier van ondersteuning is het modelcontract dat zowel via het internet als op papier ter beschikking kan worden gesteld.

In Italië heeft de vakbond FILCAMS *patronati* waar arbeiders met hun families kunnen samenkomen. *Patronati* zijn hulpcentra die arbeiders gratis advies geven over pensioen- en gezondheidsrechten. Arbeidsmigranten worden er geholpen door informatiecampagnes waarbij flyers in verschillende talen worden uitgedeeld. Ook zijn er elke zondag bijeenkomsten.

SIT is een vakbond in Zwitserland die zich inzet voor arbeidsmigranten zonder papieren in de huishoudsector. De vakbond geeft gratis advies, informatie en individuele begeleiding in meerdere talen. Andere diensten zijn beschikbaar zodra de arbeider zich bij de vakbond inschrijft en lidgeld betaalt. *Respekt* is een andere onafhankelijke organisatie die zich inzet voor de huishoudsector. Ze houdt maandelijkse bijeenkomsten voor een maaltijd en overleg.

¹⁰⁶ U. Hoffmann, H. Rabe, *Severe forms of Labour Exploitation: Supporting victims of severe forms of labour exploitation in having access to justice in EU Member States*, 2014: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/severe-labour-exploitation-country_de.pdf.

¹⁰⁷ EFFAT, *Domestic workers in Europe Getting Organised!*, 2015: https://www.effat.org/wp-content/uploads/2018/11/effat_booklet_domestic_workers_in_europe_en.pdf.

Zo wordt het isolement tegengegaan dat gepaard gaat met huishoudwerk en wordt de schrik voor represailles verminderd. Tijdens die bijeenkomsten wordt informatie over arbeidsrechten gedeeld en worden manieren van empowerment besproken. *Respekt* biedt ook de optie van juridische bijstand die een advocaat verleent aan werkrachten die in een gerechtelijke procedure zitten.

België

De vakbonden in België hebben in het verleden meegewerkt aan de belangenbehartiging van huishoudpersoneel. In het deel rond sensibilisering werd 'Recht op Waardig Huishoudwerk'¹⁰⁸ besproken. In het kader van die campagne heeft de vakbond gewerkt aan bewustmaking van de bevolking en de politiek. Het ACV werkt eveneens nauw samen met het Internationaal Vakverbond en ondersteunt diens acties. Een belangrijke campagne is de 'Huishoudpersoneel: 12+12'-campagne¹⁰⁹. Die campagne werd in 2011 gevoerd en betrof de toepassing van arbeidswetgeving en sociale bescherming voor huishoudpersoneel. In België is het aangeven van huishoudpersoneel verplicht maar dat is niet overal zo. In november 2019 werd door de Belgische vakbonden ACV, CSC en FGTB Horval een grootschalige actie georganiseerd. Er werden meer subsidies voor de sector en een verhoging van het dienstenchequetarief gevraagd.¹¹⁰ Bovendien werd er op sociale media actiegevoerd met hashtags, Facebookcovers, posters en foto's. Al deze informatie werd ook publiek beschikbaar gemaakt zodat de bevolking de documenten kon delen. Op die manier werd de campagne meer zichtbaar voor de algemene bevolking.

3. Preventie bij diplomatiek huispersoneel

In punt 1 werd al besproken waarom diplomatiek huispersoneel een aparte risicogroep vormt. De kwetsbaarheid van diplomatiek huispersoneel heeft als gevolg dat er specifieke maatregelen genomen moeten worden. De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) heeft een reeks aanbevelingen geformuleerd. Die hebben betrekking op de Dienst Protocol en op welke maatregelen deze Dienst kan nemen ter preventie van mensenhandel van diplomatiek huispersoneel.¹¹¹ Zo kan de Dienst Protocol ambassades en internationale organisaties sensibiliseren over de nationale regelgeving. Daarnaast zou hij expliciete richtlijnen moeten uitvaardigen omtrent de tewerkstelling van diplomatiek huispersoneel opdat misbruiken niet zouden voorkomen. De dienst moet bovendien een systeem ontwikkelen omtrent de immuniteit van diplomaten, zodat een tijdelijke schorsing gevraagd kan worden aan de zendstaten. De zendstaat is het land van de ambassade en is niet altijd hetzelfde als het land van herkomst van de werknemer. Die schorsing heeft dan betrekking op situaties waarin de werkgever een ernstig misdrijf heeft gepleegd. Ten slotte wordt gepleit voor een aanpak waarbij diplomatiek huispersoneel tijdens de aanvraag van visa in de zendstaat informatie krijgt over hun rechten en plichten en over de plekken waar zij terecht kunnen voor ondersteuning. Het huispersoneel krijgt deze informatie eveneens bij aankomst in het land van tewerkstelling. De Dienst Protocol moet erop toezien dat de regelgeving wordt nageleefd en gevolg geven aan inbreuken.

¹⁰⁸ Vlaams ABVV, *Veeg hun problemen niet onder de mat!:* <https://www.vlaamsabvv.be/art.cfm?pid=27211>.

¹⁰⁹ ACV, Internationale acties: <https://www.hetacv.be/het-acv/europa-internationaal/mondiaal/internationale-acties>.

¹¹⁰ COLOMBI, *Domestic workers: time for a fair collective agreement for 140.000 in Belgium*, 2019: <https://www.effat.org/featured/domestic-workers-time-for-a-fair-collective-agreement-for-140-000-in-belgium>.

¹¹¹ OSCE, *How to prevent human trafficking for domestic servitude in diplomatic households and protect private domestic workers*, 2014: <https://www.osce.org/handbook/domesticservitude?download=true>.

3.1. | Stappenplan voor tewerkstelling van diplomatiek huispersoneel

De OVSE heeft een plan in twee fasen uitgewerkt om de tewerkstelling van diplomatiek huispersoneel te regulariseren en mensenhandel te voorkomen. De eerste stap betreft het beleid, meer bepaald regelgeving en procedures ontwerpen voor de tewerkstelling van huishoudpersoneel. De OVSE geeft aan dat de werkgevers geïnformeerd moeten worden over hun plicht om de regelgeving na te leven; die informatie wordt vaak verspreid via omzendbrieven. Vooraleer een persoon kan worden tewerkgesteld, moet de werkgever worden geëvalueerd om zijn geschiktheid te controleren. Vervolgens wordt een registratiesysteem voorgesteld, waarbij de werknemer zich aangeeft bij de Dienst Protocol aan het begin en op het einde van de tewerkstelling. Zo heeft die een overzicht van de personen die werken als diplomatiek huispersoneel. Om het risico op mensenhandel te doen dalen, wordt in vele landen naar het profiel van de werknemer gekeken en mag die geen familie zijn van de werkgever. In sommige landen worden specifieke eisen gesteld, denk aan de officiële taal van het land van tewerkstelling beheersen. Diplomatiek huispersoneel dat slachtoffer is geworden van mensenhandel zal dat niet snel melden wanneer werkvisa afhankelijk zijn van een vastgelegde werkgever en zij niet van werkgever kunnen veranderen. Daarom hebben sommige landen ervoor gekozen wel de mogelijkheid te bieden om van werkgever te veranderen. Zoals eerder besproken, is het belangrijk dat de informatie begrijpelijk is voor de werknemer. Daarom moeten informatiebrochures en de vereisten voor tewerkstelling in de taal van de werknemer beschikbaar zijn. De OVSE geeft voorts aan dat de Dienst Protocol een individueel interview kan houden om de omstandigheden waarin de werknemer leeft te controleren. Huishoudpersoneel moet jaarlijks het visum of de arbeidskaart vernieuwen door persoonlijk naar de Dienst Protocol te gaan. Die kan dan een evaluatie uitvoeren. Tot slot benadrukt de OVSE dat er een instantie moet bestaan waar diplomatiek huishoudpersoneel met klachten terecht kan. Via een bemiddelingsprocedure zouden geschillen met de werkgever dan worden opgelost. De OVSE geeft ook aan dat dit niet ter vervanging is van de juridische procedure, die gevolgd moet worden wanneer de werkgever een misdrijf heeft gepleegd.

Fase twee van het stappenplan betreft het opstellen van regels en procedures voor tewerkstelling van

huishoudpersoneel. De OVSE heeft een aantal maatregelen opgesteld die genomen kunnen worden ter preventie van uitbuiting. Net zoals bij gewone arbeidsmigranten kan worden gecontroleerd of het arbeidscontract begrepen werd door de werknemer door bijvoorbeeld tijdens een interview met de huishoudhulp die in aanmerking komt het contract te overlopen. Zo kan de inhoud van het contract ook worden geëvalueerd op volledigheid en op correctheid. Wanneer de werknemer zijn visum/arbeidskaart gaat afhalen, kan informatie over vakbonden en relevante instanties worden gedeeld. Het huishoudpersoneel wordt geregistreerd samen met de diplomaat bij wie het tewerkgesteld is. De werkgever moet een ongevallen- en ziekteverzekering afsluiten en een bankrekening openen op naam van zijn personeelslid waarop het loon wordt gestort.

3.2. | Preventiemaatregelen gericht op diplomatiek huispersoneel in het buitenland

Een Duits project gelanceerd door de Duitse ambassade in Sofia en de Duitse overheid vormt een goede praktijk.¹¹² Werkkrachten die naar Duitsland vertrekken om er te werken worden geïnformeerd over veilig werk. Het Verenigd Koninkrijk heeft eveneens enkele goede praktijken. Daar pleit de organisatie Kalayaan ervoor dat grenspersoneel diplomatiek huispersoneel zou moeten bevragen vooraleer er een visum wordt afgegeven, ter bescherming van dat personeel. Tijdens een dergelijke bevraging wordt er nagegaan of de werknemer op de hoogte is van de arbeidsovereenkomst en of die alle voorwaarden begrijpt. Bij de bevraging wordt ook een flyer gegeven met informatie over de rechten van de betrokkenen. Dat werd bekritiseerd omdat deze alleen in het Engels wordt gedrukt en dus weinig effect heeft. Kalayaan wil het probleem van de onzichtbaarheid van uitbuiting aanpakken en stelt een *bridging visa* voor zoals in Canada en Ierland.¹¹³ Een *bridging visa* is een tijdelijk document dat personen in een irreguliere verblijfssituatie drie maanden geeft om nieuw werk te

¹¹² U. Hoffmann, H. Rabe, *Severe forms of Labour Exploitation: Supporting victims of severe forms of labour exploitation in having access to justice in EU Member States*: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/severe-labour-exploitation-country_de.pdf.

¹¹³ M. Lalani, (2011). *Ending the Abuse: Policies that work to protect migrant domestic workers*: <http://www.kalayaan.org.uk/documents/Kalayaan%20Report%20final.pdf>.

vinden en vervolgens hun status te regulariseren door een aanvraag voor een visum voor arbeidsmigranten. Hun irreguliere verblijfssituatie moet weliswaar te wijten zijn aan een externe oorzaak.

België

Volgens de Belgische wetgeving moeten diplomaten via hun diplomatieke zending, consulaire beroepspost of erkende internationale organisatie aan de Dienst Protocol toelating vragen om huishoudpersoneel aan te werven.¹¹⁴ De Dienst Protocol beslist vervolgens of de persoon mag worden aangeworven. Volgens de regelgeving¹¹⁵, moet de werkgever ervoor zorgen dat de werknemer een exemplaar van het contract krijgt in een taal die de werknemer goed begrijpt. Daarnaast behandelt de Dienst Protocol de visumaanvraag voor het huishoudpersoneel. Wanneer de werknemer in België aangekomen is, moet de werkgever een speciale identiteitskaart aanvragen voor zijn huishoudpersoneel. Opnieuw gebeurt dat via zijn diplomatieke zending, consulaire beroepspost of erkende internationale organisatie — die zich richt tot de Dienst Protocol met de nodige documenten. In België is de verblijfsstatus van diplomatiek huispersoneel gelinkt aan de verblijfsperiode van de werkgever. De werknemer moet het land dus verlaten na afloop van zijn contract. De persoon kan niet van werkgever veranderen en er bestaat geen tijdelijk verblijfsdocument. Wanneer zich een geschil voordoet over de uitvoering van het arbeidscontract, kan zowel de werkgever als de werknemer terecht bij de Commissie voor Goede Diensten. In België moet het diplomatiek huispersoneel jaarlijks zijn of haar identiteitskaart vernieuwen en die zelf afhalen.¹¹⁶ Tijdens die afspraak kan een individueel gesprek worden gevoerd met de werknemer over de tewerkstelling. Zo kan de Dienst Protocol controle uitoefenen en kunnen signalen van mogelijke uitbuiting worden gedetecteerd.

4. Aanbevelingen

Aanbeveling 1: Meer sensibiliseringscampagnes

Er moet meer sensibilisering zijn specifiek rond mensenhandel in de huishoudsector. Die moet gericht zijn op zowel de huishoudhulp als de werkgevers door informatie te geven over hoe uitbuiting kan worden voorkomen. Om huishoudpersoneel beter te bereiken, kan men informatie via de verpakking van huishoudproducten verspreiden. De werkgevers kunnen voorbereid worden vooraleer zij huishoudhulp aanwerven door hen te helpen met de administratie, denk maar aan een voorbeeldcontract.

Aanbeveling 2: Bewustmaking op gemeentelijk niveau

De gemeenten kunnen sensibiliseringscampagnes lanceren om de bevolking meer bewust te maken van deze problematiek. Daarnaast kunnen wijkagenten worden gesensibiliseerd om signalen van mensenhandel in de huishoudsector te herkennen bij klachten van overlast.

Aanbeveling 3: Vakbonden actief inzetten

Zoals eerder vermeld, zijn de vakbonden in het buitenland veel actiever dan in België. Op nationaal niveau moeten de vakbonden meer sensibiliseren omtrent de positie en de belangen van huishoudpersoneel.

¹¹⁴ Zie hierover ook hoofdstuk 1 van dit deel.

¹¹⁵ Circulaire nota, *Particuliere bediende: voorwaarden en procedure voor het toekennen van een bijzondere identiteitskaart*, 3 augustus 2015.

¹¹⁶ Omzendbrief van 23 december 2016 over de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, BS, 10 maart 2017.

Externe bijdrage: *Slavery behind the door* – Economische uitbuiting van huispersoneel

Bruno Devillé

Sociaal inspecteur

Teamleider ECOSOC/MH (BXL)

Inspectiedienst RSZ

In 2010 al had Myria me een bijdrage voor zijn jaarverslag gevraagd rond het thema mensenhandel en uitbuiting van huispersoneel.¹¹⁷ In dat artikel wees ik erop dat bij onze onderzoeken binnen het gerechtelijk arrondissement Brussel de twee volgende categorieën opdoken:

1. huispersoneel in dienst van diplomatiek personeel op post in België;
2. huispersoneel tewerkgesteld door 'private werkgevers', vooral dan als 'kinderjuf' (kinderoppas die ook huishoudelijke taken verricht).

Tien jaar na de publicatie van dat artikel moet ik vaststellen dat deze situatie ongewijzigd is. We voeren nog altijd dezelfde types onderzoeken voor deze beide categorieën personeel (de meldingen van gevallen van uitbuiting van huispersoneel in dienst van diplomaten zijn wel verminderd).

Voor huispersoneel dat binnen het milieu van diplomaten uitgebuit wordt, gelden de volgende opmerkingen en bedenkingen uit het artikel van 2010 nog altijd:

1. het grote struikelblok bij dit soort onderzoeken is dat de materiële vaststelling van uitbuiting vaak onmogelijk is door de immuniteit die de Weense Conventie aan werkgevers met een diplomatiek statuut verleent;
2. meestal gaat voor een onderzoek de bal aan het rollen wanneer het slachtoffer inmiddels is weggelopen en na melding van de situatie — soms vrij lang na de uitbuitingsperiode — door derden of door verenigingen die het slachtoffer in contact brengen met een gespecialiseerd opvangcentrum;

3. deze onderzoeken worden vaak afgesloten na het verhoor van het slachtoffer en, voor zover mogelijk, het verzamelen van informatie (getuigenverhoren, buurtonderzoek,...) waaruit de uitbuitingssituatie blijkt, door toepassing van de maatregelen bepaald in de omzendbrief van 2016¹¹⁸ en door toekenning van het speciale statuut van 'mensenhandel', zonder de daders voor de rechtbank te dagvaarden.

In het kader van onze onderzoeken naar de uitbuiting van huispersoneel in diplomatieke kringen moeten twee elementen worden benadrukt:

- De aanzienlijke druk en intimidatie die soms uitgaan van diplomatieke werkgevers. Dat jegens de familie van het slachtoffer die in het land van herkomst is gebleven en soms ook aan het adres van de Belgische staat, met 'nationale veiligheid' als argument. Het doel is om te weten te komen wat er van de voortvluchtige werknemer is geworden, om zijn adres te achterhalen en deze af te schilderen als iemand die absoluut naar zijn land moet worden teruggestuurd. Deze druk gaat gepaard met 'opsporingsberichten' die sommige diplomaten informeel verspreiden onder hun landgenoten die op Belgische bodem verblijven, om de voortvluchtige dienstbode te lokaliseren.
- De Commissie voor goede diensten die haast geen gevallen van uitbuiting meldt. De voorzitter van deze in 2013 opgerichte commissie is de directeur-generaal van het Toezicht op de Sociale Wetten van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. Ze bestaat uit vertegenwoordigers van de Directie Protocol van de FOD Buitenlandse Zaken, de FOD Financiën, de FOD Sociale Zekerheid, de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid en vertegenwoordigers van de vakbondsorganisaties. In het kader van de tewerkstelling van personeel door diplomatieke of consulaire missies die op het Belgische grondgebied gevestigd zijn, bestaat haar opdracht hierin: "de werknemers die lokaal worden aangeworven en hun werkgever informeren over de Belgische sociale en fiscale reglementering, alsook over hun rechten en verplichtingen, bijdragen tot het oplossen van individuele of collectieve problemen dankzij informatie, verzoening of bemiddeling, en advies geven om tot een minnelijke schikking te komen. Ze doet ook voorstellen om de arbeidsvoorwaarden van het personeel te verbeteren".

¹¹⁷ Myria (toen nog Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding), *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2010, Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, pp. 118-121.

¹¹⁸ Omzendbrief van 23 december 2016 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, BS, 10 maart 2017.

Wat huispersoneel in dienst van 'private werkgevers' betreft, stellen we vast dat het bij onze onderzoeken meestal ging om jonge meisjes of vrouwen, soms minderjarigen, die worden aangeworven als kinderoppas maar die uiteindelijk het hele huishouden doen en soms zelfs worden ingezet voor de professionele activiteiten van hun werkgevers.

Ter illustratie haal ik de volgende vier gevallen aan:

1. Een minderjarig meisje uit Afrika dat naar België kwam om hier school te lopen en dat was opgenomen in een 'gastgezin' bij een vage kennis van haar vader. Het meisje was wel degelijk ingeschreven in een school, waar ook de kinderen van het gezin schoolliepen. Elke dag was zij evenwel te laat op school, omdat ze voor het jongste kind van het gezin moest zorgen. Het meisje had geen slaapkamer en verbleef samen met de andere kinderen in de woonkamer. Ze mocht geen contact hebben met haar vader die naar Afrika was teruggekeerd en stond volledig onder de controle van haar 'gastgezin'. Binnen dat gezin was ze ook soms het slachtoffer van geweld.¹¹⁹
2. Een vrouw van in de veertig die in Afrika in dienst was van een gezin met ernstig gehandicapte kinderen. Omdat de kinderen voor een behandeling naar België moesten komen, kreeg ze het voorstel om mee te komen en voor hen te blijven zorgen. De moeder en de kinderen vestigden zich op humanitaire gronden in België, de kinderverzorgster had alleen een toeristenvisum. Bij aankomst werd ze meteen naar het appartement van de familie gebracht en moest ze haar paspoort afgeven. Tijdens de hele duur van haar tewerkstelling moest ze 24 uur op 24 beschikbaar zijn voor de verzorging van twee gehandicapte kinderen en bovendien ook het huishouden doen. Om altijd beschikbaar te zijn, ook 's nachts, sliep ze op een matras die op de grond naast het bed van het kind met de meest ernstige problematiek lag. Ze mocht geen contact met haar kinderen in Afrika hebben, omdat haar werkgeefster de kosten van telefoongesprekken als exorbitant beschouwde. Een loon voor haar werk in België kreeg ze niet. Het overeengekomen salaris van 300 dollar zou, zoals de werkgever had beloofd, rechtstreeks aan haar kinderen in Afrika worden overgemaakt. In België gaf de werkgeefster haar maandelijks 15 euro zodat ze het hoogstnoodzakelijke, zoals zeep of warme kledij, kon kopen.¹²⁰
3. Een echtpaar uit Oost-Europa woont in België. De man werkt in de bouw, de vrouw in de schoonmaaksector. Aangezien het koppel twee jonge kinderen heeft, besloten ze een beroep te doen op een eerste kindermisje dat bij haar indiensttreding minderjarig was. Aangezien het jonge meisje de geweldplegingen en de beledigingen van haar werkgevers na een paar maanden beu is, loopt zij weg en legt ze verklaringen af. Terwijl onze diensten met het onderzoek bezig zijn, vernemen we dat het koppel tijdens hun vakantie in het land van herkomst een tweede jong meisje heeft gerekruteerd. Later zal blijken dat het om een meisje (deze keer wel meerderjarig) gaat met een verstandelijke beperking dat in een weeshuis woonde. De verhalen van de twee slachtoffers over de uitbuiting zijn identiek. Allebei verklaren ze dat hun werkgever, onmiddellijk na hun aankomst in België, hun identiteitsdocumenten had afgenomen. Er was hun een salaris van 250 euro per maand beloofd dat evenwel nooit zou worden uitbetaald. Ze moesten voor de kinderen zorgen (hen naar school brengen en daar afhalen, thuis toezicht houden,...) en in het appartement waar de familie woonde huishoudelijke taken verrichten. Zodra de kinderen op school waren, moesten ze hun bazin helpen bij haar schoonmaakopdrachten maar terwijl deze laatste het openbaar vervoer gebruikte, moesten zij zich te voet verplaatsen. De maaltijden nuttigden ze nooit met hun werkgevers; zij moesten het stellen met wat die werkgevers hun te eten wilden geven. Een eigen kamer hadden zij niet; ze moesten met de kinderen van het koppel in hetzelfde bed slapen. Herhaaldelijk werden zij beledigd of gepest. Soms werden ze ook geslagen door hun werkgever.¹²¹
4. Een welgesteld koppel vestigt zich in een huis in een veeleer chique buurt. Ze zijn net terug van een missie in het buitenland en de aldaar in dienst genomen kinderverzorgster is meegekomen om hier voor de kinderen te blijven zorgen. Het koppel bemachtigt voor de werkneemster een verblijfsvergunning in België. Hoewel het huis dat ze bewonen voldoende slaapkamers heeft, moet de kinderverzorgster haar intrek nemen in de kelderverdieping, in ruimtes net naast de garage en de wasplaats. Daar wordt een slaapkamer voor haar ingericht en in een gedeelte bijna in openlucht wordt een slang met douchekop geïnstalleerd. De werkgever geeft de prestaties van de kinderverzorgster correct aan bij de sociale zekerheid. Wanneer hij daartoe verplicht wordt, stort de werkgever haar loon — dat wel conform de Belgische loonschalen is — op een bankrekening die op naam van de werkneemster is geopend. Na enkele jaren verlaten de kinderen

119 Dit dossier is op 24 november 2017 door de Franstalige correctionele rechtbank van Brussel behandeld en op 2 december 2019 door het hof van beroep van Brussel (bij verstek). Zie www.myria.be, rubriek rechtspraak.

120 Dit dossier is op 22 januari 2013 door de Franstalige correctionele rechtbank van Brussel behandeld en op 12 mei 2015 door het hof van beroep van Brussel (zie www.myria.be).

121 De Franstalige correctionele rechtbank van Brussel heeft op 22 maart 2018 een definitieve uitspraak in dit dossier gedaan (zie www.myria.be).

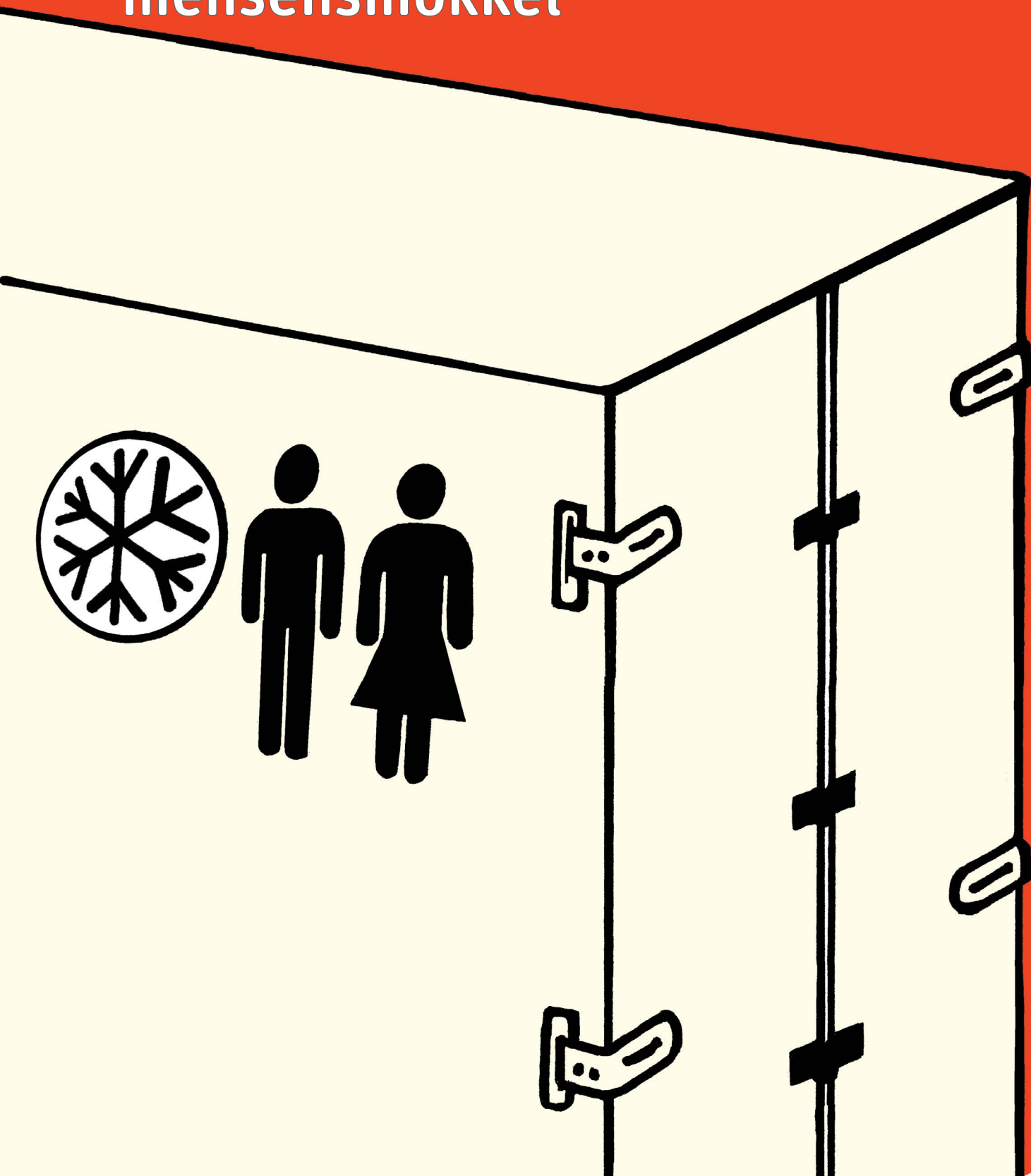
geleidelijk het ouderlijke huis en krijgen de ouders een nieuwe missie in het buitenland aangeboden. Ze beslissen dan ook om de kinderverzorgster te bedanken voor bewezen diensten. Ze vertellen haar dat ze naar haar land van herkomst moet terugkeren met een klein beetje spaargeld, een paar duizend euro, dat ze haar willen toestoppen als beloning voor al die jaren trouwe dienst. De kinderverzorgster slaat in paniek, krijgt schrik en geeft via kennissen ruchtbaarheid aan haar situatie. Uit het onderzoek zal blijken dat de werkneemster niet op de hoogte was van het feit dat haar prestaties in België waren aangegeven en dus bepaalde rechten hadden geopend, zoals het recht op een werkloosheidsvergoeding, op een pensioen en ook op een langdurig verblijf in België. Er zal eveneens worden aangetoond dat de werkneemster tijdens de vele jaren ononderbroken tewerkstelling in dienst van het gezin, ook wanneer het gezin op vakantie in het buitenland was, haar salaris nooit had ontvangen; ze kreeg slechts kleine bedragen toegestopt. De bankrekening waarop haar loon werd uitbetaald werd in feite volledig gecontroleerd door de vrouw van het echtpaar. Zij had ook de bankkaart van die rekening en gebruikte het geld onder meer voor persoonlijke aankopen in luxeboetieks.

Behalve deze situaties, die een roman van Dickens waardig zijn, stellen we ons momenteel veel vragen bij een ander soort werk waarbij mogelijk evenzeer sprake is van economische uitbuiting. Sinds enige tijd zien we immers steeds meer advertenties/publiciteit rond ziekenoppas voor ouderen of voor behoeftige personen, zodat deze mensen niet naar rust- en verzorgingstehuizen hoeven te gaan. De personen met wie we contact hebben opgenomen laten meestal weten dat het personeel 24 uur op 24 en zeven dagen op zeven ter beschikking staat, tegen betaling van een dagvergoeding aan het agentschap dat hen begeleidt. Wat ons verbaast in de geraadpleegde advertenties of in de informatie van de mensen die deze agentschappen hebben benaderd is dat de gebruiker zelf de officiële werkgever van zijn of haar oppas wordt. De gebruiker is verplicht hem of haar een overeenkomst te laten ondertekenen onder eigen naam en zich als zodanig in te schrijven bij de RSZ, terwijl de ziekenoppas de facto onder het gezag staat van het agentschap dat hem of haar heeft aangeworven en dat instaat voor "het regelen van alle nodige formaliteiten voor zijn of haar reis naar België" en zich ertoe verbindt om "indien de ter beschikking gestelde persoon niet voldoet, hem of haar onmiddellijk te vervangen door iemand anders".

Tot slot kunnen we ons goed voorstellen dat na de gezondheidscrisis die ons land doormaakt en vooral dan de *lockdown* als gevolg van de COVID-19-pandemie, de bezorgdheid groot is dat de meldingen over uitbuiting van huispersoneel zullen toenemen. Dat ze daarbij samen met hun uitbuiters thuis vastzitten, terwijl er steeds meer gevallen zijn van huiselijk of intrafamiliaal geweld, zal de sowieso al moeilijke situaties er alleen maar pijnlijker op maken.

Deel 2

Evolutie van het fenomeen en strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel

Hoofdstuk 1

Recente ontwikkelingen van het juridische en politieke kader

De recente Belgische en Europese ontwikkelingen zijn hieronder kort samengevat.

1. Evoluties van het Europese juridische en politieke kader

1.1. | Mensenhandel

In 2019 hebben er zich in het Europese beleid ter bestrijding van mensenhandel geen bijzondere ontwikkelingen voorgedaan. Het mandaat van mevrouw Vassiliadou, EU-coördinator voor de bestrijding van mensenhandel, is eind februari 2020 afgelopen. Bij het afsluiten van dit verslag¹²² bekleedt de heer Olivier Onidi, dienstdoend adjunct-directeur-generaal van het directoraat-generaal Migratie en Binnenlandse Zaken, deze functie.

COVID-19 en mensenhandel

Begin 2020 stond in het teken van de maatregelen op mondiaal, Europees en nationaal vlak ter bestrijding van de coronapandemie. Verschillende internationale en Europese agentschappen hebben de autoriteiten gewezen op de impact van die maatregelen op mensenhandel.

Het VN-Bureau voor drugs- en misdaadbestrijding (UNODC) heeft de staten gewaarschuwd voor de nefaste gevolgen van de coronamaatregelen voor de slachtoffers

van mensenhandel en voor de strijd tegen dit fenomeen.¹²³

Op het eerste gezicht lijken de toepassing van deze maatregelen en de sterkere aanwezigheid van politie aan de grenzen en in de publieke ruimte de criminaliteit af te remmen maar tegelijk kunnen ze er ook voor zorgen dat die zich meer in de clandestiniteit gaat afspelen. Criminelen passen zich aan de "nieuwe realiteit" aan die door de pandemie is ontstaan, met name door nieuwe communicatietechnologieën aan te wenden bij hun criminele praktijken. Tegelijk beïnvloedt de pandemie de mate waarin overheden en niet-gouvernementele organisaties essentiële diensten kunnen verlenen aan slachtoffers van mensenhandel. Door de pandemie is daarenboven de systemische en diepgewortelde economische en maatschappelijke ongelijkheid nog duidelijker naar voren gekomen, een ongelijkheid die tot de onderliggende oorzaken van mensenhandel behoort.

Het UNODC vreest dan ook dat door de pandemie en de maatregelen ter bestrijding ervan de identificatie van slachtoffers van mensenhandel nog moeilijker wordt, dat ze meer risico lopen om met het virus besmet te raken en dat ze ook moeilijker toegang krijgen tot de gezondheidszorg voor de behandeling van de ziekte. De pandemie leidt zo tot een nog grotere kwetsbaarheid bij deze sowieso al kwetsbare mensen die een laag inkomen hebben of die in het informele circuit werkzaam zijn (migranten in illegaal verblijf, seizoenarbeiders, sekswerkers,...). Het risico op nog meer uitbuiting bestaat in sectoren waar mensenhandel vaak wordt vastgesteld, door de reductie van de productiekosten als gevolg van de economische problemen en doordat de overheden ook minder controles uitvoeren. En als gevolg van de coronamaatregelen kan ook de situatie van slachtoffers die door mensenhandelaars worden vastgehouden er verder op verslechteren, waardoor ze nog meer geïsoleerd raken

¹²³ UNODC, *Impact of the COVID-19 Pandemic on Trafficking in Persons: Preliminary findings and messaging based on rapid stocktaking*, mei 2020: https://www.unodc.org/documents/Advocacy-Section/HTMSS_Thematic_Brief_on_COVID-19.pdf.

¹²² September 2020.

en de kansen om als slachtoffer te worden geïdentificeerd afnemen.

De mechanismen voor de identificatie en de doorverwijzing van slachtoffers van mensenhandel en om hun rechten te garanderen lopen op die manier vertraging op of functioneren helemaal niet meer. De gespecialiseerde opvangcentra in België stellen hetzelfde vast. Tijdens de *lockdown* hebben ze een abnormale daling gemerkt van het aantal meldingen van potentiële slachtoffers van mensenhandel.

Andere obstakels zijn er wat de toegang tot diensten, bijstand en ondersteuning betreft, omwille van de regels inzake thuisquarantaine en de daarmee gepaard gaande sluitingen van ngo's en van overheidsdiensten. Geïdentificeerde slachtoffers die ondersteuning kregen van de overheid of van ngo's kunnen in de problemen komen, bijvoorbeeld bij het verlengen van hun verblijfstitel.

En ook de controle-instanties zoals de diensten van de arbeidsinspectie of de politie worden soms getroffen. Zo moet de politie toezien op de naleving van de *lockdown* of de maatregelen rond *social distancing*, waardoor zij over minder capaciteit beschikt voor haar normale operationele taken. Het risico bestaat dus dat onderzoeken inzake mensenhandel minder prioritair zijn en dat verdachte sites en gevallen minder worden gecontroleerd. Deze vaststelling geldt ook voor België, zoals blijkt uit de externe bijdragen van verschillende actoren over de impact van de gezondheidscrisis op mensenhandel.¹²⁴

Het UNODC formuleert daarom enkele aanbevelingen voor de lidstaten, zoals:

- de continue opvolging van COVID-19-maatregelen en de bijsturingen die nodig zijn als ze een negatieve impact hebben op kwetsbare groepen, zoals de slachtoffers van mensenhandel;
- eerstelijnsdiensten en magistraten moeten waakzaam zijn voor nieuwe, evoluerende manieren van criminaliteit;
- flexibiliteit van de diensten die bijstand verlenen;
- het systematisch verzamelen en analyseren van gegevens over de impact van COVID-19 op mensenhandel.

Europol heeft eveneens de impact van de pandemie op de georganiseerde misdaad geanalyseerd en daarbij de gevolgen op korte, middellange en lange termijn onderzocht. Wat mensenhandel betreft, gaat Europol ervan uit dat — als op de lange termijn een recessie volgt

na de epidemie — de kans groot is dat zowel de seksuele uitbuiting als de arbeidsuitbuiting zal toenemen, net als de mensenhandel binnen Europa.¹²⁵ Het is namelijk zo dat de sluiting van bedrijven met krappe winstmarges als gevolg van de economische crisis de markt kan openen voor bedrijven die een beroep doen op illegale of goedkope arbeidskrachten.

Bovendien kan ook de sluiting van zaken die op een legale manier seksuele diensten aanbieden tot een stijging van het aantal feiten van seksuele uitbuiting leiden. En door de reisbeperkingen die de seizoenarbeid in de landbouw bemoeilijken, zal vermoedelijk de vraag naar migranten uit derde landen die slachtoffer zijn van mensenhandel in dat domein evenzeer toenemen.¹²⁶

1.2. | Mensensmokkel

COVID-19 en mensensmokkel

De COVID-19-maatregelen hebben ook een impact op de migrantensmokkel.

Het **UNODC**¹²⁷ gaat ervan uit dat de reisbeperkingen en het inperken van de bewegingsvrijheid de migratie van personen die op de vlucht zijn voor conflicten of voor geweld niet verhindert. Vaak hebben zij weinig andere keuze dan smokkelaars in te schakelen. De sluiting van de grenzen dreigt er zo voor te zorgen dat migranten voor het oversteken van die grenzen nog meer aangewezen zijn op smokkelaars, waardoor migrantensmokkel verder dreigt toe te nemen. Door deze sluitingen en beperkingen bestaat eveneens het risico dat de routes en de omstandigheden er nog gevaarlijker op worden en dat de prijzen zullen stijgen.

Europol heeft vastgesteld dat smokkelaars hun *modi operandi* aanpassen aan de sluiting van de grenzen. Door de strengere controlemaatregelen aan de grenzen en door de reisbeperkingen binnen de EU stelt Europol

¹²⁵ Europol, *Beyond the pandemic: how COVID-19 will shape the serious and organised crime landscape in the EU*, 30 april 2020: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/beyond-pandemic-how-covid-19-will-shape-serious-and-organised-crime-landscape-in-eu>.

¹²⁶ European Migrant Smuggling Centre, *4th Annual Report*, 2019: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/emsc-4th-annual-activity-report-%E2%80%93-2019>.

¹²⁷ UNODC, *How COVID-19 restrictions and the economic consequences are likely to impact migrant smuggling and cross-border trafficking in persons to Europe and North America*, research brief, mei 2020: <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/covid/Covid-related-impact-on-SoM-TiP-web3.pdf>.

¹²⁴ Zie *infra*.

een shift van de smokkelactiviteiten¹²⁸ vast, met name meer migranten die kiezen voor de Centrale Middellandse Zeeroute¹²⁹ en een intensiever gebruik van kleinere boten om het Kanaal over te steken.

2. Evoluties van het Belgische juridische en politieke kader

2.1. | Mensenhandel en mensensmokkel

Aangezien de Belgische federale regering sinds de politieke crisis van december 2018 in lopende zaken was, konden er in 2019 (en ook begin 2020) geen belangrijke nieuwe politieke initiatieven worden genomen.

In het vorige verslag vermeldde Myria — naast andere maatregelen — al de verankering van het beginsel van niet-bestafting van slachtoffers in het Strafwetboek¹³⁰ en de actualisatie van het actieplan 2015-2018 inzake mensensmokkel voor 2019.¹³¹

In juni 2020 heeft de Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel via een stilzwijgende procedure schriftelijk een actualisatie van het actieplan 2015-2019 ter bestrijding van mensensmokkel voor de jaren 2020 en 2021 goedgekeurd.

Doordat de federale regering in lopende zaken was, was de goedkeuring van een nieuw actieplan niet mogelijk. Het bureau van de Interdepartementale Cel had nochtans een uitgebreide draft van het actieplan klaar voor de periode 2020 tot 2025.

Om de continuïteit van de aangevatte werkzaamheden te verzekeren en de vooruitzichten in deze overgangsperiode te omschrijven, is een actualisatie van het vorige actieplan gebeurd. Het houdt rekening met de initiatieven die al met de deelstaten zijn opgestart. De nadruk ligt op het voortzetten van de opleidingen en de sensibiliseringsactiviteiten, met name voor de politie, de wisselkantoren en de “compliance”-diensten van de banken.

2.2. | Andere maatregelen

Zelfs indien ze niet rechtstreeks in verband staan met de strijd tegen mensenhandel, zijn er nieuwe maatregelen genomen inzake detachering en in de strijd tegen sociale dumping die wel een impact kunnen hebben op dat fenomeen.

De omzetting van de nieuwe detacheringsrichtlijn

De nieuwe detacheringsrichtlijn 2018/957¹³² moest uiterlijk tegen 31 juli 2020 door de lidstaten worden omgezet. De Belgische wet die de nieuwe detacheringsrichtlijn moet omzetten is in werking getreden op 30 juli 2020.¹³³

Het principe van de oude detacheringsrichtlijn was dat een gedetacheerde werknemer voor een bepaalde periode door zijn werkgever naar een andere lidstaat (het gastland) kon worden gestuurd om er te werken in het kader van het vrij verkeer van diensten, maar onder de voorwaarden en volgens de regels van het thuisland. Een reeks dwingende basisregels inzake minimale bescherming in het gastland moesten wel worden nageleefd. Voortaan moeten gedetacheerde werknemers die in hetzelfde bedrijf hetzelfde werk verrichten als hun plaatselijke collega's dezelfde arbeids- en loonvoorwaarden krijgen.

¹²⁸ European Migrant Smuggling Centre, *4th Annual Report*, 2019: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/emsc-4th-annual-activity-report-%E2%80%93-2019>.

¹²⁹ Europol baseert zich daarbij op cijfers van de IOM, waaruit een aanzienlijke toename van de instroom van migranten via deze route blijkt (3.366 aankomsten op 25 april 2020, vergeleken met 667 aankomsten in dezelfde periode in 2019).

¹³⁰ Wet van 22 mei 2019 betreffende de handel in menselijke organen en betreffende het niet-bestaftingbeginsel voor slachtoffers van mensenhandel, *BS*, 21 juni 2019. Cfr. Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 97-99.

¹³¹ https://www.dsb-spc.be/doc/pdf/ACTIEPLAN_MS_2019_NL.pdf Cfr. Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 99-100.

¹³² Richtlijn EU 2018/957 van het Europees Parlement en de Raad van 28 juni 2018 tot wijziging van richtlijn 96/71/EG over de terbeschikkingstelling van werknemers met het oog op het verrichten van diensten, *PB*, L 173 van 9 juli 2018.

¹³³ Wet van 12 juni 2020 houdende diverse bepalingen inzake de detachering van werknemers. Zie Myria, *Migratie in cijfers en in rechten 2020, Katern Economische migratie, vrij verkeer en studenten*, pp. 34-35.

De richtlijn voert enkele belangrijke wijzigingen door. Zo is de term 'minimumloon' vervangen door 'beloning'. Op die manier moet het loon van gedetacheerde werknemers niet alleen voldoen aan de voorwaarden van het minimumloon maar ook aan de andere bindende regels rond bezoldiging in de gastlidstaat.

De strijd tegen sociale dumping

De Belgische overheid heeft in 2019 verschillende maatregelen genomen ter bestrijding van sociale dumping en fraude.¹³⁴ Op 12 november 2019 sloten politie, justitie en de sociale inspectiediensten (van de RSZ, RSVZ, FOD WASO, RVA, RIZIV) een samenwerkingsakkoord om in het hele land samen onderzoeksteams tegen sociale fraude op te richten. Tot nu toe bestond zoiets alleen in Oost-Vlaanderen. Deze gemengde onderzoeksteams van politiediensten en sociale inspectiediensten, de zogenaamde MOTEMS, kunnen zich per arrondissement organiseren en samenwerken in individuele dossiers in de strijd tegen sociale dumping, zwartwerk, schijnzelfstandigheid en georganiseerde faillissementen.¹³⁵

Daarnaast werd het Federaal Actieplan Sociale Fraudebestrijding 2020 goedgekeurd door de ministerraad van 20 december 2019. Het plan kondigt aan om extra te focussen op sociale dumping met als doel zowel onwettig gedetacheerde werknemers en zelfstandigen als de naleving van de wettelijk verplichte arbeidsvoorwaarden door de buitenlandse werkgever te controleren en zo nodig sancties op te leggen.¹³⁶

3. Impact van de COVID-19-crisis op mensenhandel

De verschillende actoren die actief zijn in de strijd tegen mensenhandel of die slachtoffers bijstaan maken zich zorgen over de gevolgen van de COVID-19-crisis voor mensenhandel.

Myria laat hen graag aan het woord over deze kwestie. De externe bijdrages die volgen, komen van de inspectiedienst van de RSZ, een arbeidsauditeur, een politiedienst en een opvangcentrum voor slachtoffers.

¹³⁴ Zie: Myria, *Migratie in cijfers en in rechten 2020*, Katern Economische migratie, pp. 34-35.

¹³⁵ <https://www.siod.belgie.be/nl/ondertekening-kaderakkoord-rond-motems>

¹³⁶ Federaal actieplan sociale fraudebestrijding 2020, p. 69, zie: <https://www.siod.belgie.be/nl/publicaties/actieplan-2020>.

Externe bijdrage: Impact van de COVID-19-pandemie op economische uitbuiting

Ervaringen en vaststellingen van
de ECOSOC-teams van de RSZ-
inspectiedienst

*Peter Van Hauwermeiren
Stéphanie Schulze*

*RSZ – Algemene Directie van de
Inspectiediensten
Themadirectie mensenhandel*

De COVID-19-pandemie heeft een enorme impact op onze maatschappij en op onze economie. De omvang en de verschijningsvormen van de coronacrisis zullen mogelijk pas later helemaal duidelijk worden. Ook op de economische uitbuiting zal die ongetwijfeld een impact hebben, en met name op het lot van de slachtoffers. Het valt te verwachten dat kwetsbare personen momenteel een groter risico op uitbuiting lopen en dat deze crisis een 'opportuniteit' vormt voor malafide werkgevers. Die angst is des te meer gegrond omdat ook de politie- en inspectiediensten de gevolgen voelen van de huidige crisis.

Deze bijdrage beoogt enerzijds een beeld te schetsen van de mate waarin de COVID-19-pandemie een invloed heeft gehad op de aard en de omvang van economische uitbuiting in ons land. Wij hebben de situatie op het terrein maximaal opgevolgd. Vooral aan de hand van feedback van de inspecteurs van onze ECOSOC-teams proberen we te achterhalen of de bovengenoemde angst terecht is. Anderzijds willen we deze kritische blik op het heden aanwenden om nieuwe evoluties in onze economie en op onze arbeidsmarkt tijdig te zien en daarop gepast te reageren.

Beperkte detectiecapaciteit

In de weken na 16 maart zijn door de ECOSOC-teams¹³⁷ van de RSZ-inspectiedienst maar in beperkte mate terreincontroles uitgevoerd. Van de gebruikelijke controles in de risicosectoren was er geen sprake. Aan de ene kant was het merendeel van de ondernemingen gesloten door de coronamaatregelen, aan de andere kant was het belangrijk dat controles veilig konden verlopen. Niet alle beschermingsmiddelen — zoals mondklappers, ontsmettingsgels en handschoenen — waren meteen beschikbaar. Daarenboven bleek het vaak onmogelijk om bijstand te krijgen van de politiediensten, die andere prioritaire taken hadden (handhaving van de *lockdown* en de *social distancing*). Ook het inschakelen van tolken was problematisch.

Overigens waren de andere teams van de RSZ-inspectiedienst in deze periode evenzeer minder aanwezig op het terrein. Zo werden alle niet-dringende en niet-noodzakelijke controleacties in het kader van de arrondissementscellen vanaf half maart opgeschort.

Ook internationaal waren inspectie en samenwerking moeilijk realiseerbaar. De in mei 2020 geplande *Joint Action Day Labour Exploitation*, waarbij de EU-lidstaten gezamenlijk gecoördineerde controles in een selectie van risicosectoren gingen opzetten, werd door de coronacrisis uitgesteld. Reguliere communicatiekanalen vielen weg. Voorbereidende overlegvergaderingen, uitwisseling van inspecteurs,... waren onmogelijk door reisrestricties en gesloten grenzen.

Toch hebben de ECOSOC-teams tijdens de *lockdown* in meerdere provincies effectief controleacties gehouden, met name binnen de sector van de nachtwinkels en bij de pita- of pizzazaken die openbleven voor de afhaling of levering van maaltijden. Dat gebeurde soms op eigen initiatief en soms op verzoek van de lokale politiediensten die ons verzochten bijstand te verlenen bij 'coronacontroles'. Daarnaast waren er controles binnen de tuinbouw, in de bouwsector (kleine werven), bij meerdere bedrijven voor recyclage van tweedehandskledij, bij carwashes, in benzinestations, bij koeriersdiensten, in de kleinhandel voor voeding en binnen de transportsector. Noodzakelijke en dringende controles ter plaatse vonden nog altijd

¹³⁷ Binnen elke provinciale directie van de RSZ-inspectiedienst is een ECOSOC-team operationeel. Hun dubbele kerntaak bestaat erin onderzoek te voeren naar illegale tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten en situaties van mensenhandel te detecteren. Zij doen gerichte controles binnen risicosectoren. Bij hun onderzoeken naar mensenhandel en meer bepaald naar economische uitbuiting hebben zij bij het verzamelen van bewijzen van het misdrijf bijzondere aandacht voor de belangen van potentiële slachtoffers van mensenhandel, die ze proberen door te verwijzen naar de gespecialiseerde opvangcentra.

plaats, bijvoorbeeld wanneer ons informatie bereikte omtrent mogelijke uitbuiting van arbeidskrachten.

Vanaf 7 mei is de RSZ-inspectiedienst in elke provincie gestart met systematische controles van ondernemingen die niet verplicht waren om te sluiten maar die zelf beslist hadden om volledig te sluiten en dankzij een verklaring op eer uitstel van RSZ-betalingen kregen. Het doel van deze controles was om na te gaan of die werkgevers voldeden aan de voorwaarden waardoor zij hun socialezekerheidsbijdragen buiten de wettelijke termijnen konden betalen. Wanneer tijdens deze controles tekortkomingen qua veiligheid of *social distancing* vastgesteld werden, meldden de inspecteurs dat aan de inspectiedienst Toezicht Welzijn op het Werk (TWW) van de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg (FOD WASO). Omgekeerd rapporteerden de inspecteurs van de dienst TWW in sommige gevallen ook mogelijke situaties van economische uitbuiting.

De RSZ-inspecteurs kregen expliciet de opdracht om tijdens deze controles (toch enkele honderden plaatsbezoeken per provincie) oog te hebben voor eventuele signalen van economische uitbuiting en in dat geval gepast op te treden.

Wat het eigenlijke verloop van de controles betrof: inspecteurs gaven aan dat het in de gegeven omstandigheden bijzonder moeilijk was om efficiënt te werken. De *social distancing* viel vaak moeilijk vol te houden, ook het niet-aanraken van voorgelegde documenten bleek allerm minst evident. Praten met werkgevers of werknemers met een mondkapje op verliep moeizaam. Verhoren werden in de regel niet afgenomen, tenzij dat in veilige omstandigheden kon op kantoor. Een normale briefing en debriefing waren vaak onmogelijk. En dan zijn er nog enkele puur praktische ongemakken, zoals het feit dat inspecteurs geen toegang hadden tot sanitaire voorzieningen, hun handen vaak niet konden wassen,...

Sinds de tweede week van mei werden beschermingsmiddelen algemeen ter beschikking gesteld van de inspecteurs, waardoor opnieuw meer controles konden worden uitgevoerd. Prioritair gebeurden de genoemde 'COVID-19-controles'.

In juni benaderde het aantal controles zelfs opnieuw het normale peil, met name binnen de risicosectoren waarin een groot aantal zaken toen opnieuw actief werden. Politiediensten waren vanaf juni steeds meer beschikbaar om bijstand te leveren bij onze controles, al bleef dat op meerdere plaatsen moeilijk.

In Brussel is er nog altijd een lange wachtlijst om verhoren van vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel af te nemen, ook door een tekort aan gespecialiseerde inspecteurs. Dat probleem is allerm minst nieuw, maar heeft zich in de coronacrisis nog scherper gesteld (onvoldoende zalen beschikbaar die geschikt zijn voor een veilig verhoor van de vele slachtoffers die bovendien vaak vergezeld zijn van een tolk, hun advocaat, de vertegenwoordiger van een opvangcentrum,...). Momenteel dient het Brusselse ECOSOC-team tussen de vijftig en de zestig verhoren te organiseren, hoofdzakelijk van vermoedelijke slachtoffers, maar evenzeer van een aantal andere personen die betrokken waren bij inbreuken inzake illegale tewerkstelling of mensenhandel. Rekening houdend met het aantal terreincontroles dat opnieuw zal toenemen en door de vakantieperiode zal de achterstand bij de noodzakelijke verhoren van slachtoffers van mensenhandel nog oplopen.

Nauwelijks meldingen

In de beschreven periode ontving onze dienst maar een beperkt aantal meldingen inzake economische uitbuiting. Die waren afkomstig van de arbeidsauditeur, van rechtstreeks betrokken werknemers, van derden of ze kwamen via het Meldpunt voor Eerlijke Concurrentie. De luttele meldingen die ons bereikten gaven aanleiding tot een controle ter plaatse, ook tijdens de eerste weken van de *lockdown*.

Vaststellingen van economische uitbuiting

Hieronder volgen een aantal gevallen waarin ECOSOC-teams tijdens de omschreven periode indicatoren van mensenhandel/economische uitbuiting vaststelden. Bovenop deze gevallen werden inspecteurs eveneens geconfronteerd met mogelijke uitbuitingssituaties zonder dat zij bij hun eerste controlebezoek al voldoende indicatoren opmerkten. In die gevallen werd een tweede controle gepland en werden aan de werknemers de contactgegevens van de inspecteur overhandigd. Nadien werden de werknemers door de inspecteurs in hun eigen taal gecontacteerd en spraken de teams andere bronnen die mogelijk informatie konden verstrekken over de situatie.

Al in april werden op een **bouwwerf** indicatoren van economische uitbuiting vastgesteld bij een Roemeense arbeider. Hij verbleef in volle coronapandemie zeven dagen op zeven en 24 uur op 24 op de werf in een caravan, in uiterst primitieve en ongezonde omstandigheden. Zo was er geen stromend water en diende hij zich te behelpen met een plastic toiletcabine die werd gebruikt

door alle arbeiders. De inspecteurs moesten hem zelf een mondmasker geven tijdens hun controle op de werf. De man verbleef er al meerdere maanden en stond na zijn vijftig werkuren als arbeider ook in voor de bewaking van de werf en was dus de facto 24/7 beschikbaar. Hij bleek uitermate geïsoleerd en beschikte niet over een wagen. Sowieso kon hij moeilijk de werf verlaten aangezien hij geen sleutel van de caravan had. De Roemeen verbleef verschillende dagen helemaal alleen op de werf. Geen enkele instantie was op de hoogte van zijn verblijf.

In mei en in juni werden binnen meerdere provincies controles uitgevoerd in **nagelsalons**, die vanaf 18 mei opnieuw opengingen. Daarbij werden negentien salons gecontroleerd. In achttien daarvan werden sociaalrechtelijke inbreuken vastgesteld, in zeven salons werd illegale tewerkstelling vastgesteld van Vietnamese arbeidskrachten. In twee etablissementen werden er indicatoren van economische uitbuiting opgemerkt bij drie Vietnamezen. In die beide gevallen werd de arbeidsauditeur op de hoogte gebracht van de feiten die wezen op mensenhandel. Een vermoedelijk slachtoffer werd doorverwezen naar een gespecialiseerd opvangcentrum. Het betrof een 18-jarige Vietnamese jongeman die primitief was gehuisvest in de kelder van het nagelsalon waar hij werkte. Hij had geen enkel document, kreeg nauwelijks loon voor prestaties van maandag tot zaterdag, beschikte niet over een badkamer of douche en had zelfs geen warm water. In een ander salon werd een jonge vrouw aangetroffen die naar België was gereisd nadat de nagelstudio in Boedapest waar zij werkte had moeten sluiten door coronamaatregelen.

Nog een ander slachtoffer werd aangetroffen in een **carwash**. Deze Indiase man werd gehuisvest in een caravan die binnen de carwash was geplaatst. Ondanks de *lockdown* verplichtte de uitbater die man toch te blijven werken. Pas na een politiecontrole werd de carwash gesloten. Op 11 mei, toen carwashes open mochten, moest hij er opnieuw aan de slag. Hij klopte vele uren tegen een bijzonder laag loon maar werd niet aangegeven bij de sociale zekerheid. Evenmin kreeg hij beschermingsmiddelen, zoals gepaste kledij, schoenen of handschoenen. De man had geen gelegenheid om zich te wassen, geen warm water en beschikte niet over identiteits- of verblijfsdocumenten.

Daarnaast gebeurde een controle in een **landbouwbedrijf**, na een tip over de mogelijke uitbuiting van een Marokkaanse werknemer zonder geldige verblijfsdocumenten. Er werd vastgesteld dat de werknemer op de boerderij in erbarmelijke omstandigheden was gehuisvest. Zijn ‘verblijf’ bleek een bergruimte, uitermate ongezond, onveilig en onbewoonbaar (gebrekkige elektriciteit, geen rookmelders, geen warm water, geur van uitwerpselen

en een gammele trap). De werknemer werd in contact gebracht met een opvangcentrum en de magistratuur verleende hem het statuut van vermoedelijk slachtoffer van mensenhandel.

Een sector waarin uitbuiting welig tiert is het **internationaal wegtransport**. Chauffeurs van buiten de EU rijden vaak voor Europese transportondernemingen. Doorgaans hebben zij Oost-Europese contracten. Vele maanden aan een stuk rijden en slapen ze in hun vrachtwagencabine. Ingevolge de coronacrisis werden hun werktijden nog langer en werden hun sowieso lage lonen nog extra verlaagd. Daardoor zakte hun levenskwaliteit naar een onaanvaardbaar niveau.

In de loop van juni controleerde en verhoorde onze dienst twee chauffeurs. Een Oekraïense chauffeur die reed voor een Litouwse transportonderneming met vestigingen over heel Europa kreeg van zijn werkgever de mededeling dat zijn loon met een derde werd gereduceerd. Wie daarmee niet akkoord ging kon vertrekken, wat door de gesloten grenzen tijdens de pandemie onmogelijk was. Bovendien dreigde een boete voor de chauffeur die zijn vrachtwagen achterliet zonder dat hij door een andere chauffeur werd afgelost. Hij werd — na meer dan vier maanden onafgebroken werken en in zijn vrachtwagen verblijven — verplicht om te blijven rijden omdat er geen vervangers konden worden gestuurd. Het verlaagde loon werd op de koop toe geeneens uitbetaald. Afhoudingen en boetes waren geen uitzondering. Beschermingsmiddelen ontbraken compleet, zelfs bij het laden en lossen in Noord-Italië in volle coronacrisis. Deze chauffeur was uitgeput en gaf aan niet meer verder te kunnen werken.

Een tweede chauffeur, dit keer uit Wit-Rusland, bevond zich in een gelijkaardige situatie: extreem lange werkperiodes, verlaagd loon, niet-uitbetaling van dat loon, isolement, intimidatie, uitputting — waardoor hij een gevaar op de weg werd.

Door de tussenkomst van de Cel Vervoer van de dienst Toezicht op de Sociale Wetten werden de achterstallige lonen van deze beide chauffeurs betaald.

Wij ontvingen ook een melding over de mogelijke uitbuiting van een Filipijns **au-pairmeisje**, dat tijdens de *lockdown* het gezin bij wie zij verbleef niet kon verlaten. Wij verwachten, in het bijzonder vanuit Brussel, een golf van meldingen van uitbuiting van **huispersoneel** dat tijdens de *lockdown* heel geïsoleerd en onzichtbaar is en vandaar totaal aan de werkgever overgeleverd blijkt. Detectie van uitbuitingssituaties is hier extra moeilijk omdat de arbeidsprestaties worden geleverd in privéwoningen.

Wij vonden in bepaalde gevallen aanwijzingen dat slachtoffers van mensenhandel naar België waren gereisd via **mensensmokkel** (meer bepaald uit Vietnam en India).

In meerdere gevallen konden potentiële slachtoffers niet naar een opvangcentrum worden doorverwezen. Diverse factoren bemoeilijkten het contact met de betrokken arbeidskrachten en een verwijzing naar een centrum: onmogelijkheid om een tolk te vinden, de arbeidskrachten zagen zichzelf hoegenaamd niet als slachtoffers, waren tevreden met hun situatie, vonden dat zij (hoewel betaald onder de Belgische loonnormen) goed verdienden, en weigerden vaak in contact te worden gebracht met een centrum.

Eén van de doorverwezen slachtoffers van wie hierboven sprake is verliet het opvangcentrum in de loop van de nacht die volgde op zijn intake. In een ander geval was een vermoedelijk slachtoffer dat zelf contact had opgenomen en informatie had verstrekt omtrent zijn uitbuitingssituatie niet meer bereikbaar tijdens de *lockdown*. Er werd meermaals een bezoek gebracht aan een onderneming (recyclage van tweedehandskledij), die inmiddels haar activiteiten had stopgezet.

Conclusie

Door de beperktere aanwezigheid van inspectiediensten op het terrein en door de vermindering van de proactieve controles binnen risicosectoren verminderde de capaciteit om potentiële uitbuitingssituaties tijdens de coronacrisis te detecteren aanzienlijk. Daarnaast kregen we nog nauwelijks meldingen rond mogelijke gevallen van economische uitbuiting.

Een en ander maakte het bijzonder moeilijk om zich van de realiteit op het terrein te vergewissen. Een helder totaalbeeld van de omvang, aard of eventuele toename van de economische uitbuiting in de COVID-19-periode ontbreekt daardoor. Sowieso leert deze toestand ons dat een continue, proactieve aanwezigheid van inspectiediensten in risicosectoren essentieel is.

Hoewel de precieze impact van de COVID-19-pandemie nog onduidelijk is, leiden wij uit meerdere vaststellingen die we tijdens inspecties in uiteenlopende sectoren deden toch af dat de pandemie wel degelijk een impact heeft op het fenomeen van economische uitbuiting, met name op het lot van de slachtoffers. Velen zaten vast in hun (uitbuitings)situatie en vonden geen uitweg. Hun penibele werk- en leefomstandigheden werden vaak nog onveiliger en ongezonder. Afstand houden in krappe woningen of onderweg naar de werkplaats werd minder eenvoudig.

Door de *lockdown* raakten zij nog meer geïsoleerd, werden ze nog afhankelijker van hun werkgever en nog minder zichtbaar voor inspectiediensten. Detectie — die al heel moeilijk blijkt in normale omstandigheden — is nog moeilijker geworden.

In de situaties van uitbuiting die wij vaststelden, hadden onze inspecteurs oog voor aanwijzingen dat arbeidskrachten hun werk dienden te verrichten in omstandigheden waarin de coronamaatregelen van de overheid met voeten werden getreden. Dergelijke vaststellingen, samen met de klassieke indicatoren, zullen de bewijskracht van het misdrijf mensenhandel volgens ons versterken. Het lijkt aannemelijk dat onze inspecteurs in de onderzoeken na de *lockdown* en na de COVID-19-pandemie in meerdere gevallen zullen vaststellen dat bepaalde werkgevers de situatie hebben aangewend om werknemers te laten werken in onaanvaardbare omstandigheden.

In de periode na corona zullen ondernemingen het economisch moeilijk hebben. De pandemie zal mogelijk tot een recessie leiden. Bij sommige werkgevers zal de verleiding om te besparen op lonen en socialezekerheidsbijdragen groter worden. De vraag naar goedkope en illegale arbeid met een risico op uitbuiting zal stijgen. Tegelijk zullen personen in een precarie situatie door de nakende economische terugval nog kwetsbaarder worden. Zij zullen nog gemakkelijker ingaan op aanbiedingen van arbeid in mensonwaardige omstandigheden.

Inspectiediensten zullen met deze gewijzigde socio-economische situatie rekening dienen te houden en hun strategie moeten passen. Het is essentieel dat de ECOSOC-teams snel opnieuw in dezelfde mate proactief en voldoende frequent aanwezig zullen zijn binnen de risicosectoren. Kwestie dat de detectiecapaciteit opnieuw toeneemt en meer feiten van uitbuiting kunnen worden opgespoord, zodat daders worden vervolgd en slachtoffers worden beschermd.

Het lijkt ons tot slot van het grootste belang dat de strijd tegen mensenhandel en die tegen economische uitbuiting in het bijzonder nationale beleidsprioriteiten blijven, opdat personen die anderen uitbuiten niet straffeloos hun criminele activiteiten kunnen voortzetten en slachtoffers de bescherming krijgen die zij verdienen.

Beleidsverantwoordelijken moeten voldoende middelen ter beschikking stellen van de gespecialiseerde diensten, zodat die hun werk kunnen voortzetten in de bijzondere omstandigheden gecreëerd door de pandemie en de nasleep daarvan.

Externe bijdrage: Is de schending van de coronamaatregelen een bijkomende indicator van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting?

Charles-Eric Clesse

Arbeidsauditeur van Henegouwen
Docent aan de ULB

Het lijkt *a priori* vreemd om zich de vraag te stellen wat de gevolgen zijn voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting van een pandemie die miljoenen mensen tot thuisquarantaine heeft gedwongen. De economie in de meeste Europese landen — ook in België, het land waarover het hier gaat — heeft meer dan twee maanden lang grotendeels stilgelegen. Werknemers die niet van thuis uit konden werken waren wegens overmacht tijdelijk werkloos.

Het stilvallen van de economische activiteit heeft evenwel geen einde gemaakt aan de ondergrondse, zwarte economie en – in sommige gevallen – aan mensenhandel.

Eerst gaan we dieper in op de impact van de pandemie op mensenhandel wereldwijd en overlopen we nogmaals de indicatoren die België hanteert voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting. Daarna bekijken we in hoeverre de COVID-19-crisis gevolgen kon hebben voor de slachtoffers van mensenhandel. Tot slot lichten we toe waarom het ongetwijfeld moeilijk wordt om deze vaststelling ook hard te maken.

1. | Impact van de COVID-19-crisis op mensenhandel op wereldvlak

De *lockdown*, de reisbeperkingen, werkbeperkingen en verlaagde budgetten hebben negatieve en vaak gevaarlijke gevolgen voor de levens van deze mensen die zich al in een kwetsbare situatie bevinden.

Ghada Waly, directeur van het UNODC, verwoordt het als volgt:

"Nu door COVID-19 het aantal verplaatsingen daalt, de middelen voor ordehandhaving elders worden ingezet en zowel sociale diensten als overheidsdiensten minder beschikbaar zijn, hebben slachtoffers van mensenhandel het nog moeilijker om te ontsnappen en om hulp te vinden. Terwijl we samen de strijd aanbinden tegen deze wereldwijde pandemie, moeten de landen ook opvanghuizen en hulplijnen openhouden, de toegang tot justitie waarborgen en voorkomen dat kwetsbare mensen in de handen van de georganiseerde misdaad vallen. Het UNODC staat overheden en niet-gouvernementele organisaties (ngo's) waarmee het overal ter wereld samenwerkt bij, zodat de diensten ter bestrijding van mensenhandel hun essentiële opdracht veilig kunnen blijven uitvoeren en slachtoffers van mensenhandel de hulp kunnen krijgen die ze nodig hebben."

Partners die met het UNODC samenwerken hebben erop gewezen dat in sommige landen meer kinderen verplicht zijn de straat op te trekken op zoek naar voedsel en inkomsten, waardoor het risico op uitbuiting toeneemt.

Volgens Ilias Chatzis, hoofd van de afdeling Mensenhandel van het UNODC, "ontstaan er tegelijkertijd nieuwe kansen voor de georganiseerde misdaad om van de crisis te profiteren. Dit betekent dat mensenhandelaars actiever kunnen worden en hun vizier kunnen richten op mensen die nog kwetsbaarder zijn dan voorheen, omdat ze hun bron van inkomsten kwijt zijn als gevolg van de coronamaatregelen (...). We weten dat mensen in kwetsbare situaties meer kans hebben om met het virus besmet te raken en minder toegang hebben tot gezondheidszorg in geval van ziekte. Het is dan ook zorgwekkend om te horen dat op sommige plaatsen de slachtoffers van mensenhandel geen toegang meer hebben tot opvang, dat sommige opvangcentra zelfs gesloten zijn vanwege het virus en dat andere centra onvoldoende beschermingsmiddelen hebben, waardoor slachtoffers en personeel gevaar lopen".

De pandemie heeft duidelijk op wereldschaal een impact gehad op de economische uitbuiting van vrouwen, mannen en kinderen.

2. | Mensenhandel met het oog op economische uitbuiting in België: kan een schending van de gezondheidsmaatregelen een indicator zijn van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting?

Zoals genoegzaam bekend, is België afgeweken van de internationale normen door mensenhandel met het oog op uitbuiting van werk of diensten, in omstandigheden die in strijd zijn met de menselijke waardigheid in heel ruime mate strafbaar te stellen.¹³⁸ De schending van de waardigheid, de hoeksteen van de definitie, moet met name worden gezocht in het niet-naleven van de sociale regelgeving. Daarbij denken wij aan lonen die niet in overeenstemming zijn met de Belgische loonschalen, de arbeidstijd die afwijkt van de geldende regels en het ontbreken van een verklaring van tewerkstelling waardoor de werknemer geen uitzicht heeft op sociale zekerheid.

Aantasting van de menselijke waardigheid kan evenwel ook tot uiting komen in een ernstige schending van bepaalde regels met betrekking tot de arbeidsomstandigheden. Zo is het volgens de rechtspraak in strijd met de menselijke waardigheid om te moeten werken in een loods waar het koud is en waar een storende schimmelgeur hangt of in een magazijn bedekt met een plasticzeil om te vermijden dat de regen op de tafels terechtkomt waarop kledij wordt gesorteerd¹³⁹, om met blote handen en op handen en knieën het afval in een slagerij te moeten oprapen¹⁴⁰, en om zonder beschermende kleding asbest van een jacht te moeten verwijderen.¹⁴¹

Aantasting van de waardigheid van de werknemer heeft ook betrekking op diens gezondheid: gedwongen worden om ziek¹⁴² of met koorts¹⁴³ te werken, of als voedsel alleen vlees voorgeschoteld krijgen dat niet langer geschikt is voor verkoop in een slagerij.¹⁴⁴

Op basis van deze rechtspraak kunnen we dus stellen dat de schending van de menselijke waardigheid ook kan blijken uit de verplichting om arbeid te verrichten in omstandigheden waarin de naleving van de COVID-19-gezondheidsmaatregelen onmogelijk is, zoals bijvoorbeeld gedwongen worden om te werken op locaties waar het onmogelijk is de regels inzake

social distancing te respecteren, en bovendien zonder individuele (mondmasker) of collectieve (plexiglas) beschermingsmiddelen. Dat standpunt sluit aan bij enkele rechterlijke uitspraken waarbij de beoordeling van de schending van de waardigheid van de werknemer gebaseerd is op indicatoren zoals het ontbreken van arbeidsmiddelen of werkkledij¹⁴⁵, van een helm en veiligheidsschoeisel¹⁴⁶ of -handschoenen en van een beschermingsschort om braadroosters of friteuses schoon te maken.¹⁴⁷

Uiteraard is het feit dat een werknemer wordt blootgesteld aan het risico op COVID-19 op zich nog geen afdoend bewijs dat het om economische uitbuiting gaat. Dat element moet worden ondersteund door een reeks eensluidende indicaties waaruit blijkt dat er bij het geleverde werk sprake is van aantasting van de menselijke waardigheid.

3. | Impact van de COVID-19-crisis op mensenhandel met het oog op economische uitbuiting

Zoals we reeds zagen, belicht het UNODC de gevolgen van mensenhandel op wereldvlak. In zijn mededeling van 2 april 2020 vestigt de GRETA "de aandacht op de bijzondere moeilijkheden van slachtoffers van mensenhandel, die over het algemeen in een situatie van grote onzekerheid en kwetsbaarheid verkeren. Behalve het psychologische trauma en de ernstige lichamelijke letsels die ze hebben opgelopen, hebben veel van deze vrouwen, mannen en kinderen geen bestaansmiddelen en kunnen ze in situaties van illegale migratie of arbeid terechtkomen, zonder medische of sociale bescherming en zonder documenten of middelen om naar hun land van herkomst terug te kunnen keren. Tijdens de COVID-19-pandemie kan hun situatie er alleen maar op achteruitgaan en kunnen criminelen deze wereldwijde crisis actief gebruiken om hun kwetsbaarheid uit te buiten en de financiële winsten die mensenhandel genereert te vergroten".

Hoe zit dat in België en meer bepaald op het vlak van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting? Het staat vast dat vreemdelingen die illegaal of in een precarie situatie op het Belgische grondgebied verblijven

138 Over dit begrip 'waardigheid', zie ons artikel "*La notion de dignité humaine et son application pratique en matière de traite économique des êtres humains*", *R.D.P.C.*, nr. 9-10, 2013, pp. 854-877.

139 Corr. Bergen, 26 juni 2012, www.myria.be.

140 Brussel, 12 januari 2011, www.myria.be.

141 Corr. Brugge, 25 april 2006, www.myria.be.

142 Brussel, 26 oktober 2011, *onuitgegeven*, nr. van de griffie: 2011/BC/470.

143 Luik, 31 oktober 2005, *onuitgegeven*, repertoriumnr. 2848/05.

144 Corr. Brussel, 28 april 2010, www.myria.be.

145 Corr. Antwerpen, afdeling Turnhout, 18 januari 2017, Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p. 123; Corr. Aarlen, 8 mei 2014, www.myria.be.

146 Corr. Charleroi, 7 januari 2011, *onuitgegeven*, nr. van de griffie 62. In casu was deze kledij ter beschikking gesteld, wat volgens de rechtbank een extra bevestiging was dat het niet om mensenhandel ging.

147 Corr. Charleroi, 10 december 2010, www.myria.be. In casu had één van de werknemers brandwonden aan de onderarm opgelopen.

— wat op zich een kwetsbare situatie is — zwaar onder de pandemie hebben geleden. Ze hebben geen middelen en zijn vooral veel kwetsbaarder dan Belgische burgers, waardoor zij zich wel genoodzaakt zien om het even welke arbeid(svoorwaarden) te accepteren om te kunnen overleven.

Deze situatie geldt echter niet alleen voor deze categorie vreemdelingen. Ook Belgische werknemers zijn wegens overmacht werkloos geworden op een schaal die we nooit eerder hebben meegemaakt. Meer dan 500.000 werknemers werden in de eerste dagen van de pandemie werkloos en tussen het begin van de *lockdown* en 25 mei 2020 (begin van fase twee van de versoepeling) waren dat er 1.313.127. De werkloosheidsuitkeringen zijn evenwel afhankelijk van het inkomen van de werknemer, met een plafond van 1.790,62 euro bruto¹⁴⁸ per maand. Daarbij komt per dag 5,63 euro die de RVA moet betalen wanneer de werknemer wegens overmacht tijdelijk werkloos wordt (reden "coronavirus"). We stellen dus vast dat veel werknemers in een kwetsbare situatie zijn terechtgekomen. Ze moesten immers leningen afbetalen, hun kinderen te eten geven ..., waardoor ook zij mogelijk op zoek moesten naar een job in het zwart, waarin ze uitgebuit konden worden.

Het klopt dat de economische activiteit grotendeels stillag. Wel konden bouwwerken binnen in gebouwen doorgaan zonder de aandacht te trekken van de inspectie- en de politiediensten. Ook bakkerijen en slagerijen (sectoren waarin de afgelopen jaren verschillende gevallen van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting aan het licht zijn gekomen) konden werknemers in ateliers achterin illegaal blijven tewerkstellen. En zoals we in punt 4 zullen zien, was de kans op controle van de activiteiten in deze sectoren klein.

De gezondheidscrisis had onvermijdelijk een impact op mensenhandel en heeft de uitbuiting van sommige werknemers vergroot of verergerd. Het is echter pas over enkele maanden, wanneer getuigen in het kader van gerechtelijke dossiers verklaringen zullen afleggen, dat we de reële omvang van het fenomeen zullen kunnen inschatten. Het zou wel verrassend zijn mocht België ervan gespaard blijven. Financieel staat er zoveel op het spel dat de uitbuiters er alle belang bij hadden om van de pandemie te profiteren, om hun winsten uit illegale activiteiten te 'optimaliseren'.

4. | Een moeilijk hard te maken stelling, maar een reëel risico

Onze stelling is moeilijk hard te maken in de praktijk, een interpretatie van de cijfers is dan ook moeilijk. In de loop van 2019 moesten de arbeidsauditoraten in België zich uitspreken over 164 feiten¹⁴⁹ wat mensenhandel met het oog op economische uitbuiting betreft. Die waren als volgt verdeeld: Gent (47), Antwerpen (34), Halle-Vilvoorde (3), Leuven (5), Brussel (14), Henegouwen (6), Waals-Brabant (9), Luik (46), Eupen (0).

Tussen 1 januari 2020 en 30 mei 2020 zijn twintig feiten van mensenhandel aan het licht gekomen. Die zijn als volgt verdeeld: Gent (5), Halle-Vilvoorde (2), Brussel (1), Waals-Brabant (1), Luik (10), Eupen (1).

Tijdens de *lockdown*, tussen de avond van 13 maart en 18 mei 2020, zijn er 5 feiten aan het licht gekomen: in Gent (1), Antwerpen (1), Luik (2), Eupen (1).

We stellen vast dat we van 1,36 feiten per week (15 feiten ontdekt van 1 januari tot 12 maart) naar 0,55 feiten per week (van 13 maart tot 18 mei) gaan. Het gemiddelde voor 2019 bedraagt 3,15 aan het licht gekomen feiten per week.

Deze cijfers vormen zeker geen getrouwe weergave van de realiteit "op het terrein", omdat de werking van de inspectie- en politiediensten door de pandemie was verstoord. Zo waren de arbeidsinspectiediensten aan het begin van de crisis ook in *lockdown*. Hun erg beperkte controleactiviteit op het terrein was bovendien vooral gericht op sociale dumping. De inspectiediensten van de RVA en het RSVZ werden ingezet om de vele vragen van werkgevers en zelfstandigen te beantwoorden, en om de interne diensten te ondersteunen. Toen de RVA op 4 mei zijn inspecties op het terrein hervatte, waren die vooral gericht op fraude met werkloosheid als gevolg van overmacht.

Daarbij komt nog dat alle controles die door de arrondissementscellen werden uitgevoerd zijn geannuleerd en ze dus tot begin mei stillagen. Alleen noodgevallen werden behandeld.

De politiediensten hadden hun handen vol met het toezicht op de naleving van de verschillende bijzondere-

¹⁴⁹ We hebben de feiten met code 55 in aanmerking genomen — economische mensenhandel in MACH. We hebben rekening gehouden met de datum waarop het feit van mensenhandel is ontdekt en niet met de datum waarop een gerechtelijk dossier is geopend. Deze cijfers vormen niet altijd een juiste weergave van de realiteit, aangezien een her kwalificatie van de feiten in de loop van het dossier altijd mogelijk is.

¹⁴⁸ De bedrijfsvoorheffing bedraagt 26,75%.

machtenbesluiten, die de *lockdown*, de *social distancing*, het telewerk, de sluiting van winkels,... regelden. De andere wetsovertredingen die als gevolg van de *lockdown* sterk waren afgenomen — met uitzondering van huiselijk geweld dat helaas toenam — werden bijkomstig.

Aangezien alle controlediensten bijna volledig waren stilgevallen, zijn tal van uitbuiters vermoedelijk door de (zeer grote) mazen van het net geglipt.

Conclusies

Welke lessen kunnen we uit deze twee maanden pandemie trekken? Uit de cijfers blijkt dat de economische dimensie van mensenhandel afneemt. We kunnen daar evenwel geen conclusies uit trekken, aangezien de statistieken door een gebrek aan controle uiteraard vertekend zijn.

Het blijft dus niet meer dan een aanvoelen dat slachtoffers die bij gebrek aan controle werden uitgebuit ongetwijfeld aan hun lot zijn overgelaten. Nu de versoepeling op het ogenblik van het schrijven van deze tekst¹⁵⁰ is ingezet, staat vast dat de inspectie- en politiediensten situaties zullen ontdekken van uitbuiting die tijdens de pandemie zijn begonnen.

150 Mei 2020.

Externe bijdrage: Controles op (privé)prostitutie en mensenhandel in coronatijden

Johan Debuf

Eerste hoofdinspecteur van politie
Politiezone Brussel-Noord

Ook de prostitutie is tijdens de *lockdown* deels stilgevallen. Privéprostitutie via online advertenties vormt daarop een uitzondering. Het lijkt daarom noodzakelijk die privéprostitutie te controleren. Net nu een dossier mensenhandel nog zelden geopend wordt, schuilt achter elke prostituee die actief blijft immers mogelijk (de uitbuiting van) een kwetsbare situatie.

1. | Begin van de maatregelen – Verbod op prostitutie

Sinds de coronamaatregelen ingegaan zijn, is prostitutie binnen onze politiezone verboden. Prostitutiesalons en *carrées* zijn gesloten. Aangezien het om bekende prostitutieplaatsen gaat, valt het vrij eenvoudig te controleren of dat verbod wordt nageleefd.

Wat privéprostitutie via advertenties op websites en via andere media betreft, valt de naleving van de maatregelen veel moeilijker te controleren en af te dwingen. Dat is ook te wijten aan de uiteenlopende vormen die deze activiteit aanneemt, meer bepaald:

- Massagesalons, met meerdere sekswerkers. Die zijn vaak goed gekend en over het algemeen gesloten.
- Escortdiensten, in hotels of bij de klanten thuis. Deze zijn niet aan een locatie gebonden en vallen derhalve bijzonder moeilijk te controleren.
- Ontvangst thuis. Daarbij ontvangt de sekswerker cliënten in een privéappartement. Deze praktijk kan worden gecontroleerd door middel van afspraken die gespecialiseerde politiediensten maken, gevolgd door een klassieke prostitutiecontrole en een controle op de naleving van de coronamaatregelen. Zo'n dubbele controle is goed mogelijk maar blijkt wel lastig door de grote aantallen advertenties in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dat zijn er dagelijks ongeveer 1.200 in normale tijden en *grosso modo* 700 sinds het

begin van de maatregelen, op basis van de cijfers die de sitemanager van website A¹⁵¹ heeft verstrekt.

2. | Controles uitgevoerd door de politiezone Brussel-Noord – Bevindingen en resultaten

Onze politiezone, sectie mensenhandel, heeft tijdens de maand april 2020 21 advertenties op site A gecontroleerd die een activiteit op ons grondgebied aankondigen. Tijdens deze controles bleef 30% van de verzoeken per sms voor een afspraak onbeantwoord. Op 70% van de verzoeken per sms, bij vijftien advertenties dus, om fysiek contact te hebben in het kader van prostitutie kwam er wel een reactie. Van de betrokkenen bij deze vijftien advertenties gaf 40% een afspraakadres buiten ons grondgebied. Nog eens 20% verbrak elk contact vlak voor de afspraak. Daarbij ging het om adressen in appartementsblokken met camerasystemen of waar onze aankomst zichtbaar was door de open ruimte. Zo bleven zes advertenties over waarbij het afspraakadres op ons grondgebied lag en een fysieke ontmoeting plaatsvond. In die gevallen werd dan ook effectief een controle uitgevoerd. Vijf van de zes advertenties werden na die controle gedeactiveerd. Eén advertentie werd mogelijk opnieuw online geplaatst in een lichtjes gewijzigde vorm (ander telefoonnummer, omkering van voor- en achternaam, taal van het bericht gewijzigd van het Engels in het Frans, inhoud van het bericht ietwat bijgesteld).

Het valt op dat de meeste nog actieve prostituees van Latijns-Amerikaanse origine zijn. Zij claimen heel weinig informatie te hebben over de COVID-19-pandemie in het algemeen en nog minder over de specifieke maatregelen in België. Op enkele uitzonderingen na blijkt wel niet dat sekswerkers die normaal actief zijn in de tippel- of raamprostitutie zouden zijn overgeschakeld naar het private circuit.

Na de controle zijn twee weken lang vrijwel geen nieuwe advertenties gepubliceerd. Toch zijn er sinds 23 april enkele nieuwe opgemerkt, waarvan 22 in Schaarbeek, 11 in Sint-Joost-ten-Node en 23 in Evere. In het licht van die vaststellingen is het aangewezen de advertenties op de website A en op gelijkaardige websites te blijven 'scannen' en de nodige controles uit te voeren.

¹⁵¹ Uit respect voor de privacy van de betrokkenen zijn een reeks websites en één trefpunt in deze bijdrage geanonimiseerd. De websites gaan van A. tot E. De ontmoetingsplaats is gewijzigd in X.

3. | Controles binnen de andere Brusselse politiezones

We hebben contact opgenomen met onze collega-referentiepersonen in zaken van mensenhandel van de andere Brusselse politiezones om hun instructies, acties en desiderata te kennen rond de controle op privéprostitutie zolang de coronamaatregelen gelden. De zone Brussel-Hoofdstad/Elsene bijvoorbeeld is vragende partij om controles uit te voeren maar wenst instructies voor het hele gerechtelijk arrondissement Brussel inzake de procedures. Ook de zone Montgomery huldigt dat standpunt. Andere zones voeren geen controles uit en/of zijn geen vragende partij daarvoor.

4. | Advies parket van de procureur des konings in Brussel, referentiemagistraat

Na het advies van het parket van de procureur des konings in Brussel, referentiemagistraat mensenhandel, volgt de rechterlijke macht het principe dat voor een eerste overtreding een administratieve sanctie volgt of dat een klassiek proces-verbaal voor overtredingen tegen de coronamaatregelen kan worden opgesteld. **Een dossier mensenhandel wordt alleen geopend indien het om minderjarigen gaat of als er een gevaar is voor de fysieke integriteit** na vaststellingen of klachten. In geval van recidive wordt wel een einde gemaakt aan de inbreuken, in combinatie met een proces-verbaal met notitienummer 62, vaststelling voor onmiddellijke dagvaarding.

5. | Voorstel

Om de naleving van de maatregelen van de Nationale Veiligheidsraad, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de verschillende gemeenten te verzekeren, lijkt het nuttig en zelfs noodzakelijk om een vorm van controle op privéprostitutie te organiseren. Vooral omdat **het feit dat een prostituee ervoor zou kiezen of gedwongen zou worden tijdens deze gezondheidscrisis te blijven werken een mogelijke indicator is van uitbuiting van haar situatie**. Een controleproces met steekproeven kan al een voldoende ontradend effect hebben. Maar deze inspanning moet tegelijk worden gehouden en algemeen worden toegepast.

6. | Illustratie

Om de huidige online prostitutieactiviteiten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te illustreren, wordt hieronder ingezoomd op enkele websites met advertenties voor seksuele diensten.

6.1. | Website A

Vertegenwoordigers van de overheid hebben de beheerder benaderd met het verzoek de site (tijdelijk) af te sluiten of op zijn minst een maximum aan maatregelen te nemen gezien de crisissituatie. Afsluiten kon niet, om verschillende – vooral economische – redenen, maar hij verzekert dat alle mogelijke maatregelen zijn getroffen, zowel ‘online’ (zie verderop) als ‘offline’ (e-mails gestuurd naar alle gebruikers). Gebruikers en bezoekers worden gewezen op de risico's van seksuele contacten tijdens deze pandemie. Op de homepage staat in de *header* een verwijzing naar het verbod op fysieke ontmoetingen. Bezoekers worden expliciet verzocht daar nooit om te vragen en op dergelijke verzoeken zeker niet in te gaan.

Daarnaast heeft de sitebeheerder onder elke advertentie op de homepage verduidelijkt dat de aangeboden diensten deel uitmaken van een aangepast, virtueel aanbod. De advertenties bevatten allemaal een tekst waaruit blijkt dat de dienst online verloopt, via Skype, WhatsApp of links. Wanneer de site een link aanbiedt om een afspraak direct via de webcam te activeren, blijft het telefoonnummer van de prostituee in de meeste gevallen wel zichtbaar. De klant kan dus bellen en een fysieke ontmoeting regelen. Sowieso bestaan weinig advertenties alleen uit weblinks. En voor die advertenties dreigt trouwens een ander gevaar: verschillende vormen van computerfraude.

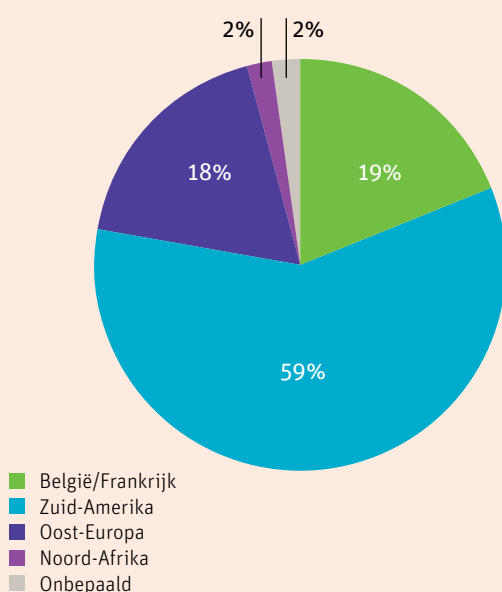
In elk geval is het voor iemand die wat vertrouwd is met de site een koud kunstje om de homepage – die nog getuigt van een zekere bereidheid om de maatregelen te respecteren – te omzeilen en snel de meer klassieke prostitutie-advertenties te vinden. In een meerderheid daarvan worden expliciet fysieke afspraken aangeboden. Websitebeheerders blokkeren die advertenties niet maar hebben — zo lijkt het — filters geactiveerd zodat ze niet opvallen. Bijzonder weinig prostituees communiceren over COVID-19. En als ze dat doen, is dat niet zonder een zekere naïviteit.

Om te evalueren welke trends zich op gebruikersniveau voordoen, is een representatief staal van 122 profielen gescand die een advertentie hebben gepubliceerd op 7 april 2020. Het is belangrijk om te verduidelijken dat van die 122 gescande advertenties er 82 de vermelding

‘gold’ hebben. Dat zijn advertenties waarvoor de klant op voorhand heeft betaald om een maand lang automatische, dagelijkse updates te krijgen. Het is evenwel aannemelijk dat de verhouding tussen ‘geautomatiseerde’ en ‘vrijwillige’ publicaties ongeveer fiftyfifty is. Bij een veertigtal advertenties in onze steekproef vermoeden we kortom dat er een duidelijke wil was om die te publiceren en dat het de bedoeling was om klanten te ontvangen. Deze gevallen zijn voor de strijd tegen mensenhandel en tegen uitbuiting in het kader van prostitutie ook het ‘meest interessant’.

Als uitgangspunt is er de kwestie van economische onzekerheid of uitbuiting van de kwetsbare situatie. Wanneer we bijvoorbeeld vaststellen welke meisjes aan het werk waren tijdens een stormachtige nacht of op 31 december, zijn zij te beschouwen als diegenen die het meest worden uitgebuit. Iets gelijkaardigs geldt voor deze crisisperiode.

Vervolgens rijst de vraag naar de origine van de prostituees die momenteel actief zijn. Op site A staan er vooral advertenties van prostituees uit Latijns-Amerika of Oost-Europa (Moldavië, Oekraïne en meer nog Roemenië). Ook Chinese vrouwen zijn er al enkele maanden actief. Daarnaast zijn er prostituees van Belgische origine, occasioneel of regelmatig, naast jonge meisjes – soms minderjarigen – die weggelopen zijn of worden uitgebuit door stadsbendes. Deze laatste groep vormt een minderheid maar is een absolute prioriteit.

De figuur links toont dat veel prostituees die momenteel actief zijn op site A uit Latijns-Amerika afkomstig zijn. Het aantal advertenties voor meisjes uit Oost-Europa is duidelijk afgenomen. Verschillende groepen Moldavische, Roemeense en Oekraïense vrouwen hebben hun activiteiten mogelijk gestaakt of hebben het land zelfs verlaten, al blijven sommigen hier. Hetzelfde geldt — en zelfs in grotere mate — voor Chinese vrouwen.

Tijdens onze ‘scan’ van 7 april 2020 is in de 122 geanalyseerde profielen geen spoor gevonden van advertenties met vermoedelijk minderjarige slachtoffers. Bij amper vijftien advertenties worden virtuele diensten aangeboden in lijn met het verzoek van de sitebeheerder. Op één profiel gebruikte de prostituee het coronavirus verrassend genoeg als een ‘verkoopargument’, waarbij ze haar diensten aanpreeft als een remedie tegen het virus.

Gelukkig lieten andere prostituees hun klanten weten dat ze hun activiteiten tijdelijk opschortten.

Prostituees uit andere sectoren

Onder de prostituees die momenteel aanwezig zijn op de site (met uitzondering van de 122 gescande profielen), is maar van een enkeling geweten dat zij vóór de coronamaatregelen als prostituee actief was binnen een tippelzone of in een vitrine. Het betreft een prostituee uit Hongarije die in een Brusselse tippelbuurt werkte. De uitbuiting van de betrokkene maakt momenteel het voorwerp uit van een onderzoek door de politiezone Brussel-Hoofdstad. De informatie werd aan hun diensten doorgegeven.

6.2. | De andere websites

Website B

De activiteit op deze site analyseren is moeilijker aangezien in de gepubliceerde advertenties geen datum vermeld is. Het is evenwel duidelijk dat de activiteit aanzienlijk is afgenomen. Zo stonden er in het gedeelte ‘privémassage’ — dat doorgaans enkele tientallen advertenties bevat — op 7 april nauwelijks tien advertenties. Er is geen enkele aankondiging noch communicatie met betrekking tot de gezondheidscrisis op de site. Voor de volledigheid moet worden opgemerkt dat het ‘binnen het wereldje’ alom geweten is dat deze site in verval is.

Website C

Net als bij site B is de analyse allerm minst eenvoudig, omdat de advertenties geen datum vermelden. Ook hier springt een duidelijke afname van de activiteiten in vergelijking met de maanden 'pre-corona' in het oog. Daarnaast valt op hoe verschillende prostituees die adverteren op site A dezelfde advertentie publiceren op site C. Terwijl verschillende 'bordelen' hier normaal adverteren, is momenteel maar één van deze advertenties up-to-date met het label 'VIP'. Het gaat om X. We kennen de locatie van dit 'huis' of 'agentschap' niet, net zoals het onduidelijk is of de advertenties 'automatisch' worden vernieuwd of bewust worden gepubliceerd omdat de activiteit wordt gehandhaafd. Positief punt tot slot, de beheerders van de site hebben wel een aantal waarschuwingsbanners geplaatst.

Forums van websites zoals D en E

Klanten van prostituees gebruiken dergelijke forums om 'tips', 'opmerkingen' en 'evaluaties' uit te wisselen. Die opmerkingen zijn soms nuttig om de activiteit van de resterende prostitutie in Brussel te beoordelen. Op dat punt is de belangrijkste observatie dat het enige nog actieve deel van dit forum "Brussels Gewest: zelfstandige escorts en masseuses" getiteld is. Dat wijst op privéprostitutie, vooral via het internet. Heel onlangs zijn hier opmerkingen geformuleerd over verschillende prostituees die in Brussel werken. Snel blijkt dat een bordeel gelegen in Sint-Lambrechts-Woluwe nog altijd actief is. Het is eveneens mogelijk om, op basis van opmerkingen die gebruikers publiceren, prostituees te 'detecteren' die ondanks de gezondheidscrisis onverminderd aan het werk zijn.

6.3. | Besluit scanoperatie

Sinds het begin van de coronamaatregelen is de prostitutieactiviteit via het internet niet toegenomen. Integendeel, het volume van de advertenties is aanzienlijk afgenomen en sommige websites hebben onmiskenbaar ingespeeld op de situatie. Van een grootschalige verschuiving van tippel- of vitrineprostitutie naar het internet lijkt geen sprake. Meisjes uit oosterse landen en zeker China lijken zich wederom meer bewust te zijn van de risico's dan meisjes uit Latijns-Amerika. Maar sowieso lijkt waakzaamheid geboden, aangezien niemand bereid is deze sites tijdelijk offline te halen. En net achter de overblijvende advertenties zitten soms mensen in kwetsbare situaties die worden uitgebuit.

Externe bijdrage: Uitbuiting en slavernij – Gevaren van de impact van de economische crisis

Christian Meulders,

Directeur

Vzw Sürya

Sinds maart 2020 hebben we af te rekenen met een nieuwe plaag die de hele planeet in zijn greep houdt: de verspreiding van COVID-19. Door deze pandemie hebben we het gevoel dat het dubbele fenomeen mensenhandel en mensensmokkel is verdwenen, alsof deze vorm van criminaliteit door het opduiken van het virus niet langer bestaat. Moeten we dan tevreden zijn dat er tijdens de *lockdown* geen verzoeken om hulp bij de gespecialiseerde Belgische opvangcentra zijn binnengelopen? Zouden diegenen die anderen uitbuiten de maatregelen inzake *social distancing* dan zo goed naleven dat de rechten van slachtoffers plots worden gerespecteerd?

Sürya is in Luik gevestigd en fungeert sinds 1995 in het kader van het humanitaire luik van de strijd tegen mensenhandel en -smokkel binnen het Waals Gewest als tweedelijnsdienst, net als onze collega's van Pag-Asa in Brussel en Payoke in Antwerpen. Wij hebben als taak vermoedelijke slachtoffers op te vangen, te begeleiden en hun een onderdak te bieden, en het publiek te sensibiliseren rond fenomenen van uitbuiting. Onze werking treedt op ter ondersteuning van de federale en lokale politie, inspectiediensten (Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, Toezicht op de Sociale Wetten, Waals Gewest,...), sociale diensten van ziekenhuizen, het Fedasil-netwerk of het Rode Kruis.

Naar aanleiding van deze gezondheidscrisis wil ik een algemene bedenking maken over de problematiek van uitbuiting en de economische belangen die daarmee samenhangen en een overzicht geven van het maatschappelijk werk dat we in deze veeleer turbulente periode hebben verricht.

Tijdens deze crisis is er een consensus gegroeid dat onze samenleving verandert of is veranderd en dat we steeds meer lokaal consumeren. Maar hoe zit het met de arbeidskrachten en met de te boeken winst? De *lockdown* en de restricties van de arbeidsmobiliteit hebben geleid tot een tekort aan arbeidskrachten in onder meer de

landbouwsector, terwijl heel wat mensen in België intussen tijdelijk werkloos zijn geworden. Dat gebrek aan 'goedkope' arbeidskrachten doet ons denken aan de tientallen Roemeense werknemers in de fruitsector die we hebben ontmoet. Deze mensen hadden een conflict met de tussenpersoon die hen in dienst had genomen voor een uurloon dat ver onder de geldende barema's lag en tegen voorwaarden die in strijd waren met de menselijke waardigheid.

Ook is er de kwestie van pooiers en klanten die profiteren van de seksuele uitbuiting van vrouwen of mannen in ons land. Deze uitermate lucratieve business speelt zich sinds de sluiting van alle salons, vitrines en *carrées* steeds vaker in het verborgene af.

Helaas hebben de opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel geen invloed op de productie- en consumptiepatronen van burgers noch op de arbeidsorganisatie binnen de samenleving. Tijdens deze crisis lijkt het ons daarom essentieel om alle beschikbare krachten te mobiliseren en te ondersteunen, om de strijd tegen deze plaag opnieuw centraal te stellen. Een plaag die ongestraft alsmaar groter wordt, daarvan zijn we overtuigd.

Al het werk van eerstelijns hulpverleners heeft door de *lockdown*-maatregelen van de Nationale Veiligheidsraad vertraging opgelopen. Het is dan ook goed denkbaar dat er de komende weken of zelfs maanden geen nieuwe initiatieven worden genomen.

Tijdens de *lockdown* hebben de werknemers in de opvangcentra het maatschappelijk werk moeten aanpassen of heruitvinden. Telewerk heeft werknemers verplicht het anders aan te pakken, zowel sociaal als educatief, in het belang van de personen die onderdak en/of begeleiding kregen. Ik denk bijvoorbeeld aan afstandslessen Frans via WhatsApp, ter compensatie van geannuleerde *face-to-face* lessen, die nuttig en noodzakelijk zijn voor de mensen die we begeleiden.

Het was ook belangrijk om deze mensen die voor het grootste deel alleen waren, thuis vast zaten en met hun situatie heel moeilijk of zelfs helemaal niet overweg konden te blijven begeleiden. Zo stonden hulpverleners telefonisch of via sociale netwerken permanent in contact met slachtoffers, enerzijds om de maatregelen van de Nationale Veiligheidsraad uit te leggen en anderzijds om de begeleiding voort te zetten of om hun zelfs levensmiddelen, medicijnen, mondklappers of alcoholgels te brengen.

Toegang tot informatie in heldere taal was essentieel om er zeker van te zijn dat de betrokkenen de verschillende maatregelen zouden respecteren. Zo konden ze tijdens deze periode hun lot zelf in handen nemen en niet louter alles ondergaan.

De *lockdown* in het opvangcentrum, waardoor geen activiteiten georganiseerd konden worden zowel intern als extern, was voor de bewoners niet elke dag even gemakkelijk. Dat het personeel niet altijd aanwezig was verminderde eveneens hun welzijn.

Door de aanpassing van ons werk en door het toezicht op de naleving van de in België verplichte maatregelen, vielen er bij ons evenwel geen COVID-19-slachtoffers te betreuren.

Tijdens de verschillende fases van de versoepeling hebben maatschappelijk werkers afwisselend ter plaatse en van thuis uit gewerkt. Na de verschillende verlofperiodes wordt een terugkeer van het voltallige team overwogen.

Deze crisis heeft er dus toe geleid dat onze werkinstrumenten, onze manier van denken en onze kijk op de wereld zijn veranderd. We blijven ervan overtuigd dat de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel dringend opnieuw bovenaan de politieke en gerechtelijke agenda dient te staan, zodat deze vorm van criminaliteit in België niet bovenaan komt in de Belgische criminaliteitsstatistieken.

CONCLUSIE: Coronavirus en mensenhandel

In dit hoofdstuk zijn verschillende externe bijdrages aan bod gekomen over de impact van de coronacrisis op mensenhandel. Daarbij is zowel gefocust op de gevolgen voor de slachtoffers als op de bestrijding van het fenomeen. Uiteenlopende terreinactoren waaronder een arbeidsauditeur, de RSZ-inspectiedienst, een politiedienst en een gespecialiseerd opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel hebben elk vanuit hun invalshoek hun visie geschetst.

Wat economische uitbuiting betreft, werden al enkele verontrustende signalen opgevangen. Myria vreest dat kwetsbare personen tijdens de coronacrisis een groter risico op economische uitbuiting lopen. Deze periode vormt 'een opportuniteit' voor malafide werkgevers die mensen in een precare situatie willen uitbuiten. Het aantal kwetsbare (werkloze) arbeidskrachten zal toenemen en de kans is groot dat sommigen onder hen in de grijze economie zullen belanden of bij werkgevers die de coronamaatregelen willen omzeilen. Sommige malafide werkgevers kunnen daar misbruik van maken door reguliere werknemers te vervangen door personen die zich in een precare situatie bevinden. De vorige maanden kon reeds worden vastgesteld dat goedkope arbeidskrachten, onder wie mensen zonder papieren die in clandestiene omstandigheden illegaal tewerkgesteld werden, niet de mogelijkheid kregen om in een veilige gezondheidssituatie met de nodige *social distancing* te werken. De kans is ook groot dat in volle coronacrisis verschillende malafide ondernemers hun economische activiteiten ondanks de opgelegde beschermingsmaatregelen hebben voortgezet en de betrokken arbeidskrachten zich daar niet tegen konden verzetten, net omwille van hun precare situatie.

Dat wordt ondertussen bevestigd in verschillende Europese landen waar nieuwe *lockdown*-maatregelen moesten worden afgekondigd nadat er nieuwe besmettingshaarden vastgesteld waren. Het verband tussen de coronacrisis en situaties van economische uitbuiting kon er duidelijk worden gelegd omdat die nieuwe besmettingen voorkwamen in economische sectoren waar buitenlandse arbeidskrachten in precare omstandigheden moesten werken en/of gehuisvest werden terwijl de coronagezondheidsregels niet toegepast werden. Dat was het geval voor de slachthuizen in Duitsland, de textielsector in Engeland (Leicester) en de fruitpluk in Spanje (Catalonië).

De niet-toepassing van coronamaatregelen door bedrijven kan ook als een bijkomende indicator van mensenhandel worden beschouwd. Indien malafide werkgevers in deze coronatijden kwetsbare arbeidskrachten zonder enige garantie inzake maatregelen rond *social distancing* laten werken, dan brengen zij de gezondheid van die arbeidskrachten (en hun omgeving) ernstig in gevaar en kan dat een element van werkomstandigheden beneden de menselijke waardigheid vormen, een constitutief element van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting.

In deze coronatijden konden de sociaal inspecteurs van de gespecialiseerde ECOSOC-teams mensenhandel binnen de RSZ hun controles niet uitvoeren zoals voorheen. Hun capaciteit werd in hoge mate beperkt, ook al omdat ze niet in dezelfde mate als vóór de coronacrisis konden rekenen op bijstand van politiediensten, die voor evidente andere opdrachten (coronacontroles) werden ingezet. Daarnaast werden de proactieve controles van de sociaal inspecteurs gereduceerd en maximaal herleid tot onderzoeken op afstand. Controles op de werkplaats werden zo veel mogelijk vermeden en verhoren werden beperkt tot het strikt noodzakelijke. Daardoor was de capaciteit van de sociaal inspecteurs voor de detectie van potentiële slachtoffers van mensenhandel sterk verminderd.

Verscheidene eerstelijnsdiensten hebben sinds maart 2020 op de werkplaatsen coronacontroles uitgevoerd om de naleving van de noodzakelijke gezondheidsmaatregelen na te gaan.¹⁵² Terwijl dat vroeger de exclusieve bevoegdheid was van de dienst Toezicht Welzijn op het Werk (FOD WASO), zijn door de wijziging van de regelgeving tal van diensten hiervoor bevoegd gemaakt. De regering heeft in het kader van de versoepelingen na de *lockdown* beslist om sociaal inspecteurs van bepaalde sociale inspectiediensten naast hun prioritaire opdrachten ook bevoegd te maken om in de ondernemingen toe te zien op de naleving van de verplichtingen in het kader van de dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus te beperken.

¹⁵² Wettelijke en reglementaire verwijzingen:

- Hoofdstuk 6 — Bijzondere-machtenbesluit nr. 37 tot uitvoering van artikel 2 en 5 van de wet van 27 maart 2020 die machtiging verleent aan de Koning om maatregelen te nemen in de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19 (II), tot ondersteuning van de werknemers, ondertekend door de Koning op 24 juni 2020.
- Artikel 54 Sociaal Strafwetboek "Mededeling van inlichtingen door de sociaal inspecteurs aan andere administraties".
- Ministerieel besluit van 30 juni 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS*, 30 juni 2020.
- Ministerieel besluit van 22 augustus 2020 houdende wijzigingen van het ministerieel besluit van 30 juni 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, *BS*, 22 augustus 2020.

Concreet kregen de sociaal inspecteurs van het Toezicht op de Sociale Wetten (TSW), het Toezicht op het Welzijn op het Werk (TWW), de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA), de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ), het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (RSVZ), het Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (RIZIV) en het Federaal agentschap voor beroepsrisico's (Fedris) de bevoegdheid om controles uit te voeren op:

- de naleving van de regels rond *social distancing*;
- de toepassing van passende preventiemaatregelen;
- de beschikbaarheid van een register met de identificatiegegevens, de verblijfplaats, het telefoonnummer en in voorkomend geval de aanduiding van de personen met wie de werknemer of de zelfstandige samenwerkt, bij te houden door iedere werkgever of gebruiker die tijdelijk een beroep doet op een in het buitenland wonende of verblijvende werknemer of zelfstandige voor het uitvoeren van werkzaamheden in België in de sectoren bouw, schoonmaak, land- en tuinbouw of in de vleessector (art. 2, §1, al. 3e lid M.B. 22 augustus 2020);
- de naleving door de werkgever of gebruiker van de verplichting om erover te waken dat het *Public Health Passenger Locator Form* (PHPLF) uiterlijk is ingevuld op het moment waarop de in het buitenland wonende of verblijvende werknemer of zelfstandige de werkzaamheden in België aanvat in de sectoren bouw, schoonmaak, land- en tuinbouw of in de vleessector (art. 2, §2 M.B. 22 augustus 2020).

Verschillende van deze eerstelijnsdiensten zijn niet bevoegd voor mensenhandel en hebben daarin geen expertise. Myria roept ertoe op dat de inspectiediensten bij hun controles ook aandacht besteden aan de verschillende indicatoren van mensenhandel.

In risicosectoren voor mensenhandel zoals carwashes en nagelsalons maar ook in de bouwsector zal dat probleem zich des te meer stellen en wordt het belang van controles voor mensenhandel des te groter. **De RSZ-inspectiedienst en Toezicht op de Sociale Wetten (FOD WASO) die bevoegd zijn voor mensenhandel moeten hiervoor ook de nodige middelen, ondersteuning en beschermingsmiddelen krijgen.** Het is daarnaast essentieel dat de niet-naleving van deze beschermingsregels als een bijkomende indicator van werkomstandigheden beneden de menselijke waardigheid (mensenhandel met het oog op economische uitbuiting) wordt beschouwd.

Op het vlak van seksuele uitbuiting werd vastgesteld dat verschillende politiediensten geen systematische controles

op privéprostitutie konden uitvoeren. Magistraten in grote steden gaven de opdracht aan de politiediensten om alleen een onderzoek voor mensenhandel op te starten indien er een minderjarig slachtoffer betrokken was en/of als er sprake was van fysieke bedreigingen. Ondertussen hebben de gespecialiseerde centra mensenhandel bij verschillende instanties aan de alarmbel getrokken omdat ze in deze coronatijden verhoudingsgewijs te weinig meldingen hebben gekregen en vandaar vrezen dat veel slachtoffers van seksuele uitbuiting (maar ook van economische uitbuiting) onder de radar zijn gebleven. **Daarom is het belangrijk dat de politiediensten voldoende middelen krijgen om controles uit te voeren waarbij vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel gedetecteerd kunnen worden.** Zo beschouwt de politie het feit dat sekswerkers tijdens de coronaperiode blijven werken (in een situatie van privéprostitutie) als een teken van economische kwetsbaarheid en in een aantal gevallen ook als een ernstige uitbuiting van hun situatie (dus mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting).

Hoofdstuk 2

Dossieranalyse

In dit hoofdstuk analyseert Myria de gerechtelijke dossiers van mensenhandel en mensensmokkel waarin het als burgerlijke partij volledige inzage heeft gekregen. Het geeft een inkijk in de wijze waarop een onderzoek wordt opgestart en gevoerd op het terrein. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk per uitbuitingsvorm een beeld van de fenomenen mensenhandel en mensensmokkel geschetst.

De analyse is gebaseerd op de processen-verbaal van die dossiers en is vooral toegespitst op het criminele systeem en het slachtofferperspectief. We lichten in de eerste plaats de synthese-pv's, waarin de speurders het dossier samenvatten, grondig en kritisch door. Er gaat ook veel aandacht naar de aanvankelijke pv's die informeren op welke basis het dossier concreet opgestart werd en of er slachtoffers geïntercepteerd en gedetecteerd werden. Daarnaast bevat het dossier de pv's met de verhoren van slachtoffers, verdachten en getuigen; de informatie-pv's; de mappen van de afgeluisterde gesprekken op basis van de telefoontap; de observatierapporten en tot slot de rapporten van rogatoire commissies.

Het bestuderen van concrete dossiers is een hoeksteen om het beleid te evalueren. Dat leidt tot kennis over de implementatie van het opsporings- en vervolgingsbeleid op het terrein, en over de knelpunten die daarbij opduiken. Samen vormen die bevindingen ook een belangrijke informatiebron voor de focus van het jaarverslag en een onmisbare basis om aanbevelingen te formuleren.

1. Mensenhandel

1.1. | Seksuele uitbuiting

Nigeriaans dossier Mama Leather

Het netwerk onder leiding van Mama Leather (haar bijnaam in het milieu) buitte jarenlang Nigeriaanse meisjes uit in de Brusselse prostitutiebuurt. De beklaagden richtten zich vooral op jonge meisjes 'op bestelling in Nigeria', onder wie minderjarigen. De incriminatieperiode van het dossier is gebaseerd op feiten van 2013 tot 2017, al was het netwerk vermoedelijk sinds de jaren 2000 actief.

De elf beklaagden werden veroordeeld voor mensenhandel en verschillenden onder hen ook voor criminele organisatie.¹⁵³ Het ging om een familiaal netwerk waarvan de kernfiguren familieleden waren van Mama Leather en haar assistente. Ze opereerden internationaal en hadden contacten in Nigeria, Niger, Libië, Italië, Frankrijk, Nederland, Duitsland, Spanje, Denemarken en Zweden, die stuk voor stuk een faciliterende rol speelden bij hun operationele activiteiten.

¹⁵³ Corr. Brussel Nederlandstalig, 31 mei 2018, 60e k.; Hof van beroep van Brussel, 3 april 2019, 13e k. (beschikbaar op www.myria.be); Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 120-121.

1.1.1. | Netwerk

a) *Structuur netwerk*

Mama Leather organiseerde als leider van het internationale netwerk de bestellingen, de rekrutering en het vervoer van de meisjes vanuit Nigeria naar België. Ze beheerde 26 *carrées*¹⁵⁴ (peeskamers) in de Brusselse prostitutiebuurt aan het Noordstation en besteedde deze activiteiten uit aan andere Nigeriaanse madammen. Zo werkte ze samen met twee Nigeriaanse madammen die zussen waren. Madam B. opereerde in Brussel en in Spanje en werd nadien op basis van een Europees arrestatiebevel uitgeleverd aan Spanje. Haar zus madam L. opereerde in Brussel en in Duitsland en werd aan België uitgeleverd.

Haar bijnaam dankte Mama Leather aan haar zwarte lederen outfits waarin ze stevast gekleed was tijdens haar prostitutie-activiteiten en aan haar 'specialisatie' in seksuele diensten in de 'somasochistische sfeer'. De Brusselse federale politie had hierover in de periode van 2000 tot 2017 al meermaals geruchten opgevangen uit het milieu maar had onvoldoende concrete elementen voor een onderzoek. Wegens haar jarenlange aanwezigheid en haar ervaring in het Brusselse prostitutiekwartier wierp ze zich dikwijls op als leidende en controlerende figuur binnen het Nigeriaanse prostitutiemilieu. Dat gaf regelmatig aanleiding tot onderlinge discussies, ruzies en afrekeningen. Deze feiten werden bijna nooit aangegeven of naar buiten gebracht, gezien de geslotenheid van het Nigeriaanse milieu.

Mama Leather had verschillende handlangers. Haar directe assistente was A., die de meisjes vanuit Italië opving, hen begeleidde in hun prostitutieactiviteiten, hen verdeelde over de vitrines en hun prostitutiegelden ontving. Ze controleerde daarnaast de meisjes, fungeerde als de 'ogen en oren' en rapporteerde alles aan haar baas. In overleg met Mama Leather werkte ze ook samen met andere madammen en met een mannelijke pooier in Duitsland.

Een andere belangrijke handlanger was Lo, een cocaïnehandelaar en de vriend van Mama Leather die in zijn safehouse een onderdak verschaftte aan de meisjes. Hij bracht hen naar de vitrines, regelde hun verblijfsdocumenten en controleerde mee hun werkzaamheden. Voor de aanlevering van verblijfsdocumenten werkte hij samen met een expert in Spanje.

Entourage voor smokkel en transport meisjes

Daarnaast organiseerde Mama Leather met verschillende handlangers de rekrutering en de smokkel van de slachtoffers vanuit Nigeria via de 'woestijnroute' over Libië naar Europa. Voor de smokkel vanuit Libië naar Italië betaalde Mama Leather 20.000 euro per meisje aan haar trawanten, het transport vanuit Italië kostte 2.000 euro per meisje.

In Nigeria rekruteerde J., de broer en lokale steunpilaar van Mama Leather, de jonge slachtoffers. Hij betaalde de voodoopriesters om de geselecteerde slachtoffers te onderwerpen aan rituelen. Daarnaast voerde hij in opdracht van Mama Leather represailleacties uit tegen familieleden en/of vluchtende meisjes die hun schulden niet afbetaalden. Dat kon bijzonder ernstige vormen aannemen — van afpersing, vernieling van eigendommen, slagen en verwondingen over ontvoeringen tot doodslag. Haar entourage in Nigeria kreeg daarbij meestal vrij spel door de verregaande corruptie of zelfs 'medewerkende politiediensten'¹⁵⁵. Volgens gesprekken uit de telefoontap was dat wel een dure aangelegenheid voor Mama Leather: "Geld dat ik moet verzamelen is geld dat gebruikt wordt om vechtpartijen te betalen".

De gevaarlijke reis van de slachtoffers vanuit Nigeria naar Libië en de oversteek met een bootje naar Italië werden geregeld door de broer van assistente A., in samenwerking met de broer van Mama Leather. Zij organiseerden de smokkel van de meisjes via de woestijnroute en maakten de afspraken met verschillende smokkelaars. Ze werkten niet alleen voor Mama Leather maar ook voor andere Nigeriaanse madammen.

Voor het transport van de meisjes binnen Europa beschikte Mama Leather over verschillende andere handlangers. De belangrijkste onder hen was 'Mister Lycia'. Hij had die bijnaam gekregen omdat hij altijd Lycia-prepaidkaarten verkocht aan de meisjes. Hij vervoerde met een 'black taximan'-bedrijf¹⁵⁶ in opdracht van verschillende madammen de Nigeriaanse slachtoffers. Hij was een van de beklaagden die de meisjes ophaalde uit de vluchtelingenkampen in Italië en hen eerst met zijn auto overbracht naar Rijsel (Frankrijk), waar hij een woning had. Nadien bracht hij hen naar België en naar Nederland. Uit telefoongesprekken bleek dat de man ook geregeld afspraken maakte in Zweden om daar Nigeriaanse meisjes op te pikken en eveneens meisjes naar Denemarken voerde.

¹⁵⁴ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 61-63.

¹⁵⁵ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 60-61.

¹⁵⁶ Een niet-reglementair taxibedrijf dat zijn chauffeurs in het zwart laat werken.

Volgens de getuigenverklaring van zijn ex-vriendin had Mister Lyca minstens één keer met zijn auto drie meisjes naar Nederland gebracht om een prostitutieplaats te vinden. Zijn auto werd toen in oktober 2016 voor een verkeersovertreding op de autosnelweg A4 richting Vlissingen door de Nederlandse politie staande gehouden, waarbij drie jonge Nigeriaanse meisjes werden geïdentificeerd die in het Brusselse Noordkwartier werkten. Een andere keer had hij volgens dezelfde getuige twee meisjes met de trein naar Nederland begeleid. Een van de slachtoffers en zijn ex-vriendin verklaarden ook dat er een minderjarig Nigeriaans meisje bij hem in zijn woning in Rijsel verbleef dat zwanger was van hem. Deze zestienjarige was één van de zeven meisjes die hij had opgehaald in Italië voor madammen uit het Brusselse Noordkwartier maar die hij bij zich had gehouden.

b) *Corruptie ambassade*

Uit gesprekken van de telefoontap bleek dat Mama Leather geregeld smeergeld betaalde aan verschillende corrupte Nigeriaanse ambassadeleden in Brussel.¹⁵⁷ Een belangrijke tussenpersoon was de Nigeriaan V., wiens vriendin de Nigeriaanse madam B. was die zowel in Brussel als in Spanje opereerde. Hij was een Brusselse pooier die een *carrée* had en die samenwerkte met Mama Leather. Via zijn exportfirma in communicatiemiddelen had hij veel contacten met Nigeriaanse ambassadeleden. Hij onthulde zelf in zijn gesprekken de namen van die corrupte ambassadeleden. Zijn beste vriend was de persoonlijke bewaker van de ambassadeur. Daarnaast regelde hij zijn dubieuze zaken met de verbindingsofficier van de ambassade en de consul.

In een van de gesprekken beloofde Mama Leather een meisje te verkopen aan V., op voorwaarde dat hij haar repatriëring naar Nigeria kon blokkeren via een tussenkomst van de ambassade door de documenten voor terugkeer niet te laten afleveren. In een gesprek vroeg Mama Leather aan V.: “Er is een meisje dat opgepakt is en zij zal naar Nigeria worden teruggebracht. Kan jij ervoor zorgen dat zij niet wordt teruggestuurd?” Zijn antwoord was duidelijk. “Ja. Ik kan het blokkeren, weet jij voor hoeveel mensen ik de terugkeer al geblokkeerd heb?” Mama Leather stelde hem dan voor: “Ik zal haar aan jou verkopen. Dat kost niet veel. Ze is onderweg. Het is 5.000 (euro). Het is een jong meisje van 19 à 20 jaar. Ze zal vrijdag naar daar (ambassade) worden gebracht”. V. reageerde positief op haar voorstel: “Geef me de naam van het meisje en ik zal mijn consul vragen om de terugkeer te blokkeren. Het document voor de terugkeer zal niet worden afgeleverd en het meisje zal dan worden

vrijgelaten”. En zo moest het meisje voor haar nieuwe pooier V. in de prostitutie gaan werken.

Mama Leather moest veel smeergeld betalen aan de ambassadeleden en deed daarover haar beklag tijdens een discussie met haar vriend Lo. toen deze opgepakt was en dreigde gerepatriëerd te worden naar Nigeria. Mama Leather zei: “Die mensen (op de ambassade) vragen mij niks anders dan geld. Ik heb hun gezegd dat ik al genoeg geld gegeven heb”.

Lo. reageerde: “De baas (...) (binnen de ambassade) hoeft zich geen zorgen te maken. Ik zal hem nog wat extra (smeergeld) geven”. Waarop Mama Leather nog eens duidelijk stelde dat hij dit moest bijbetalen: “Ik heb gezegd dat ik geen geld meer zou geven ... Ik heb 5.000 (euro) in een maand gespendeerd. Dat is genoeg”.

1.1.2. | Onderzoek

a) *Start onderzoek*

In januari 2017 werd de federale gerechtelijke politie (FGP) van Brussel door informanten getipt dat binnen het Afrikaanse prostitutiemilieu een heel gekende Nigeriaanse prostituee met de roepnaam Mama Leather een vijftiental jonge Nigeriaanse meisjes in de prostitutie zou uitbuiten, onder wie vermoedelijk ook minderjarigen. Deze informatie leidde tot de start van het onderzoek.

Twee maanden eerder had een van de minderjarige slachtoffers zich 's nachts al aangeboden bij de Brusselse lokale politie. Maar omwille van taalproblemen en een gebrekkige expertise werd zij niet doorverwezen naar een gespecialiseerd slachtoffercentrum voor mensenhandel, waarop ze naar Frankrijk vluchtte.¹⁵⁸ Pas vele maanden later kon de FGP haar grondig verhoren op de locatie waar ze opgevangen werd en waar ze volgens onze informatie van begin 2020 nog steeds verbleef.

Het onderzoek toonde op basis van een telefoontap en internationale rechtshulpverzoeken aan dat het netwerk van Mama Leather een criminele organisatie vormde. Zo bleek dat het netwerk veel internationale contacten en samenwerkingsverbanden had, wat resulteerde in een groot aantal slachtoffers. Er was voortdurend telefonisch overleg tussen de beklaagden om de reisroutes van de meisjes te organiseren en de prostitutieactiviteiten te regelen. Ze wisselden vaak van telefoonnummers om het

¹⁵⁷ In dit dossier werd daaraan geen verder gevolg gegeven.

¹⁵⁸ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 58-59.

afluisteren van hun telefoons te bemoeilijken, maakten gebruik van codetaal en maanden elkaar tijdens de verschillende gesprekken aan om delicate zaken stil te houden.

b) Financieel onderzoek

Uit de gesprekken van de telefoontap bleek dat de criminele gelden belegd werden in onroerende goederen in Nigeria. Een uitspraak van een handlangster van Mama Leather was daarover verhelderend: "De mensen die meisjes van Nigeria naar Europa brengen bouwen niet meer dan vier flatgebouwen". Ook Mama Leather was volop bezig met investeringen volgens haar gesprekken: "Ik zal alsnog geld sturen als je een perceel zou vinden, ik wil het geld in schijven versturen naar Nigeria".

De politie stelde in de telefoontap eveneens vast dat de beklaagden een beroep deden op de diensten van een geldkoerier die geld naar Nigeria transfereerde via Black Western Union¹⁵⁹. Dat financieringssysteem heeft niets te maken met het bedrijf Western Union. Het werkt met een financieel systeem om geld over te maken naar het thuisfront zonder sporen na te laten. Op heel regelmatige tijdstippen reisde de geldkoerier met het verzamelde cash geld (verborgen in zijn bagage; vermoedelijk sommen tussen 25.000 en 35.000 euro) naar Nigeria. In Nigeria runde de geldkoerier een winkelbureau waar de begunstigen zich aanboden en de overeengekomen som kregen uitbetaald. Op elk verzonden bedrag rekende deze een commissie aan van 10%.

Het gespecialiseerde plukteam¹⁶⁰ van de federale politie, dat het criminele netwerk met behulp van een uitgebreid financieel onderzoek zoveel mogelijk moest proberen kaal te plukken, berekende het wederrechtelijk vermogen van dit criminele netwerk. De criminele opbrengsten werden op minimaal 2.931.099,60 euro geschat. Het plukteam voerde daarnaast een patrimoniumonderzoek uit op basis van informatie van financiële instellingen, de Bijzondere Belastinginspectie en het kadaster. Hierdoor konden in België verschillende onroerende goederen van de beklaagden in beslag worden genomen, waarvan een groot deel door de rechtbank¹⁶¹ werd verbeurdverklaard.

c) Sociale media

De beklaagden maakten gebruik van sociale media bij het organiseren van hun criminele activiteiten. Ook waren sociale media een (onderzoeks)instrument voor justitie en voor slachtoffers bij hun getuigenissen.

De beklaagden gebruikten sociale media voor de rekrutering van hun slachtoffers. Dat bleek uit de gesprekken van de telefoontap tussen Mama Leather en haar broer in Nigeria: "Ik heb geen oud vrouwtje nodig ... Stuur mij eerst hun foto's door via de WhatsApp van A. (haar assistente en medebeklaagde) ... Ik wil ze eerst op foto's zien".

Het criminele netwerk had ook als contrastrategie tegen de telefoontap een alternatieve communicatiemethode ontwikkeld via sociale media. De gesprekken uit de telefoontap waren daarover heel duidelijk: "Alles wat wij vertellen wordt afgeluisterd, daarom is WhatsApp de enige oplossing. Bel mij als je online op WhatsApp bent".

De politie slaagde erin een beklagde te identificeren via een zoekprogramma dat foto's van hun databank vergelijkt met foto's van Facebookprofielen. Het proces-verbaal bevat daarover een gedetailleerde omschrijving. "Wanneer wij Facebook controleren, treffen we inderdaad het profiel aan van X. De man met dit profiel is terug te vinden op meerdere foto's gelinkt aan dit profiel. Wanneer wij de man op de foto's van het Facebookprofiel vergelijken met de man op de foto van de Algemene Nationale Gegevensbank (ANG) stellen wij vast dat dit één en dezelfde persoon is. Wij kunnen dus met zekerheid stellen dat X. de genaamde (...) is."

Slachtoffers kunnen berichten van sociale media overmaken aan de politie zodat die als bewijsmateriaal kunnen worden gebruikt. Payoke, een van de drie gespecialiseerde slachtoffercentra mensenhandel, informeerde de politie dat een van de slachtoffers die het begeleidde via Facebook bedreigd werd. Dat slachtoffer was een familielid van Mama Leather en had vastgesteld dat haar eigen tante een foto van haar had geplaatst op Facebook. Er stond de volgende vermelding bij: "Dit meisje heeft ervoor gezorgd dat een groot deel van haar familie in de gevangenis zit". In deze foto werden er zo'n tweehonderd mensen getagd. Dezelfde dag van het Facebookbericht had het slachtoffer ook een dreigetelefoon gekregen vanuit Duitsland.

Hetzelfde slachtoffer had bij haar klachtneerlegging de Facebookprofielen doorgegeven van haar familieleden die betrokken waren bij haar uitbuiting. Deze informatie werd met succes door de politie nagetrokken en een van hen was een beklagde tijdens het proces.

159 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 81-82.

160 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 75-76.

161 Corr. Brussel Nederlandstalig, 31 mei 2018, 60e k.; Hof van beroep van Brussel, 3 april 2019, 13e k. (beschikbaar op www.myria.be); Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 120-121.

1.1.3. | Slachtoffers

De politie slaagde erin om in totaal 57 Nigeriaanse slachtoffers te detecteren als vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel (*presumed victims*).¹⁶² Ze werden aangetroffen bij huiszoekingen en getraceerd op basis van de gesprekken uit de telefoontap en informatie van buitenlandse politiediensten. Uit de telefoontap bleek dat er nog verschillende meisjes onderweg waren. De politie kon bij 38 slachtoffers hun echte identiteit bepalen. Verschillende slachtoffers hadden Franse of Spaanse verblijfsdocumenten.

Meerdere slachtoffers weigerden verklaringen af te leggen of relevante informatie te geven uit angst voor represailles tegen hen of tegen hun familie in Nigeria. Volgens het dossier was er minstens een slachtoffer dat door Payoke opgevangen werd in het kader van het slachtofferstatuut. Sommige slachtoffers lieten zich ook begeleiden door de organisatie *Mouvement du Nid* in Frankrijk. Volledigheidshalve moet voor België daaraan worden toegevoegd dat er in het jaar 2017 in totaal 42 nieuwe Nigeriaanse slachtoffers van seksuele uitbuiting door de gespecialiseerde centra begeleid werden in het kader van het slachtofferstatuut, wat uitzonderlijk veel was (68% van de nieuwe slachtoffers van seksuele uitbuiting in 2017).¹⁶³ Vermoedelijk hield dat verband met de ontmanteling van een groot crimineel netwerk zoals Mama Leather dat ook slachtoffers van andere Nigeriaanse madammen beheerde.

a) Meisjes op bestelling en gesmokkeld via Libië-route

Het synthese-proces-verbaal van het dossier bevatte een gedetailleerde omschrijving van hoe de Nigeriaanse slachtoffers gerekruteerd en naar Europa gesmokkeld werden. “De meisjes werden op vraag van de madam in Europa als het ware ‘op bestelling’ gerekruteerd door handlangers, meestal in de regio Benin-City (Edo State). Ze kregen beloftes over een mooie toekomst in het voor hen ‘paradijselijke’ Europa. Voor hun vertrek moesten de meisjes een ceremonie ondergaan in een plaatselijke ‘voodoo-shrine’¹⁶⁴. Tijdens deze ceremonie dienden zij een omerta te zweren, op straffe van dodelijke vergelding indien zij hun madam niet zouden gehoorzamen. Zij moesten zich ertoe verbinden om een afgesproken

geldsom, die tussen 35.000 en 65.000 euro schommelde, terug te betalen aan hun madam alvorens ze hun eigen weg mochten gaan. Bij deze ceremonies werden de meisjes ontdaan van kleding en lichaamsstoffen (nagels, haar, menstruatiebloed, schaamhaar) met het oog op bezwering door de voodoopriester en bewaring in de *shrine*.”

“Na het afleggen van deze eed werden de meisjes (die bestemd waren voor verschillende madammen) meestal in groep door Nigeriaanse trafikanten (*‘connectionmen’*) via de woestijnroute Nigeria-Niger-Libië tot aan de Libische kust vervoerd. Deze tocht vol ontbering en acuut levensgevaar nam meerdere weken in beslag. Eens aangekomen aan de Libische kust (meestal Tripoli), werden de meisjes ondergebracht in getto's die wederom beheerd werden door Nigeriaanse mannen. Zij zorgden voor een onderkomen en voeding tot er een geschikt ‘vluchtelingenbootje’ werd gevonden om hen de oversteek te laten maken naar de Italiaanse kustwateren. Indien ze gered werden door de Italiaanse kustwacht en ondergebracht waren in een lokaal vluchtelingenkamp, moesten de meisjes contact opnemen met hun madam of een *‘connectionman’* om hun aankomst en verblijfplaats te bevestigen. Handlangers van de madam deden dan het nodige om de meisjes uit de diverse vluchtelingenkampen op te halen en ze door te sluisen tot bij de madam in hun definitieve land van bestemming. Daar werden zij quasi onmiddellijk wegwijz gemaakt in het plaatselijke prostitutiekwartier en moesten zij het oorspronkelijk afgesproken prostitutiebedrag integraal afdragen aan hun madam.”

De gesprekken van de telefoontap toonden aan dat de beklaagden heel goed op de hoogte waren van de levensgevaarlijke, helse tocht en van het complete gebrek aan respect ten aanzien van de slachtoffers.

De beklaagde Lo., haar vriend, vertelde tegen Mama Leather: “Er sterven meer mensen onderweg. Zo heeft E. (beklaagde) gezegd dat het geen weg (Libische route) is die iemand twee keer zou willen nemen. Zij (meisjes) weten wat ze ginder (Libische route) meegemaakt hebben. Al de mensen die in het water vallen worden door vissen opgegeten, eigenlijk door haaien”.

Het slachtoffer dat klacht had neergelegd en in het slachtofferstatuut zat bij Payoke deed haar relaas over haar vertrek en haar ervaringen langs de Libische route. “Op 6 mei 2016 in alle vroegte heeft D. mijn smartphone afgenomen en me een kleine Nokia-telefoon in de plaats gegeven. Ze heeft ook mijn simkaart vervangen. Ze zei me dat deze telefoon diende om haar of G. (beklaagde) later te kunnen bereiken vanuit het vluchtelingenkamp in Italië.”

¹⁶² Myria (vroeger Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding), *Jaarverslag Mensenhandel 2013, Bruggen slaan*, p. 29.

¹⁶³ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 151.

¹⁶⁴ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 68-69.

“We vertrokken met enkele meisjes met een bus en met de auto naar Abuja en Kano waar we na een telefonisch contact door een Arabische smokkelaar over de grens naar Niger werden gebracht. In Niger hebben andere Arabische smokkelaars ons met een transportvoertuig (Hilux) langs de woestijnroute via Agadez (Niger) en Sebha (Libië), en verder met een auto naar Tripoli gebracht.”

Tijdens de dagenlange tocht door de woestijn hadden we geen water en geen eten. “Arabische mannen hebben meisjes verkracht, onder wie mijn vriendin B. Zelf werd ik niet verkracht omdat ik mijn maandstonden had. Ze raken een meisje dat haar maandstonden heeft niet aan. Wel hebben ze me geslagen met een mes. Ik heb het litteken ervan op mijn rechterarm.”

“Ik ben een maand in een getto in Tripoli gebleven, waar meer dan 400 personen leefden onder wie Nigerianen, Senegalezen, Gambianen. Geregeld werden we geslagen. Mijn vriendin B. heeft ‘een vriendje’ gevonden om ons eten te bezorgen. Ik wilde niet, want ik was maagd.”

“Eind augustus 2016 moesten we met zijn allen opblaasbare boten nemen voor de oversteek naar Europa. In mijn boot zaten we met 271 personen. Er waren vrouwen, mannen en kinderen uit verschillende landen. Wij zijn drie dagen op zee gebleven. De boot maakte water. Ik was ziek en ben bij B. gebleven. Een baby en twee zwangere vrouwen zijn overleden in de boot omdat we te dicht op elkaar geperst zaten. Een Italiaanse reddingsboot heeft ons na drie dagen opgemerkt. Maar voor die ons kon bereiken, is onze boot gezonken. We lagen allemaal in het water. Mijn vriendin B. en ik konden zwemmen, maar velen zijn verdronken. De redders doken in het water om ons eruit te halen. We waren met nauwelijks 70 overlevenden.”

b) Gedwongen abortussen bij smokkeltransporten

De meisjes die onderweg zwanger raakten, vaak wegens verkrachting of een eventueel (overlevings)avontuurtje (zie slachtofferverklaring), moesten in Libië eerst een gedwongen abortus ondergaan vóór ze met een bootje de Middellandse Zee naar Italië mochten oversteken. Mama Leather vertelde daarover in een gesprek tegen haar broer J., de spilfiguur in Nigeria, dat “het meisje M. dat bijna verdronken was en teruggebracht werd naar Libië zwanger was”. Haar broer antwoordde: “Als zij (M.) zwanger zou zijn, dan zal het beëindigd worden van zodra ze daar (in Libië) aankomt”. Hij voegde daaraan toe: “Was de andere ook niet zwanger, werd die zwangerschap ook niet beëindigd?”

Een van de slachtoffers verklaarde dat een van de beklaagden die de meisjes uit de vluchtelingenkampen in Italië ophaalde extra geld kreeg om de smokkelaar in Tripoli te betalen voor het uitvoeren van gedwongen abortussen bij zwangere meisjes. “Van de madammen krijgt hij per meisje tussen 2.000 en 5.000 euro. De prijs hangt af van de fysieke toestand van het meisje, daarmee bedoel ik of ze al dan niet zwanger is. Indien ze zwanger is, moet de madam geld sturen naar F. (beklaagde) die het op zijn beurt naar smokkelaar K. in Libië stuurt. Met dat geld moet er daar een abortus worden uitgevoerd. Nadien pas kan dat meisje de oversteek maken.”

c) Asielprocedure slachtoffers in Frankrijk

De slachtoffers die vanuit Italië tot bij Mama Leather werden gebracht, werden meestal naar het asielcentrum in Rijsel geleid om een asielprocedure op te starten in Frankrijk. Kwestie van zich tijdelijk te beschermen tegen een uitwijzing naar hun thuisland. Dat was een doelbewuste strategie van het netwerk, wat bevestigd werd in de telefoontap na de controle en de administratieve aanhouding van enkele Nigeriaanse meisjes. In een gesprek trachtte Mama Leather haar assistente A. daarmee gerust te stellen: “De meisjes zullen snel terugkeren, aangezien zij in het bezit zijn van de ‘Franse documenten.’”

Het was de taak van Mister Lyca om de meisjes vanuit een Italiaans vluchtelingenkamp naar het asielcentrum in Rijsel te brengen en hun uitkering als asielzoekster af te nemen. Bij de aanvraag van hun asielprocedure kregen de meisjes van de Franse overheid immers een bankkaart voor een uitkering als asielzoeker waar maandelijks 320 euro op werd gestort. Volgens de slachtofferverklaringen hield Mister Lyca deze bankkaarten achter, inclusief de geheime pincodes. Tijdens zijn latere arrestatie in Frankrijk werd hij aangetroffen in het bezit van verschillende bankkaarten van deze asielzoeksters en de bijbehorende pincodes.

d) Geweldpleging en bedreigingen

Het slachtoffer dat klacht had neergelegd in het kader van het slachtofferstatuut verklaarde dat zij vaak geslagen werd voor ze uiteindelijk toegaf om zich te prostitueren nadat G. (beklaagde), die nog actief was als prostituee, haar een ‘introductie’ had gegeven. “Ik was nog maagd. Toen er een klant kwam, moest ik hen volgen en eiste ze dat ik bleef staan en toekeek. Zij gaf de man een fellatio en had daarna seksuele betrekkingen met hem. Ik heb de blik afgewend want ik voelde me niet goed en woedend. Toen de man vertrokken was, zei G. me dat ik dat moest doen. Ik zei haar dat ik zoiets niet kon. Ze heeft me dan opnieuw geslagen en is daarna teruggegaan naar haar vitrine. Toen een andere klant arriveerde, duwde G. mij de kamer in met

hem. Hij kleedde zich uit en vroeg me hetzelfde te doen. Ik weigerde. Hij heeft gepraat en aangedrongen maar ik bleef bij mijn weigering. Uiteindelijk is hij vertrokken. G. sloeg me en wou kokend water op mij gieten. Maar ze heeft alleen mijn linkerhand kunnen raken. Ik hou er een litteken aan over. De volgende morgen keerden we terug naar G. Ze weigerde twee dagen lang om mij eten te geven."

Een getuige die de Nigeriaanse meisjes kende verklaarde welke enorme impact de bedreigingen van Mama Leather hadden. "De moeder van het jonge Nigeriaanse meisje B. smeekte mij aan de telefoon om haar dochter terug te brengen bij Mama Leather, want 'er zijn mensen die mij gaan doden als mijn dochter niet terugkomt'. Ik hoorde aan de telefoon hoe de vrouw door derden werd geslagen en dat er tegen haar werd geschreeuwd. Diezelfde dag en de dagen erna werd ik steeds opnieuw door hetzelfde Nigeriaanse nummer opgebeld. Maar ik nam niet meer op, aangezien ik niet in de zaken van Mama Leather verwickeld wilde raken."

Na de arrestatie van Mama Leather bleef zij slachtoffers bedreigen. Ze nam vanuit de gevangenis telefonisch contact op met Nigeriaanse slachtoffers in het Brusselse prostitutiemilieu en bedreigde hen met de ontvoering van hun familieleden in Nigeria indien zij iets over haar zouden vertellen. Tal van jonge Nigeriaanse meisjes zouden "verstijfd zijn van de schrik" ondanks haar opsluiting in de gevangenis. Tijdens die telefonische contacten sprak Mama Leather in haar taal, zodat de aanwezige cipiers niet konden begrijpen wat zij aan de telefoon vertelde.

1.1.4. | Niet-begeleide minderjarige slachtoffers van mensenhandel

Er waren verschillende getuigenissen over minderjarige slachtoffers. Zo vernam de politie van informanten dat Mister Lyca opnieuw drie heel jonge Nigeriaanse meisjes had overgebracht uit Italië en dat hij er dezelfde dag nog mee was opgemerkt in de onmiddellijke omgeving van de Brusselse prostitutiebuurt. Twee van de meisjes bleken gezien hun fysionomie duidelijk minderjarig.

Madam B, die ook in Spanje opereerde, werkte samen met Mama Leather en had minderjarige meisjes in haar Brusselse *carrées* geplaatst. Een zestienjarig meisje legde daarover klacht neer in een ander Nigeriaans dossier. De uitspraken van diezelfde madam B. over minderjarigen spraken boekdelen. In een telefoontje zei ze: "De kleine heksen (jonge meisjes) staan al achter de vitrine". Ze kreeg

daarop het antwoord: "De meisjes zijn niet ouder dan 14 jaar".

De andere madammen konden op basis van het Yemeshe-systeem¹⁶⁵ hun jonge meisjes, onder wie minderjarigen, 's nachts in de *carrées* plaatsen op het moment dat de vaste meisjes sliepen. Er waren veel kandidaten voor weinig plaatsen, wat hen nog kwetsbaarder maakte. In ruil voor deze 'gunst' namens de contractuele uitbaatsters, meestal volwassen Nigeriaanse slachtoffers, moesten de jonge meisjes 50% van hun verdiensten aan hen afstaan. Wat neerkwam op een win-winoperatie voor de beide partijen, zeker voor de madammen aan wie ze hun prostitutieverdiensten moesten afdragen voor hun afbetaling. Mama Leather kon zo extra verdienen aan de minderjarige meisjes van andere madammen. Ze was constant actief op zoek naar 'Yemeshe'-meisjes om deze 's nachts voor haar te laten werken zodat haar *carrées* maximaal rendeerden.

Veel van die minderjarige meisjes waren nog maagd en moesten zich van hun uitbuiters uitgeven als meerderjarigen. Dat komt geregeld terug in de slachtofferverklaringen. Een minderjarig slachtoffer dat ontsnapt was aan Mama Leather bevestigde dat in haar verklaringen. Al in Italië had ze de duidelijke instructie gekregen zich als meerderjarige uit te geven. De detectie van het slachtoffer was problematisch door de gebrekkige kennis van de lokale politie en de magistratuur van wacht. Ze werd door de lokale politie overgebracht naar de Nigeriaanse ambassade waar sommige corrupte medewerkers betaald werden door Mama Leather. Het veertienjarige meisje vluchtte nadien naar Frankrijk waar ze werd opgevangen. Haar moeder werd in opdracht van Mama Leather zwaar mishandeld in een politiekantoor in Nigeria, haar broer werd vermoord. Haar verklaringen en de geweldplegingen kwamen uitgebreid aan bod in een eerder jaarverslag.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 61-62.

¹⁶⁶ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 58-61.

1.2. | Economische uitbuiting

Dossier tuinbouw

Dit dossier heeft betrekking op mensenhandel met het oog op economische uitbuiting door het bemiddelen bij de aanwerving van Roemeense seizoenarbeiders. De feiten speelden zich af tussen 1 januari 2008 en 11 mei 2011 in diverse tuinbouwbedrijven en leidden tot een veroordeling voor mensenhandel.¹⁶⁷

1.2.1. | Structuur

De beklaagde was een Roemeense zaakvoerder van drie eenmanszaken die als arbeidsbemiddelaar actief was in de tewerkstelling van Roemeense seizoenarbeiders in vijftien tuinbouwbedrijven in de regio Lier, Mechelen en Sint-Katelijne-Waver. De beklaagde stelde een groot aantal seizoenarbeiders tewerk. De organisatie gebeurde op grote schaal met 100 seizoenarbeiders in 2009, 206 seizoenarbeiders in 2010 en 225 seizoenarbeiders in 2011.

Daarnaast verstrekte de beklaagde aan deze Roemeense arbeiders verschillende diensten waarvoor vergoedingen werden gevraagd. De volgende diensten werden door hem geleverd: de tewerkstelling in verschillende bedrijven in de tuinbouwsector, de huisvesting in kleine, onbewoonbare panden — waarbij men met velen in ‘slaaplokalen’ samenwoonde —, het aanbieden van vervoer van en naar de werkplaats of de winkel, administratieve hulp, hulp bij vertalingen en ‘reservatie’ voor verderzetting van tewerkstelling waarvoor smeergeld gevraagd werd. De arbeiders kwamen naar België met het idee werk te krijgen om hun familie in Roemenië te ondersteunen, maar eenmaal gearriveerd werden voor geleverde diensten disproportionele bedragen gevraagd. De vergoedingen werden zelden contractueel bepaald.

1.2.2. | Start dossier

Bij een gezamenlijke controle door de sociale inspectiediensten en de lokale politie op 10 mei 2011 werden negen arbeiders aangetroffen en als slachtoffers

van mensenhandel gedetecteerd. Daarbij verhoorde de politie ook de beklaagde. De politie stelde tijdens deze controle vast dat de identiteitsdocumenten van de Roemeense arbeiders in het bezit waren van de beklaagde. Zo had de beklaagde controle over de slachtoffers, aangezien zij niet zomaar weg konden.

Uit de verhoren van de arbeiders bleek dat ze voor het vervoer van en naar de werkplaats 200 euro per maand moesten betalen, ook zij die met de fiets gingen. Daarnaast vroeg de beklaagde geld voor vervoer naar de winkel (100 euro per maand), tolwerk en administratie (100 euro per maand). Indien de arbeiders het daaropvolgende jaar wilden terugkomen, moesten ze ‘smeergeld’ betalen (140 euro per maand). De slachtoffers verdienden 6,5/7 euro per uur. Dat werd rechtstreeks betaald door de werkgever, namelijk de eigenaar van één van de tuinbouwbedrijven. De arbeidskrachten hielden door de diverse betalingen maar de helft, zo’n 500 euro, over van hun maandloon. De beklaagde heeft, onder het mom van administratieve hulp, landgenoten onder druk gezet en misbruik gemaakt van hun precaire sociale situatie.

1.2.3. | Gerechtelijk onderzoek

Op 3 oktober 2011 werd een gerechtelijk onderzoek opgestart dat vooral gebaseerd was op observaties en op verhoren van zowel de slachtoffers als de beklaagde. Die laatste ontkende de meeste feiten. De observaties waren gericht op de beklaagde en op een van de woningen waar de slachtoffers gehuisvest werden.

De boekhouding van de beklaagde werd in beslag genomen en bleek compleet onbetrouwbaar te zijn. De cijfers van de boekhouding waren onverenigbaar met de verklaringen van de beklaagde. In zijn boekhouding werd steeds 200 euro als prijs aangerekend voor de huur, hoewel dat bedrag van 100 tot 200 euro varieerde in zijn verklaringen. Er werd daarom een financiële analyse gemaakt om het minimale wederrechtelijke vermogen voor 2009, 2010 en 2011 te berekenen. Het resultaat van de berekeningen was respectievelijk 79.900 euro, 165.059 euro en 145.500 euro.

De woningen waarin de Roemeense arbeiders met velen verbleven werden onbewoonbaar verklaard door de Wooninspectie. Uit de verhoren bleek dat de werknemers geen huurovereenkomst hadden getekend met de beklaagde maar dat zij maandelijks wel ongeveer 200 euro per persoon betaalden.

¹⁶⁷ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, Schakels verbinden*, p. 117; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016, Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 146; Corr. Mechelen, 21 januari 2015, Hof van beroep Antwerpen, 4 februari 2016, 14e k.

1.2.4. | Slachtoffers

De Roemeense slachtoffers kwamen uit dezelfde streek als de beklagde. Daardoor kon hij hen gemakkelijk onder druk zetten. De rekrutering gebeurde in de context van persoonlijke contacten, via familieleden en vrienden van de beklagde die in Roemenië slachtoffers zochten. In België kwam de beklagde tussen in alle levensdomeinen van de slachtoffers waardoor zij volledig van hem afhankelijk werden.

Meerdere slachtoffers verklaarden dat zij bang waren van de beklagde. Zij zouden naar Roemenië worden teruggestuurd indien ze de waarheid over hem zouden vertellen en werden bedreigd met represailles tegen hun familie in Roemenië. Enkele slachtoffers verklaarden alleen de waarheid te willen vertellen indien ze de garantie kregen dat de beklagde geen bedreiging meer zou vormen. De omstandigheden waarin de Roemeense arbeiders werkten waren in strijd met de menselijke waardigheid.

Een slachtoffer verklaarde aanvankelijk tijdens een verhoor dat hij overuren voor zwartwerk in cash betaald kreeg van zijn werkgever, de eigenaar van het tuinbouwbedrijf waar hij tewerkgesteld was (voor 5 euro per uur). De beklagde had de eigenaar van het tuinbouwbedrijf ingelicht waarna die boos gereageerd had. Het slachtoffer vroeg daarop om opnieuw verhoord te worden om deze verklaring te veranderen en stelde plots dat alle betalingen officieel waren aangegeven. Als reden daarvoor gaf het slachtoffer aan dat hij zijn werk niet wilde verliezen en dat hij aan de beklagde wilde tonen dat hij niets had gezegd over zwartwerk om zijn vertrouwen terug te winnen. Daarnaast gaven andere slachtoffers meermaals aan dat zij niet wilden dat er een kopie werd genomen van hun contracten en van facturen uit vrees dat de beklagde hen niet meer zou helpen en dat ontslag zou volgen.

De politie lichtte de slachtoffers in over het slachtofferstatuut voor aanvang van elk verhoor maar zij toonden geen interesse om in contact te worden gebracht met een medewerker van een gespecialiseerd opvangcentrum. Geen enkel slachtoffer kwam in het slachtofferstatuut terecht.

2. Mensensmokkel

Dossier-Sechmet

In dit dossier smokkelde een Syrisch-Egyptisch smokkelnetwerk in 2016 slachtoffers afkomstig uit Syrië, Eritrea, Soedan, Ethiopië en Afghanistan naar het Verenigd Koninkrijk. De smokkelaars waren vooral actief op parkings langs de E40-autosnelweg. De beklagden werden veroordeeld voor mensensmokkel en voor criminele organisatie.¹⁶⁸ Bepaalde beklagden onder wie sommige smokkelleiders ontkenden aanvankelijk elke betrokkenheid en beweerden zelf smokkelslachtoffers te zijn. Anderen bekenden onmiddellijk dat ze actief waren als smokkelaars om veel geld te verdienen.

2.1. | Smokkelnetwerk

Het smokkelnetwerk opereerde vooral vanuit de kampen in Calais. Vervolgens werden de smokkelslachtoffers op de trein gezet naar het Brusselse Noord- of Zuidstation waar ze werden opgepikt door de smokkelaars. Die brachten hen vervolgens naar de E40-parkings in Wetteren, Drongen, Heverlee of Groot-Bijgaarden, waar ze 's nachts clandestien aan boord werden gebracht van vrachtwagens of koelwagens richting het VK.

De politie stelde vast dat deze criminele organisatie vaak 's nachts simultaan smokkelde vanaf de verschillende E40-parkings. Dat liep soms op tot zes nachten per week op elke parking. Ook het aantal smokkelslachtoffers per parking per nacht was bijzonder groot. Deze bijzonder hoge smokkelfrequentie en de aanzienlijke smokkelaantallen — kenmerkend voor deze dadergroep — werden door de politie nooit eerder vastgesteld in België. Dat was meteen een belangrijke conclusie in het synthese-proces-verbaal en werd in het vonnis door de rechtbank overgenomen.

De smokkelaars werkten op basis van een resultaatsverbintenis, waardoor de smokkelslachtoffers na een mislukte poging opnieuw mochten aankloppen bij het netwerk om een nieuwe poging te wagen. Zodra

¹⁶⁸ Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 3 november 2017, vakantiekamer; HvB Gent, 17 december 2018, 6e k. (allebei beschikbaar op www.myria.be); Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 141-142; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 130-131.

de smokkel gelukt was, werden de smokkelaars uitbetaald in het VK.

De richtprijzen voor de smokkel varieerden van 1.000 tot 3.000 pond, in functie van de nationaliteit en de samenstelling van het gezin. Een smokkelaar verklaarde bij zijn verhoor: “Het komt erop neer dat we probeerden de prijs zo hoog mogelijk te leggen. Soedanezen kunnen bijvoorbeeld minder betalen dan Syriërs. De richtprijzen waren als volgt: 1.200 Britse pond voor Egyptenaren, 2.000 tot 3.000 Britse pond voor Syriërs en 1.000 Britse pond voor Soedanezen. Heel uitzonderlijk deden we het ook voor een iets lagere prijs. Maar gratis deden we het nooit. (...) Voor gezinnen lag de prijs nog een stuk hoger. Voor hen lag die op 3.000 euro en meer per persoon. Dat komt omdat die gezinnen altijd samen wilden blijven”. Indien het geld in Brussel gewaarborgd werd, was dat in euro's, bij de geldwaarbörger in het VK gebeurde dat in Britse ponden (zie verder).

a) Structuur smokkelnetwerk

Het smokkelnetwerk was een professionele organisatie met een wisselende samenstelling en verschillende smokkelleiders. Elke beklaagde vervulde een specifieke rol binnen het systeem, als ronselaar, geldwaarbörger, parkingchef, uitvoerder, begeleider of chauffeur met als gezamenlijk doel om met smokkelen zoveel mogelijk geld te verdienen. In het Brusselse Zuidstation waren ook niet-geregistreerde taxichauffeurs of ‘zwartrijders’ actief die klanten moesten afhalen en wegbrengen. Alle beklaagden hadden van smokkelen een gewoonte gemaakt en beschouwden het als hun broodwinning. Sommige beklaagden waren al meerdere jaren actief binnen het smokkelcircuit. Sommigen onder hen bleken al actief geweest te zijn in Frankrijk.

Er waren vier smokkelleiders: twee parkingbeheerders, een coördinator voor de internationale aanvoerroutes en een geldwaarbörger.

b) Smokkelleiders als parkingbeheerders

Twee smokkelleiders beheerden de autosnelwegparkings als hun criminele territorium en beschouwden deze als eigendommen die ze met geweld moesten verdedigen. Indien andere smokkelaars daarvan gebruik wensten te maken, moesten ze ‘huur’ betalen of werden ze met geweld verjaagd. Dat gold ook voor smokkelkandidaten die op eigen houtje trachtten in een vrachtwagen binnen te dringen.

Deze smokkelleiders hadden veel ervaring en hadden voorheen in Frankrijk geopereerd. Ze werden door

de andere smokkelaars als enkele van hun bazen aangeduid. Ze gebruikten de parking in Drongen ook als ‘opleidingsplaats’ voor beginnende smokkelaars.

Een smokkelaar legde bij zijn verhoor de instructies uit die ze kregen toen enkele Algerijnen zonder toelating een van de parkings wilden gebruiken voor hun smokkelactiviteiten. “Die Algerijnen waren met zes. Ze probeerden de parking in te palmen. Ik bedoel dat ze die wilden gebruiken als hun smokkelparking. Ze waren gewapend met messen en stokken. Ik wachtte op assistentie van onder anderen (...). Niet iedereen was toen al op de parking. Het was nog niet zo laat. Ook de aanwezige klanten moesten helpen bij het verjagen van die Algerijnen. We namen allemaal stokken en liepen in groep op hen af. Ze zijn toen weggelopen en we hebben ze nooit meer teruggezien op de parking.”

Een van deze smokkelleiders (S.), die stikkende smokkelslachtoffers in een koelwagen bedreigd had (zie verder) deed zich tijdens zijn verhoor aanvankelijk voor als een zogezegd slachtoffer: “Ik ben afkomstig uit Syrië en ben gevlucht voor de oorlog. Vanuit Syrië ben ik naar hier gekomen. Ik was eerst in Frankrijk en van daaruit heb ik verschillende keren geprobeerd naar Engeland te gaan. Ik had gehoord van vrienden dat ik via België meer kans had om in Engeland te geraken. Bijna vier maanden heb ik in Brussel op straat gewoond en gegeten. Ik probeer sindsdien bijna elke dag te vertrekken maar heb nog geen geluk gehad. (...) Met mensensmokkel heb ik niets te maken. Ik ben zelf een slachtoffer. Ik heb geprobeerd — zoals alle andere slachtoffers — om zelf naar Engeland te gaan. De anderen zijn evenzeer slachtoffers. Wel heb ik contact gehad met smokkelaars. Dat verliep telefonisch. De plaatsen waar afgesproken werd waren het Brusselse Noordstation of een nabijgelegen park” (zie ook verder bij de ronselaars). Tijdens een later verhoor bekende hij. “Ja. Ik heb besloten om een bekentenis af te leggen. Ik weet ondertussen wat er allemaal aan bewijslast is. Ik ben onder meer op de hoogte van (medebeklaagde X.) zijn verklaring. Ontkennen heeft geen zin meer.”

c) Smokkelleider voor aanvoerroutes

Een andere smokkelleider, die zich tijdens het verhoor ook eerst voordeed als een slachtoffer, zorgde voor de aanvoer van smokkelklanten vanuit Europa en Noord-Afrika naar de kampen in Calais. Daarvoor had hij internationale contacten met andere smokkelnetwerken en liet hij smokkelklanten ophalen in Spanje, Duitsland en Italië waar hij nog geregeld vertoefde en opereerde. Hij had ook een tijd lang in een kamp in Calais en in het Maximiliaanpark verbleven.

Tijdens zijn verhoor werd hij geconfronteerd met zijn gesprek over smokkel van Egypte naar Italië. “X. (zijn gesprekspartner) is mijn beste vriend die in Egypte verblijft. Hij heeft samen met mij nog in Griekenland gezeten. Ik verkies verder niets te zeggen. U zegt mij dat dit gesprek gaat over het regelen van smokkelactiviteiten tussen Egypte en Italië. Ik zeg te verkiezen hier niets op te zeggen.” Daarop liet de politie het gesprek van de telefoontap horen. “M. (de smokkelleider) zegt: ‘Bel die mensen, dan kunnen ze met jou komen spreken om alles in orde te brengen. Dan kunnen de mensen misschien deze week nog vertrekken.’ X. vraagt: ‘Naar waar? Italië of Griekenland?’ M. antwoordt: ‘Italië’. M. vraagt aan X. om ervoor te zorgen dat alles vlot verloopt en wil op de hoogte worden gehouden. X. zegt dat het in orde zal komen. M. zegt: ‘En het geld? Laat de mensen gewoon hun geld waarborgen. Jij moet weten waar het geld is, want jij zal daarvoor verantwoordelijk zijn.’ X. zegt: ‘Zij kennen niemand anders in Italië, behalve jij. Je zal hen meenemen en hen naar de verblijfplaats brengen. Niemand van hen vertrekt van daar voordat ze het geld betalen.’ M. zegt: ‘Je weet waar zij aankomen.’ X. zegt: ‘Ze komen aan in het zuiden.’ M. legt uit dat Italië niet zoals Griekenland is. M. zegt dat die mensen na hun aankomst waarschijnlijk worden meegenomen door het Rode Kruis. Zij worden dan in een kamp ondergebracht, waarna ze moeten bewijzen Syriërs te zijn. M. vindt het daarom belangrijk dat die mensen kennis opdoen over Syrië, zodat ze kunnen doen alsof ze Syriërs zijn.”

d) Smokkelleider als geldwaarbörger

De smokkelprijzen werden bepaald door de Brusselse geldwaarbörger die eigenaar was van een restaurant gelegen achter het Noordstation. Smokkelkandidaten die in het Maximiliaanpark geronseld waren werden doorverwezen naar dat restaurant. De geldwaarbörger ontving en bewaarde als garantiehouders het geld van de smokkelkandidaten. Hij betaalde de smokkelaars hun deel als de overtocht gelukt was.

De politie stelde op basis van telefoontaps vast dat de Brusselse geldwaarbörger een aanzienlijke en cruciale organisatorische rol speelde binnen de smokkelorganisatie. Zijn restaurant fungeerde daarbij als een ontmoetingsplaats tussen de uitvoerende smokkelaars onderling en tussen de smokkelaars en hun ‘klanten’. Hij regelde ook de advocaten in geval van juridische problemen. Volgens de verklaring van een beklagde rekruteerde hij de smokkelaars en regelde hij de Belgische en Egyptische vrachtwagenchauffeurs voor de garantietransporten met resultaatsverbintenis tegen een vraagprijs tussen 5.000 en 8.000 euro per smokkelklient.

De smokkelorganisatie werkte daarnaast met een geldwaarbörger in Frankrijk en een in het VK. Zo was de schoonbroer van smokkelleider M. hun geldwaarbörger in het VK. Het systeem bestond erin dat de geldwaarbörger als tussenpersoon het geld van de smokkelklient bewaarde en de smokkelaar betaalde na een succesvolle overtocht naar het VK.

e) Ronselaars

De ronselaars waren actief binnen de kampen in Calais en aan het Noordstation of in het Maximiliaanpark in Brussel. Een smokkelaar verklaarde daarover tijdens zijn verhoor: “Het centrum van de operaties ligt in de ‘jungle’ van Calais: Als je geld hebt en naar Engeland wil gaan, dan moet je gewoon naar de ‘jungle’ gaan. Daar kom je sowieso bij ons terecht. Er waren vrouwen, kinderen en hele gezinnen met baby’s. (...) Ik bevestig dat ikzelf daar in het kamp mensen heb geronseld. (...) A. is een Syriër die in het tentenkamp verbleef. Hij stuurde geregeld klanten door voor hun smokkeltransport naar Engeland. Ik ken A. van in de ‘jungle.’”

Een chauffeur van het smokkelnetwerk bevestigde dat voor Brussel. “Ik weet dat de smokkelaars ook ronselaars hadden in de omgeving van het Brusselse Noordstation. Daar zochten zij klanten die naar Engeland gesmokkeld wilden worden. Ik ben daar nog getuige van geweest.”

Een van de smokkelaars die uitvoerende taken verrichtte, zoals klanten ronselen, verbleef volgens zijn verklaring verschillende maanden in het Maximiliaanpark. “Er is een park in de buurt van het Noordstation waar ik vaak slaap. Ik overnacht er niet alleen. Mensen brengen daar eten en drinken ter plaatse voor ons. Sinds vijf à zes maanden slaap ik er. Ik slaap wel niet altijd op dezelfde plaats.”

Hij ontkende tijdens zijn verhoor de feiten die hem ten laste werden gelegd. “Ik probeerde alleen maar zelf in Groot-Brittannië te raken en hielp mensen die naar Engeland wilden gaan. Ik bracht hen dan in contact met smokkelaars die hen konden helpen. Nooit had ik de bedoeling om met smokkelen geld te verdienen. Ik bevestig wel gesprekken te hebben gehad met smokkelaars G., Y., A., S. en H.”

Zijn advocaat had daarom tijdens het proces voor zijn cliënt een herkwalficatie van de smokkelfeiten gevraagd naar artikel 77 van de vreemdelingenwet (hulp aan illegale migratie). Volgens de rechtbank bleek evenwel overduidelijk dat “de beklagde betrokken was bij het systeem van mensensmokkel en er geld mee verdiende. Uit het telefonieonderzoek en de telefoontap bleek dat hij gedurende maar liefst 47 nachten actief was en betrokken

was bij 771 smokkelfeiten, waarvan dertien keer op de parking te Wetteren en 34 maal op de parking in Groot-Bijgaarden. Daarnaast werd hij door verschillende andere beklaagden mee aangeduid als smokkelaar". Op basis van de berekeningen van het financieel onderzoek had deze smokkelaar daarmee een persoonlijk vermogensvoordeel van ruim 200.000 euro verkregen.

Sommige andere beklaagden met uitvoerende functies waren voormalige smokkelklanten. Een ronselaar in het Maximiliaanpark lichtte dat toe tijdens zijn verhoor. "Ik was eerst zelf een gesmokkelde en werd smokkelaar omdat ik geld nodig had. Ik besef dat de bewijzen er zijn. Ik wil dan ook bekennen dat ik stilaan tot een mensensmokkelaar uitgroeide. Mijn aanvankelijke bedoeling was om zelf naar Engeland te gaan. Ik ben daar evenwel niet in geslaagd en kwam zonder geld te zitten. Ik sliep toen in het Brusselse Noordstation. Als het niet regende, sliep ik ook in het park nabij het station. Zo leerden veel personen mij kennen, allemaal mensen die naar Engeland gesmokkeld wilden worden. Zo ben ik stilaan een smokkelaar geworden. Ik deed het voor het geld. Dat geld had ik nodig om te kunnen leven. Ik was gaandeweg gewoon geraakt aan het geld dat ermee te verdienen viel." Volgens de rechtbank was hij betrokken bij 63 smokkelfeiten en had hij op basis van de berekeningen van het financieel onderzoek een persoonlijk vermogensvoordeel verkregen van bijna 20.000 euro.

2.2. | Onderzoek

a) Start onderzoek

Op 21 juli 2016 stelde de federale wegpolitie Oost-Vlaanderen vast dat er op de E40-parking in Wetteren in de richting van Oostende smokkelactiviteiten plaatsvonden. Tijdens die nacht ontving de politie een oproep van een vrachtwagenchauffeur die op het betalende deel van de parking stond geparkeerd. De politie trof drie gesmokkelde personen aan in de trailer. Enkele dagen eerder had de politie vanop deze parking verschillende meldingen van vrachtwagenchauffeurs gekregen dat mensen in hun trailers probeerden binnen te dringen. De federale gerechtelijke politie (FGP) besloot op basis van deze elementen dat een dadergroep de parking gebruikte om mensen naar het VK te smokkelen. Op basis van die elementen analyseerde de politie het zendmastverkeer rond de parking, waarbij enkele verdachte oproepnummers in het oog sprongen. Dat resulteerde in een telefonieonderzoek, verschillende

observaties van de verdachten en een gerechtelijk onderzoek voor mensensmokkel.

b) Financieel onderzoek

Volgens de speurders vergaarden de smokkelaars een vermogensvoordeel van minimaal 594.000 euro maar vermoedelijk ging het om een veelvoud daarvan. De berekening was gebaseerd op verschillende parameters. Voor de parkings in Groot-Bijgaarden, Wetteren, Drogen en Heverlee/Leuven onderzocht de politie het minimale aantal nachten dat de smokkelaars er actief waren en het minimale aantal gesmokkelde personen per nacht voor elke parking. Het resultaat was een totaal van minstens 1.994 activiteiten inzake mensensmokkel door de dadergroep vermenigvuldigd met het laagste smokkelbedrag dat betaald werd.

c) Sociale media

De beklaagden maakten gebruik van sociale media bij het organiseren van hun criminele activiteiten. Daarnaast waren sociale media ook een (onderzoeks)instrument van justitie en voor de slachtoffers bij hun getuigenissen.

Een van de smokkelleiders gebruikte WhatsApp om de smokkelactiviteiten te managen. Een smokkelleider had een expert gecontacteerd aan wie het fabriceren van valse of vervalste reispassen werd uitbesteed. Deze expert gebruikte lookalike-foto's voor de reispassen en stuurde die door via WhatsApp. Dat bleek uit een gesprek van de telefoontap. "110 (expert) zegt dat hij ook eens zal kijken naar de paspoortfoto's die bij hem liggen. Hij vraagt of hij foto's moet doorsturen van de documenten die bij hem liggen of niet. 143 (smokkelleider) zegt dat dat goed is: 'Stuur maar door'. Diezelfde dag worden nog enkele communicaties geregistreerd waaruit blijkt dat 110 (expert) via WhatsApp berichten heeft doorgestuurd naar 143 (smokkelleider)."

De smokkelaars beseften dat de politie hen kon af luisteren en ze gebruikten sociale media als contrastrategie tegen onderzoeken van politie en justitie om hun smokkelactiviteiten beter af te schermen. De smokkelleiders gaven duidelijke instructies om niet per telefoon maar via sociale media te communiceren. Daarbij hadden ze een voorkeur voor Viber of WhatsApp omdat deze moeilijk af luisterbaar zijn. Dat bleek uit een gesprek waarin X. zei dat hij geen Viber had op zijn nieuwe telefoon en Y. daarom WhatsApp moest gebruiken. De smokkelaars hielden eveneens rekening met de onderzoeken die justitie kon uitvoeren op smartphones. Zo kregen ze van een smokkelleider de opdracht: "De foto's die je op je telefoon hebt van G. en van A. moet je wissen. En als A.

foto's heeft op zijn telefoon, dan moet hij die wissen". Y. antwoordde "ok" en zei tegen iemand naast hem: "Laat A. de foto's verwijderen die op zijn telefoon staan".

Politie en justitie onderzochten de berichten op sociale media van de smokkelaars om bewijsmateriaal te verzamelen. In berichten via Viber en WhatsApp vroeg een beklagde 6.000 euro om twee personen te smokkelen.

Een slachtoffer verklaarde dat hij met een smokkelaar afgesproken had via Facebook en hem nooit eerder had gezien. De smokkelaar had hem nog opgedragen dat gesprek te wissen zodat de politie nooit iets zou kunnen vinden in zijn smartphone maar dat had hij niet gedaan. De politie vroeg daarop het slachtoffer zijn schriftelijke toestemming voor een netwerkzoeking¹⁶⁹ in de cloud om het gesprek te kunnen lezen, waarmee hij instemde. De verdachte had het Facebookprofiel met de naam (...). De tolk bevestigde het verhaal van het slachtoffer dat de gebruiker van het Facebookprofiel 3.000 euro vroeg om hem te smokkelen naar het VK. De politie stelde vast dat de foto van de gebruiker van de Facebookaccount sterke gelijkenissen vertoonde met de gearresteerde smokkelaar (...).

2.3. | Slachtoffers

De politie kon van 495 smokkelslachtoffers de echte identiteit bepalen. Onder hen waren er veel minderjarigen en vrouwen met kinderen. Daarnaast was er een grote groep jonge mannen afkomstig uit Syrië, Soedan, Eritrea of Egypte. Met de slachtoffers die dankzij een telefoontap in Frankrijk getraceerd werden, werd daarbij geen rekening gehouden. De meeste geïdentificeerde slachtoffers werden drie keer aangetroffen bij voorgaande smokkelintercepties. Bij 92 slachtoffers was dat vier keer of meer het geval.

Smokkelkandidaten die afspraken gemaakt hadden met een smokkelaar behoorden toe aan deze persoon en mochten geen contact hebben met een andere smokkelaar. Een smokkelleider was daarover duidelijk bij zijn verhoor. "Ik geef toe tijdens het gesprek gezegd te hebben dat de klanten niet met een andere smokkelaar mochten spreken, want ik zou dat te weten komen en zou dan tegen die smokkelaar zeggen dat ze niet mochten instappen."

a) Geweldpleging tegen smokkelslachtoffers

Uit het onderzoek bleek dat de bedreiging van slachtoffers en hun familie in het herkomstland een standaardpraktijk was: zowel wat hun doen en laten op de parking betrof als wanneer ze niet of te weinig betaalden. Het bleef niet bij bedreigingen; er werd ook effectief geweld gebruikt.

Een van de smokkelleiders gaf tijdens zijn verhoor toe dat hij een slachtoffer met een moersleutel op het hoofd had geslagen. Daarover verklaarde hij tijdens een gesprek in de telefoontap. "Om het even wie, of het nu een Egyptenaar of een Soedanees is, om het even wie een fout maakt op de parking moet daarvoor boeten. Er wordt met zo iemand gesproken of er wordt een straf opgelegd." En nog: "Als ik hem daar nog eens zie, dan zal ik hem onthoofden". Hij gaf tijdens zijn verhoor toe dat hij daarop nog het volgende zei: "Ik had hem geslagen omdat ik gefrustreerd raakte".

Smokkelklanten mogen niet uit eigen beweging naar een parking gaan om zich in een vrachtwagen te verstoppen. Dezelfde smokkelleider gaf aan de politie toe dat hij deze mensen bedreigd had. "Ik ben hier in gesprek met een klant van smokkelleider S. die al op de smokkelparking aanwezig is. Hij licht mij in dat er al twee klanten op de parking rondlopen. Ik geef toe dat ik zei tegen de klant dat S. zou komen en het met hen zou 'afhandelen'. Binnen de gesprekscontext dient 'afhandelen' te worden begrepen als het gebruiken van geweld. Bij aankomst van S. zijn die personen gewoon gevlucht, wellicht omdat ze begrepen dat ze zouden worden geslagen. Ik was daarvan getuige."

b) Bedreigingen bij levensgevaar in koelwagens

De smokkelaars gebruikten levensgevaarlijke koeltransporten. Er werden gesprekken afgeluisterd waaruit bleek dat de gesmokkelde slachtoffers in levensgevaar verkeerden. Tijdens zijn verhoor gaf de betrokken smokkelleider toe dat ze hem verwittigden dat ze aan het sterven waren maar dat hij hen bedreigd had. "Ik geef toe dat ik hen toen heb gedwongen om in die vrachtwagen te blijven zitten. Het klopt dat ik hen bedreigde. Nu heb ik daar spijt van. Het gebeurde vaak dat we smokkelden via koelwagens. Die waren interessant omdat ze veel minder worden gecontroleerd. Ze gaan niet door de scanner en voor de speurhonden is het eveneens veel moeilijker. Ik erken dat er nadien wel soms problemen waren door zuurstoftekort in die vrachtwagens."

Een andere smokkelaar verklaarde over dit incident dat hij nadien vernomen had dat "het smokkeltransport bijna slecht was afgelopen: ze waren bijna gestorven. Ze werden gevonden in de zeehaven van Brugge".

¹⁶⁹ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017*, Online, p. 56.

De gesprekken over dat smokkelincident konden worden teruggevonden dankzij de telefoontap en spreken voor zich. Een smokkelleider (S.) telefoneerde naar een smokkelslachtoffer in de koelwagen die zich in de omgeving van Sint-Joost-ten-Node (Brussel) bevond. Om het totale gebrek aan respect van de smokkelaars voor een mensenleven te tonen, wordt dit gesprek *in extenso* weergegeven.

“Op de achtergrond hoort men een man. Hij spreekt in het Engels via een andere telefoon. De man zegt onder meer: ‘*We are in the trucks. We are in one truck.*’ Men hoort ook gedurende het hele gesprek luide bonken in de koelwagen. S. vraagt: ‘Wie heeft er naar de politie gebeld?’ 492 (slachtoffer in de koelwagen) zegt: ‘Die blonde Syriër.’ S. vraagt aan 492 om de telefoon door te geven aan de man die naar de autoriteiten aan het bellen is. S. wordt heel boos en roept: ‘Geef mij die hoerenzoon!’ Een andere man komt aan de lijn. S. zegt: ‘Ben jij diegene die met de politie aan het spreken is, jongen?’ Het smokkelslachtoffer antwoordt: ‘Ze zeiden allemaal dat ik moest bellen.’ S. roept en scheldt: ‘Welke hoerenzoon had tegen jou gezegd dat je de politie moest bellen? Wie? Hoerenzonen!’ Hierop zegt het slachtoffer: ‘Ze hadden het koud gekregen en waren aan het wenen.’ S. roept: ‘Wie had het koud gekregen? Hoerenzoon! Hoerenzoon! Spendeer ik 1.000 euro per dag zodat jullie de wagen kunnen doen stoppen?’ Het smokkelslachtoffer spreekt met de mensen naast hem in de koelwagen en zegt: ‘Jullie moeten mij de schuld niet geven.’ Hij komt opnieuw aan de lijn en zegt: ‘Iedereen vroeg mij om naar de politie te bellen. Iedereen!’ S. vraagt: ‘Wie is iedereen? Wie?’ Waarop het slachtoffer herhaalt: ‘Iedereen’ en smeekt: ‘Kom de deur openmaken, we zijn aan het sterven! Maak de deur van de vrachtwagen open.’ Hierop spreekt het smokkelslachtoffer met de mensen naast hem en zegt hun: ‘Spreek met hem. Die man is gek. Spreek met hem, we zijn aan het sterven.’ S. reageert: ‘Zorg ervoor dat de mensen geen geluid maken. Mensen, contacteer de politie niet en blijf in de koelwagen. Diegene die ervoor zorgt dat de koelwagen stopt, die zal ik neuken. Ik zweer het, ik zal hem neuken! Ik zweer het, ik zal hem vastbinden en zal hem blijven slaan tot hij sterft.’ Het smokkelslachtoffer zegt: ‘Ok.’ Op de achtergrond zegt iemand: ‘De mensen zijn aan het sterven.’ S. herhaalt: ‘Laat het hun weten wat ik zeg. Als de koelwagen stopt, dan zal het een bijzonder nare dag voor jullie worden. Ik zweer het, ik zal al jullie geld afnemen. Ik zal jullie vastbinden tot ik mijn geld van jullie neem.’ De koeling staat aan en jullie zullen niet sterven. Mensen, jullie zullen niet sterven. Het zal gewoon koud zijn, dat is alles.’ Ondertussen is luid geklop te horen op de achtergrond in de koelwagen. S. roept: ‘Waarom maakt hij geluid?! Grijp hem en sla hem! Sla hem!’ S. vraagt aan 492 (smokkelslachtoffer) om de telefoon door te geven aan diegene die geluid aan

het maken is. S. vraagt: ‘Waarom maak je geluid?’ Het slachtoffer antwoordt: ‘Doe de koelwagen open. We zijn aan het sterven.’ S. roept: ‘Wat, aan het sterven?! Jij bent gevluht van de bommen in Syrië, jongen.’ Het slachtoffer begint te smeken, maar wordt onderbroken door de smokkelleider. S. zegt: ‘Je laat de koelwagen niet stoppen en je maakt geen geluid. Hou vol, tot je er geraakt.’ Hierop zegt het slachtoffer: ‘Wat?! Neen, ik wil niet. Ik wil niet meer. Neem wat ik je gegeven heb en laat me uitstappen. Wat je maar wilt, ik ben bereid om alles te doen. Alsjeblieft, laat mij uitstappen. We zijn aan het sterven. De mensen zijn allemaal aan het sterven.’ Een andere man komt aan de lijn en zegt tegen S.: ‘Wat is er mis met jou? Ben jij gek of zo?! Doe de koelwagen open, doe hem open!’ Mensen spreken op de achtergrond in de koelwagen. Een van hen zegt: ‘Hij wil de mensen vermoorden.’ Nog een andere man smeekt om de deur open te maken. S. hoort dat de man vroeg om de deur open te maken en zegt: ‘Sla die man, die hoerenzoon! Bind hem vast! Bind hem vast en laat hem geen geluid maken. Echt waar, jullie zullen er geraken.’ S. zegt vervolgens: ‘Ik had hem nog vooraf gevraagd of hij bang was en hij had neen gezegd. Ik vroeg of hij bang was om in te stappen en hij zei neen.’ S. zegt: ‘Zeg tegen die man: Als je geluid maakt, dan zal ik 10.000 pond van je nemen.’ S. scheldt die man nog een tijdje uit. Einde gesprek.”

c) Slachtofferverklaring en aanbod slachtofferstatuut

Het 25-jarige Syrische smokkelslachtoffer dat na een andere smokkelinterceptie verklaringen had afgelegd en toestemming had gegeven voor een onderzoek van zijn Facebookaccount kreeg een aanbod rond het slachtofferstatuut maar was niet geïnteresseerd om in contact te komen met een gespecialiseerd slachtoffercentrum. Hij wenste zo snel mogelijk in het VK te raken waar zijn familie verbleef.

De verklaringen van het slachtoffer werden met een videoverhoor afgenomen en audiovisueel opgenomen. Tijdens zijn videoverhoor verklaarde het slachtoffer dat hij via Facebook met smokkelaar B. afgesproken had in het station van Brussel-Noord, waar hij hem via Messenger gecontacteerd had. Na twee uur wachten had de smokkelaar hem opgepikt en moest hij buiten bij een groep mannen gaan staan. Het waren vooral Syriërs uit dorpen in de regio waar ook hij vandaan kwam. Na een tijd nam de groep samen met de smokkelaar in het station de trein richting Gent. Ze waren in het verkeerde station afgestapt en moesten ongeveer een uur stappen naar de parking waar ze werden opgepakt. Onderweg had een tweede smokkelaar zich bij de groep aangesloten. Op basis van fotoherkenning duidde het slachtoffer de twee

smokkelaars aan en via een doorkijkspiegel bevestigde hij de rol van een andere gearresteerde smokkelaar.

Tijdens zijn videoverhoor legde het slachtoffer de betalingswijze uit. “Mijn broer woont in Engeland en daar is hij in contact gekomen met een tussenpersoon van B. (smokkelaar). Deze persoon krijgt volgens mij 50 euro voor zijn werk. Mijn broer moet 3.000 euro betalen als ik in Engeland aankom. Dat geld moet mijn broer dan betalen aan de tussenpersoon van B. die het bedrag op zijn beurt overmaakt aan smokkelaar B., na het afhouden van een commissie van 50 euro. Mijn broer heeft de tussenpersoon van B. leren kennen omdat ik zijn nummer heb doorgestuurd. Het was B. die mij het nummer heeft gegeven van zijn contact in Engeland via Facebook. De tussenpersoon van B. in Engeland heet (...).”

d) Minderjarigen

Een smokkelaar verklaarde dat ze vrouwen, kinderen en complete gezinnen met baby's smokkelden. De politie slaagde erin van 93 minderjarige slachtoffers de identiteit te bepalen. Op basis van het dossier kon niet exact worden bepaald om hoeveel niet-begeleide minderjarige vreemdelingen het ging. Het jongste slachtoffer van gezinssmokkel was een baby uit Eritrea van negentien maanden die met zijn moeder reisde. De gezinnen werden meestal meermaals geïntercepteerd. De meeste smokkelslachtoffers waren wel niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. Op basis van Myria's dossieranalyse ging het naar schatting om een vijftigtal Syriërs, ongeveer vijftien Soedanezen, een tiental Eritreeërs en een tiental Afghanen. De meesten hadden de leeftijd van zeventien jaar maar er waren ook enkele veertienjarige en vijftienjarige Syriërs die zelfs meerdere keren geïntercepteerd werden door de politie. Zo werd een zestienjarige Syriër maar liefst veertien keer geïntercepteerd.

Hoofdstuk 3

Overzicht van de rechtspraak 2019 – begin 2020

1. Tendensen

Wat waren in 2019 en begin 2020 de grote tendensen in dossiers mensenhandel en mensensmokkel? In deze editie is het overzicht gebaseerd op dossiers waarin Myria zich burgerlijke partij heeft gesteld, op beslissingen die het heeft ontvangen van de opvangcentra voor slachtoffers en op beslissingen die zijn meegedeeld door magistraten. Myria belicht ook twee recente beslissingen van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, waaronder één van de Grote Kamer.

Myria heeft kennisgenomen van 58 beslissingen van gerechtelijke autoriteiten. Hieronder overloopt het de meest interessante, meer bepaald 42 beslissingen met betrekking tot 41 dossiers¹⁷⁰ in de verschillende rechtsgebieden van het land¹⁷¹:

- Bij dertien beslissingen (waarvan vier in beroep) in twaalf zaken ging het om **feiten van seksuele uitbuiting**. Het betrof uitspraken in het rechtsgebied van de hoven van beroep van Antwerpen (afdeling Antwerpen en hof van beroep), Brussel (Franstalig en Nederlandstalig) en Gent (Oost-Vlaanderen (Oudenaarde) en hof van beroep). Op één beslissing van de Franstalige correctionele rechtbank in Brussel na vielen de twaalf andere beslissingen in het Nederlandstalige landsgedeelte of voor Nederlandstalige rechtbanken in Brussel.

Bij seksuele uitbuiting merken we — zoals in de afgelopen jaren — heel wat beslissingen die verband hielden met Nigeriaanse netwerken. De meeste van die dossiers zijn in Antwerpen behandeld. Daarnaast zijn er

verschillende beslissingen rond jonge vrouwen uit Oost-Europa die via de ‘loverboy’-techniek zijn gerekruteerd. Eén zaak betrof een gedwongen huwelijk van een minderjarig Somalisch meisje, waarbij de rechters haar echtgenoot met name voor mensenhandel veroordeelden. En een geval van een gewoonterechtelijk huwelijk tot slot leidde tot de uitbuiting van een Albanees slachtoffer in de prostitutie.

- Bij negentien beslissingen (waarvan negen in beroep) ging het om **dossiers van economische uitbuiting** in verschillende sectoren. Ze worden per sector voorgesteld (bouw, horeca, kleinhandel, carwash, pluimveehouderij, bakkerij, sorteren van tweedehandskledij, huishoudelijk werk, voetbal). Beslissingen vielen ook in atypische sectoren zoals de houthakkerij en de krantenbedeling. Eén beslissing had betrekking op feiten in een religieuze congregatie. Het ging hier om beslissingen binnen het rechtsgebied van de volgende hoven van beroep: Antwerpen (hof van beroep), Brussel (Brussel Franstalig en Nederlandstalig, Waals-Brabant en hof van beroep), Gent (Oost-Vlaanderen (Gent) en hof van beroep), Luik (Namen (afdeling Namen) en hof van beroep) en Bergen (hof van beroep).

Op het vlak van **economische uitbuiting** blijkt dat om tot het besluit te komen dat er sprake is van arbeidsvoorwaarden in strijd met de menselijke waardigheid — die een bestanddeel vormen van mensenhandel — de rechters rekening hebben gehouden met verschillende elementen zoals: de arbeidsvoorwaarden en -omgeving (buitensporige werkuren, overdreven lage lonen, geen rustdagen), huisvesting in slechte omstandigheden, onder diverse voorwendselen loon inhouden, afhankelijkheid van de werkgever. Opvallend is dat de rechtbanken in tal van dossiers heel wat geloof hechten aan de verklaringen van de werknemers, als die tenminste nauwkeurig en eensluidend zijn en onderbouwd worden door andere objectieve elementen. Helaas is de redelijke termijn voor

¹⁷⁰ In verschillende dossiers is er al een uitspraak in eerste aanleg gedaan, waarop in vorige verslagen werd ingegaan.

¹⁷¹ Deze beslissingen worden ook gepubliceerd op de website van Myria: www.myria.be.

berechting meermaals overschreden. Eén hof van beroep moest zelfs vaststellen dat de feiten verjaard waren.

- Eén beslissing had te maken met **uitbuiting van bedelarij**. Bij dit verstekvonnis in Brussel ging het om een jonge vrouw die haar minderjarige neef had uitgebuit.
- Eén beslissing in Antwerpen had betrekking op **gedwongen criminaliteit**, waarbij een gezin een Belgisch slachtoffer had uitgebuit.
- Bij acht beslissingen ging het om **zaken van mensensmokkel**. Die werden uitgesproken in het rechtsgebied van de hoven van beroep van Brussel (Brussel Nederlandstalig), Gent (Oost-Vlaanderen (Gent, Dendermonde) en hof van beroep) en Antwerpen (afdeling Antwerpen)

Wat **mensensmokkel** betreft, gaat het vaak om goed gestructureerde of zelfs criminele organisaties. In sommige dossiers nemen gesmokkelde migranten actief deel aan de smokkel om hun overtocht naar het Verenigd Koninkrijk te kunnen betalen, wat door de rechtbanken wordt beschouwd als een indirect vermogensvoordeel, één van de bestanddelen van mensensmokkel.

2. Mensenhandel

2.1. | Arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens

2.1.1. | Europees Hof voor de Rechten van de Mens, arrest van de Grote Kamer, zaak S.M. t. Kroatië, 25 juni 2020

In deze zaak heeft de Grote Kamer van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens geoordeeld dat er sprake was van een schending van artikel 4 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens dat slavernij en dwangarbeid verbiedt.¹⁷²

De verzoekster is mevrouw S.M., een in 1990 geboren Kroatische die in Kroatië verblijft. In september 2012 diende zij een strafklacht in. Daarin stelde ze dat een man, een voormalige politieagent, haar medio 2011 maandenlang had gedwongen om zich te prostitueren. Hij had aanvankelijk via Facebook contact met haar opgenomen en zich voorgedaan als een vriend van haar ouders. Hij beloofde haar te helpen om een job te vinden. Hij zou haar naar klanten hebben gebracht en haar hebben gedwongen om hem de helft van haar inkomsten — verkregen door seksuele diensten te verlenen — af te staan. Hij zou ermee gedreigd hebben haar te straffen als ze niet op zijn eisen zou ingaan.

Eind 2012 werd de man aangeklaagd en werd de verzoekster officieel erkend als slachtoffer van mensenhandel. In 2013 werd de man na een onderzoek berecht omdat hij de verzoekster had gedwongen zich te prostitueren maar hij werd vrijgesproken. De rechtbanken oordeelden dat de getuigenis van de jonge vrouw onsamenhangend en onbetrouwbaar was. Zij kwamen tot het besluit dat er onvoldoende bewijs was voor een veroordeling en dat de verzoekster vrijwillig seksuele diensten had verleend.

Het parket ging tegen die beslissing in beroep maar dat werd in januari 2014 verworpen. In datzelfde jaar stelde de verzoekster een grondwettelijk beroep in, dat onontvankelijk werd verklaard.

Onder verwijzing naar met name artikel 4 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens voerde de verzoekster aan dat de autoriteiten geen procedureel adequaat antwoord hadden gegeven op haar beweringen.

In zijn kamerarrest van 19 juli 2018 oordeelde het Europees Hof voor de Rechten van de Mens dat er wel degelijk sprake was van een schending van artikel 4 van het Verdrag. Op 3 december 2018 heeft het college van de Grote Kamer het verzoek van de Kroatische regering aanvaard om de zaak naar de Grote Kamer door te verwijzen.

Het Hof maakte van de gelegenheid gebruik om zijn rechtspraak rond mensenhandel met het oog op uitbuiting van prostitutie te verduidelijken. Het herinnert eraan dat mensenhandel onder de toepassing van artikel 4 van het Verdrag valt. Volgens artikel 4 van het Verdrag kan een gedraging of situatie evenwel alleen als mensenhandel worden gekwalificeerd als de drie bestanddelen van de internationale definitie (een handeling, de middelen en de uitbuitingsfinaliteit) aanwezig zijn. Daarom moet worden uitgegaan van de definitie van het internationaal recht om te beslissen of artikel 4 van het Verdrag kan worden toegepast op de bijzondere omstandigheden van een zaak.

¹⁷² EHRM, arrest van de Grote Kamer, *S.M. t. Kroatië*, 25 juni 2020, verzoek nr. 60561/14. Het arrest van de Grote Kamer sluit deze zaak definitief af. Het arrest is beschikbaar via: <https://hudoc.echr.coe.int>. De kamer had een eerste arrest uitgesproken op 19 juli 2018: zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 114-115.

Het Hof wees er bovendien op dat "dwangarbeid of verplichte arbeid" in de zin van artikel 4 van het Verdrag bedoeld is om bescherming te bieden tegen gevallen van ernstige uitbuiting, zoals gedwongen prostitutie, ongeacht of deze zich in de specifieke omstandigheden van de zaak in de specifieke context van mensenhandel hebben voorgedaan.

De Kroatische regering voerde aan dat het hier niet om mensenhandel ging omdat de betrokkene onder meer niet was blootgesteld aan bedreigingen, gebruik van geweld of andere vormen van dwang, die onder het begrip "middelen" vallen zoals bedoeld in de internationale definitie.

Het Hof deelde dit standpunt niet en verwierp het argument van de regering over de toepasselijkheid van artikel 4 van het Verdrag. De man had immers contact opgenomen met de verzoekster via Facebook, een kanaal dat mensenhandelaars vaak gebruiken om hun slachtoffers te rekruteren. Hij zou hebben beloofd om voor haar een job te regelen. Hij regelde ook huisvesting zodat ze seksuele diensten tegen betaling kon verlenen, één van de "handelingen" die een bestanddeel van mensenhandel vormen. Bovendien deed de persoonlijke situatie van de verzoekster (een kind dat vanaf de leeftijd van tien jaar was geplaatst) vermoeden dat zij tot een kwetsbare categorie behoorde, terwijl de positie van de vermeende dader (een voormalig politieagent) er leek op te wijzen dat hij tegenover de betrokkene een machtspositie kon hebben en misbruik kon maken van haar kwetsbaarheid.

Het Hof meende dan ook dat de verzoekster een verdedigbare grief had met betrekking tot de behandeling in strijd met artikel 4. Daarnaast was er ook een begin van bewijs waaruit kon blijken dat zij aan een dergelijke behandeling was onderworpen, namelijk mensenhandel en/of dwangarbeid.

Het Hof was van oordeel dat deze situatie de nationale autoriteiten op grond van het Verdrag verplichtte om de beweringen van de verzoekster te onderzoeken. Dat impliceert het instellen en het voeren van een onderzoek om de feiten vast te stellen, de verantwoordelijken te identificeren en — in voorkomend geval — hen te bestraffen. De vervolgende instanties (de politie en het bevoegde parket) hebben evenwel bepaalde voor de hand liggende pistes in hun onderzoek verwaarloosd. Zo hebben ze de uitwisselingen tussen de verzoekster en de man op Facebook niet verder onderzocht en hebben ze evenmin alle mogelijke getuigen verhoord. Ze baseerden zich daarentegen voor een groot stuk op de verklaringen van de verzoekster. De gerechtelijke procedure is dus uitgedraaid op een confrontatie tussen het woord van de verzoekster en dat van de vermeende dader.

Concluderend stelde het Hof dat deze tekortkomingen in de manier waarop het onderzoek gevoerd is het vermogen van de binnenlandse autoriteiten om de ware aard van de relatie tussen de verzoekster en de vermeende dader vast te stellen en om na te gaan of deze laatste de verzoekster werkelijk had uitgebuit fundamenteel hebben ondermijnd. Er was dus sprake van een schending van de procedurele verplichting van de staat uit hoofde van artikel 4 van het Verdrag.

Het Hof kende de verzoekster een bedrag van 5.000 euro toe voor de morele schade.

2.1.2. | Europees Hof voor de Rechten van de Mens, arrest T.I. en andere t. Griekenland, 18 juli 2019

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft ook een schending van artikel 4 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens vastgesteld in een andere zaak van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting waarbij drie Russische onderdanen waren betrokken.¹⁷³

De drie verzoeksters waren in 2003 in Griekenland aangekomen na het verkrijgen van een visum via het Griekse consulaat-generaal in Moskou. Volgens hen zouden medewerkers van het consulaat door Russische mensenhandelaars zijn omgekocht en zouden ze visa hebben opgesteld om hen naar Griekenland te laten overkomen met het oog op seksuele uitbuiting. Alle drie werden ze erkend als slachtoffers van mensenhandel en de autoriteiten hebben twee strafprocedures ingeleid tegen de verdachten die hen zouden hebben uitgebuit. Er zijn ook procedures met betrekking tot het uitreiken van de visa opgestart. Sommigen onder de vermeende daders zijn veroordeeld, anderen zijn vrijgesproken. Zo werd een strafprocedure ingeleid tegen verschillende personen, onder wie drie medewerkers van het consulaat, wegens mensenhandel.

De verzoeksters riepen met name artikel 4 (verbod op slavernij en dwangarbeid) in en stelden dat de Griekse Staat zijn verplichtingen inzake de strafbaarstelling en vervolging van daden van mensenhandel niet was nagekomen. Zij klaagden ook over de ontoereikendheid en de tekortkomingen van het onderzoek en over de gerechtelijke procedures die bijzonder lang duurden.

¹⁷³ EHRM, T.I. e.a. t. Griekenland, 18 juli 2019, verzoek nr. 40311/10. Het arrest is definitief en beschikbaar via: <https://hudoc.echr.coe.int/>.

Het Hof heeft een schending van artikel 4 van het Verdrag vastgesteld, aangezien het rechtskader van de procedure ontoereikend en ontoereikend is gebleken om de mensenhandelaars te bestraffen en een doeltreffende preventie van mensenhandel te waarborgen. Concreet stelde het Hof dat de bevoegde autoriteiten de zaak niet met de nodige zorgvuldigheid hadden behandeld en dat de verzoeksters niet bij het onderzoek werden betrokken in de mate waarin het procedurele luik van artikel 4 zoiets vereist. Voor één van de verzoeksters heeft de strafrechtelijke procedure immers meer dan zeven jaar geduurd. Twee andere verzoeksters kregen te maken met een negen jaar durende strafrechtelijke procedure tegen twee aangeklaagde personen. Bovendien blijft de procedure vijftien jaar na de aanklacht tegen een derde persoon nog steeds opgeschort. Het Hof oordeelde derhalve dat deze twee verzoeksters nooit konden rekenen op een effectief onderzoek en dat er sprake was van een schending van het procedurele luik van artikel 4.

Ook wat de effectiviteit van de procedures voor de afgifte van visa betreft, meende het Hof dat een effectief onderzoek had moeten worden verricht om na te gaan of de bevoegde autoriteiten de dossiers van de verzoeksters grondig hadden gecontroleerd alvorens de visa af te geven. Door bepaalde tekortkomingen was dat niet het geval.

Het Hof veroordeelde Griekenland tot de betaling van een som van 15.000 euro aan elk van de verzoeksters voor de morele schade.

2.2. | Seksuele uitbuiting

2.2.1. | Nigeriaanse netwerken

Net als in de vorige overzichten van de rechtspraak hadden verschillende beslissingen betrekking op Nigeriaanse netwerken, die ook minderjarigen uitbuiten.

Minderjarige slachtoffers

Het hof van beroep van Antwerpen heeft een dossier van een Nigeriaans netwerk dat in het verslag van 2019 aan bod is gekomen opnieuw onderzocht.¹⁷⁴ De **correctionele rechtbank van Antwerpen** had zich in een **vonnis van 14 november 2018** over de zaak gebogen waarin sprake

was van een tak van een Nigeriaans prostitutienetwerk dat opereerde in Antwerpen.¹⁷⁵ Zes personen werden vervolgd voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting en voor mensensmokkel maar verschillende betrokkenen lieten verstek gaan. Sommigen van hen verbleven in Italië.

Een van de slachtoffers was minderjarig. Het slachtoffer dat vanuit Nigeria naar België gehaald was toen ze zestien jaar was legde verschillende verklaringen af. Ze was aangezocht door een van de beklaagden om naar Europa te komen waar ze school zou kunnen lopen. Ze reisde vanuit Benin City via Niger naar Libië en van daar per boot naar Europa. Op de Middellandse Zee werden zij en andere inzittenden gered door een Italiaans schip. Vier andere meisjes uit dezelfde boot verdronken in de zee. In Italië werd ze opgewacht door een van de beklaagden en werd haar meegedeeld dat ze een schuld van 35.000 euro moest afbetalen voor haar reis naar Europa. Daarvoor moest ze een voodoo-ritueel ondergaan. Vanuit Italië werd ze door een andere beklaagde naar België, Antwerpen gebracht. Daar werd ze ondergebracht in het appartement van een van de beklaagden dat ze deelde met een ander meisje dat zich in een identieke situatie bevond. Het geld dat ze verdiende in de prostitutie moest ze overhandigen aan haar verhuurster, een van de beklaagden, om haar schuld af te betalen. Daarenboven werd haar 25 euro per maand aangerekend voor eten en drinken. Tijdens haar verklaringen bij de politie verwees ze naar een ander slachtoffer, het meisje met wie ze het appartement deelde. Dat meisje werd door de politie opgespoord en zij legde identieke verklaringen af.

Beide meisjes werden meermaals bedreigd omdat ze niet genoeg verdienden en later omdat ze hun geld niet meer afstonden. Ook hun familie in Nigeria werd bedreigd.

De beklaagden werden veroordeeld — sommigen onder hen bij verstek — tot gevangenisstraffen tussen twee jaar en zes jaar en tot geldboetes tussen 6.000 euro en 15.000 euro. Ze werden voor vijf jaar ontzet uit hun rechten en er werden bedragen verbeurdverklaard. De onmiddellijke aanhouding werd bevolen op de zitting.

Een slachtoffer stelde zich burgerlijke partij. Zij kreeg een schadevergoeding van meer dan 13.000 euro (morele en materiële schadevergoeding). Het verbeurdverklaarde bedrag werd haar toegewezen.

Twee beklaagden en het parket gingen in beroep. In zijn **arrest van 3 oktober 2019** heeft het **hof van beroep van**

¹⁷⁴ Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 117-118.

¹⁷⁵ Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 14 november 2018, k. AC10 (beschikbaar op: www.myria.be (rechtspraak)).

Antwerpen een van de beklaagden vrijgesproken.¹⁷⁶ Hij was de persoon die een kamer onderverhuurde aan de twee slachtoffers nadat hij gecontacteerd was door een vriendin. Volgens het hof is het aannemelijk dat hij bij aanvang van de huurovereenkomst niet op de hoogte was van de activiteiten van de meisjes en van het feit dat zij slachtoffers waren. Hij werd vrijgesproken omdat er twijfel bestond dat hij wetens en willens handelde. Bovendien heeft hij geen abnormaal profijt beoogd.

Ten aanzien van de andere beklaagde bleven de tenlasteleggingen bewezen. Uit het dossier bleek namelijk dat hij betalingen ontving van de slachtoffers, aanwezig was toen bedreigingen geuit werden aan de slachtoffers en ook zelf bedreigingen uitte. Het was voor het hof duidelijk dat hij samen met zijn partner en zijn familieleden die in Italië verbleven deel uitmaakte van een vereniging van mensensmokkelaars. Zijn gevangenisstraf van zes jaar werd bevestigd, net als de geldboete van 15.000 euro. Ook de 13.280 euro schadevergoeding voor het slachtoffer werd bevestigd.

Een andere zaak van mensensmokkel en mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting heeft geleid tot een beslissing van de **correctionele rechtbank van Antwerpen** op **20 november 2019**¹⁷⁷. In de zaak stonden zes beklaagden terecht. Twee slachtoffers hadden zich burgerlijke partij gesteld.

Het onderzoek startte naar aanleiding van een bericht aan de politie van een Franse ngo die een slachtoffer begeleidde.

De twee slachtoffers werden in Nigeria geronseld door de moeder van de hoofdbeklaagde. Ze zouden voor respectievelijk 25.000 en 20.000 euro naar Europa kunnen reizen. Voordien werden ze onderworpen aan een voodoo-ritueel. Het eerste slachtoffer was nauwelijks zeventien jaar toen ze aan de reis begon. Midden 2016 reisden ze van Nigeria naar Niger en Libië, waar ze de boot namen om de Middellandse Zee over te steken. Het ene slachtoffer werd in Italië opgepikt door een man — de tweede beklaagde — en er onmiddellijk tewerkgesteld in de prostitutie zodat ze haar schuld kon afbetalen. Na enkele maanden besliste hij haar naar België te sturen. Eenmaal in België werd ze ondergebracht in een woning in de regio Antwerpen. Daar zag ze het tweede slachtoffer terug. Ze werkte in het appartement in Antwerpen en ook op verschillende andere plaatsen in België. In Brussel werkte ze in een vitrine, waarvoor ze huur moest betalen.

Haar inkomsten moest ze afgeven aan de eerste en de tweede beklaagde, zus en broer.

Op een gegeven moment werd ze naar Frankrijk gestuurd om er asiel aan te vragen en een maandelijkse uitkering op te strijken van 350 euro, die ze integraal moest afgeven. Toen ze uit het appartement werd gezet door de eerste beklaagde, werd ze ondergebracht bij kennissen van de beklaagden in Frankrijk. Daar kwam ze in contact met de ngo. Nadien werd de familie van het slachtoffer in Nigeria nog meermaals bedreigd door de tweede beklaagde. Hij eiste van hen een afbetaling van 1.000 euro per maand. Het verhaal van het tweede slachtoffer was vrij gelijklopend. De slachtoffers werden tijdens het onderzoek benaderd door een van de beklaagden om valse verklaringen af te leggen.

Een van de beklaagden is een prostituee die haar vitrine verhuurde aan het eerste slachtoffer. Een andere beklaagde stelde zijn woning ter beschikking.

Het onderzoek werd gevoerd aan de hand van een analyse van een datingwebsite, een telefonieonderzoek, zendmastbepalingen, een huiszoeking, een bankonderzoek, formele herkenning door de slachtoffers en de (ongeloofwaardige) verklaringen van de beklaagden.

De rechtbank achtte de feiten bewezen. De beklaagden maakten deel uit van een netwerk dat Nigeriaanse vrouwen naar België bracht en dwong om in de prostitutie te werken. Iedere beklaagde leverde — in grotere of kleinere mate — een onmisbare hulp bij de mensenhandel. De rechtbank achtte ook de gevaarlijke smokkel van de meisjes vanuit Nigeria bewezen.

De hoofdbeklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van vijf jaar en vier jaar en tot geldboetes van 16.000 euro. De andere beklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van twintig tot veertig maanden en tot geldboetes van 16.000 euro.

Verschillende bedragen werden verbeurdverklaard. De burgerlijke partijen kregen respectievelijk 21.679 euro en 8.500 euro (materiële en morele) schadevergoeding.

Samenwerking met Griekenland

De **correctionele rechtbank van Antwerpen** sprak zich in een **vonnis van 30 maart 2020**¹⁷⁸ uit over een zaak waarin een beklaagde werd vervolgd voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting. De feiten dateerden

¹⁷⁶ Antwerpen, 3 oktober 2019, k. C6.

¹⁷⁷ Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 20 november 2019, k. AC10 (beroep).

¹⁷⁸ Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 30 maart 2020, k. AC10, nr. 2020/1876 (beroep).

van medio 2015 tot begin 2016. Het slachtoffer kwam in 2013 in Nigeria in contact met smokkelaars die haar naar Europa konden brengen. Ze zou hiervoor 52.000 euro moeten terugbetalen over een periode van zes maanden. Ze moest een voodoo-bezwingering ondergaan voor haar vertrek. Ze vloog met haar eigen paspoort naar Turkije. Van daar werd ze per boot naar Griekenland gesmokkeld. Begin februari 2015 werd ze door de Griekse kustwacht van de boot gehaald en kwam ze in een opvangkamp terecht. Daar werd ze opgehaald door de beklagde en haar vriend. Ze verbleef in hun appartement in Athene. Ze moest op straat tippelen tegen 10 euro per klant om haar schuld terug te betalen. Omdat de afbetaling te lang zou duren, werd haar aangeraden naar België te gaan waar ze meer kon verdienen. Er werd vaak bedreigd met voodoo.

In België woonde ze in de buurt van Antwerpen bij een kennis van de beklagde. Het geld dat zij verdiende moest ze overschrijven op een Griekse bankrekening op naam van de vriend van haar madam. Dit gebeurde onder het dreigement dat haar kinderen in Nigeria zouden worden ontvoerd.

Tijdens het onderzoek werd een rechtshulpverzoek naar Griekenland verstuurd om meer informatie te krijgen over de beklagde en de personen met wie zij samenleefde. Uit een bankonderzoek konden ook de overschrijvingen op de Griekse bankrekening worden vastgesteld. Een Belgische vriend van het slachtoffer werd eveneens bevraagd. Hij kon aantonen dat hij verschillende betalingen had verricht voor zijn vriendin, het slachtoffer, naar haar familie in Nigeria en naar haar madam in Griekenland.

Tijdens het onderzoek werd de zus van het slachtoffer in Nigeria, bij wie ook de twee kinderen van het slachtoffer verbleven, bedreigd opdat ze de openstaande schuld zou betalen. Zo niet, zou de kinderen iets worden aangedaan. Er gebeurde een retroactief telefonieonderzoek en ook bij de uitlezing van het gsm-toestel van de beklagde kon informatie worden bekomen, evenals uit de chats op Facebook en Badoo.

De rechtbank meende dat de verklaringen van het slachtoffer consistent, gedetailleerd en geloofwaardig waren en dat ze geobjectiveerd konden worden aan de hand van een aantal elementen uit het strafdossier. Bovendien had de beklagde geen plausibele verklaring over hoe het slachtoffer bij haar terechtgekomen was en waarom zij opvang en onderdak zou hebben geboden terwijl er geen vriendschaps- of familiebanden waren. De beklagde werd door verschillende personen bijgestaan, maar die konden niet worden geïdentificeerd tijdens het onderzoek. De beklagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaar, met vijf jaar uitstel en tot

een geldboete van 6.000 euro. De rechtbank hield rekening met het blanco strafregister en met het tijdsverloop sinds de feiten.

Wijzigende verklaringen van het slachtoffer

De **correctionele rechtbank van Antwerpen** sprak zich in een **vonnis van 26 juni 2019**¹⁷⁹ uit over een zaak van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting en mensensmokkel waarin twee beklagden werden vervolgd. De feiten dateerden van juni 2017 tot februari 2018.

Het slachtoffer werd tijdens een politiecontrole aangehouden nadat de politiediensten hadden gereageerd op een advertentie op een datingsite. Het slachtoffer verklaarde dat zij gedwongen werd om zich te prostitueren.

Ze was in Nigeria benaderd door een vrouw die haar aan werk in Europa kon helpen bij haar zus die daar woonde. Het slachtoffer maakte voor deze reis een schuld van 25.000 euro die zij achteraf moest afbetalen. Ze moest tijdens een voodoo-ritueel beloven dat ze het geld zou terugbetalen en niets aan de politie zou zeggen. Ze maakte de reis van Nigeria naar Libië waar ze een tijd in een kamp verbleef. Van daar maakte ze de oversteek met een bootje naar Italië. Het bootje werd onderschept en ze kwam in een kamp in Italië terecht. Van daar reisde zij naar Frankrijk waar ze verbleef bij een vriend van de eerste beklagde. Na enkele weken werd ze naar België gebracht. Ze verbleef in de regio Antwerpen en moest zich daar prostitueren om haar schuld af te betalen. De eerste beklagde maakte foto's van haar en maakte een advertentie voor haar aan op een datingsite. Het slachtoffer kreeg een gsm waarop klanten haar konden contacteren. Ze moest zich ook prostitueren op een privéadres, in een bar in Duitsland en in de straatprostitutie in Straatsburg. Ze woonde in een kamertje bij de beklagden waarvoor ze 450 euro huur moest betalen, naast 50 euro voor boodschappen. De tweede beklagde, de vriend van de eerste beklagde, was aanvankelijk niet op de hoogte van de activiteiten van het slachtoffer en van haar afhankelijkheid van zijn vriendin. Later moest het slachtoffer ook geld aan hem overhandigen.

Het onderzoek werd gevoerd aan de hand van verhoren van het slachtoffer, de beklagden, de eigenaar van de bar in Duitsland en de vriend in Frankrijk. Het slachtoffer wijzigde haar verklaringen een aantal keer. Dat omdat — zo bleek achteraf — zij en haar familie in Nigeria bedreigd werden door de eerste beklagde. Er werd een

¹⁷⁹ Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 26 juni 2019, k. AC10, nr. 2019/3379 (definitief).

telefonieonderzoek gevoerd en chatberichten werden geanalyseerd. Ook de datingsite werd bevraagd. Tijdens een huiszoeking werd een soort van boekhouding aangetroffen.

De rechtbank achtte de eerste beklaagde schuldig op basis van de elementen in het strafdossier. Voor de tweede beklaagde vond de rechtbank onvoldoende elementen in het strafdossier om hem schuldig te achten aan mensensmokkel. Voor de tenlastelegging mensenhandel was hij wel schuldig volgens de rechtbank. Hoewel hij initieel niet op de hoogte was van de activiteiten, waren er voldoende elementen die erop wezen dat hij na enige tijd wel op de hoogte was.

De eerste beklaagde werd veroordeeld tot vier jaar gevangenisstraf en tot een geldboete van 8.000 euro. De tweede beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee jaar en tot een geldboete van 8.000 euro.

Een slachtoffer en Payoke stelden zich burgerlijke partij. Het slachtoffer kreeg een euro schadevergoeding. Payoke kreeg een morele en materiële schadevergoeding van 2.500 euro.

Slachtoffer vooraf vastgehouden in een gesloten centrum

De **Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel**¹⁸⁰ sprak zich in een **vonnis van 14 juni 2019** uit over een dossier van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting. Een beklaagde werd vervolgd voor feiten van mensenhandel in de periode 2015-2016 ten aanzien van minstens vier slachtoffers voor exploitatie van ontucht en prostitutie, voor het deel uitmaken van een criminele organisatie en voor illegaal verblijf. Een slachtoffer was tijdens een politiecontrole opgepakt omwille van haar prostitutie-activiteiten en opgesloten in een gesloten centrum. Zij werd nadien als slachtoffer van mensenhandel erkend en bij Payoke ondergebracht waar ze verklaringen aflegde.

De beklaagde liet verschillende meisjes vanuit Nigeria via Libië naar Europa overkomen opdat ze zich zouden prostitueren in Italië en in België. Zij zorgde voor de opvang en huisvesting van de vrouwen, had controle over hen, onder meer door hen een voodoo-eed te laten zweren en hen te laten beloven een schuld af te betalen van tussen 30.000 euro en 40.000 euro. Ook bedreigde ze de slachtoffers en de families van de slachtoffers in Nigeria. Volgens de rechtbank maakte de beklaagde deel uit van een criminele organisatie. Het onderzoek werd

gevoerd op basis van verklaringen van de slachtoffers, telefonieonderzoek en inzage in andere strafdossiers waaruit bleek dat zij in verband kon worden gebracht met andere bendes die zich inlieten met het overbrengen van meisjes uit Nigeria. Ze kon ook in verband worden gebracht met de bende van 'Mama Leather'¹⁸¹.

De beklaagde werd bij verstek veroordeeld tot een gevangenisstraf van vier jaar en tot een geldboete van 60.000 euro.

2.2.2. | Chinese privé-prostitutie

Het **hof van beroep van Gent** herbekeek een zaak van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting van Chinese vrouwen in een **arrest van 10 april 2019**¹⁸². Deze zaak werd eerder behandeld door de **correctionele rechtbank van Brugge** op **17 mei 2017** en kwam aan bod in een vorig verslag.¹⁸³ In deze zaak stonden een Chinese beklaagde en een Belgische beklaagde terecht voor onder meer mensenhandel met het oog op uitbuiting van prostitutie. Ook waren er tenlasteleggingen van poging tot verkrachting, aanranding van de eerbaarheid, gevangenhouding en sociaalrechtelijke inbreuken. De slachtoffers hadden allemaal de Chinese nationaliteit. Eén van de slachtoffers stelde zich burgerlijke partij.

De Chinese beklaagde ging in beroep tegen de beslissing.

De feiten deden zich voor in verschillende appartementen aan de kust waar Chinese meisjes zich prostitueerden. De klanten werden aangebracht via online advertenties voor privé-escorts. Bij een eerste verhoor ontkenden de vier slachtoffers de prostitutieactiviteiten. Tijdens een latere huiszoeking bij de beklaagden werden de Chinese paspoorten van de slachtoffers teruggevonden. Een maand na de eerste verhoren nam Pag-Asa telefonisch contact op met de lokale politie in naam van een van de slachtoffers om aangifte te doen wegens poging tot verkrachting, wederrechtelijke vrijheidsberoving en aanranding van de eerbaarheid. Bij een tweede verhoor verklaarde het slachtoffer dat zij in China in contact gekomen was met een persoon die haar naar Europa kon brengen om te werken in massagesalons. Daarvoor diende ze 10.000 euro te betalen. Deze persoon dreigde haar te vermoorden indien ze dat niet zou betalen. Eenmaal in België werd ze gedwongen om zich te prostitueren. Toen zij dat weigerde,

¹⁸¹ Zie hierover dit verslag, deel 2, hoofdstuk 2, punt 1.1.

¹⁸² Gent, 10 april 2019, 8e k.

¹⁸³ Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 17 mei 2017, 17e k. Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 110.

werd ze aangerand door de beklaagden. Haar paspoort werd afgenomen. Uit het onderzoek bleek dat de eerste beklagde ook dames aanbod in Dubai.

De rechtbank oordeelde dat beide beklaagden zich wel degelijk schuldig maakten aan het misdrijf mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting van de Chinese meisjes. Wat de tenlastelegging poging tot verkrachting, aanranding van de eerbaarheid en gevangenhouding betrof, sprak de rechtbank de twee beklaagden vrij. Dat aangezien de verklaringen van het slachtoffer niet ondersteund werden door objectieve elementen. De eerste beklagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaar en tot een geldboete van vier maal 6.000 euro, die laatste met uitstel. De tweede beklagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van achttien maanden en tot een geldboete van vier maal 6.000 euro, allebei met uitstel. De rechtbank verklaarde verschillende overtuigingsstukken verbeurd en sprak eveneens een verbeurdverklaring uit ten belope van 6.487,5 euro.

Aan het slachtoffer dat zich burgerlijke partij stelde werd een gemengde materiële en morele schadevergoeding van 10.000 euro toegekend.

In beroep bevestigde het hof de schuld voor de tenlasteleggingen van mensenhandel met het oog op uitbuiting van prostitutie, het houden van een huis van ontucht en de sociaalrechtelijke inbreuken. De vrijspraak voor de poging tot verkrachting, aanranding van de eerbaarheid en gevangenhouding bleef behouden. De gevangenisstraf werd evenwel herleid tot twee jaar, met uitstel. De geldboete van vier maal 6.000 euro werd bevestigd, wel voor een deel met uitstel. Ook werd er een verbeurdverklaring van 7.000 opgelegd.

Het hof herberekende de schadevergoeding voor de burgerlijke partij op 2.500 euro materiële schadevergoeding en 500 euro morele schadevergoeding. Een deel van de verbeurdverklarde bedragen wees het hof toe aan de burgerlijke partij ter compensatie van de materiële schade.

2.2.3. | Thais prostitutienetwerk

De **Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel** sprak zich in een **vonnis van 8 november 2019** uit over een zaak van mensenhandel van Thaise vrouwen.¹⁸⁴

Twee beklaagden — een koppel — werden vervolgd voor mensenhandel met het oog op uitbuiting van prostitutie, voor exploitatie van ontucht of prostitutie, lid (de tweede, de man) of leidinggevend persoon (de eerste, de vrouw) te zijn van een criminele organisatie en voor witwaspraktijken. De feiten speelden zich af tussen 2007 en 2016 ten aanzien van verschillende slachtoffers. De beklaagden werden vervolgd voor zowel de feiten in België als die in Thailand (art. 10ter en 12 V.T. Sv.).

Het dossier werd opgestart toen de federale gerechtelijke politie in Brussel werd geïnformeerd over een Thais meisje dat in de buurt van het Brusselse Noordstation in een bar te werk zou zijn gesteld door een Thaise man die meestal in Thailand verbleef. De politie kon het meisje terugvinden en startte een onderzoek waarbij ze onder anderen prostituees in de buurt ondervroeg. Verschillende Thaise meisjes werden op die manier geïdentificeerd, alsook de eerste beklagde. Zij zou diegene zijn die contact had met de meisjes en zorgde dat voor hen een vitrine beschikbaar was door te onderhandelen met de andere prostituees in de buurt. Aan haar moesten de meisjes ook geld afgeven (100 euro per dag).

Het onderzoek werd gevoerd door middel van een bevraging van de diensten van financiën over het belastbare inkomen van de beklagde. De (beroeps)inkomsten van de beklagde bleken verwaarloosbaar. Uit een bevraging van Western Union en de banken bleek evenwel dat zij grote sommen geld had overgeschreven naar het buitenland. Daarnaast vonden er ook observaties plaats, gebeurde er een onderzoek naar Facebookprofielen, werd een telefonieonderzoek gevoerd, werden andere prostituees uit de buurt bevestigd en werden de verschillende Thaise meisjes bevestigd. Zo kwam ook de tweede beklagde in beeld. Er gebeurde een telefoontap op de nummers van de beklaagden. Bij een huiszoeking in de woning van de beklaagden werden vijf Thaise meisjes aangetroffen. Er werden ook gsm-toestellen en een computer in beslag genomen.

De meisjes verklaarden dat ze vanuit Thailand naar België reisden met de hulp van een tussenpersoon of via de eerste beklagde. Op de luchthaven in België werden ze opgehaald door de beklaagden. Zij wisten op voorhand dat ze in de prostitutie zouden werken. Volgens een van de slachtoffers is het in de streek waar zij vandaan kwam algemeen geweten dat de eerste beklagde dergelijke activiteiten regelt. Ze moesten een schuld afbetalen aan de beklaagden die varieerde tussen 12.500 euro en 30.000 euro. Daarmee betaalden ze hun reiskosten en de kosten voor hun visum en verblijf af. De kosten voor het 'verblijf' bedroegen 7.000 euro per 6 maanden. De meisjes dachten dat ze daarmee een verblijfstitel hadden maar eigenlijk

184 Corr. Brussel Nederlandstalig, 8 november 2019, 23e k.

ging het gewoon om een brief van de advocaat dat er een aanvraag tot regularisatie was ingediend. Elke zes maanden werd deze brief vervangen door een nieuwe. De meisjes kregen de opdracht deze brief voor te leggen in het geval van een controle. Daarnaast moesten ze aan de beklaagde 600 euro betalen voor kost en inwoning en moesten ze enkele honderden euro's per dag betalen om de vitrines aan het Noordstation te mogen gebruiken. Meerdere meisjes verklaarden ook dat ze om hun reis te bekostigen een lening aangingen met een persoon in Thailand tegen een interest van 3% of 5% per maand, vaak met een eigendomsakte van de familie als onderpand. Ze gewaagden van meerdere andere tussenpersonen in Thailand, mogelijk uit de entourage van de eerste beklaagde. Sommige meisjes waren tijdens de verhoren radeloos, omdat ze niet wisten hoe ze de schulden nu moesten aflossen en daardoor in de problemen zouden komen. Uit de uitlezing van de gsm van de eerste beklaagde kon worden afgeleid dat zij in Thailand contact had met meerdere personen over de aankomst, vliegtickets en documenten van de Thaise meisjes, over de afbetaling van de schulden van de meisjes, over de overschrijving van grote sommen geld naar Thailand, over de opdrachten die ze gaf aan de Thaise meisjes in België en over de contacten met andere prostituees over de beschikbare vitrines aan het Noordstation. Uit het bankonderzoek bleek dat de eerste beklaagde voor de meisjes grote sommen geld overschreef naar Thailand.

Er vond ook een huiszoeking plaats bij een derde persoon met wie de beklaagde vaak telefonisch contact had over de meisjes. Die persoon werd verhoord. Hij bleek een tolk Thais-Frans te zijn en een tussenpersoon tussen de beklaagden en de advocate die de verblijfsdocumenten regelde voor de Thaise meisjes.

Er gebeurde ook een huiszoeking bij de advocate die eveneens werd verhoord. De beklaagden bleken gokverslaafden te zijn en gingen vaak naar het casino. Ook de leiding en de medewerkers van het casino werden bevraagd.

Er werden inlichtingen gevraagd uit Thailand over verschillende personen die meermaals aan bod kwamen in het onderzoek en naar wie de meisjes verwezen. Deze personen konden worden geïdentificeerd. Een van de personen was een man die een belangrijke rol speelde binnen dit Thaise netwerk en tegen wie er in het verleden al een bevel tot aanhouding was uitgevaardigd voor het illegaal tewerkstellen van personen in het buitenland. De Thaise autoriteiten wilden evenwel niet ingaan op de vraag om deze personen te verhoren.

Verschillende meisjes werden begeleid door Payoke en kregen het statuut van slachtoffer van mensenhandel.

De rechtbank oordeelde dat er sprake was van een criminele organisatie. Uit het strafdossier bleek dat het ging om een internationaal georganiseerde vereniging die gedurende een lange periode Thaise meisjes naar België overbracht om hen uit te buiten in de prostitutie. Hun reis was goed voorbereid en georganiseerd en zij werden bij hun aankomst opgevangen en begeleid. De top van de organisatie deed een beroep op tussenpersonen. De internationale context, de frequentie van de activiteiten, het grote aantal slachtoffers, de samenwerking tussen verschillende personen die betrokken waren bij het netwerk, het onderlinge overleg en de duidelijke rolverdeling binnen het netwerk zijn allemaal elementen die het bestaan aantonen van een goed georganiseerde criminele organisatie. De rechtbank meende uit het strafdossier ook af te kunnen leiden dat de eerste beklaagde duidelijk een leidinggevende rol speelde binnen deze organisatie.

De eerste beklaagde was volgens de rechtbank eveneens schuldig aan de tenlastelegging van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting. Zij liet de meisjes uit Thailand overkomen, gaf hun een onderkomen en zorgde voor de tewerkstelling in de prostitutie. Ook de verzwarende omstandigheden werden bewezen geacht.

Voor wat de tenlastelegging exploitatie van ontucht en prostitutie betrof, meende de rechtbank dat er in het strafdossier onvoldoende elementen terug te vinden waren om te stellen dat de eerste beklaagde voordeel haalde uit de tewerkstelling in de prostitutie van de meisjes. De meisjes moesten wel hun schulden in verband met hun visum afbetalen aan de eerste beklaagde, namelijk de advocaatkosten. Maar in het strafdossier wordt maar één keer vermeld dat de meisjes 100 euro per maand dienden af te betalen aan de eerste beklaagde. Er is geen verder onderzoek gevoerd daarover en er werden daarover geen andere personen ondervraagd. De rechtbank kon dan ook niet beoordelen of er sprake was van uitbuiting van de slachtoffers door de beklaagden. De beklaagde werd ook schuldig bevonden aan het witwassen van gelden.

De rechtbank meende dat er voor de tweede beklaagde onvoldoende objectieve elementen waren in het strafdossier om te besluiten dat hij op de hoogte was van de specifieke activiteiten van de meisjes en zijn vriendin, de eerste beklaagde. Door de taalbarrière begreep hij vaak niet wat er gebeurde. Het valt te betwijfelen dat hij niet op de hoogte zou zijn geweest van het feit dat de meisjes in de prostitutie werkten maar hij wist niet dat zij schulden dienden af te betalen. Volgens de rechtbank ging het

hier om een naïeve man die zich liet meeslepen door verliefdheid. Hij kreeg het voordeel van de twijfel.

Er werd rekening gehouden met de overschrijding van de redelijke termijn bij de straftoemeting.

De eerste beklaagde werd veroordeeld tot 36 maanden gevangenisstraf en tot een geldboete van 80.000 euro, allebei voor een deel met uitstel. Een som van ongeveer 160.000 euro werd verbeurdverklaard. De tweede beklaagde werd vrijgesproken voor alle feiten.

2.2.4. | 'Loveboy'-techniek

Verskillende dossiers van mensenhandel met jonge vrouwen uit Oost-Europa die via de 'loveboy'-methode waren gerekruteerd zijn in Brussel en in Antwerpen behandeld.

Bij een eerste zaak die de **correctionele rechtbank van Brussel op 28 juni 2019** heeft behandeld, ging het om mensenhandel met jonge Albanese vrouwen.¹⁸⁵

Zeven Albanese beklaagden werden vervolgd voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting met verzwarende omstandigheden ten aanzien van zeven jonge Albanese vrouwen, voor valsheid in geschrifte en het gebruik van valse paspoorten en voor bendevorming. Eén beklaagde gaf verstek. De eerste zes werden ook vervolgd voor rekrutering voor en uitbuiting van de prostitutie van deze jonge vrouwen.

De jonge vrouwen, die zich in vitrines prostitueerden, waren allemaal afkomstig uit dezelfde Albanese stad of uit de omliggende dorpen. De hoofdbeklaagden behoorden tot dezelfde familie en kwamen uit dezelfde stad, waar een wijk naar de familie is vernoemd en waar ze heel invloedrijk zou zijn.

Het geld van de prostitutie werd in cash naar Albanië overgebracht, om geen sporen na te laten van overschrijvingen via agentschappen of banken.

De rechtbank veroordeelde de beklaagden voor alle tenlasteleggingen en achtte de mensenhandel bewezen: de beklaagden hadden hun slachtoffers gerekruteerd via de 'loveboy'-techniek, deelgenomen aan het vervoer van de slachtoffers van Albanië naar België, hen bij hun aankomst op het grondgebied opgevangen en hun huisvesting verleend. De slachtoffers werden voortdurend

onder controle gehouden en hun inkomsten dienden voor het levensonderhoud van de beklaagden en/of om hun (reële of vermeende) schulden af te lossen.

De rechtbank hield rekening met de verzwarende omstandigheden: misbruik van de kwetsbare situatie van de slachtoffers als gevolg van hun precare financiële, sociale en familiale situatie, de activiteit maakte een gewoonte uit en deelname aan een vereniging. Het onderzoek kon naast de banden tussen de beklaagden ook de organisatie die was opgezet om de slachtoffers te vervoeren evenals hun samenwerking om toezicht op de slachtoffers te houden en hun onderdak te verschaffen aantonen.

Bovendien hadden de beklaagden een systeem opgezet voor het verkrijgen van valse documenten, waardoor de slachtoffers via een gemeenschappelijke vervalser in België konden verblijven.

De zes hoofdbeklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van vijf jaar en tot een boete van 84.000 euro. De versteklatende beklaagde werd veroordeeld tot vier jaar gevangenisstraf en tot een boete van 42.000 euro.

Tegenover twee beklaagden werd een verbeurdverklaring van geldbedragen — vermogensvoordelen die ze rechtstreeks uit de misdrijven hadden gehaald — uitgesproken.

Myria had zich burgerlijke partij gesteld en kreeg definitief de som van 2.500 euro toegewezen.

Twee andere zaken zijn in Antwerpen behandeld.

Het hof van beroep van Antwerpen heeft een zaak van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting van jonge Roemeense vrouwen, die de **correctionele rechtbank van Antwerpen op 7 november 2018**¹⁸⁶ had behandeld, opnieuw berecht.

In dit dossier werden vijf beklaagden vervolgd voor mensenhandel met verzwarende omstandigheden, namelijk leidend persoon te zijn van en deelname aan een criminele organisatie.

De hoofdbeklaagde bracht verschillende meisjes — vaak uit economisch zwakke milieus in Roemenië — over naar België met de belofte dat ze hier veel geld zouden verdienen. Eenmaal in België moesten de meisjes in de prostitutie werken via een datingwebsite. Ze werkten als

¹⁸⁵ Corr. Brussel Franstalig, 28 juni 2019, 47e k. (beroep).

¹⁸⁶ Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 7 november 2018, k. AC10 (onuitgegeven).

escorte of in vitrines. De meisjes moesten dat vaak zonder condoom doen. Een groot deel van hun inkomen streek hij op. Hij maakte daarbij gebruik van de 'loverboy'-techniek. De slachtoffers waren afhankelijk van de beklaagde door een combinatie van verliefdheid en angst. Hij kon bijzonder agressief en dominant uit de hoek komen. De meisjes spraken alleen Roemeens en waren ook in die zin afhankelijk van de beklaagden. Twee van de meisjes werden zwanger van de hoofdbeklaagde.

Het geld dat hij verdiende aan de meisjes maakte hij over naar Roemenië, waar hij een huis liet bouwen. Een deel ervan vergokte hij.

Hij liet zich bijstaan door vrienden en kennissen. Ook zijn vaste vriendin, die aanvankelijk zelf als slachtoffer naar België was gehaald, hielp mee de meisjes te controleren en de gelden te innen. Andere kennissen uit Roemenië kwamen naar België met hun echtgenoten en werden ook verplicht in de prostitutie te werken, terwijl de mannen hulp boden aan de hoofdbeklaagde als chauffeur en controleur van de meisjes. De vrienden en hun echtgenotes moesten een soort beschermingsgeld betalen aan de hoofdbeklaagde, naast huur.

De beklaagde verbleef afwisselend in België, Roemenië en het VK, waar hij ook banden met het prostitutiemilieu had. Toen hij in het buitenland verbleef, namen vrienden zijn taken over.

Het onderzoek werd gevoerd aan de hand van vaststellingen, gegevens verstrekt door de advertentiewebsite, een telefonieonderzoek, tapgesprekken, een financieel onderzoek, verhoren van zowel de slachtoffers als de beklaagden en huiszoekingen.

De rechtbank achtte de vijf beklaagden schuldig. De hoofdbeklaagde werd gezien als de leider van een criminele organisatie.

De hoofdbeklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van zeven jaar en tot een geldboete van 144.000 euro. Zijn vriendin werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van vier jaar en tot een geldboete van 40.000 euro. De andere beklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van vier jaar en twee jaar en tot geldboetes van 32.000 euro.

Het huis in Roemenië werd verbeurdverklaard, net als verschillende voorwerpen. Voor de rechtbank was het duidelijk dat de woning gebouwd werd met de inkomsten uit de misdrijven.

Verschillende beklaagden en het parket tekenden beroep aan tegen het vonnis.

De hoofdbeklaagde en zijn vriendin riepen in dat hun recht op privacy en hun recht op een gezinsleven geschonden waren. Ze stelden dat ze een polygame relatie hadden en in een soort commune leefden met de andere meisjes die elkaar kenden en hielpen in het dagelijkse leven. Het hof hechtte geen geloof aan dat verhaal. In het dossier waren er voldoende elementen die aantoonde dat hij de meisjes uitbuitte en controle over hen had. Hij had een internationaal netwerk van personen uitgebouwd om de gelden afkomstig uit de prostitutieactiviteiten ongemerkt van België naar Roemenië door te sluizen om daar een riant villa op te laten trekken. Ook zijn vriendin, de tweede beklaagde, nam bewust deel aan de activiteiten van de criminele organisatie.

In zijn **arrest van 25 april 2019** bevestigde het **hof van beroep van Antwerpen** de schuld van de beklaagden.¹⁸⁷ Alleen voor de uitbuiting van de schoonzus van de hoofdbeklaagde werden de beklaagden vrijgesproken wegens onvoldoende aanwijzingen.

De gevangenisstraf van de hoofdbeklaagde werd verhoogd van zeven jaar naar acht jaar. De geldboete werd herleid naar 120.000 euro. De gevangenisstraffen van de twee andere beklaagden, namelijk zijn vriendin en zijn halfbroer, werden bevestigd maar ze kregen uitstel voor de helft van de straf.

Ook de verbeurdverklaring van de woning in Roemenië werd bevestigd door het hof.

Bij een tweede zaak, die **op 10 maart 2020** door de **correctionele rechtbank van Antwerpen** werd behandeld, ging het om Bulgaarse jonge vrouwen.¹⁸⁸

In deze zaak werden twee beklaagden, die samen een koppel vormden, vervolgd voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting.

Het onderzoek werd opgestart nadat een slachtoffer, een prostituee die werkte in het Antwerpse Schipperskwartier, klacht had neergelegd tegen haar pooier en tegen de vrouw die haar had geronseld.

Zij verklaarde dat de tweede beklaagde haar twee jaar eerder had overtuigd om vanuit Bulgarije naar België te komen om in de prostitutie te werken. Eenmaal in België moest ze eerst haar reiskosten afbetalen, nadien

¹⁸⁷ Antwerpen, 25 april 2019, k. C6.

¹⁸⁸ Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 10 maart 2020, k. AC10 (beroep).

de helft van haar inkomsten afstaan en uiteindelijk alle verdiensten afgeven.

Uit de WhatsApp- en Facebook-berichten konden de speurders afleiden dat er aanvankelijk een soort liefdesrelatie was tussen het slachtoffer en de eerste beklagde. Hij paste de *'loverboy'*-techniek toe. Later werden de gesprekken bedreigend. Ze moest zich prostitueren in Antwerpen, Amsterdam en Brussel. Er werd ook een vitrine geregeld voor haar door de beklagden. Tweemaandelijks kwam de beklagde van Bulgarije naar België om het geld te innen.

Verschillende getuigen, onder wie ook enkele andere meisjes uit het prostitutiemilieu, konden de verklaringen van het slachtoffer bevestigen. Er was sprake van nog een ander meisje dat voor de beklagde zou hebben gewerkt. Zij werd bedreigd en mishandeld en vluchtte uiteindelijk naar Spanje.

Uit de politionele informatie uit Bulgarije bleek dat de beklagde daar niet echt gekend was. Hij had er geen inkomsten. Wel kon worden vastgesteld dat hij tijdens grenscontroles in het verleden werd aangetroffen in het gezelschap van prostituees. Dit wees er volgens de speurders op dat hij al langere tijd Bulgaarse meisjes tewerkstelde. Uit een vermogensonderzoek in Bulgarije bleek dat hij er een huis had dat ook gedeeltelijk op naam van het slachtoffer stond. Bovendien bleek dat elke keer hij werd aangehouden in het kader van het dossier hij ervoor zorgde dat alle activa op naam van de tweede beklagde en andere familieleden werden gezet.

Het slachtoffer maakte gewag van doodsb bedreigingen tegen haarzelf en tegen haar moeder in Bulgarije. Dat konden de politiediensten ook vaststellen in de loop van het onderzoek. Zij werd ermee bedreigd dat ze met zuur zou worden overgoten als ze haar verklaringen niet zou intrekken.

De rechtbank achtte de feiten bewezen, ook ten aanzien van de tweede beklagde. Zij had namelijk eveneens een actieve rol gespeeld bij het ronselen én het uitbuiten van het slachtoffer.

De rechtbank veroordeelde de eerste beklagde tot een gevangenisstraf van vier jaar en tot een geldboete van 8.000 euro. Zijn vriendin, de tweede beklagde, werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van dertig maanden en tot een geldboete van 8.000 euro. Hun eigendommen werden verbeurdverklaard.

2.2.5. | Gedwongen en gewoonterechtelijk huwelijk

In twee dossiers van mensenhandel ging het om een gedwongen huwelijk van een minderjarige en om een gewoonterechtelijk huwelijk.

De correctionele rechtbank van Oudenaarde en het hof van beroep van Gent hebben de tenlastelegging mensenhandel aangenomen in een zaak van een vroegtijdig en gedwongen huwelijk van een minderjarige.

In deze zaak werd een Somalische beklagde vervolgd voor verkrachting van een minderjarige ouder dan veertien en zestien jaar met verzwarende omstandigheden; mensenhandel met het oog op uitbuiting van prostitutie of andere vormen van seksuele uitbuiting met verzwarende omstandigheden; vrijwillige slagen en verwondingen met verzwarende omstandigheden; onmenselijke behandeling met verzwarende omstandigheden; valsheid in geschrifte en gebruik van valse stukken; willekeurige opsluiting.

Hij werd ervan beschuldigd zijn minderjarige echtgenote tot seksuele betrekkingen te hebben gedwongen. De geboortedatum van het jonge meisje zou zijn vervalst op haar identiteitsdocumenten en op de Somalische huwelijksakte.

Het meisje stelde zich via haar voogd burgerlijke partij.

Het onderzoek werd opgestart toen het meisje in juli 2018 de politie belde. Die trof haar aan op het balkon van het appartement waar ze met haar partner, de beklagde, woonde. Zij verklaarde dat ze in 2016 gedwongen was om op vijftienjarige leeftijd, via de telefoon, te huwen. Ze kwam in 2017 vanuit Somalië in België aan. Haar moeder zou ervoor gezorgd hebben dat zij een paspoort kreeg met een valse geboortedatum. Haar man zou haar tot seksuele betrekkingen hebben gedwongen. Het appartement mocht ze niet verlaten.

Een leeftijdstest wees uit dat het meisje veertien jaar en zes maanden oud was, met een marge van twee jaar. In 2016 was een visum aangevraagd voor gezinshereniging met haar echtgenoot (op grond van een religieus huwelijk dat in 2011 zou hebben plaatsgevonden).

Ze werd verschillende keren gehoord, met name via een audiovisueel verhoor. Op zevenjarige leeftijd werd ze in Somalië besneden (besnijdenis type drie, met een vernauwing van de vaginale opening), wat het seksuele contact met haar man bijzonder pijnlijk maakte. De man zou hebben geweigerd haar naar de dokter te brengen om

haar vaginale opening te vergroten. Sinds de aanhouding van haar man werden zij en haar familie bedreigd. Haar man zou haar komst naar België hebben georganiseerd, via Oeganda en door de tussenkomst van een smokkelaar. De papieren zouden in Oeganda zijn geregeld. Ze gaat halftijds naar school.

Ook de beklaagde is verhoord. Hij verklaarde dat hij in 2011 met het meisje in Somalië was getrouwd maar de huwelijksakte zou pas in 2016 zijn opgesteld, omdat hij haar naar België wou laten overkomen. Hij betaalde zijn schoonmoeder 1.500 euro voor het huwelijk en alle reiskosten. Zijn echtgenote was volgens hem ruim meerderjarig. Hij ontkende haar tot seksuele betrekkingen te hebben gedwongen.

In een **vonnis van 30 augustus 2019** heeft de **correctionele rechtbank van Oudenaarde** verschillende tenlasteleggingen als bewezen beschouwd.¹⁸⁹ Wat de valse documenten betrof, oordeelde de rechtbank dat de Somalische documenten in 2016 waren opgesteld, toen de beklaagde dus al in België was. Ze waren nodig om het meisje naar België over te laten komen, waarbij ze als zijn volwassen verloofde werd voorgesteld. Er is vastgesteld dat de geboortedatum en de naam op de Somalische identiteitskaart, de Somalische geboorteakte, de huwelijksdatum en de naam op de huwelijksakte net als de naam op de Belgische verblijfsvergunning vervalst waren.

Ook de verkrachting is bewezen: het huwelijk vond niet plaats in 2011 maar in 2016 toen de beklaagde al in België was. De eerste seksuele betrekkingen gebeurden in 2017, na de aankomst van het meisje in België. Het jonge meisje stemde er niet mee in. Ze had haar echtgenoot nog nooit ontmoet. De rechtbank baseerde zich daarvoor op de herhaalde verklaringen van het slachtoffer en die van de burens die regelmatig geschreeuw hoorden, en op de verklaringen van de beklaagde die vindt dat seksuele betrekkingen een echtelijke plicht zijn.

Wat de mensenhandel betrof, droeg de beklaagde actief bij aan de komst van het jonge meisje naar België, vermoedelijk voor een (gedwongen) huwelijk, door de daaraan verbonden kosten te betalen. Hij ving haar op en buitte haar zelf seksueel uit. De rechtbank wees er in dit verband op dat de wet geen bijzondere vorm van uitbuiting vereist. Door haar minderjarigheid, isolement en afhankelijkheid bevond ze zich in een kwetsbare sociale situatie.

De beklaagde werd ook veroordeeld voor de tenlastelegging onmenselijke behandeling maar werd vrijgesproken voor de tenlasteleggingen opzettelijke slagen en verwondingen en willekeurige opsluiting.

De rechtbank veroordeelde de beklaagde tot een gevangenisstraf van acht jaar en tot een ontzetting uit de rechten. Hij veroordeelde hem ook tot betaling aan de burgerlijke partij van een morele schadevergoeding van 5.000 euro.

In een **arrest van 28 februari 2020** heeft het **hof van beroep van Gent**¹⁹⁰ de in eerste aanleg uitgesproken veroordelingen en vrijspraken bevestigd. Op één punt heeft het hof het vonnis evenwel bijgestuurd: de eerste rechters waren niet bevoegd en veroordeelden de beklaagde dus ten onrechte voor de tenlastelegging verkrachting van een minderjarige ouder dan zestien jaar (aangezien het slachtoffer als jonger dan zestien jaar werd beschouwd) waarvoor de raadkamer had beslist dat er geen reden was tot vervolging.

Het hof verzwaarde de straf tot twaalf jaar gevangenis.

In een andere zaak sprak de **correctionele rechtbank van Antwerpen** zich in een **vonnis van 12 november 2019**¹⁹¹ bij verstek uit over een dossier waarin een beklaagde vervolgd werd voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting ten aanzien van één slachtoffer. De zaak kwam pas aan het licht in 2017. De feiten dateerden evenwel van de periode 2015-2016. Het slachtoffer, een gescheiden vrouw met een dochter, ging een niet-officieel huwelijk naar Albanese gewoonte aan onder druk van haar ouders. Haar partner, de beklaagde, die haar was aangeraden door vrienden zou een welgestelde man zijn die in Duitsland woonde. Zodra het huwelijk gesloten was, nam hij haar mee naar Italië. Daar dwong hij haar aan straatprostitutie te doen. Hij dreigde dat hij haar jongere zus iets zou aandoen indien ze niet meewerkte. Ze werkte er voor 20 à 30 euro per klant en moest al haar verdiensten afgeven aan de beklaagde. Hij en een vriend controleerden haar. Als ze niet genoeg verdiende, werd ze geslagen. De beklaagde gebruikte drugs, was onvoorspelbaar en kon plots heel agressief uit de hoek komen. Nadien is het koppel naar Duitsland vertrokken. Daar moest het slachtoffer in een groot bordeel werken. Ze moest er een kamer huren voor 140 euro, waar ze ook overnachtte. Ze verdiende er 20 à 30 euro per 20 minuten. Het geld moest ze integraal afstaan. In deze periode werd ze zwanger. Het koppel kwam naar België omdat abortus

¹⁹⁰ Gent, 28 februari 2020, 10e k.

¹⁹¹ Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 12 november 2019, K. AC10 (bij verstek).

¹⁸⁹ Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Oudenaarde, 30 augustus 2019, vak. k.

hier goedkoper was. Een week na de abortus moest het slachtoffer opnieuw aan het werk ondanks de pijn, ditmaal in een club in België. Ze woonde er in een appartement waar ook nog een andere vrouw aanwezig was die voor de beklaagde werkte. Nadat ze gedwongen was voort te werken ondanks het aanhoudende bloedverlies, slaagde ze erin op een dag naar haar ouders in Albanië te vluchten. Haar ouders durfde ze niet te vertellen dat ze in de prostitutie had moeten werken. Nadat de beklaagde gehoord had dat het slachtoffer opnieuw in Albanië was, vluchtte zij verder naar een vriendin in Nederland en later naar Zweden, waar ze asiel aanvraag. Haar asielaanvraag werd afgewezen. Via Denemarken kwam ze uiteindelijk opnieuw in België terecht.

De rechtbank achtte de beklaagde schuldig. Er waren voldoende objectieve elementen in het dossier die de geloofwaardige verklaringen van het slachtoffer bevestigden. De beklaagde werd bij verstek veroordeeld tot een gevangenisstraf van vier jaar en tot een geldboete van 6.000 euro. Een bedrag van 13.300 euro werd verbeurdverklaard. Dat bedrag was gebaseerd op de tewerkstelling van een sekswerker die gedurende een bepaalde periode zes dagen per week werkt aan ongeveer 140 euro per dag.

2.3. | Economische uitbuiting

2.3.1. | Bouw

De hoven van beroep van Brussel, Luik en Gent hebben een aantal dossiers van mensenhandel in deze sector, die in vorige verslagen aan bod zijn gekomen, opnieuw berecht.

Zo had de **Franstalige correctionele rechtbank van Brussel** in een **vonnis van 24 november 2016**¹⁹² een Franse beklaagde van Malinese origine die in zijn onderneming voor de renovatie van gebouwen Tunesische werknemers uitbuitte veroordeeld voor mensenhandel en voor verschillende tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht. Deze werknemers hadden tegen abnormaal lage lonen (800 euro voor vier maanden werk) op verschillende werven gewerkt, waarbij ze gehuisvest waren in mensonwaardige omstandigheden.

In beroep betwistte de beklaagde alle tenlasteleggingen tegen hem. In zijn **arrest van 6 mei 2019**¹⁹³ achtte het **hof van beroep van Brussel** de ontkenningen van de beklaagde weinig geloofwaardig. Net als de eerste rechter bevestigde het hof dat de verklaringen van de werknemers inzake de beschrijving van de beklaagde overeenstemden, dat de beklaagde hen gerekruteerd had en — voor drie van hen — dat ze in mensonwaardige omstandigheden waren gehuisvest in een gebouw dat zijn eigendom was.

Het hof bevestigde de in eerste aanleg uitgesproken straffen en was dan ook van mening dat op grond van de eensluidende en gedetailleerde verklaringen van de werknemers, die werden bevestigd door verschillende materiële elementen uit het dossier, met zekerheid kon worden geconcludeerd dat de beklaagde misbruik had gemaakt van de precaire verblijfssituatie van drie van deze werknemers om hen in omstandigheden aan het werk te zetten die in strijd waren met de menselijke waardigheid.

Het hof bevestigde de in eerste aanleg uitgesproken straffen maar liet de gevangenisstraf gepaard gaan met een gedeeltelijk en geen volledig uitstel en bevestigde in grote lijnen ook de burgerrechtelijke veroordelingen.

Een andere zaak, die door de correctionele rechtbank van Luik werd behandeld, betrof twee Belgische beklaagden van Roemeense afkomst, broer en zus, die werden vervolgd voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting en voor diverse tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht. Hun werd ten laste gelegd dat ze twee Roemeense werknemers (een koppel) die zich burgerlijke partij hadden gesteld aan het werk hadden gezet in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid (abnormaal lage lonen, onhygiënische huisvesting, abnormaal lange werkdagen, werknemers afhankelijk van hulp van buitenaf voor voeding, geen medische zorg bij arbeidsongevallen). Zij moesten renovatiewerken uitvoeren, voornamelijk in een gebouw in Hoei dat eigendom was van de vrouwelijke beklaagde.

In een **beslissing van 2 oktober 2017** had de **correctionele rechtbank van Luik**¹⁹⁴ de mannelijke beklaagde vrijgesproken voor alle tenlasteleggingen tegen hem. De vrouwelijke beklaagde daarentegen werd voor alle tenlasteleggingen veroordeeld.

Het dossier werd geopend na een telefoontje van bureaus die meldden dat een Roemeens echtpaar aan het werk was in een gebouw in Hoei en er in erbarmelijke

¹⁹² Corr. Brussel Franstalig, 24 november 2016, 59e k. zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017*, Online, pp. 115-116 en www.myria.be (rechtspraak).

¹⁹³ Brussel, 6 mei 2019, 11e k.

¹⁹⁴ Corr. Luik, afdeling Luik, 2 oktober 2017, 18e k. (beschikbaar op www.myria.be); Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018*, *Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 114-115.

omstandigheden was gehuisvest. De lokale politie begaf zich ter plaatse en trof er de werkneemster aan. De twee Roemeense werknemers werden gehoord en beschreven hun arbeidsomstandigheden.

In een **arrest van 23 januari 2020** bevestigde het **hof van beroep van Luik** de veroordeling van de vrouwelijke beklaagde voor alle tenlasteleggingen, met name voor mensenhandel.¹⁹⁵ In een gedetailleerde motivering oordeelde het hof dat de bestanddelen van de inbreuk waren bewezen, met name op basis van de volgende elementen: renovatiewerkzaamheden voor een belachelijk laag loon (ongeveer 111 euro/maand, zeven dagen per week, met werktijden van soms meer dan twaalf uur per dag, meer dan preciaire huisvestingsomstandigheden ter plaatse, afhankelijkheid van de beklaagde voor voedsel).

Het hof hield ook rekening met de verzwarende omstandigheden misbruik van een kwetsbare situatie, dwang (de vrouwelijke beklaagde hield de identiteitsdocumenten van de slachtoffers bij, die ook van haar afhankelijk waren voor bestaansmiddelen zoals voedsel) en dat de activiteit een gewoonte uitmaakte.

Het hof bevestigde de vrijspraak van de andere beklaagde voor de tenlastelegging mensenhandel. Net als de rechtbank meende het hof dat het strafdossier aangaande de beklaagde lacunes vertoonde wat de situatie van de burgerlijke partijen betrof. Het hof hield wel rekening met de tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht voor één van de burgerlijke partijen: de mannelijke beklaagde was de werknemer in Roemenië gaan ophalen om werken uit te voeren, die ook effectief zijn gebeurd in de woonst van de beklaagde.

Het hof bevestigde de twaalf maanden gevangenisstraf met uitstel voor de vrouwelijke beklaagde maar voegde er een boete van 3.000 euro met uitstel aan toe. Het bevestigde ook de verbeurdverklaring van het gebouw en de verbeurdverklaring per equivalent van de som van bijna 24.000 euro, die aan de burgerlijke partijen is toegewezen.

De mannelijke beklaagde werd veroordeeld tot een boete van 6.000 euro met uitstel en tot een verbeurdverklaring per equivalent van de som van 6.030,32 euro.

Het hof bevestigde de morele schadevergoeding van 1.250 euro die aan de burgerlijke partijen werd toegekend en veroordeelde de vrouwelijke beklaagde ook definitief tot betaling van een economische schadevergoeding van 15.000 euro aan elk van hen.

Het **hof van beroep van Gent** boog zich in een **arrest van 24 april 2019**¹⁹⁶ over een zaak van economische uitbuiting waarin de **correctionele rechtbank van Brugge een vonnis** had gevelde op **21 maart 2018**.¹⁹⁷ Daarin stond een beklaagde met de Belgische nationaliteit terecht voor de economische uitbuiting van een Ghanees slachtoffer en voor een sociaalrechtelijke inbreuk ten opzichte van drie slachtoffers.

De politie was opgeroepen voor een man die helemaal overstuur was en om hulp vroeg. De man praatte heel gebrekkig Engels en vertelde dat iemand hem wilde doden. Al snel kwamen de rechercheurs uit bij het immokantoor van de beklaagde. Het slachtoffer bevestigde dat hij bij deze beklaagde in de bouwsector werkte. Hij kreeg er onderdak en eten in ruil voor zijn prestaties (opruimen, schilderen, ...). Hij had zijn papieren aan de beklaagde moeten afgeven en beschikte niet over verblijfsdocumenten. Deze beklaagde was gelinkt aan een immobedrijf waartegen er al langere tijd een onderzoek liep. Omdat er vermoedens van mensenhandel waren, werd het parket ingelicht en werd het slachtoffer overgebracht naar Pag-Asa.

Het onderzoek gebeurde aan de hand van de uitlezing van de gsm van het slachtoffer, verhoren van verschillende getuigen en huiszoekingen.

De rechtbank achtte de beklaagde schuldig en veroordeelde hem tot een gevangenisstraf van dertig maanden en tot een geldboete van 6.000 euro. Het slachtoffer kreeg een morele schadevergoeding van 7.500 euro. De beklaagde tekende beroep aan tegen dit vonnis.

Het hof oordeelde dat het vonnis voor wat de tenlastelegging mensenhandel betrof volledig moest worden vernietigd omdat noch het openbaar ministerie noch de rechter het misdrijf had gecorrectionaliseerd. Het hof moest bijgevolg deze tenlasteleggingen opnieuw beoordelen.

Het hof oordeelde dat het slachtoffer moest werken in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid. Omwille van zijn preciaire verblijfssituatie en zijn sociale situatie had hij geen andere keuze dan zich neer te leggen bij de door de beklaagde opgedrongen situatie. Hij kreeg geen loon voor zijn werk, alleen kost en inwoning. Ook de papieren van het slachtoffer werden gedurende een bepaalde periode achtergehouden door

¹⁹⁶ Gent, 24 april 2019, 3e k.

¹⁹⁷ Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 21 maart 2018, 17e k. Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 115 en www.myria.be (rechtspraak).

¹⁹⁵ Luik, 23 januari 2020, 6e k.

de beklaagde. Die laatste beloofde hulp, ondersteuning en papieren in ruil voor werkopdrachten.

Het hof achtte de beklaagde schuldig aan de tenlasteleggingen. Hij werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van één jaar en tot een geldboete van 6.000 euro, beide met gedeeltelijk uitstel. Het slachtoffer kreeg een morele schadevergoeding van 2.500 euro.

Tot slot sprak de **Nederlandstalige correctioneel rechtbank van Brussel** zich in een **vonnis van 7 maart 2019**¹⁹⁸ uit over een zaak waarin twee Iraanse beklaagden terechtstonden voor onder meer mensenhandel met het oog op economische uitbuiting in de bouw. Ze werden daarnaast ook vervolgd voor illegale tewerkstelling van buitenlandse werknemers, nalaten om Dimona-aangiftes te doen en niet-uitbetalen van lonen.

Meerdere personen werden tewerkgesteld op bouwerven in verschillende Brusselse gemeenten. De feiten deden zich voor tussen 2012 en 2015. De slachtoffers, die de Iraanse nationaliteit hadden, moesten gedurende meerdere weken op een werf werken en waren er ook gehuisvest. Ze kregen bijzonder lage lonen, van soms maar 500 euro per maand voor lange dagen van tien tot veertien uur, zes dagen per week. Een slachtoffer verklaarde tijdens een periode van ziekte niet te zijn betaald. De beklaagden waren hem nog loon verschuldigd. Een ander slachtoffer verklaarde op drie erven te hebben gewerkt. Hij werkte lange dagen van meer dan tien uur voor een bijzonder laag loon. Hij sliep op de erven op de grond op een deken in mensonwaardige omstandigheden, zonder sanitaire voorzieningen. Wanneer de slachtoffers bij de ene beklaagde aanklopten voor loon werden ze doorverwezen naar de andere en omgekeerd.

De tweede beklaagde was de oprichter en de eerste beklaagde was medevennoot van een bouwonderneming. De eerste beklaagde werkte als werfleider op de erven. De tweede beklaagde beweerde dat de eerste beklaagde werknemers in een illegale verblijfssituatie tewerkstelde en dat hijzelf niet op de hoogte was daarvan. De eerste beklaagde verklaarde dat de tweede beklaagde wel op de hoogte was en de lonen uitbetaalde. De slachtoffers kenden de beklaagden uit de Iraanse gemeenschap. Ze hadden geen wettig verblijf in België en bevonden zich daardoor in een kwetsbare situatie. Er werd hun telkens opnieuw werk en loon beloofd waardoor ze afhankelijk bleven van de beklaagden.

De rechtbank achtte de feiten bewezen. De verklaringen van de slachtoffers liepen gelijk. Bovendien had de

onderneming geen andere werknemers in dienst dus het werk op de erven moest wel zijn uitgevoerd door de slachtoffers. Tijdens een controle in 2015 werd bovendien opnieuw de illegale tewerkstelling van een buitenlandse werknemer vastgesteld.

Als gevolg van de bewezen feiten van mensenhandel met verzwarende omstandigheden zijn ook de andere tenlastelegging bewezen.

De rechtbank stelde wel vast dat de redelijke termijn overschreden was. In de loop van het onderzoek was er een periode van drie jaar waarin zonder enige verantwoording geen enkele opsporingsdaad werd gesteld. Een effectieve gevangenisstraf zou dan ook disproportioneel zijn.

De beklaagden werden veroordeeld tot een gevangenisstraf van een jaar, met uitstel en tot een geldboete van 60.000 euro.

Een slachtoffer werd begeleid door Pag-Asa en stelde zich burgerlijke partij. Hij kreeg een materiële schadevergoeding van 8.681,73 euro en een morele schadevergoeding van 1.000 euro.

2.3.2. | Horeca

Twee dossiers uit de horecasector die in vorige verslagen aan bod zijn gekomen moesten respectievelijk in Luik en in Gent opnieuw worden behandeld.

In de zaak in Luik werd een Belgische beklaagde van Indische origine vervolgd voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting tegenover drie Indische onderdanen die hij in zijn restaurant zou hebben uitgebuit. Die laatsten hadden zich burgerlijke partij gesteld. Een van hen, de zoon van één van de werknemers, was op het ogenblik van een deel van de feiten minderjarig (zestien jaar). De beklaagde werd eveneens vervolgd voor mensensmokkel en voor diverse tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht (met name niet-betaling van het loon, het niet-aangeven van de prestaties bij de RSZ, geen verzekering hebben tegen arbeidsongevallen). Samen met de andere beklaagde werd hij ook vervolgd voor hulpverlening bij illegaal verblijf; hij had namelijk acht Indiërs gehuisvest.

Het restaurant werd drie keer na elkaar door de sociale inspectie gecontroleerd (een keer in 2012, twee keer in 2015). Tijdens de eerste controle zetten twee personen het op een lopen, duidelijk op bevel van de beklaagde. Het ging om twee van de drie werknemers die zich burgerlijke

¹⁹⁸ Corr. Brussel Nederlandstalig, 7 maart 2019, 25e k. (beroep).

partij stelden en die tijdens de volgende controles ook in de keuken aanwezig waren. Ze zijn allebei oom van de hoofdbeklaagde. De derde werknemer (minderjarig op het ogenblik van de eerste controle) bediende de klanten. De families van beide werknemers (onder wie de minderjarige) woonden in de kelder van het restaurant.

In eerste aanleg had de **correctionele rechtbank van Namen** in een **vonnis van 22 november 2017** geoordeeld dat alle tenlasteleggingen bewezen waren.¹⁹⁹

De hoofdbeklaagde en het openbaar ministerie tekenden beroep aan.

In een **arrest van 13 februari 2020** heeft het **hof van beroep van Luik** het vonnis in eerste aanleg in grote lijnen bevestigd.²⁰⁰ Het hof oordeelde dat de bestanddelen van mensenhandel allemaal aanwezig waren en dat de beklaagde wel degelijk zijn ooms en hun gezin had gerekruteerd, gehuisvest en opgevangen om ze in zijn restaurant uit te buiten. De uitbuiting bleek uit de gedetailleerde en eensluidende verklaringen van de burgerlijke partijen en hun familieleden, alsmede uit de vaststellingen van de speurders. De schending van de menselijke waardigheid werd vastgesteld op grond van het loon (500 euro per werknemer per maand), de arbeidstijd die kon oplopen tot 67 uur per week, het zwartwerk verricht door personen die hier illegaal en zonder arbeidskaart verbleven, de uiterst moeilijke levensomstandigheden (huisvesting in de kelder van het restaurant, totaal ongeschikt voor het verblijf van een gezin), de volledige afhankelijkheid van de beklaagde (de paspoorten van de slachtoffers zaten verstopt in de schoorsteen).

Het hof achtte het irrelevant dat de beklaagde ook in de kelder had geslapen, dat hij voor een school had gezorgd of (vruchteloze) stappen bij advocaten had ondernomen en wees erop dat de Belgische normen prevaleren boven de Indiase normen.

De verklaringen van de burgerlijke partijen werden in de loop van de tijd weliswaar gewijzigd maar dat had volgens het hof te maken met de evolutie van hun levenscontext: vlucht tijdens de eerste controle; ter plaatse moesten ze het contact met de beklaagde die hen uitbuitte wel onderhouden, aangezien ze van hem afhankelijk waren door hun illegale verblijfssituatie tijdens de tweede controle; opvang door een gespecialiseerd opvangcentrum

na de derde controle, waar ze uitleg kregen over hun rechten die ze tot dan toe niet kenden.

Het hof hield rekening met de verzwarende omstandigheid gezag en misbruik van een kwetsbare situatie en voegde daar nog de minderjarigheid van één van de slachtoffers aan toe, waartegen de beklaagde zich moest verdedigen.

Volgens het hof is de tenlastelegging mensenhandel eveneens bewezen gebleven: de beklaagde had het verblijf van de burgerlijke partijen en hun gezinnen — die geen EU-onderdanen waren — in België mogelijk gemaakt. De beklaagde haalde daar een vermogensvoordeel uit, door hen aan het werk te zetten tegen een loon dat ver onder het minimumloon lag en door tegelijkertijd de verschillende sociale bijdragen te ontduiken.

Het hof bevestigde de burgerrechtelijke veroordelingen en de in eerste aanleg uitgesproken straffen (maar kende een volledig uitstel toe voor de volledige geldboete).

In Gent boog het **hof van beroep van Gent** zich in zijn **arrest van 11 september 2019**²⁰¹ over een beslissing van de **correctionele rechtbank van Kortrijk van 25 juni 2018**²⁰² in een dossier van mensenhandel en mensensmokkel in een Chinees restaurant. De twee beklaagden werden ook vervolgd voor valsheid in geschrifte en voor verschillende inbreuken op het Sociaal Strafwetboek.

De rechtbank had het voor bewezen verklaard dat de beklaagden zich schuldig hadden gemaakt aan mensenhandel en dat er duidelijk sprake was van economische uitbuiting. De slachtoffers legden geloofwaardige, gedetailleerde en gelijklopende verklaringen af. De Chinese slachtoffers waren schromelijk onderbetaald, ze waren volledig overgeleverd aan de grillen van de beklaagden, werkten zo goed als zeven dagen op zeven, en dat vele uren lang. Zij sliepen in weinig benijdenswaardige omstandigheden. Ze waren totaal afhankelijk van de beklaagden door hun preciaire verblijfssituatie en door het feit dat ze hun verblijfsdocumenten aan hen hadden moeten afgeven.

Wat het aspect mensensmokkel betrof, stond de schuld vast volgens de eerste rechter, al stonden de beklaagden zelf niet in voor de reis van de slachtoffers vanuit China. Ook het faciliteren van het illegale verblijf in België door onderdak en tewerkstelling was strafbaar.

199 Corr. Namen, afdeling Namen, 22 november 2017, 12e k. Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 114-115 en www.myria.be (rechtspraak).

200 Luik, donderdag 13 februari 2020, 6e k.

201 Gent, 11 september 2019, 3e k.

202 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Kortrijk, 25 juni 2018, 11e k. Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 129-130.

De rechtbank oordeelde wel dat de redelijke termijn overschreden was en daar werd rekening mee gehouden tijdens de straftoemeting. De beklaagden werden veroordeeld tot een gevangenisstraf van twaalf maanden en tot een geldboete van 6.000 euro, allebei met uitstel.

Eén slachtoffer stelde zich burgerlijke partij en kreeg een morele schadevergoeding van 5.000 euro en een materiële schadevergoeding van 5.900 euro.

De twee beklaagden stelden beroep in.

De beklaagden betwistten alleen de tenlasteleggingen ten aanzien van het slachtoffer dat zich burgerlijke partij had gesteld in het dossier. Volgens de beklaagden waren haar verklaringen ongeloofwaardig en was zij nooit aanwezig geweest in het restaurant. Haar verklaringen zouden alleen maar dienen om haar verblijf in België te regulariseren. Het hof aanvaardde dat. Hoewel de verklaringen van het slachtoffer gedetailleerd waren, kon er geen enkel objectief bewijs gevonden worden in het dossier. Ze werd nooit aangetroffen tijdens de controles van inspectiediensten en niemand van de andere werknemers herkende haar op foto's. De beklaagden werden vrijgesproken voor de tenlasteleggingen die op dit slachtoffer betrekking hadden. Voor alle andere tenlasteleggingen was de schuld wel bewezen volgens het hof.

Het hof oordeelde wel dat de redelijke termijn overschreden was en dat het dus een straf kon uitspreken die lager was dan de wettelijke minimumstraf. Voor beide beklaagden herleidde het hof de straf in die zin dat er geen hoofdgevangenisstraf meer werd opgelegd. Ze werden wel veroordeeld tot geldboetes van respectievelijk 3.000 euro en 4.500 euro maar voor een deel met uitstel. De schadevergoeding voor het slachtoffer dat zich burgerlijke partij had gesteld werd ongegrond verklaard aangezien de beklaagden waren vrijgesproken voor de tenlasteleggingen die op haar betrekking hadden.

2.3.3. | Kleinhandel

Het hof van beroep heeft een beslissing in een dossier rond een winkel herzien.

In deze zaak werd een Belgische beklaagde van Pakistaanse origine vervolgd voor mensenhandel met verzwarende omstandigheden en voor diverse tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht. Er werden hem ook feiten van pesterijen op het werk en van willekeurige opsluiting tegenover een werknemer die hij illegaal in zijn winkel tewerkstelde ten laste gelegd. Twee andere beklaagden (de broer en

de neef van de hoofdbeklaagde) werden vervolgd voor opzettelijke slagen en verwondingen tegenover diezelfde werknemer en een andere werknemer. Het bedrijf van de eerste beklaagde werd als burgerlijk aansprakelijke gedagvaard.

In een **vonnis van 4 december 2017** had de **correctionele rechtbank van Charleroi** de hoofdbeklaagde in eerste aanleg vrijgesproken van de tenlastelegging mensenhandel en voor de feiten van pesterijen op het werk en willekeurige opsluiting.²⁰³ Alleen de tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht werden hard gemaakt.

De rechtbank had ook de twee andere beklaagden vrijgesproken voor de tenlastelegging slagen en verwondingen.

Het openbaar ministerie tekende beroep aan tegen de vrijspraak van de beklaagde voor feiten van mensenhandel, pesterijen op het werk en willekeurige opsluiting.

In tegenstelling tot de rechtbank zou het **hof van beroep van Bergen** in een **arrest van 11 maart 2020**²⁰⁴ de feiten van mensenhandel als bewezen beschouwen.

In een gedetailleerde motivering waarin het de bestanddelen van de inbreuk opsomde, oordeelde het hof dat die op basis van verschillende elementen aanwezig waren:

- de uitvoerige verklaringen van de werknemer die stelde dat hij bij aankomst in het station van Charleroi door de beklaagde werd opgevangen, achterin de winkel onderdak kreeg, elke dag vele uren per dag (van 5 uur 's ochtends tot 's avonds laat) voor hem had gewerkt, de winkel niet mocht verlaten tenzij voor het werk en met name om te gaan werken in de andere winkel van de beklaagde, de beklaagde hem elke nacht opsloot in zijn kamer, hij geen arbeidsovereenkomst had en nooit werd betaald, behalve af en toe een klein bedrag in cash, en dat hij zodra hij klaagde geslagen werd;
- de verklaringen van de getuigen (met name het feit dat de werknemer in een met een hangslot afgesloten ruimte sliep);
- de vaststellingen van de politiediensten (meer bepaald over de inrichting van de werkplek en van het verblijf van het slachtoffer) en van de inspecteurs van het Toezicht op de Sociale Wetten;
- de videobewakingsbeelden van de winkel waaruit bleek dat de werknemer dagelijks vele uren aan het

203 Corr. Henegouwen, afdeling Charleroi, 4 december 2017, 8e k. (onuitgegeven).

204 Bergen, 11 maart 2020, 4e k.

werk was en dat de beklaagde hem tot aan zijn woning begeleidde, waarbij de beklaagde hem volgde om het hek te sluiten;

- de verklaringen van de beklaagde en van zijn familieleden, en ook het onwaarschijnlijke en tegenstrijdige karakter van de (wisselende) verklaringen van de beklaagde.

Bijgevolg oordeelde de rechtbank dat de beklaagde de werknemer wel degelijk had gerekruteerd, gehuisvest en gecontroleerd met het oog op tewerkstelling in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid — volgens de Belgische normen en niet volgens de Pakistaanse cultuur (vele werkuren, diverse inbreuken op het Sociaal Strafwetboek, lefven woonomstandigheden van het slachtoffer). In tegenstelling tot het vonnis van de rechtbank, wees het hof er ook op dat het feit dat het slachtoffer overdag enige bewegingsvrijheid kreeg en over een telefoon beschikte niets afdeed aan het feit dat de inbreuk was gepleegd.

Het hof hield ook rekening met de verzwarende omstandigheden misbruik van de kwetsbare situatie, dwang (door de verplichting om op de werkplek te verblijven zonder die te kunnen verlaten) en gezag over het slachtoffer.

Het hof herzag daarnaast het vonnis met betrekking tot de tenlasteleggingen pesterijen op het werk en willekeurige opsluiting.

Het hof veroordeelde de beklaagde tot een gevangenisstraf van twee jaar (met uitstel) en tot een boete van 6.000 euro, en sprak een verbod uit op het uitoefenen van bepaalde burgerlijke en politieke rechten.

2.3.4. | Carwash

In twee carwash-dossiers werden veroordelingen voor mensenhandel uitgesproken, één in Brussel, één in Namen.

De **Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel** sprak zich in een **vonnis van 18 december 2019**²⁰⁵ uit over een zaak van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting in een carwash. De feiten deden zich voor tussen 2010 en 2018. Het ging om twee afzonderlijke dossiers die werden samengevoegd. In het eerste dossier stonden vijf beklaagden — met de Belgische, Indische en Pakistaanse nationaliteit — terecht.

Zij waren allemaal zaakvoerders van de oorspronkelijke vennootschap. In de tweede zaak werden de eerste twee beklaagden vervolgd alsook een vennootschap als burgerrechtelijk aansprakelijke partij. De beklaagden werden onder meer vervolgd voor mensenhandel met verzwarende omstandigheden, huisjesmelkerij, illegale tewerkstelling van buitenlandse werknemers, nalaten om een Dimona-aangifte te doen, niet-aangifte van verschuldigde bedragen aan de RSZ, niet-betaling van wettelijke lonen,...

Gedurende een langere periode vonden er verschillende controles plaats in de carwash. Zo troffen de inspectiediensten eind 2017 bij een controle van de carwash in een zijruimte van de loods een woonruimte aan met een matras, kookplaat en persoonlijke spullen. Er werd duidelijk geleefd in deze ruimte. De persoon van Pakistaanse nationaliteit die er verbleef verklaarde dat hij in de carwash werkte en dat zes dagen per week van 8u 's morgens tot 19u 's avonds tegen een dagvergoeding van 40 euro. Er was hem beloofd dat hij door de tewerkstelling een verblijfsstatus zou krijgen. Nadien vonden er nog verschillende controles plaats waarbij er telkens personen werden aangetroffen die illegaal werden tewerkgesteld. Op een gegeven moment werd de vennootschap van de beklaagden stopgezet. Er werd een nieuwe vennootschap opgericht waarmee de werkzaamheden gewoon voortgingen.

De rechtbank oordeelde dat een deel van de feiten die gepleegd werden vóór 2011 verjaard waren. Het dossier kende twee grote onderzoeksperiodes, in de periode tot 2011 en in de periode vanaf 2017. Hierdoor konden de laatste drie beklaagden, die alleen gelinkt konden worden aan de oudere feiten, niet verder worden vervolgd. De twee eerste beklaagden en hun nieuwe vennootschap daarentegen konden door de eenheid van opzet wel voor een aantal oudere feiten worden vervolgd.

De rechtbank achtte de eerste twee beklaagden schuldig aan mensenhandel en aan sommige sociaalrechtelijke tenlasteleggingen. Voor andere tenlasteleggingen, waaronder ook enkele sociaalrechtelijke, werden ze vrijgesproken omdat deze onvoldoende bewezen waren. De rechtbank hield er rekening mee dat de toestand bleef duren, ondanks de verschillende tussenkomsten en controles van de inspectie- en de politiediensten. De beklaagden gebruikten telkens nieuwe ondernemingen om de carwash voort te zetten met miskennis van de meest fundamentele sociaalrechtelijke verplichtingen. Volgens de rechtbank was er een groot recidivegevaar. De beklaagden werden in het eerste dossier veroordeeld tot een gevangenisstraf van achttien maanden, met uitstel, en tot een geldboete van 16.000 euro. In het tweede dossier

²⁰⁵ Corr. Brussel Nederlandstalig, 18 december 2019, 25e k. (beroep).

werden ze veroordeeld tot een geldboete van 4.800 euro. De rechtbank beval ook de sluiting van de hele carwash voor een termijn van drie jaar. De vennootschap werd burgerrechtelijk aansprakelijk verklaard voor de betaling van de geldboetes en van de gerechtskosten van de beklaagden in het tweede dossier.

De correctionele rechtbank van Namen heeft zich op 22 januari 2020 over het andere dossier uitgesproken.²⁰⁶

In deze zaak werden vier beklaagden met de Indiase en de Belgische nationaliteit (waarvan de eerste twee man en vrouw zijn en de vierde een vennootschap) vervolgd voor mensenhandel van een Roemeense werknemer en voor verschillende tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht. De twee eerste beklaagden bevonden zich in staat van wettelijke herhaling. De werknemer die slachtoffer was had zich burgerlijke partij gesteld.

De feiten hingen samen met of lagen in het verlengde van die waarover dezelfde rechtbank zich in het verleden al had uitgesproken. De vennootschap beheerde een carwash in Andenne onder het gezag van de tweede, vrouwelijke beklaagde die er werkend vennoot was. De facto was de eerste beklaagde er zaakvoerder, ondanks zijn hoedanigheid van stille vennoot waardoor hij in principe niet mocht instaan voor het dagelijkse beheer.

De burgerlijke partij werkte voor rekening van de vennootschap in de carwash in Andenne, die door de sociale inspectie werd gecontroleerd. Op de dag van de inspectie was de burgerlijke partij er aan het werk en verklaarde die spontaan in een kamer boven het kantoor te wonen.

De rechtbank veroordeelde de eerste drie beklaagden voor de tenlastelegging mensenhandel en voor inbreuken op het sociaal strafrecht. De burgerlijke partij werkte op basis van een zelfstandige samenwerkingsovereenkomst, wat volgens de rechtbank in strijd was met de elementen uit het dossier. De rechtbank was van mening dat er wel degelijk sprake was van een mondelinge arbeidsovereenkomst. De werknemer werkte meer dan tien uur per dag. De rechtbank schatte zijn brutoloon op 1,86 euro per gewerkt uur, oftewel 13% van wat hij had moeten krijgen (14,1470 euro per uur).

De rechtbank achtte de tenlastelegging mensenhandel op basis van de volgende elementen bewezen: het onfatsoenlijke loon, de huisvesting van de werknemer in een duidelijk onbewoonbare kamer en zijn volledige afhankelijkheid van de beklaagden.

De rechtbank hield ook rekening met de tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht voor de burgerlijke partij en voor een andere werknemer.

De rechtbank sprak de vennootschap vrij voor de tenlasteleggingen tegen haar, aangezien de eerste twee beklaagden de zwaarste fout hadden begaan.

De rechtbank veroordeelde de twee eerste beklaagden tot een effectieve gevangenisstraf van twaalf en vier maanden en de derde beklaagde tot een gevangenisstraf van zes maanden volledig met uitstel en tot een boete van 8.000 euro.

De drie beklaagden werden veroordeeld tot betaling aan de burgerlijke partij van de som van 48.504,65 euro *ex aequo et bono* voor materiële en morele schade.

2.3.5. | Kippenkwekerij

Het **hof van beroep van Antwerpen** sprak zich in een **arrest van 13 november 2019**²⁰⁷ uit over een vonnis van de **correctionele rechtbank in Turnhout** op **20 december 2017** over mensenhandel in een kippenkwekerij, dat behandeld werd in een eerder jaarverslag²⁰⁸. Een van de zeven beklaagden had beroep aangetekend. Myria kwam opnieuw tussen als burgerlijke partij.

In deze zaak werden zeven beklaagden veroordeeld — onder wie een Belg, vier Bulgaren en twee vennootschappen — voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting, voor verschillende sociaal- en fiscaalrechtelijke inbreuken en voor het verhuren van kamers die niet voldeden aan de vereisten. De feiten deden zich voor in een kippenkwekerij tussen 2004 en 2012 waar een veertigtal Bulgaren waren tewerkgesteld. De zaakvoerders hadden verschillende constructies opgezet waarbij de werknemers werkten als schijnzelfstandigen of via een fictieve detachering. Bij de straftoemeting werd er door de rechtbank rekening gehouden met het feit dat de arbeiders zichzelf niet zagen als slachtoffers omwille van hun preciaire leefomstandigheden in hun eigen land en omwille van de culturele affiniteit die ze ermee hebben. De rechtbank stelde bovendien dat er sprake was van een beperkte overschrijding van de redelijke termijn.

De beklaagden werden veroordeeld tot hoofd-gevangenisstraffen tussen achttien maanden en vijf jaar

²⁰⁷ Antwerpen, 13 november 2019, k. C6.

²⁰⁸ Corr. Antwerpen, afdeling Turnhout, 20 december 2017, TC1 k. Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 121 en www.myria.be (rechtspraak).

²⁰⁶ Corr. Namen, afdeling Namen, 22 januari 2020, 12e k. (beroep).

met (gedeeltelijk) uitstel en tot geldboetes tot 110.000 euro.

Het hof van beroep meende dat op basis van het strafdossier niet bewezen kon worden dat er sprake was van mensenhandel in hoofde van de beklaagde. De verschillende werknemers beschouwden zichzelf niet als slachtoffers van mensenhandel. Verder oordeelde het hof: “Het feit dat er voor de werknemers geen sociale bijdragen betaald werden, dat ze een lager loon kregen dan het minimumloon in België en dat er verschillende sociaalrechtelijke inbreuken waren vastgesteld is op zich onvoldoende om te besluiten dat ze het slachtoffer zijn van mensenhandel”. Het hof sprak de beklaagde dan ook vrij.

2.3.6. | Bakkerij

De **Franstalige correctionele rechtbank van Brussel** heeft op **3 februari 2020** een dossier van mensenhandel in de bakkerijsector behandeld.²⁰⁹

In dit dossier werden vier Belgische beklaagden, waaronder een vennootschap, vervolgd voor mensenhandel met verzwarende omstandigheden van een Marokkaanse werknemer, die zich burgerlijke partij had gesteld. Ze werden ervan beschuldigd hem in hun bakkerij te hebben laten werken in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid: loon variërend van 100 tot 250 euro per maand, huisvesting op de werkplek in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid (krappe ruimte met vocht op de muren, opklapbed, toilet met lavabo met alleen koud water), prestaties van minstens 12.30 uur per dag, zeven dagen op zeven.

De hoofdbeklaagde en de vennootschap werden ook vervolgd voor verschillende tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht.

De hoofdbeklaagde is de zaakvoerder van de vennootschap die een bakkerijactiviteit uitoefent, terwijl de twee andere beklaagden vennoten zijn.

In twee vestigingen werden verschillende controles uitgevoerd, waarvan twee 's nachts. Tijdens een eerste controle probeerde een arbeider te ontsnappen via de achterdeur maar de politie vond hem uiteindelijk, verstoppt achter een container. Hij gaf een valse identiteit op en identiteitsdocumenten had hij niet. Later zou blijken dat het om de werknemer ging die hier het slachtoffer was. Tijdens een andere controle werd diezelfde werknemer

met een gescheurd T-shirt als werkkledij aangetroffen terwijl hij aan het werk was. Hij was bovendien ter plaatse gehuisvest en hij sliep op een matras op de vloer in een lokaal met vochtplekken. Tijdens het verhoor door de sociale inspectie verklaarde de man dat hij in 2002 in België was aangekomen en dat hij tevergeefs een regularisatie had aangevraagd. Hij was tewerkgesteld in de twee werkplaatsen van de beklaagden en sliep altijd op de plek waar hij brood bakte. Hij werkte meer dan twaalf uur per dag, kreeg nooit vrij en werd soms 100, 200 of 250 euro per maand betaald. Elke avond liet één van de beklaagden hem via sms weten hoeveel broden hij moest bakken. Hij vertelde dat hij ademhalingsproblemen en allergieën had die verband hielden met zijn werkomstandigheden. Een buurt- en een telefonieonderzoek bevestigden de verklaringen van de werknemer.

De rechtbank stelde vast dat de beklaagden wel degelijk als werkgevers in de zin van het sociaal strafrecht moesten worden beschouwd. In een gedetailleerde motivering veroordeelde de rechtbank alle beklaagden voor mensenhandel en wees hij op verschillende elementen waaruit bleek dat de werknemer was tewerkgesteld in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid: zwaar werk 's nachts; gebrek aan uitrusting op vlak van veiligheid en hygiëne op het werk; werktijden en -ritme (zeven dagen op zeven, 's nachts); niet-betaling van het loon, wat de werknemer afhankelijk maakte en hem dwong onfatsoenlijke huisvestingsomstandigheden voor lief te nemen; slechte huisvestingsomstandigheden op de werkplek; de onmogelijkheid om een sociaal leven of een gezinsleven te hebben; gebrek aan sociale bescherming.

Het hof hield ook rekening met de verzwarende omstandigheden gezag over het slachtoffer en misbruik van een kwetsbare situatie. Listige kunstgrepen, bedreigingen en dwang werden daarentegen niet ondersteund door objectieve elementen uit het dossier.

De rechtbank veroordeelde de hoofdbeklaagde en zijn vennootschap ook voor de tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht.

De hoofdbeklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijftien maanden met volledig uitstel en tot een boete van 6.000 euro, de twee andere beklaagden respectievelijk tot een gevangenisstraf van een jaar met uitstel en tot een boete van 3.000 euro, en tot de opschorting van de uitspraak van de veroordeling. De vennootschap werd veroordeeld tot een boete van 36.000 euro, deels met uitstel.

De vier beklaagden werden veroordeeld tot betaling aan de burgerlijke partij van een morele schadevergoeding van

²⁰⁹ Corr. Brussel Franstalig, maandag 3 februari 2020, 69e k. (definitief).

4.000 euro. De rechtbank deed nog geen uitspraak voor het overige van de vordering, waarbij de burgerlijke partij de netto materiële schade die ze eist moest verduidelijken.

2.3.7. | Sorteren van tweedehandskledij

De **Franstalige correctionele rechtbank van Brussel** heeft op **9 maart 2020** een dossier van mensenhandel in de sector van het sorteren van tweedehandskledij behandeld.²¹⁰

In dit dossier werd een Belgische beklaagde afkomstig uit Syrië en zijn (failliete en gefailleerde) vennootschap vervolgd voor mensenhandel van twee Algerijnse werknemers die zich burgerlijke partij hadden gesteld. Zij werden ervan beschuldigd hen te hebben gerekruteerd om te werken in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid (heel laag en onregelmatig betaald loon, vele uren zwaar werk, geen beschermingskledij tijdens gevaarlijk werk, bedreigende houding van de werkgever, bijzonder moeilijke werkomstandigheden (hoog werkritme, veel stof dat ademhalingsproblemen veroorzaakte, geen of weinig verwarming, mens-onwaardige huisvestingsomstandigheden). Ze werden ook vervolgd voor verschillende tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht: niet-betaling van loon voor deze twee werknemers; illegale tewerkstelling van buitenlandse werknemers zonder verblijfsrecht, het ontbreken van een Dimona-aangifte en het niet-aangeven van prestaties bij de RSZ voor de twee Algerijnse werknemers en verschillende andere Afrikaanse werknemers.

Via zijn vennootschap was de beklaagde ook actief in het sorteren van tweedehandskledij, die vervolgens naar Afrika werd uitgevoerd. De feiten kwamen aan het licht toen een van de twee Algerijnse werknemers door de sociale inspectie werd verhoord, na contact te hebben gehad met een gespecialiseerd opvangcentrum. Daarbij gaf hij uitleg over zijn reisroute vanuit Algerije en over zijn werkomstandigheden bij de beklaagden (zeven dagen op zeven, gemiddeld één vrije dag per maand, proefperiode, onregelmatige betaling, doodsb bedreigingen). Ook de andere Algerijnse werknemer zou door de sociale inspectie worden verhoord na overleg met datzelfde gespecialiseerde opvangcentrum. De sociale inspectie is vervolgens naar de loods gegaan waar het bedrijf actief was. Behalve dat de schuur op slot was, trof ze er verschillende werknemers zonder verblijfs- en werkvergunning aan en stelde ze een gebrek aan ventilatie, een geur van schimmel en vocht, en een enorme stofontwikkeling door

het manipuleren van de kledij vast. Ook de beklaagde zou worden verhoord. Hij gaf uitleg bij de werking van zijn bedrijf: aankoop van tweedehandskledij in grote hoeveelheden, het sorteren ervan in het magazijn, het doorverkopen van de beste stukken in zijn winkel of in andere winkels voor tweedehandskledij, het exporteren van de rest naar Afrika.

De rechtbank stelde het verval van de strafvordering voor de vennootschap van de beklaagde vast, waarvan het faillissement was afgesloten. De beklaagde voerde verschillende procedurele argumenten aan: het feit dat hij zonder advocaat was gehoord (hoewel hij de gelegenheid had om met een advocaat te overleggen), de schending van het recht op een eerlijk proces en de overschrijding van de redelijke termijn. De rechtbank verwierp die argumenten. Wat de schending van het recht op een eerlijk proces betrof, benadrukte de rechtbank dat er niets verdachts is aan het feit dat de werknemers in hun procedure werden bijgestaan door een gespecialiseerd opvangcentrum. Het is immers net de bij koninklijk besluit vastgestelde wettelijke opdracht van die vzw om slachtoffers van mensenhandel op te vangen en te begeleiden.

De rechtbank heeft de beklaagde vrijgesproken van de tenlastelegging mensenhandel, aangezien het op basis van het onderzoek niet mogelijk was om de verklaringen van de klagers voldoende te objectiveren. De sociaal inspecteurs konden hun werk- en/of woonomstandigheden niet met eigen ogen vaststellen; er werden geen getuigen gehoord; het openen van bepaalde lokalen werd niet gecontroleerd aan de hand van de sleutels in het bezit van een van de twee klagers; op basis van de moeilijke werkomstandigheden die tijdens de inspectie werden vastgesteld kon niet worden afgeleid dat de klagers eerder in die omstandigheden hadden gewerkt.

Aangezien de tewerkstelling van de twee Algerijnse werknemers die zich burgerlijke partij hadden gesteld onvoldoende was bewezen, werd de beklaagde ook vrijgesproken van de hen betreffende tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht. De rechtbank hield wel rekening met deze tenlasteleggingen voor de werknemers die de sociale inspectie bij de controle had aangetroffen terwijl ze aan het werk waren.

De beklaagde werd veroordeeld tot een boete van 67.200 euro, deels met uitstel, en tot een verbod van drie jaar om een dergelijke beroepsactiviteit uit te oefenen.

De rechtbank verklaarde zich onbevoegd om kennis te nemen van de vorderingen van de burgerlijke partijen, gezien de vrijspraak van de beklaagde voor de hen betreffende tenlasteleggingen.

²¹⁰ Corr. Brussel Franstalig, 9 maart 2020, 69e k. (beroep).

2.3.8. | Huishoudelijk werk

Het **hof van beroep van Brussel** heeft een zaak van mensenhandel in de sector van het huishoudelijk werk, die in een vorig verslag aan bod is gekomen, opnieuw berecht.²¹¹

De beklaagde, een Congolese vrouw, werd vervolgd voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting en voor verschillende tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht tegenover een Congolees meisje dat op het moment van de feiten minderjarig (twaalf jaar bij het begin van de feiten) was, dat bij haar inwoonde en dat ze zou hebben uitgebuit. Ze werd eveneens vervolgd voor feiten van geweld op het werk, illegale tewerkstelling van een kind en vrijwillige slagen en verwondingen

In een **beslissing van 24 november 2017** in eerste aanleg had de **correctionele rechtbank van Brussel** haar vrijgesproken voor de tenlasteleggingen mensenhandel en geweld op het werk.²¹² De rechtbank hield alleen rekening met de tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht, illegale tewerkstelling van een kind en vrijwillige slagen en verwondingen.

Het openbaar ministerie en de burgerlijke partij tekenden beroep aan. De beklaagde gaf verstek. Aangezien ze geen beroep had aangetekend en het openbaar ministerie zijn beroep beperkte tot de in eerste aanleg uitgesproken vrijspraken, verklaarde het **hof van beroep van Brussel** in een **arrest van 2 december 2019** de tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht, illegale tewerkstelling van een kind en opzettelijke slagen en verwondingen definitief als bewezen.²¹³

In tegenstelling tot de rechtbank verklaarde het hof dat ook de tenlastelegging mensenhandel, met alle genoemde verzwarende omstandigheden, en de tenlastelegging geweld op het werk waren bewezen.

Wat de mensenhandel betrof, was het materiële en morele element van het misdrijf volgens het hof aangetoond. In tegenstelling tot de rechtbank oordeelde het hof dat er geen twijfel over bestond dat het minderjarige meisje tijdens haar langdurige verblijf bij de beklaagde gedwongen werd om zware huishoudelijke arbeid te verrichten en voor de kinderen te zorgen in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid. In dat verband wees het hof op het volgende: ze was verplicht

om steeds beschikbaar te zijn; de werktijden beletten haar om normaal onderwijs te volgen; ze moest herhaaldelijk geweld, beledigingen en bedreigingen ondergaan; ze was gehuisvest in onmenselijke omstandigheden en haar paspoort had ze moeten afgeven.

Het hof verhoogde de in eerste aanleg opgelegde straf tot twee jaar gevangenisstraf zonder uitstel. Ook het burgerrechtelijke vonnis werd herzien: het hof veroordeelde de beklaagde tot betaling aan het slachtoffer van 100.577,60 euro materiële schade (wat overeenkomt met de schade als gevolg van niet-betaling van het loon en van het verlies van twee schooljaren) en 5.000 euro morele schade.

In een andere zaak, waarover de **correctionele rechtbank van Waals-Brabant** zich op **2 april 2019**²¹⁴ heeft uitgesproken, werden twee beklaagden — een Belgisch-Chinees koppel — vervolgd voor mensenhandel en voor verschillende tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht tegenover een Chinese werkneemster die hier illegaal verbleef en voor hun kinderen zorgde. Ze werden er ook van beticht een arbeidsongeval waarvan de werkneemster het slachtoffer was niet te hebben aangegeven. Een van de beklaagden en zijn vennootschap werden eveneens vervolgd voor de tenlasteleggingen valsheid in geschrifte en inzake sociaal strafrecht tegenover andere werknemers die in het door hen uitgebate restaurant werkten.

De rechtbank hield rekening met de tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht. Uit het onderzoek bleek dat de werkneemster bijna vier jaar ten dienste van het koppel had gestaan, waarbij ze hoofdzakelijk voor hun twee kinderen moest zorgen. Ze werkte steeds in het zwart. In januari 2017 werd ze aangereden door een auto toen ze op weg was naar de school om er de kinderen op te halen. Zij liep daarbij verschillende letsels op, waardoor ze een aantal dagen werd gehospitaliseerd. Een arbeidsongevallenverzekering hadden de beklaagden niet afgesloten. Ze gaven het arbeidsongeval waarvan de werkneemster het slachtoffer was ook nooit aan. Op de dag van het ongeval maakten de beklaagden een einde aan de arbeidsrelatie en waren ze op zoek gegaan naar een nieuwe oppas.

De rechtbank veroordeelde hen eveneens voor de tenlastelegging niet-betaling van het loon. Dat bedroeg 1.200 per maand, waarvan de beklaagden een deel inhielden als waarborg om hen in te dekken voor het geval de werkneemster onverwacht zou vertrekken. Haar nettoloon bedroeg de facto dan ook niet meer dan 600 à 700 euro per maand. Een deel van deze inhoudingen op

211 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 126-127.

212 Corr. Brussel Franstalig, 24 november 2017, 59e k. (beschikbaar op: www.myria.be).

213 Brussel Franstalig, 2 december 2019, 11e k. (bij verstek).

214 Corr. Waals-Brabant, 2 april 2019, 6e k. (definitief).

haar loon gaven de beklaagden wel terug. Het gemiddelde bedrag van 1.100 euro per maand was evenwel lager dan de geldende barema's.

Wat de tenlastelegging mensenhandel betrof, gunde de rechtbank de beklaagden het voordeel van de twijfel en sprak hen daarvoor vrij. Een aantal elementen wees op economische uitbuiting: het loon dat de werkneemster ontving was onvoldoende in verhouding tot het aantal gepresteerde uren, zelfs rekening houdend met de voordelen in natura en de kost en inwoning die ze kreeg; er was geen sociale zekerheidsdekking. Toch oordeelde de rechtbank dat deze elementen niet volstonden om te concluderen dat de werkneemster aan het werk was gezet in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid. Zo wees de rechtbank op de aard van het werk dat niet vernederend was, het samen eten en delen van sanitaire voorzieningen met de familie, het feit dat de werkneemster haar paspoort behield en vrij was om te gaan en staan waar ze wou, dat ze geld aan de kant had kunnen zetten,...

De rechtbank weerhield daarnaast de tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht en valsheid in geschrifte voor de tewerkstelling van werknemers in het restaurant van één van de beklaagden en van zijn vennootschap.

De rechtbank veroordeelde de beklaagden tot boetes van respectievelijk 12.000 euro en 4.800 euro, deels met uitstel. Ook de vennootschap werd veroordeeld tot een boete van 24.000 euro met uitstel.

De rechtbank veroordeelde de beide beklaagden tot betaling aan de werkneemster van de som van 17.140,72 euro voor niet-betaling van het loon.

2.3.9. | Voetbal

Brusselse rechtbanken hebben twee uitspraken gedaan in de voetballerij, waarvan één in beroep.

In de eerste zaak sprak het **hof van beroep van Brussel** op **8 mei 2019**²¹⁵ een **arrest** uit.

In dit dossier werden meerdere Belgische beklaagden vervolgd voor verschillende tenlasteleggingen en twee daarvan (een was voorzitter van een Brusselse voetbalclub) voor mensensmokkel en mensenhandel. Samen met de andere beklaagden werden die laatsten ook vervolgd voor tal van tenlasteleggingen inzake valsheid in geschrifte en

gebruik van valse stukken. Een andere beklaagde, een gemeenteambtenaar, werd vervolgd voor hulp bij illegaal verblijf en voor het opstellen van bedrieglijk bewijzen van inschrijving in het vreemdelingenregister (BIVR).

De twee hoofdbeklaagden werden ervan beschuldigd misbruik te hebben gemaakt van de situatie van jonge Afrikaanse voetballers die hier onwettig verbleven. Ze zouden ook bewijzen van inschrijving in het vreemdelingenregister hebben nagemaakt om ze aan te sluiten bij de Koninklijke Belgische Voetbalbond (KBVB).

In eerste aanleg had de **Franstalige correctionele rechtbank van Brussel** in een **vonnis van 7 april 2014**²¹⁶ tegenover hen de tenlasteleggingen mensensmokkel, mensenhandel en ook valsheid in geschrifte bewezen geacht. Wat de mensenhandel betrof, achtte de rechtbank dat de beklaagden deze voetballers hadden tewerkgesteld in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid, in die mate zelfs dat ze de voetballers menselijk en financieel compleet aan hun lot overlieten in het ziekenhuis toen ze geblesseerd waren, terwijl die ervan uitgingen dat alle zorgverlening gedekt was. Bovendien behandelden ze hen op een arrogante manier.

De gemeenteambtenaar werd ook veroordeeld voor de meeste tenlasteleggingen tegen hem.

Aangezien de redelijke termijn was verstreken, werd tegenover bepaalde beklaagden een eenvoudige schuldigverklaring uitgesproken en tegenover andere een opschorting van de uitspraak van veroordeling.

De gemeenteambtenaar tekende beroep aan tegen de strafrechtelijke en burgerrechtelijke bepalingen van het vonnis. Ook het openbaar ministerie deed dat tegen deze beklaagde.

Twee voetballers die zich burgerlijke partij hadden gesteld tekenden eveneens beroep aan tegen de burgerrechtelijke bepalingen van het vonnis. De rechtbank kende hun elk 500 euro schadeloosstelling toe voor de morele schade. De rechtbank verwierp evenwel de vordering voor een materiële schadevergoeding omdat het ontvangen van een loon uit zwartwerk een onrechtmatig voordeel is waarvan het verlies geen aanleiding kan geven tot een schadeloosstelling.

²¹⁵ Brussel (Franstalig), 8 mei 2019, 11e k.

²¹⁶ Corr. Brussel Franstalig, 7 april 2014, 61e k. Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, Schakels verbinden*, p. 123 en www.myria.be.

In beroep zijn de voetballers die burgerlijke partij waren niet verschenen.

Het hof stelde vast dat de strafvordering tegenover de gemeenteambtenaar verjaard was. Voor de burgerrechtelijke bepalingen bevestigde het hof het vonnis in eerste aanleg.

In de andere zaak die de **Franstalige correctionele rechtbank van Brussel op 4 november 2019**²¹⁷ heeft behandeld, werden twee Belgen — de ex-voorzitster en de voormalige vicevoorzitter van een voetbalclub — vervolgd voor mensenhandel met verzwarende omstandigheden van een Nigeriaanse voetballer en voor valsheid in geschrifte en het gebruik van valse stukken. Zij werden ervan beschuldigd deze voetballer te hebben gerekruteerd, gehuisvest en opgevangen om hem aan het werk te zetten in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid (onvoldoende loon, verbroken beloftes en inhouden van zijn paspoort). Zij zouden ook een loonfiche hebben vervalst om de indruk te wekken dat de voetballer werd betaald volgens de overeenkomst die met de voetbalclub was gesloten. Samen met de vzw die de voetbalclub beheert, werden ze eveneens vervolgd voor verschillende tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht die op deze voetballer betrekking hadden (geen onmiddellijke aangifte van tewerkstelling, geen arbeidsongevallenverzekering, geen driemaandelijks aangifte bij de RSZ, niet-betaling van het loon).

In 2014 vatte de voetbalclub, waarvan de spelers tot dan toe uitsluitend amateurs waren, het plan op om één of meerdere professionele spelers te rekruteren. Zo wierf de club een jonge Nigeriaanse speler aan die eerder bij andere clubs actief was geweest. De speler verbleef hier evenwel illegaal. Hij woonde bij de beklaagden thuis en kreeg wat zakgeld. In mei 2014 tekende hij bij de club zijn eerste contract als betaald voetballer. Het ging om een overeenkomst voor meerdere seizoenen, voor een brutosalaris van 4.000 euro. Hij ging terug naar Nigeria om er zijn administratieve situatie in België te regulariseren, waarna hij in november 2014 volledig legaal terugkeerde. Er zou dan een nieuwe overeenkomst met de club zijn getekend, voor een salaris van 7.000 euro bruto per maand, met een woning van de club. Hij hervatte de trainingen en de wedstrijden tussen november 2014 en januari 2015. Hij kreeg evenwel nooit de woning van de club en van zijn loon ontving hij maar een klein deel, waarbij de loonfiches door de beklaagden zouden zijn vervalst. Zo zou hij twee keer 700 euro hebben ontvangen. Bovendien was hij niet aangegeven bij de RSZ, werkte hij zonder sociale bescherming en was hij volledig afhankelijk van

de beklaagden, die hem zijn paspoort hadden afgenomen. In januari 2015 zetten de beklaagden hem op straat.

De rechtbank veroordeelde de beklaagden voor alle tenlasteleggingen en stelde dat de tenlastelegging mensenhandel was bewezen. Hoewel hij in comfortabele omstandigheden was gehuisvest, oordeelde de rechtbank dat bij andere criteria sprake was van omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid: het ontbreken van een sociaal statuut, het niet-betalen van het overeengekomen loon (in casu enkele bedragen die hij had ontvangen die veel lager waren dan het loon waarop hij recht had, waardoor hij afhankelijk was van de beklaagden), het achterhouden van het paspoort. Zo bespaarden de beklaagden op de loonkosten voor de speler, terwijl ze hoopten dat de waardevolle speler de club zou doen klimmen in de stand.

De rechtbank hield ook rekening met verschillende verzwarende omstandigheden (gezag over het slachtoffer, misbruik van de kwetsbare positie, dwang (door het achterhouden van het paspoort van de speler)).

De rechtbank veroordeelde de twee beklaagden tot een gevangenisstraf van vijftien maanden met uitstel en tot een boete van 4.800 euro. Ook de vzw werd bij verstek veroordeeld tot een boete van 18.000 euro voor inbreuken op het sociaal strafrecht.

De rechtbank veroordeelde de twee beklaagden tot betaling aan de voetballer van 2.500 euro als morele schadevergoeding voor de tenlastelegging mensenhandel; en de twee beklaagden en de vzw tot betaling van één euro provisioneel voor het loonverlies en 1.500 euro als morele schadevergoeding voor het niet-naleven van de sociale wetgeving.

2.3.10. | Andere sectoren

Enkele uitspraken vielen in atypische sectoren zoals de houthakkerij, de krantenbedeling en binnen een religieuze congregatie.

a) Houthakkerij

De **correctionele rechtbank van Namen** heeft op **26 juni 2019** een zaak van mensenhandel behandeld in de houthakkerijsector.²¹⁸

²¹⁷ Corr. Brussel Franstalig, 4 november 2019, 69e k. (beroep).

²¹⁸ Corr. Namen, afdeling Namen, woensdag 26 juni 2019, 12e k. (definitief).

Een Belgische beklaagde en een vennootschap werden vervolgd voor mensenhandel en mensensmokkel met verzwarende omstandigheden van een Burkinese werknemer die zich burgerlijke partij had gesteld. Ze werden ook vervolgd voor verschillende tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht tegenover deze werknemer en ook tegenover Roemeense werknemers.

De beklaagde kocht op veilingen loten brandhout op stam, waarbij hij het kappen in eerste instantie uitbesteedde. De verzaging van de stammen en de levering van de houtblokken gebeurden onder zijn gezag. Het loon van zijn arbeiders —die in het zwart werkten — betaalde hij cash en zijn omzet 'in het zwart' boekte hij met de doorverkoop van het hout aan onder anderen pizzeria-uitbaters, die hem contant betaalden.

De beklaagde had de Burkinese werknemer in de buurt van het Klein Kasteeltje gerekruteerd en deze laatste moest voor de beklaagde brandhout gaan hakken in het Zoniënwoud.

De beklaagde had ook Roemeense werknemers gerekruteerd, dit keer ietwat in het geheim in de buurt van een Brussels metrostation. Ook zij werkten onder zijn gezag, tegen een in cash uitbetaald loon.

De rechtbank achtte de tenlastelegging mensensmokkel bewezen omdat de beklaagde door de rekrutering van de Burkinese werknemer bijdroeg aan zijn illegaal verblijf op het grondgebied. De beklaagde profiteerde van de kwetsbare positie van de werknemer om er een vermogensvoordeel uit te halen, door het loon en de daaraan verbonden lasten niet te betalen en op die manier geld uit te sparen. Bijgevolg achtte de rechtbank ook de tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht met betrekking tot deze werknemer bewezen.

Hij hield ook rekening met de beperkte tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht met betrekking tot de Roemeense werknemers.

De rechtbank sprak de beklaagde evenwel vrij voor de tenlastelegging mensenhandel, omdat deze niet voldoende was aangetoond. Hij wees er onder meer op dat het bij de getuigenissen van personen die in het Zoniënwoud werkten niet altijd om directe getuigenissen ging en dat die soms tegenstrijdig waren, met name wat de werktijden van de Burkinese werknemer betrof.

De rechtbank sprak de vennootschap vrij van alle tenlasteleggingen, omdat de beklaagde de enige natuurlijke persoon binnen de rechtspersoon was aan wie de strafbare feiten moesten worden toegeschreven.

De beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van zes maanden (met volledig uitstel) en tot een boete van 6.000 euro (deels met uitstel). De beklaagde werd ook veroordeeld tot de betaling van een materiële schadevergoeding aan de burgerlijke partij van 9.750 euro en van een morele schadevergoeding van 3.000 euro.

b) Krantenbedeling

De **correctionele rechtbank van Gent** sprak zich uit over een zaak van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting in het kader van krantenbedeling in een **vonnis van 15 januari 2020**.²¹⁹ In deze zaak werd een Belgische beklaagde van Slovaakse origine vervolgd voor mensenhandel en geen of geen correcte Dimona-aangifte.

De zaak kwam aan het licht nadat een ouder koppel het Slovaakse slachtoffer al bedelend had aangetroffen en hem naar een opvangcentrum voor daklozen had gebracht. Payoke contacteerde de sociale inspectie met de vraag een onderzoek te starten naar mensenhandel met het oog op economische uitbuiting.

Uit het onderzoek bleek dat het slachtoffer in 2015 werd gerekruteerd in Slovaakië door de beklaagde. Hij was op dat moment dakloos. Zodra hij in België aangekomen was, werd het slachtoffer als (schijn)zelfstandige ingeschreven, zonder dat hij daarvan op de hoogte was. De beklaagde nam zijn Slovaakse identiteitskaart af en ze vroegen samen een verblijfskaart aan bij de gemeente, die de beklaagde bijhield. Het slachtoffer werd in contact gebracht met een distributiemaatschappij voor wie de beklaagde en hijzelf folders en brieven moesten ronddelen in verschillende regio's rond Gent. Aanvankelijk werd het geld voor de gepresteerde uren op de rekening van de beklaagde gestort. Pas in juni 2016 werd een bankrekening geopend op naam van het slachtoffer. De beklaagde hield daarvan evenwel de bankkaart en de pincode bij. Het slachtoffer werd bijzonder slecht betaald. Sommige maanden kreeg hij niets, andere maanden tussen 20 en 500 euro. Hij klopte hiervoor zeer veel uren; van 5u of 6u 's ochtends tot 15u deelde hij brochures rond, na deze uren moest hij soms nog tot 22u folders plooien.

Het slachtoffer woonde in bij de beklaagde en diens gezin. Toen hij op een bepaald moment ziek was en een tapijt bevulde, werd hij uit het huis gezet en moest hij in de garage slapen. Het slachtoffer kocht zelf een matras om op de grond te slapen. Er was geen elektriciteit of water. Zijn behoefte moest hij in een plastic zak doen. Water kon hij bij een andere Slovaakse familie halen. De beklaagde bracht hem af en toe eten. Na enkele weken mocht hij

²¹⁹ Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 15 januari 2020, k. G29 (definitief).

opnieuw bij het gezin slapen. Hij werd wel regelmatig opgesloten in de garage. Bovendien waren de beklaagde en het gezin vaak fysiek agressief tegen het slachtoffer. Het slachtoffer was geregeld ziek maar had geen geld om naar de dokter te gaan. Toen hij ergens eind 2016 opnieuw ziek werd tijdens de werkuren, sloot de beklaagde hem wederom op in de garage. Het slachtoffer kon die nacht ontsnappen en doolde drie weken rond op straat. Daar werd hij aangetroffen door het koppel dat hem naar een opvangcentrum voor daklozen bracht. Na enkele weken kwam de beklaagde erachter dat het slachtoffer zich in dat centrum bevond en nam hij het slachtoffer onder druk mee naar de gemeente. Daar moest hij zijn verblijfskaart inleveren, waarna de beklaagde hem meenam naar het busstation en hem een buskaartje kocht om terug te keren naar Slovakije.

Er werd een bankonderzoek gevoerd en er gebeurden observaties en een buurtonderzoek. Er werd een onderzoek gevoerd door de diensten van de RSZ.

Er werd een arts als deskundige aangesteld door de arbeidsauditeur. Deze verklaarde dat het slachtoffer een moeilijke jeugd had gehad, aan een depressie leed en zwakbegaafd was. Hierdoor bleek hij heel beïnvloedbaar en kwetsbaar.

Het slachtoffer stelde zich burgerlijke partij.

De rechtbank achtte de beklaagde op basis van verschillende elementen uit het strafdossier schuldig aan mensenhandel met de verzwarende omstandigheid dat hij misbruik had gemaakt van de kwetsbare situatie van het slachtoffer.

De beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van achttien maanden, met uitstel, en tot een geldboete van 12.000 euro. Het slachtoffer kreeg een materiële schadevergoeding van 20.000 euro en een morele schadevergoeding van 3.000 euro.

c) Religieuze congregatie

De **correctionele rechtbank van Gent** heeft op **26 juni 2019**²²⁰ een omvangrijk dossier behandeld met feiten die zich binnen een religieuze congregatie voordeden. In dat dossier werden de Gentse paters augustijnen en hun overste evenals de vzw die instond voor de organisatie van evenementen in het klooster vervolgd wegens verschillende tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht (tewerkstelling van vreemdelingen zonder verblijfsrecht of arbeidskaart, geen onmiddellijke aangifte

van tewerkstelling), mensenhandel, hulp bij illegale immigratie en valsheid in geschrifte. De paters augustijnen en hun overste werden ook vervolgd omdat ze de RSZ een onjuiste of onvolledige aangifte hadden bezorgd van het bedrag van de voor twee werknemers verschuldigde bijdragen.

Volgens het arbeidsauditoraat rekruteerde de overste van de augustijnen in Afrika jonge seminaristen, aan wie hij een officiële functie binnen de katholieke kerk (opleiding tot priesterschap) beloofde, terwijl het in werkelijkheid ging om het rekruteren van goedkope arbeidskrachten voor de commerciële activiteiten van het klooster. De jonge seminaristen kwamen voornamelijk uit Benin, Togo en Ivoorkust. De tenlastelegging mensenhandel had betrekking op dertien personen onder hen, die zich ook burgerlijke partij hadden gesteld.

De beklaagden zouden eveneens valse uitnodigingen, attesten en verbintenissen tot tenlasteneming hebben opgesteld en gebruikt voor het verkrijgen van verblijfsvergunningen voor deze jonge Afrikaanse seminaristen, met vermelding van een valse hoedanigheid als monnik en van een voorafgaande opleiding als monnik in het land van herkomst.

Het dossier werd opgestart na een klacht van een jonge Beninse postulant, die de paters augustijnen ervan beschuldigde hem te hebben laten werken zonder ook maar enigszins rekening te hebben gehouden met de sociale verplichtingen. Na deze getuigenis zouden nog verschillende andere personen worden verhoord. Uit deze getuigenissen bleek dat de overste het vliegticket en het visum betaalde, dat de seminaristen een eenpersoonskamer in het klooster hadden, dat ze eerst Nederlands moesten leren, dat ze toestemming moesten vragen om het klooster te verlaten, dat ze niet werden betaald voor hun werk. Ze kregen 30 euro zakgeld en 300 à 400 euro om kledij te kopen.

Er werden huiszoeken uitgevoerd, onder meer in het klooster.

De overste werd ook verhoord en verklaarde dat de vzw was opgericht om de rentabiliteit van het klooster te optimaliseren, door de gelijkvloerse verdieping te exploiteren voor feesten, congressen,...

In een lange en gedetailleerde motivering sprak de rechtbank de beklaagden vrij voor de tenlastelegging mensenhandel, hulp bij illegale immigratie, valsheid in geschrifte en de meeste tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht.

²²⁰ Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 26 juni 2019, k. G29 (beroep).

Voor de inbreuken inzake sociaal strafrecht stelde de rechtbank vast dat de buitenlandse postulanten effectief diensten hadden geleverd in het klooster van de paters augustijnen in Gent (onderhoud van het klooster en de tuin, voorbereiding van de vieringen, hulp aan en verzorging van de oudere broeders) maar dat deze activiteiten deel uitmaakten van het leven in een geloofsgemeenschap en van het normale engagement van postulanten voor het klooster. De rechtbank stelde ook vast dat in de kloostergebouwen verschillende commerciële evenementen voor derden werden georganiseerd die niet in de pastorale praktijk pasten, vandaar dat een specifieke vzw was opgericht. De postulanten stonden vooral in voor het leegmaken en het opruimen van de zalen, het meewerken aan de Gentse Feesten, soms het bewaken van de ingang of het serveren van het bier van de abdij. De rechtbank achtte het niet bewezen dat de postulanten tijdens deze evenementen meer taken verrichtten dan de paters augustijnen binnen de gemeenschap, en evenmin dat zij deze diensten onder het gezag van de paters of de vzw hadden geleverd.

Wat de mensenhandel betrof, stelde de rechtbank vast dat de kandidaat-postulanten (en hun families) goed op de hoogte waren van het feit dat ze deel zouden uitmaken van een religieuze gemeenschap waar alle inkomsten naar de kloostergemeenschap zouden gaan en dat ze volgens de regels van die gemeenschap zouden moeten leven. Ze kregen wel degelijk de beloofde opleiding en de prestaties die ze in het klooster leverden vielen binnen het normale kader van het kloosterleven. Bovendien betaalden de paters augustijnen alle verblijfskosten (reis, visum, verblijf zelf en maaltijden) en hun vorming. Maandelijks kregen ze zakgeld en ook wat geld om kledij te kopen. Mits ze daarvoor de toestemming kregen, mochten ze ook naar buiten. Ze mochten het klooster ook definitief verlaten en de monniken zorgden ervoor dat ze konden terugkeren naar hun land van herkomst, op kosten van de paters augustijnen.

Wat de tenlastelegging hulp bij illegale immigratie betrof, oordeelde de rechtbank dat uit het strafdossier niet bleek dat de beklaagden bewust niet-EU-burgers hadden geholpen om België binnen te komen of er te verblijven in strijd met de wetgeving.

De rechtbank weerhield maar enkele tenlasteleggingen inzake sociaal strafrecht voor vrijwilligers van wie de prestaties verder gingen dan louter vrijwilligerswerk, evenals voor het niet-aangeven van (in het zwart betaalde) overuren van twee werknemers.

De rechtbank veroordeelde de overste van de augustijnen tot een boete van 10.800 euro, deels met uitstel, en de

vzw Paters Augustijnen en de vzw die de evenementen organiseerde tot een boete van 36.000 euro, ook deels met uitstel.

Gelet op de vrijspraken verklaarde de rechtbank zich onbevoegd om zich uit te spreken over de vorderingen van de burgerlijke partijen.

2.4. | Uitbuiting van bedelarij

De **Franstalige correctionele rechtbank van Brussel** heeft op **6 november 2019** een dossier van mensenhandel met het oog op de uitbuiting van bedelarij behandeld.²²¹

Een jonge Roemeense werd vervolgd voor mensenhandel met het oog op de uitbuiting van bedelarij, voor het aanwerven met het oog op en de uitbuiting van bedelarij en voor opzettelijke slagen aan haar minderjarige neef. Al deze tenlasteleggingen gingen gepaard met verzwarende omstandigheden.

De beklaagde verscheen niet en haar neef stelde zich via zijn voogd burgerlijke partij. Ook het opvangcentrum dat de minderjarige had opgevangen stelde zich burgerlijke partij.

Het dossier werd opgestart toen een jongen, de bewuste minderjarige die toen twaalf jaar oud was, zich blootsvoets en in een vuile training aan het onthaal van het commissariaat aanbod, met in zijn hand een briefje met daarop een boodschap in het Engels dat hij een tolk nodig had en dat hij problemen had met zijn oom. Via een Roemeense tolk legde hij uit dat zijn nicht, de beklaagde, zijn moeder had voorgesteld om hem drie weken mee te nemen op vakantie naar België. Ze waren met een autocar hierheen gekomen. Vervolgens werd hij gedwongen om 's ochtends, 's middags, 's avonds en tijdens het weekend zelfs 's nachts verschillende uren te bedelen in de buurt van een casino en een bioscoop. Hij verduidelijkte dat het de vriend van zijn nicht was die hem dwong om te bedelen en dat hij geslagen werd als hij weigerde. Hij verklaarde dat hij al enkele weken op straat leefde en dat hij op de grond in de ingang van een winkel verbleef. Hij verklaarde dat de nicht zijn paspoort, zijn geboorteakte en een verklaring van zijn moeder waarin ze hem toestemming gaf om Roemenië te verlaten steeds bij zich hield.

²²¹ Corr. Brussel Franstalig, 6 november 2019, 47e k. (bij verstek).

Na verhoor nam de politie het kind met de wagen mee, om hem de plaatsen aan te laten duiden waar hij verbleef en om zijn nicht te identificeren. Die laatste werd geïdentificeerd aan de hand van haar identiteitskaart. Tijdens de fouillering werd het paspoort van de jongen en van het meisje met wie ze bedelde (haar dochter) in haar tas gevonden. De politie trof op de beklaagde ook geldbedragen en een uittreksel van een Western Union-verrichting van 1.500 euro aan, bestemd voor een man, over wie ze beweerde dat hij de man van haar zus was.

Tijdens haar politieverhoor legde de beklaagde uit dat ze al bijna een maand in België was om te bedelen. Zij wees erop dat haar neef eveneens bedelde maar dat ze zijn opbrengsten niet afnam. Ze bevestigde hem een klap te hebben gegeven omdat hij niet luisterde en dat zijn hoofd toen de muur had geraakt. Ze ontkende haar neef te hebben verplicht om te bedelen. Zij bevestigde wel dat ze samen met haar man, haar dochter en haar neef op de grond sliep.

Tijdens het verhoor door de onderzoeksrechter bevestigde zij de verklaringen die ze bij de politie had afgelegd en dat haar neef en zijn moeder op de hoogte waren van de redenen van diens komst naar België, namelijk bedelen.

De rechtbank weerhield alle tenlasteleggingen tegen de beklaagde op grond van de onthulling van de feiten, de vaststellingen van de politie op de jongen, de verhoren van het slachtoffer en de beklaagde, en het geld en de documenten die tijdens de fouillering op de beklaagde waren aangetroffen. Zo stelde de rechtbank vast dat de beklaagde de voogd van de jongen was en dat zij dus gezag over hem had terwijl hij minderjarig was, dat hij zich in een kwetsbare situatie bevond, dat hij het slachtoffer was van geweld en bedreigingen om te bedelen, dat zij samen met haar partner handelde om haar neefje te dwingen tot bedelen, en dat zij het geld dat het bedelen opleverde aan derden overmaakte.

De rechtbank veroordeelde de beklaagde tot vijf jaar gevangenisstraf en tot een boete van 16.000 euro en tot betaling aan het slachtoffer van de som van 1 euro definitief, alsook aan het opvangcentrum. De rechtbank gelastte eveneens de onmiddellijke aanhouding van de beklaagde.

2.5. | Gedwongen criminaliteit

In een **vonnis van 30 maart 2020** sprak de **correctionele rechtbank van Antwerpen** zich uit over een zaak van mensenhandel met het oog op het laten plegen van misdrijven door een Belgisch slachtoffer.²²²

Vijf beklaagden met de Macedonische nationaliteit die samen een gezin vormen werden vervolgd, elk afzonderlijk voor verschillende feiten, onder meer voor mensenhandel, misbruik van de kwetsbare situatie van een persoon, ontorende behandeling van een persoon en uiten van bedreigingen ten aanzien van personen. Het slachtoffer, een Belgische man, en de vzw Payoke stelden zich burgerlijke partij.

Het onderzoek werd opgestart nadat medio 2019 een aantal bureaus aan de politie hadden gemeld dat er in hun buurt een oudere man dagelijks en ongeacht de weersomstandigheden op het terras van een woning moest slapen. De politie begon een onderzoek en trof inderdaad een hulpbehoevende en slecht verzorgde man aan.

Uit het onderzoek bleek dat het slachtoffer in 2008 al in contact kwam met het gezin tijdens zijn werk als loketbediende bij De Post. De banden werden onmiddellijk aangehaald en hij werd er regelmatig thuis uitgenodigd. Het slachtoffer raakte op deze manier gehecht aan het gezin. Al snel werd hem gevraagd om hun af en toe geld toe te stoppen omdat de familie het moeilijk had. Aanvankelijk gaf hij het gezin maandelijks 300 euro. Al snel gaf hij het gezin ook zijn bankkaarten en pincodes, waardoor hij de controle over zijn geld de facto verloor. Het slachtoffer kreeg ruzie met zijn eigen broer en zus over de nauwe contacten die hij had met het gezin. Zo raakte hij nog meer sociaal geïsoleerd. Hij nam ook ontslag bij De Post nadat hij geld had gestolen van zijn werkgever, op vraag van een van de beklaagden.

In 2009-2010 verkocht het slachtoffer zijn appartement op voorstel van de familie. Een groot deel van de opbrengst diende om zijn schulden af te betalen. Het resterende geld stortte hij op zijn rekening waarvan de familie de bankkaart en pincode had. Op korte termijn werd het geld afgehaald door het gezin. Het slachtoffer werkte opnieuw deeltijds voor een inkomen van 1.400 euro per maand. Zodra zijn loon gestort werd, werd het opgesoupeerd door de familie. Er werd onder meer een auto gekocht door de

²²² Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 30 maart 2020, k. AC10, nr. 2020/1879 (beroep).

familie. Hij huurde een studio van het CAW. Hij had de sleutel aan het gezin gegeven dat de studio verhuurde aan een kennis en de huur opstreek. Het slachtoffer zelf woonde in bij het gezin en betaalde daarvoor een wekelijkse huur. Hij leefde er in slechte hygiënische omstandigheden. Het slachtoffer was verplicht buiten te eten en te slapen. Hij moest zich wassen aan een kraantje. Als hij de toelating kreeg van de familie, mocht hij zich sporadisch eens douchen.

Gedurende de laatste maanden moest hij ook (een twintigtal) winkeldiefstallen plegen op vraag van de beklaagden.

Het slachtoffer begreep zelf niet hoe het zo ver kon komen. Hij kon geen nee zeggen. Er werd op hem ingepraat en hij werd onder druk gezet. Het gezin deed moeilijk en werd boos als hij iets weigerde. De gezinsleden dreigden ermee hem op straat te zetten. Het leek voor hem een uitzichtloze situatie. Hij was erg beïnvloedbaar en emotioneel afhankelijk van het gezin. Ondertussen had het slachtoffer een grote schuldenberg. Er werd een collectieve schuldenregeling aangevraagd. De burens die uiteindelijk naar de politie waren gestapt werden bedreigd door het gezin.

Het onderzoek werd gevoerd aan de hand van een huiszoeking, vaststellingen van de politie, een bankonderzoek, gedetailleerde en consistente verklaringen van het slachtoffer en de (ongeloofwaardige) verklaringen van de beklaagden.

De rechtbank achtte alle beklaagden schuldig, allen voor de feiten die hun werden tenlastegelegd. Bovendien waren er meerderen onder hen niet aan hun proefstuk toe. Ze hadden al verschillende veroordelingen op hun strafblad. Een beklaagde was in het verleden zelfs al veroordeeld voor mensenhandel. De vader, de moeder en een zoon van het gezin werden veroordeeld tot respectievelijk vijf jaar (de ouders) en dertig maanden (de zoon) gevangenisstraf en tot geldboetes van 20.000 euro. De twee andere kinderen van het gezin werden veroordeeld tot tien en achttien maanden gevangenisstraf met uitstel en tot geldboetes van 8.000 (met gedeeltelijk uitstel) en 800 euro. Hun bijdrage aan de feiten was beperkter.

Het slachtoffer kreeg een materiële schadevergoeding van 100.000 euro en een morele schadevergoeding van 2.500 euro. Payoke kreeg een schadevergoeding van 2.500 euro (materieel en moreel samen).

3. Mensensmokkel

3.1. | Rekrutering in het Maximiliaanpark

De **Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel** heeft op **5 september 2019**²²³ een dossier inzake mensensmokkel behandeld.

Drie beklaagden, twee Irakezen en een Iraniër, werden vervolgd voor mensensmokkel. De eerste twee tegenover twee Iraanse onderdanen, de derde tegenover één van die twee Iraanse onderdanen. Een van de beklaagden bevond zich in staat van wettelijke herhaling. De eerste twee beklaagden zouden hun klanten in het Maximiliaanpark hebben geronseld en voor de som van 3.000 euro zouden ze hen in een vrachtwagen richting Duitsland hebben verstoep. De derde zou één van die onderdanen irregulier vanuit Italië via Frankrijk naar België hebben gebracht, voor een bedrag van 32.000 euro. Een van de beklaagden werd ook vervolgd voor poging tot afpersing van een van de Iraniërs en voor verboden wapendracht. De eerste twee beklaagden werden ook vervolgd voor illegaal verblijf.

De zaak werd opgestart toen de twee slachtoffers bij de lokale politie een klacht tegen hun smokkelaars indienden. Ze legden gelijklopende verklaringen af: ze kwamen onafhankelijk van elkaar in België aan en ontmoetten elkaar in het Maximiliaanpark. Ze verbleven enkele nachten samen in het opvangcentrum voor transitmigranten in Haren. Enkele dagen later werden ze in het Maximiliaanpark aangesproken door de eerste twee beklaagden. Die stelden voor om hen naar het Verenigd Koninkrijk te smokkelen voor 3.000 euro per persoon. Daarop zijn ze samen met het openbaar vervoer naar de parking van Groot-Bijgaarden gegaan, waar de beklaagden hen in een vrachtwagen op de parking hebben gestopt. 24 uur later beseften zij dat ze in Duitsland waren en dat ze dus de verkeerde richting waren uitgegaan. Ze slaagden erin de aandacht van de chauffeur te trekken en terug te keren naar Brussel. Er werd een nieuwe afspraak gemaakt met de eerste twee beklaagden. Een van de Iraniërs vroeg om terugbetaling en ze gingen met de twee beklaagden mee naar hun woonplaats, waar ze met een mes zouden zijn bedreigd. Naar aanleiding van deze feiten besloten ze een klacht in te dienen. Tijdens zijn verhoor gaf een van de twee beklaagden toe dat hij de twee slachtoffers opzettelijk

²²³ Corr. Brussel Nederlandstalig, 5 september 2019, vak. k. (definitief voor wat betreft twee beklaagden op tegenspraak veroordeeld).

in een vrachtwagen had gestopt die de verkeerde kant op ging, omdat hij niet naar de juiste plaats durfde te gaan, die in handen van de Soedanezen zou zijn.

Een van de slachtoffers verklaarde dat hij verschillende pogingen had ondernomen om het Verenigd Koninkrijk te bereiken en dat hij een smokkelaar had ingeschakeld die in Italië woonde en die als derde verdachte zou worden geïdentificeerd.

De rechtbank veroordeelde de drie beklaagden voor de tenlastelegging mensensmokkel en wees erop dat het wel degelijk om een transit ging, ook al waren de slachtoffers in Duitsland en niet in het Verenigd Koninkrijk aangekomen. Hij weerhield eveneens de tenlastelegging inzake onwettig verblijf. Door gebrek aan bewijzen werd de beklaagde evenwel vrijgesproken van de tenlasteleggingen afpersing en verboden wapendracht.

De beklaagden werden voor de feiten van mensensmokkel veroordeeld tot gevangenisstraffen van respectievelijk twaalf, twintig en dertig maanden. De rechtbank beval de onmiddellijke aanhouding van de derde beklaagde.

3.2. | Iraakse netwerken die bijzonder gewelddadig tewerk gingen

In een vonnis van 16 april 2019 sprak de **correctionele rechtbank van Dendermonde** zich uit over een dossier van mensensmokkel met verzwarende omstandigheden met zeven beklaagden, allen met de Iraakse nationaliteit.²²⁴ De feiten die door de rechtbank beoordeeld werden dateerden van januari tot april 2018. Het ging om een groep mensensmokkelaars die heel actief waren op de parkings langs de E17. De dadergroep bleek ook nadien nog bijzonder actief toen de leden ondertussen waren vervangen. De zaak kwam aan het licht nadat in het kader van een Frans onderzoek een bestelwagen was gevolgd door de Franse politie. Vanaf de grens werd de bestelwagen gevolgd door de Belgische politie. De bestelwagen reed zowel die politiewagen als meerdere andere voertuigen aan. De daders konden ontsnappen maar er werden transitmigranten aangetroffen in de laadruimte. De Belgische en de Franse onderzoekers sloten een samenwerkingsovereenkomst.

Het onderzoek werd gevoerd aan de hand van analyses van ANPR (*Automatic Number Plate Recognition*) en andere camerabeelden, onderzoek van de Facebookprofielen van de beklaagden, observaties, telefonieonderzoek, foto's op gsm-toestellen, DNA-onderzoek, mastregistratie van telefoons en verklaringen van migranten. De dadergroep bestond vooral uit Irakese Koerden. Ze opereerden vanuit de 'jungle' in Calais waar ze de slachtoffers ronselden. De beklaagden maakten gebruik van anonieme Britse simkaarten die vaak werden vervangen. Ook wisselden ze geregeld van telefoon. Ze communiceerden vooral via datacommunicatie. Hierdoor was het moeilijk om oproepnummers te linken aan de daders. Ook af luistermaatregelen leverden zo goed als geen belastende informatie op. Sommige informatie kon worden achterhaald dankzij achtergelaten gsm-toestellen bij intercepties. De identificatie van de beklaagden liep hierdoor moeizaam.

De gebruikte voertuigen wisselden elkaar snel op en hadden vervalste Belgische of Britse nummerplaten. Het tussenschot was meestal verwijderd zodat bij een eventuele interceptie de smokkelaars zich snel onder de transitmigranten konden mengen.

De rechtbank oordeelde dat er sprake was van een vereniging. De beklaagden kenden elkaar en ontmoetten elkaar nadien opnieuw in Italië. Ze hadden allemaal een specifieke rol in het systeem, als ronselaar, logistiek ondersteuner, dispatcher, uitvoerder, begeleider of chauffeur. Het lijkt er bovendien op dat zij werden aangestuurd vanuit Irak of Syrië.

De groep bracht vijf keer per week transitmigranten van Frankrijk naar Belgische parkings, om er in vrachtwagens te klimmen die richting het VK reden. Het ging om naar schatting drie tot veertig migranten per nacht. De meeste slachtoffers kwamen uit Syrië of Irak. De slachtoffers betaalden 3.000 tot 4.000 euro voor de overtocht, die ze vaak bekostigden via familie in Koerdistan of via gelden die ze in bewaring gaven in afwachting van de overtocht. In sommige gevallen was het bedrag al betaald nog vóór hun vertrek uit het land van herkomst.

De beklaagden maakten vaak gebruik van koelwagens, wat grote risico's inhield voor de slachtoffers. Ze waren bedreven in het professioneel demonteren en opnieuw monteren van het slotsysteem. Op die manier bleef een eventuele verzegeling intact, waardoor de indruk werd gewekt dat alles in orde was. Koelwagens worden namelijk aan de grens nauwelijks gecontroleerd wegens de bederfbaarheid van de lading. Ook de transporten naar de snelwegparkings in overvolle bestelwagens hielden gevaar in voor de slachtoffers. De smokkelaars

²²⁴ Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 16 april 2019, k. D19D (beroep).

schuwden het geweld en de bedreigingen niet. Een vrachtwagenchauffeur verklaarde dat hij bedreigd werd met een mes toen hij de smokkelaars betrapte. Ze gebruikten ook geweld bij de achtervolgingen door de politie. Ze reden in op de politiewagen of op andere wagens, maakten zich schuldig aan spookrijden op de snelweg,...

Nadat in april 2018 een gewelddadige confrontatie had plaatsgevonden tussen twee groepen smokkelaars werd vastgesteld dat de leden van de dadergroep geleidelijk aan door anderen werden vervangen. De meeste leden verbleven nadien in Italië (Rome). Vandaar dat de incriminatieperiode van dit dossier beperkt was voor de periode tot dit incident.

De rechtbank volgde de redenering van sommige beklaagden niet dat zij zelf transitmigranten waren en in ruil voor smokkelactiviteiten een overtocht naar het VK mochten maken. Dat was geloofwaardig aangezien verschillende beklaagden al in het VK hadden verbleven.

De rechtbank veroordeelde de beklaagden tot gevangenisstraffen van vier, vijf en zes jaar en tot geldboetes tussen 640.000 en 2.480.000 euro. Er werden grote sommen verbeurdverklaard.

In een dossier van mensensmokkel dat behandeld werd in het **vonnis van 26 juni 2019** van de **correctionele rechtbank van Antwerpen** werden vijftien beklaagden, sommigen met de Iraakse nationaliteit en anderen met de Britse nationaliteit maar van Iraakse origine, vervolgd.²²⁵ Er was sprake van een goed georganiseerd internationaal Koerdisch netwerk met medewerkers in België, Frankrijk, Spanje, Engeland en Koerdistan.

Het dossier kwam tot stand door onder meer observaties, vaststellingen door de politiediensten, telefonieonderzoek, uitlezing van gsm-toestellen, informatie uit het Franse onderzoeksdossier (onder meer telefoontaps), contacten via Messenger of een Facebookprofiel, foto's en videofragmenten op de gsm-toestellen, DNA-onderzoek, sporenonderzoek (vingerafdrukken in een smokkelwagen), huiszoeking, verklaringen van slachtoffers en medebeklaagden en bekentenissen, betrapping op heterdaad.

De slachtoffers toonden zich meestal niet bereid om mee te werken aan het onderzoek. Zo hadden vaak ook niet de intentie om asiel aan te vragen in België.

De bende organiseerde sinds november 2017 transporten naar Engeland van ongeveer zestig personen per nacht, drie à vier nachten per week. De beklaagden werden vervolgd voor mensensmokkel en voor weerspannigheid. De slachtoffers betaalden tussen 3.500 euro en 12.000 euro voor een garantieweg, afhankelijk van de wijze waarop de slachtoffers werden gesmokkeld. De organisatie verstopte de slachtoffers in vrachtwagens van nietsvermoedende chauffeurs.

De meeste bendeleden zouden over wapens beschikken en schuwden het geweld ten aanzien van de slachtoffers en de politiediensten niet. Bedreigingen werden verbaal en fysiek geuit jegens de slachtoffers en er was sprake van wapendracht. Tijdens verschillende intercepties door de politie werden de voertuigen als wapens gebruikt om op de politiediensten in te rijden. Op andere momenten sprongen de smokkelaars uit een rijdende wagen waarin nog slachtoffers zaten. Bij een interceptie merkten de politiediensten een bestelwagen op die te zwaar geladen was. Ze maanden de bestuurder aan te stoppen, die weigerde. Daarop schoten de politiediensten een van de achterbanden lek. In de bestelwagen bevonden zich drieëndertig personen onder wie zes minderjarigen. De smokkelaars hadden de scheidingswand tussen hen en de slachtoffers ingeslagen en mengden zich onder de slachtoffers om niet als smokkelaars te worden geïdentificeerd. Het onderzoek en de intercepties gebeurden vaak grensoverschrijdend in samenwerking met de Franse en de Nederlandse politiediensten.

Een ander slachtoffer verklaarde met een kalasjnikov te zijn bedreigd nadat hij verklaringen had afgelegd aan de politie.

Bovendien brachten ze de slachtoffers in gevaar door hen te transporteren in koelwagens en zelfs in een citerne met ijzersulfaatpoeder, waarna de slachtoffers bij hun bevrijding medische verzorging nodig hadden.

De slachtoffers waren vaak van Iraakse origine en werden meestal opgepikt in de 'jungle' van Calais. Ze werden benaderd via sociale media, met name Facebook. Er waren meermaals ook zwangere vrouwen en jonge kinderen bij, soms zelfs kleine baby's. De betaling verliep via een wisselkantoor in Irak. Zodra er een storting van de gelden bevestigd werd, werden de slachtoffers doorgestuurd naar een chauffeur van een bestelwagen. Bij een geslaagde transactie naar het VK kwamen de gelden, die in bewaring gegeven waren, vrij ten gunste van de smokkelorganisatie.

De organisatie ging bijzonder professioneel te werk; ze gebruikte codetaal via minder traceerbare communicatiekanalen en roepnamen. Er werd

²²⁵ Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 26 juni 2019, k. AC10, nr. 2019/3380 (beroep door eerste beklaagde, definitief voor de andere beklaagden, behalve voor zij die veroordeeld zijn bij verstek).

gebruikgemaakt van huurwagens en voertuigen die maar enkele keren dienst deden en die via het VK aangeleverd werden om de identificatie te bemoeilijken.

De organisatie was hiërarchisch georganiseerd en de hoofdbeklaagde werd beschouwd als de leider. Drie anderen namen deel aan de besluitvorming binnen de organisatie en hadden zeggenschap. Ook ronselden zij slachtoffers in de 'jungle' van Calais. Soms werden de geronselde vertrekkandidaten mee ingeschakeld in het netwerk van de criminele organisatie. Daarnaast zorgden ze op de parkings voor een goede werking van de smokkeloperaties.

Sommige beklaagden argumenteerden dat zij meewerkten aan de smokkelactiviteiten om zo hun eigen oversteek naar het VK te kunnen betalen. Ze hadden onvoldoende financiële middelen en moesten daarom werken voor de organisatie. Zij vroegen om enige nuance wat de fijne grens tussen mededader en slachtoffer betreft. De rechtbank volgde de beklaagden niet in deze redenering. Uit het dossier bleek namelijk dat zij nooit ter plaatste bleven met de andere slachtoffers en geen bagage bij zich hadden. Na het afzetten van de slachtoffers keerden zij onmiddellijk terug naar Noord-Frankrijk om de dag nadien opnieuw mee in te staan voor nieuwe transporten. Bovendien wisselden ze regelmatig van simkaart. Sommige beklaagden argumenteerden dat zij nooit enig geldelijk voordeel verkregen hadden. De rechtbank meende dat de gratis overtocht die zij in ruil voor hun medewerking zouden krijgen kon worden gezien als een indirect vermogensvoordeel, een voordeel in natura.

De beklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen elf jaar, negen jaar, zes jaar, vijf jaar, vier jaar, twee jaar, veertig maanden en dertig maanden. De geldboetes varieerden tussen 80.000 euro en 720.000 euro.

Een van de beklaagden werd vrijgesproken. Deze had een legale verblijfsstatus in het VK en was er actief als autohandelaar. Hij zou twee wagens van Dover naar Calais gebracht hebben. De rechtbank vond dat er onvoldoende objectieve elementen in het dossier waren die konden aantonen dat deze beklaagde wetens en willens betrokken was bij de activiteiten van mensensmokkel. Drie beklaagden werden bij verstek veroordeeld.

Verschillende goederen, voertuigen en een geldsom van 89.934 euro werden verbeurdverklaard.

3.3. | Albanees netwerk

Het **hof van beroep van Gent**²²⁶ sprak zich in een **arrest van 20 november 2019** uit over een zaak van mensensmokkel door een Albanese bende die opereerde op snelwegparkings langs de E40 richting Frankrijk. Deze zaak werd in het vorige jaarverslag behandeld.²²⁷ In de procedure voor de **correctionele rechtbank van Brugge op 14 december 2018**²²⁸ werden dertien van de veertien beklaagden schuldig bevonden aan mededaderschap aan mensensmokkel met verzwarende omstandigheden. Ze werden veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen dertig maanden en tien jaar en tot hoge geldboetes van 1.000 euro te vermenigvuldigen met het aantal slachtoffers, gedeeltelijk met uitstel. Grote bedragen werden verbeurdverklaard.

Verschillende beklaagden en het parket tekenden beroep aan.

In beroep werden vijf beklaagden beoordeeld.

Uit het onderzoek bleek dat de organisatoren van de mensensmokkel in het VK zaten. Van daar uit werden de prijzen bepaald, chauffeurs gezocht,... Op het Europese vasteland — ofwel vanuit Albanië ofwel vanuit een hotel in de regio van Gent — werden slachtoffers geronseld. De organisatie was gespecialiseerd in gegarandeerde mensensmokkel waarbij de vrachtwagenchauffeurs vaak betrokken waren. Er werden prijzen tussen 8.000 en 13.000 pond gevraagd. Drie van de beklaagden waren dergelijke vrachtwagenchauffeurs. Er vonden ook levensgevaarlijke tochten plaats in koelwagens. Uit het onderzoek bleek dat de organisatie al vijf jaar bezig was met de smokkelpraktijken. Verschillende leden van de bende waren familie van elkaar.

Het onderzoek werd gevoerd aan de hand van verhoren van de aangehouden personen, een telefonieonderzoek, observaties, uitlezing van gsm-toestellen, af luistermaatregelen en informatie-uitwisseling met de Britse politie.

²²⁶ Gent, 20 november 2019, 8e k. (gedeeltelijk cassatie t.a.v. een beklaagde; deze moet opnieuw worden beoordeeld door het hof van beroep van Antwerpen).

²²⁷ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p.139.

²²⁸ Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 14 december 2018, k. B.17 (beschikbaar op: www.myria.be (rechtspraak)).

Drie beklaagden waren in het VK gearresteerd maar verzetten zich tegen een uitlevering aan België. Een andere beklaagde werd in Hongarije gearresteerd.

In beroep betwistten de beklaagden dat ze deel uitmaakten van een criminele organisatie. Het hof oordeelde dat er wel degelijk sprake was van een criminele organisatie, namelijk een gestructureerde vereniging van meer dan twee personen die duurt in de tijd met als oogmerk het in onderling overleg plegen van misdaden en wanbedrijven. De eerste beklaagde was duidelijk de leider van de organisatie die vanuit het VK alles regelde. Naast andere medewerkers, waren er de personen die daadwerkelijk instonden voor het smokkelen en verschillende chauffeurs.

Het hof bevestigde in grote lijnen het vonnis van de eerste rechter. Het verhoogde de straffen van verschillende beklaagden van respectievelijk acht jaar naar tien jaar en van zes jaar naar acht jaar. Voor andere beklaagden werden de bedragen die werden verbeurdverklaard aangepast.

Myria had zich burgerlijke partij gesteld en kreeg een schadevergoeding voor de materiële en morele schade van 5.000 euro.

3.4. | Eritrese netwerken

De correctionele rechtbank van Dendermonde heeft twee Eritrese netwerken berecht.

In de eerste zaak sprak de **correctionele rechtbank van Dendermonde** zich in een **vonnis van 26 november 2019**²²⁹ uit over een groot smokkelnetwerk. Daarbij werden veertien beklaagden vervolgd voor mensensmokkel met verzwarende omstandigheden, leiderschap van een criminele organisatie, beslissingsdeelname bij de activiteiten van een criminele organisatie en de voorbereiding en uitvoering van activiteiten van de criminele organisatie in de periode van oktober 2017 tot augustus 2018. De smokkelactiviteiten vonden plaats op parkings langs de E40 richting kust.

Dit smokkelnetwerk bestond vooral uit Eritrese en Ethiopische smokkelaars die mensen van Soedanese en Eritrese origine naar het VK smokkelden door ze in vrachtwagens te verstoppert.

Uit het onderzoek bleek dat de bende voordien actief was op een parking in Frankrijk maar nadat deze was gesloten verplaatsten ze hun activiteiten naar België. Sommige beklaagden hadden een verblijfsstatus in België of in Frankrijk.

Zij beweerden dat ze de parking ‘gekocht’ hadden voor 40.000 euro van een andere bende.

Het onderzoek gebeurde aan de hand van telefonieonderzoek, observaties, af luistermaatregelen, een inkijkoperatie in een kraakpand, huiszoekingen waarbij verschillende zaken in beslag werden genomen, een financieel onderzoek, verhoren van transitmigranten en van beklaagden.

De normale prijs voor een smokkeltransport was 800 euro maar daar werd soms van afgeweken. De slachtoffers betaalden al eens lagere prijzen van 400 euro à 500 euro en soms hogere bedragen tot 1.000 euro per oversteek. Hiervoor mochten de slachtoffers zo vaak proberen tot ze uiteindelijk succesvol in het VK arriveerden. Indien de slachtoffers de oversteek niet meer wilden maken, kregen ze hun geld niet terug. Soms verliep de betaling via een tussenpersoon. Op de parking hielpen de smokkelaars de slachtoffers in de vrachtwagens te klimmen. Overdag hielden ze zich schuil in ‘safehouses’. Enkele van de beklaagden opereerden ook vanuit een café-restaurant in Antwerpen waar ze hun gelden bewaarden, (illegale) monetaire transacties uitvoerden en gebruikmaakten van het ‘Hawala’-banksysteem zodat de transfers niet traceerbaar waren voor de autoriteiten.

De smokkelaars maakten gebruik van ongeregistreerde simkaarten uit Nederland die een van de beklaagden daar ging kopen. In België is het niet mogelijk simkaarten te kopen zonder zich te identificeren. Deze ongeregistreerde simkaarten werden gebruikt om in contact te staan met de transmigranten zonder traceerbaar te zijn. Grote aantallen van die simkaarten werden bij een huiszoeking aangetroffen.

De organisatie smokkelde aan een bijzonder hoge frequentie. Vier à vijf nachten per week vonden er smokkelactiviteiten plaats op de parkings.

Sommige beklaagden hadden als taak om nieuwe ‘klanten’ aan te brengen. Zij deden dat meestal vanuit het Maximiliaanpark in Brussel of vanuit de ‘jungle’ in Calais. De slachtoffers werd beloofd dat ze in contact zouden worden gebracht met de ‘snelste’ smokkelaars en dat ze konden overnachten in een ‘safehouse’ in de buurt van de parkings. De tussenpersonen werden daarvoor vergoed en kregen een deel van het bedrag dat het slachtoffer moest

229 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 26 november 2019, k. D19D (beroep).

betalen. Uit de af luistermaatregelen bleek dat sommige beklagden ook mensen begeleidden die vanuit Eritrea naar Europa wilden komen of vanuit Griekenland naar België probeerden te geraken.

De smokkelaars schuwden het geweld niet, tegenover zowel de slachtoffers, vrachtwagenchauffeurs die de smokkel opmerkten, andere bendes als de politiediensten. Ze maakten daarbij soms gebruik van metalen staven en stokken. Er vonden regelmatig gevechten plaats tussen smokkelbendes op de parkings.

Er werden ook kinderen gesmokkeld en er werd veelvuldig gesmokkeld in koelwagens, omdat de controles daarop minder groot zijn.

Tijdens de verhoren ontkenden de beklagden aanvankelijk dat ze smokkelaars waren. Ze beweerden allemaal zelf naar het VK te willen gaan. Ze zouden elkaar daarbij allemaal helpen.

Volgens de rechtbank was er onmiskenbaar sprake van een criminele organisatie. Er was een duidelijke hiërarchie en taakverdeling. Eerst en vooral was er het 'voetvolk'; zij namen het werk op de parking voor hun rekening. Ze bewaakten de slachtoffers en begeleidden hen naar de parking. Sommigen van hen wilden zelf in het VK geraken. Daarnaast waren er de tussenpersonen. Ze kwamen weinig op de parkings maar hadden wel andere essentiële taken, zoals het aanbrengen van nieuwe transitmigranten en het bijhouden van gelden. Daarnaast had je drie beklagden die tot de kernleden van de bende behoorden. Ze wisselden elkaar af en verbleven de rest van de tijd in Frankrijk. De gelden waren grotendeels voor hen. De organisatie had ook een vernuftig systeem voor het bewaren van gelden. Er waren daarvoor twee penningmeesters: een voor de slachtoffers uit Antwerpen, een voor de slachtoffers uit Brussel. Zij bewaarden het geld voor de smokkelaars zodat ze zelf niet te veel geld op zak hadden. De slachtoffers verkozen ook om hun geld aan de penningmeesters te betalen zodat de smokkelaars niet met hun geld konden gaan lopen.

De rechtbank oordeelde dat de meeste beklagden schuldig waren aan de tenlasteleggingen. Voor sommige beklagden werd de incriminatieperiode wel beperkt, en voor een aantal dus ook het aantal slachtoffers in hun hoofd. Drie beklagden werden vrijgesproken op grond van twijfel. Een beklagde kwam tijdens het onderzoek maar een korte periode in beeld waarin hij de simkaarten uit Nederland kocht. Volgens de rechter bleek uit het strafdossier niet dat hij wetens en willens bijdroeg tot mensensmokkel. Een andere beklagde werd vrijgesproken op grond van redelijke twijfel. Hij had

alleen contact met de smokkelaars in het kader van de smokkel van zijn twee 'zussen' en neef. Uit het strafdossier bleek volgens de rechter niet dat hij wetens en willens noodzakelijke hulp verleende aan de mensensmokkel.

De hoofdbeklagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van respectievelijk vijf, zes jaar en veertig maanden en tot hoge geldboetes, gedeeltelijk met uitstel. De andere beklagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen twintig maanden en dertig maanden en tot hoge geldboetes, sommige gedeeltelijk met uitstel. Twee beklagde kregen een werkstraf en geldboetes. Verschillende beklagden werden bij verstek veroordeeld. Er werden sommen geld verbeurdverklaard.

In de tweede zaak sprak de **correctionele rechtbank van Dendermonde** zich in een **vonnis van 25 februari 2020** uit over een Eritrese smokkelbende met acht beklagden.²³⁰ Zij werden vervolgd voor feiten van mensensmokkel met verzwarende omstandigheden in de periode van 2016 tot begin 2019. De smokkelbende was vooral actief op parkings langs de E17 richting kust, bij de bushaltes in Kruike en in de omgeving ervan.

Het onderzoek werd gevoerd aan de hand van observaties, waaronder ook observaties van een nachtwinkel en de woning van een van de smokkelaars, telefonieonderzoek, analyse van camerabeelden in stations, zendmastlocatie, tapmaatregelen, verklaringen van de beklagden en onderzoek van Facebookprofielen. Er kon maar één slachtoffer worden ondervraagd. Aan de hand van de IMEI-nummers en simkaarten konden de verschillende beklagden worden geïdentificeerd.

De smokkelaars gebruikten tactieken om niet samen in het openbaar gezien te worden met de transitmigranten. Ze vermeden rechtstreeks contact met hen en werkten via tussenpersonen, ze verplaatsten zich afzonderlijk naar de parkings en namen een ander weg naar de parkings.

Uit het onderzoek bleek dat de slachtoffers 800 euro betaalden om naar het VK te reizen. Vanaf november 2018 vroeg men 1.000 euro. Zij berekenden dat de smokkelaars zo ongeveer 300.000 euro verdiend zouden hebben.

De slachtoffers werden ook gesmokkeld in koelwagens. Bij een van de tapmaatregelen vernamen de Belgische politiediensten dat de mensen aan het sterven waren en verwittigden ze de Britse politiediensten die de koelwagen konden onderscheppen. De smokkelaar die hiervan op de hoogte was verwittigde de hulpdiensten niet. Er zaten

²³⁰ Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 25 februari 2020, k. D19D (beroep vastgelegd op 12 oktober 2020).

27 slachtoffers in die ernstig onderkoeld waren. Onder de transitmigranten bevonden zich ook smokkelaars die zelf naar het VK probeerden te geraken.

De hoofdbeklaagde werd beschouwd als de spilfiguur, de baas van de parking. Hij ontkende een smokkelaar te zijn en verklaarde zelf een transitmigrant te zijn die naar het VK wilde. Hij werd in Frankrijk al eerder veroordeeld voor mensensmokkel. De andere beklaagden fungeerden als tussenpersonen. Zij informeerden de transitmigranten, hielpen hen naar de parkings te gaan, informeerden over de transporten,... Sommige beklaagden bekleedden een bevoorrechte positie en stonden iets dichterbij de hoofdbeklaagde. Zij mochten het geld ontvangen.

De rechtbank kon uit het strafdossier niet opmaken of de activiteiten gebeurden onder de verzwarende omstandigheid van geweld en bedreigingen. De rechtbank sprak de beklaagden vrij voor deze verzwarende omstandigheid.

De rechtbank oordeelde ook dat er geen sprake was van een criminele organisatie, wel van een vereniging. Criminele organisaties zijn complexer dan bendes. Ze hebben nationale/internationale vertakkingen. Ze hebben een complexere, beter georganiseerde en meer bestendige structuur waarbinnen legale en illegale activiteiten kunnen plaatsvinden ook al hebben niet alle leden noodzakelijk de bedoeling om mee te werken aan het plegen van misdrijven. Deze dadergroep kende geen internationale vertakkingen. Wel is het duidelijk dat iedere beklaagde de intentie had een misdrijf te plegen en daarbij zijn eigen voordeel na te streven. De leidende figuren handelden uit louter winstbejag, terwijl de anderen meewerkten om hun eigen oversteek naar het VK te garanderen. De rechtbank heromschreef de verzwarende omstandigheid van de criminele organisatie naar de verzwarende omstandigheid van een vereniging. De hoofdbeklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van zeven jaar en tot een geldboete van 1.824.000 euro. De andere beklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen twintig maanden en vijf jaar en tot gelboetes tussen 152.000 euro en 1.088.000 euro. Zes van de beklaagden werden bij verstek veroordeeld, vijf van hen bevinden zich nu in het VK. Er werd een bedrag van 70.000 euro verbeurdverklaard.

Myria had zich burgerlijke partij gesteld en kreeg een morele schadevergoeding van 1 euro.

3.5. | Afghaans smokkelnetwerk – gezamenlijk onderzoeksteam (JIT)

Het **hof van beroep van Gent** sprak zich in een **arrest van 21 januari 2020**²³¹ uit over een zaak van mensensmokkel, die in het vorige jaarverslag behandeld werd.²³² In eerste aanleg waren zestien personen vervolgd voor mensensmokkel in het kader van een criminele organisatie met een groot netwerk dat actief was in verschillende Europese landen. Myria had zich burgerlijke partij gesteld. In een **vonnis van 25 maart 2019** door de **correctionele rechtbank van Gent** kregen verschillende beklaagden hoge gevangenisstraffen, enkele andere beklaagden werden vrijgesproken.²³³

Een van de beklaagden tekende beroep aan.

De criminele organisatie had een uitgebreid netwerk in Europa en smokkelde personen van verschillende nationaliteiten richting het Verenigd Koninkrijk. De organisatie smokkelde personen in bestelwagens en in kleine vrachtwagens waarin verborgen ruimtes waren gecreëerd. Tijdens verschillende intercepties konden linken met België worden gelegd, onder meer door gevonden documenten en onderzoek van telefoondata. Op basis van deze informatie werd in België een strafonderzoek gestart. Toen tijdens dit onderzoek bleek dat er ook geregeld contacten waren met Bulgarije en het VK, volgde een Europese samenwerking op politieel niveau en op het niveau van het parket en de onderzoeksrechter, nadat een gerechtelijk onderzoek was opgestart in het kader van een *joint investigation team* (JIT). Uit het geheel van deze onderzoeken bleek dat een organisatie was uitgebouwd die vooral door Afghanen werd gefaciliteerd en die werd geleid door twee welbepaalde personen in het VK en in Bulgarije. Het netwerk smokkelde personen uit onder meer Afghanistan, Syrië en Irak naar het VK. België was daarbij het kruispunt waar de personen in de wagens met verborgen ruimte werden ingeladen. Voor een volledige reis betaalden migranten 10.000 euro.

De twee hoofdbeklaagden en enkele andere beklaagden werden schuldig geacht respectievelijk de leider en de mededaders te zijn van een criminele organisatie die zich bezighield met mensensmokkel met verzwarende

231 Gent, 21 januari 2020, 4e k. (voorziening in cassatie afgewezen).

232 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 137-138.

233 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 25 maart 2019, 28e k.

omstandigheden. Zij kregen gevangenisstraffen tussen acht maanden en zeven jaar en geldboetes tussen 24.000 en 760.000 euro.

Verschillende andere beklaagden werden vrijgesproken wegens gebrek aan bewijzen.

Myria kreeg een forfaitaire schadevergoeding van 2.500 euro.

Voor het hof van beroep voerde de beklaagde aan dat hij maar een ondergeschikte positie innam binnen de criminele organisatie. Het hof ging hierin niet mee en bevestigde de beslissing van de eerste rechter.

3.6. | Mensensmokkel geherkwalificeerd in hulp bij illegale immigratie (artikel 77 van de wet van 15 december 1980)

De **correctionele rechtbank van Antwerpen** heeft zich op **30 maart 2020** uitgesproken over een smokkeldossier waarvan de feiten zich afspeelden op de luchthaven van Antwerpen.²³⁴ Twee personen werden vervolgd.

Eind 2018 werd op de luchthaven een vrouw aangehouden met een Brits paspoort die een vlucht naar Londen wou nemen. De fysionomische kenmerken van de vrouw kwamen niet overeen met de foto van het paspoort dat zij voorlegde. Haar verklaringen waren vaag en tegenstrijdig. Op dezelfde vlucht zaten twee mannen met de Britse nationaliteit maar eveneens van Eritrese origine. Een van die mannen had dezelfde achternaam als de vrouw. De drie beweerden elkaar niet te kennen. De politiediensten gingen over tot een onderzoek. De drie personen werden ondervraagd, hun gsm-toestellen werden uitgelezen, de camerabeelden van de luchthaven werden geanalyseerd en er werd een retroactief telefonieonderzoek gevoerd. Een foto van het Britse paspoort werd teruggevonden op het gsm-toestel van een van de beklaagden. De vrouw en de twee mannen waren afzonderlijk met een taxi van het station aangekomen maar nauwelijks enkele minuten na elkaar. De verklaringen van de drie waren bovendien

tegenstrijdig: eerst beweerden ze elkaar niet te kennen, nadien verklaarden ze familie van elkaar te zijn.

Tijdens de procedure voor de rechtbank verklaarden de beklaagden dat ze respectievelijk de broer en de neef waren van de vrouw. De vrouw afkomstig uit Eritrea zou in Zweden geleefd hebben en na haar echtscheiding dakloos zijn geworden. De Zweedse migratie-instanties hadden haar asielaanvraag negatief beoordeeld en ze had een bevel om het grondgebied te verlaten ontvangen. De beklaagden hadden geprobeerd haar te helpen om naar het VK te reizen waar haar zoon en broer verbleven. De rechtbank stelde dat hij deze verklaringen niet kon beoordelen maar zich moest baseren op het strafdossier en dat daaruit bleek dat de beklaagden fungeerden als de *passeurs*.

De rechtbank herkwalificeerde de feiten wel naar art. 77 van de wet van 15 december 1980 omdat het moreel element, het bijzonder opzet “*met het oog op het direct of indirect verkrijgen van een vermogensvoordeel*” zoals voorzien in art. 77bis niet was aangetoond. De rechtbank volgde de verdediging in de redenering dat er gelet op de specifieke context en de familiale banden geen bewijs was van een direct of indirect vermogensvoordeel.

De rechtbank ging niet mee in het argument dat de beklaagden de hulp voornamelijk om humanitaire redenen hadden verleend. De beklaagden waren familieleden die specifiek en doelbewust naar België waren afgereisd om de doorreis van de vrouw naar het VK mee te organiseren en te begeleiden. Het ging niet om particuliere hulpverleners die primaire hulp of zorg verschaffen aan een persoon in illegaal verblijf.

Beide beklaagden werden veroordeeld tot een gevangenisstraf van een jaar en tot een geldboete van 13.600 euro, allebei met uitstel.

²³⁴ Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 31 maart 2015, k. AC10, nr. 2020/1877 (beroep).

Deel 3

Statistieken

Inleiding

In dit deel van het verslag zijn de kerncijfers gebundeld die Myria heeft ontvangen van de zes actoren die mogelijk een rol spelen in een dossier van mensenhandel of mensensmokkel in België. De recentste gegevens rond mensenhandel en mensensmokkel komen daarbij aan bod. Dit deel wordt afgesloten met een externe bijdrage van de inspectiedienst van de RSZ.

De zes actoren waarvan we cijfers ontvingen zijn:

- de politie, met informatie afkomstig uit de Algemene Nationale Gegevensbank (ANG);
- de diensten van de sociale inspectie (Themadirectie mensenhandel, ECOSOC-teams);
- het College van procureurs-generaal met informatie over de vervolgingen die door de parketten zijn ingesteld;
- de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ);
- Pag-Asa, Payoke en Sürya: centra gespecialiseerd in de opvang van slachtoffers;
- de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid van de FOD Justitie, met informatie over veroordelingen.

De cijfers van de verschillende actoren zijn onderling niet geharmoniseerd. Ze volstaan dus niet als basis om het beleid te evalueren of om strategische analyses te onderbouwen. Dat beperkt ook aanzienlijk de mogelijkheden inzake rapportage bij de Europese instellingen. Uiteraard werkt Myria dagelijks met die actoren samen om de best mogelijke cijfers te verzamelen.

Waarschuwing

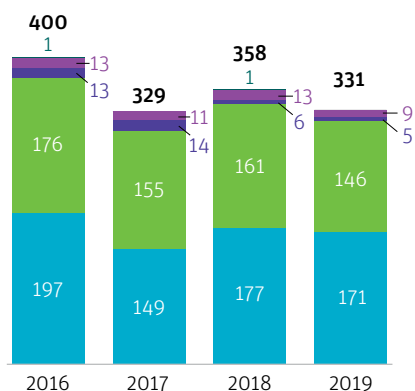
- De cijfers in dit verslag tonen geenszins de werkelijke omvang van de fenomenen mensenhandel en -smokkel. Ze slaan alleen op de feiten en de slachtoffers die door de autoriteiten zijn gedetecteerd. Over niet-geïdentificeerde feiten en slachtoffers zijn er momenteel geen schattingen.
- Deze cijfers en hun evolutie geven veeleer info over het optreden van de autoriteiten in de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel meer dan over die fenomenen zelf.

De beschikbare cijfers over mensenhandel en mensensmokkel tonen maar het topje van de ijsberg. De reële omvang van de fenomenen is niet bekend.

1. Mensenhandel

Inbreuken mensenhandel (gegevens van de politie)

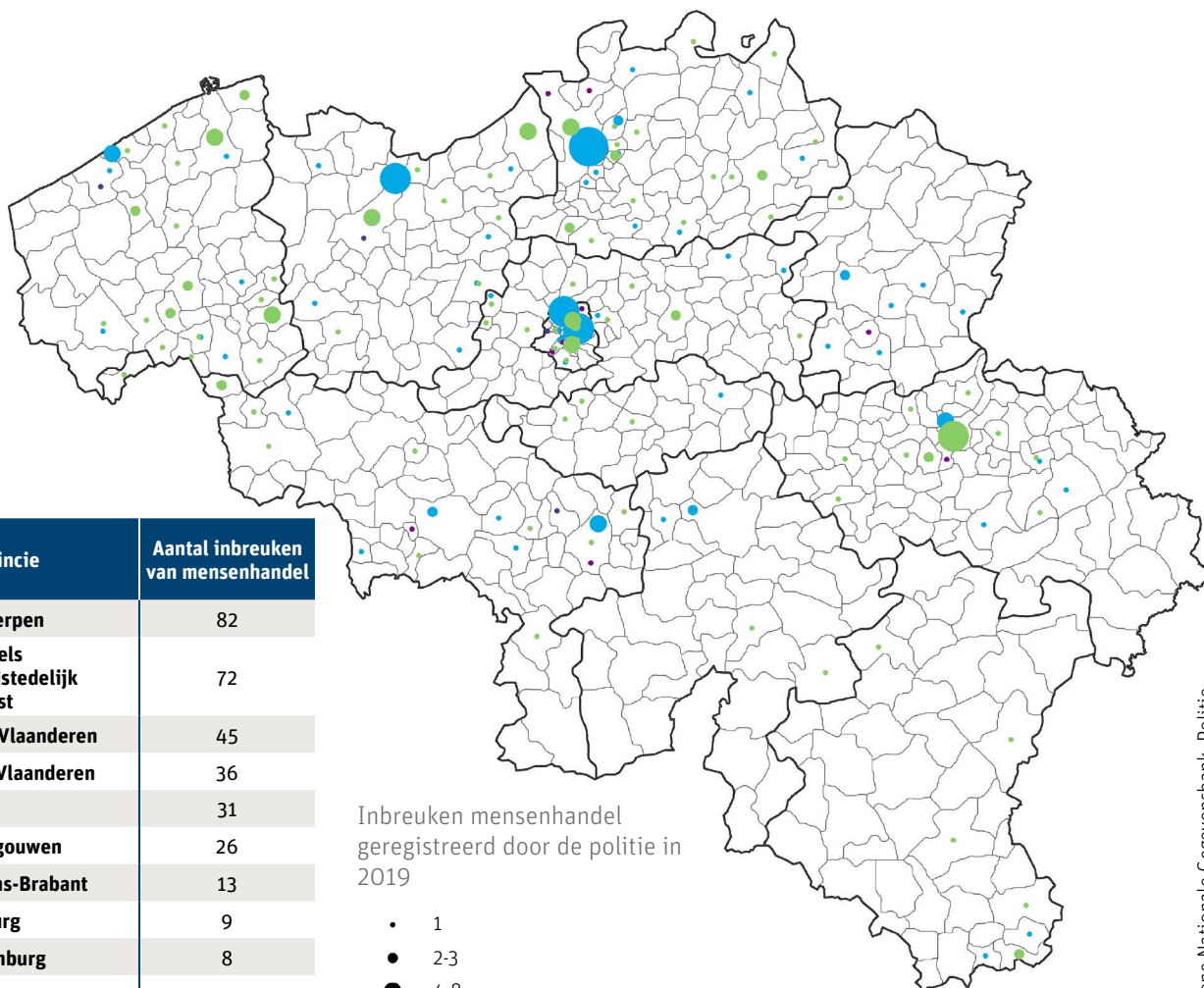

■ Orgaanhandel
 ■ Onder dwang gepleegd misdrijf
 ■ Uitbuiting van bedelarij
 ■ Economische uitbuiting
 ■ Seksuele uitbuiting

Sinds 2016 ligt het aantal inbreuken onder de 400 en schommelt dat cijfer van jaar tot jaar. In 2019 is er een lichte daling ten opzichte van 2018.

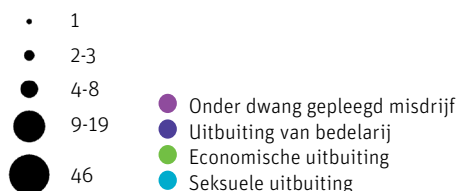
In 2019:

- De politie heeft in totaal **331 inbreuken inzake mensenhandel** geregistreerd, hoofdzakelijk voor seksuele (52%) en economische (44%) uitbuiting. Toch waren er ook 9 inbreuken voor een misdrijf of misdaad gepleegd onder dwang en 5 voor uitbuiting van bedelarij. In 2019 waren er geen inbreuken op het vlak van orgaanhandel.
- De inbreuken inzake mensenhandel doen zich vaker voor in de grote steden, vooral in de hoofdstad (in totaal 72 inbreuken in de 19 gemeenten) en in Antwerpen (met 52 geregistreerde inbreuken).
- De provincie Antwerpen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn goed voor 60% van de inbreuken op het vlak van seksuele uitbuiting op nationaal niveau. Wat economische uitbuiting betreft, werden de inbreuken vooral geregistreerd in de provincies West-Vlaanderen (31), Antwerpen (24), Luik (21) en over het volledige Brussels Gewest (20).

Provincie	Aantal inbreuken van mensenhandel
Antwerpen	82
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	72
West-Vlaanderen	45
Oost-Vlaanderen	36
Luik	31
Henegouwen	26
Vlaams-Brabant	13
Limburg	9
Luxemburg	8
Namen	5
Waals-Brabant	4
Totaal	331

Inbreuken mensenhandel geregistreerd door de politie in 2019

Processen-verbaal van de RSZ-inspectiediensten (ECOSOC-teams)

Van de in 2019 afgesloten onderzoeken:

- heeft de inspectiedienst van de RSZ 58 processen-verbaal wegens mensenhandel opgesteld (art. 433*quinquies* van het Strafwetboek).
- zijn 82 vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel na strafrapporten of processen-verbaal door de

RSZ-inspectie doorverwezen naar de gerechtelijke autoriteiten en de gespecialiseerde opvangcentra (tegenover 65 in 2018).

- De meest vertegenwoordigde sectoren waren de horeca, de bouw en de kleinhandel.

► Voor meer informatie, zie de externe bijdrage van de RSZ-inspectiedienst, op het einde van dit deel.

Sector en nationaliteit van de werknemers die door de inspectiedienst van de RSZ in 2019 als vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel zijn geïdentificeerd

Land	Land- en tuinbouw	Voedingsindustrie	Bouw	Garages	Groothandel	Kleinhandel	Vervoer over land	Horeca	Schoonmaakactiviteit	Sport-, recreatie- en vrijetijdsactiviteiten	Andere	Totaal
Polen			7			2					7	16
Marokko		1	2		2		1	4	1			11
Egypte								8				8
Roemenië			2		1	1	2	1				7
Vietnam											5	5
Afghanistan				3		1						4
Pakistan						4						4
België						1		1		1		3
Ghana	1										2	3
Kameroen											2	2
China								2				2
Ivoorkust						1					1	2
Kosovo								2				2
Rwanda						1		1				2
Oekraïne			2									2
Brazilië								1				1
Burkina Faso						1						1
Litouwen			1									1
Mali											1	1
Niger											1	1
Nepal								1				1
Portugal			1									1
Tunesië								1				1
Turkije								1				1
Totaal	1	1	15	3	3	12	3	23	1	1	19	82

bron: Inspectiedienst van de RSZ (ECOSOC-cellen)

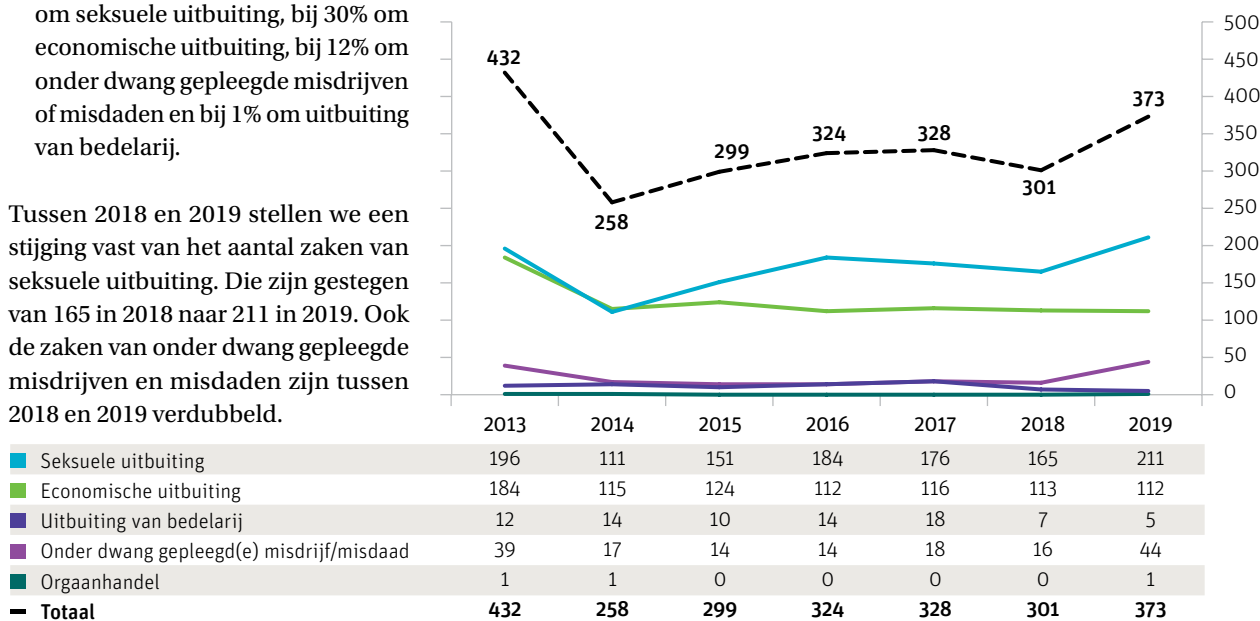
Strafzaken voor mensenhandel bij de parketten

In 2019,

- zijn **373** dossiers bij de parketten binnengekomen wegens mensenhandel.
- Na een stagnatie de afgelopen jaren is dat een stijging met 24% tegenover 2018.
- Bij 57% van die dossiers ging het om seksuele uitbuiting, bij 30% om economische uitbuiting, bij 12% om onder dwang gepleegde misdrijven of misdaden en bij 1% om uitbuiting van bedelarij.

Tussen 2018 en 2019 stellen we een stijging vast van het aantal zaken van seksuele uitbuiting. Die zijn gestegen van 165 in 2018 naar 211 in 2019. Ook de zaken van onder dwang gepleegde misdrijven en misdaden zijn tussen 2018 en 2019 verdubbeld.

Een **nieuwe strafzaak** wordt geopend op basis van een aanvankelijk pv (op basis van een navolgend pv wordt geen nieuwe strafzaak geopend). Een nieuwe strafzaak kan ook worden geopend op basis van een klacht of van een burgerlijke partijstelling.

Methodologische opmerkingen

- Het betreft hier gegevens uit de Databank van het College van procureurs-generaal zoals vastgesteld op 9 mei 2020.
- Ze gaan over het aantal strafzaken die in de loop van 2019 bij de correctionele parketten (met inbegrip van het federaal parket) zijn binnengekomen.
- Ze zijn beperkt tot inbreuken die door meerderjarigen zijn gepleegd en hebben geen betrekking op strafzaken die door de arbeidsauditeur zijn behandeld.

- De zaken die bij het parket van Eupen binnenkomen worden pas sinds 19 februari 2019 opgenomen. De jaren daarvoor werd er geen rekening mee gehouden, door een probleem in de harmonisering van het IT-systeem.
- Er bestaat een risico op dubbele telling van de strafzaken die voor beschikking naar een ander arrondissement worden doorverwezen of wanneer ze naar een andere afdeling van hetzelfde gerechtelijk arrondissement worden verwezen.
- In elke strafzaak kunnen één of verschillende beklaagden betrokken zijn.

Stijging van het aantal geseponeerde dossiers

	Geseponeerde dossiers	Totaal
Seksuele uitbuiting	78	211
Economische uitbuiting	28	112
Uitbuiting van bedelarij	3	5
Onder dwang gepleegd(e) misdrijf/misdaad	30	44
Totaal	139 (37%)	373

- **37%** van de dossiers inzake mensenhandel die in 2019 bij de parketten zijn binnengekomen was op 9 mei 2020 geseponeerd. Dat percentage is de afgelopen jaren constant gestegen van 24% in 2017 naar 28% in 2018.
- In 2019 ging het in ruim de helft van de 139 geseponeerde zaken om seksuele uitbuiting.
- Van die 139 dossiers werden er 31 omwille van opportu-niteitsredenen en 108 om technische redenen geseponeerd (waarvan 70 wegens onvoldoende bewijslast, 23 omdat de daders onbekend waren en 15 voor een andere reden).

Ressort: omschrijving van de territoriale bevoegdheid van één jurisdictie. België is verdeeld in vijf grote gerechtelijke ressorten met telkens een hof van beroep. Elk hof van beroep is bevoegd voor verschillende gerechtelijke arrondissementen.

- Antwerpen → Antwerpen en Limburg
- Brussel → Brussel (Brussel en Halle-Vilvoorde), Leuven en Waals-Brabant
- Gent → Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen
- Luik → Luik, Eupen, Namen en Luxemburg
- Bergen → Henegouwen

Ressort Antwerpen

- **Antwerpen is het ressort waarin de meeste strafzaken geopend zijn voor mensenhandel in 2019.**
- Stijging van het aantal strafzaken in het ressort Antwerpen, te wijten aan de stijging van het aantal strafzaken voor seksuele en economische uitbuiting.
- Meeste dossiers geopend voor seksuele uitbuiting (72%).

Ressort Brussel

- Recente stijging van het totale aantal strafzaken. Die heeft te maken met de stijging van het aantal dossiers van seksuele uitbuiting, dat tussen 2018 en 2019 meer dan verdubbeld is.
- De meeste strafzaken betreffen seksuele uitbuiting (58 zaken op de 88 in 2019).

Ressort Gent

- Lichte daling ten opzichte van 2018.
- Dit is het enige ressort waar een daling van het aantal strafzaken voor seksuele uitbuiting wordt vastgesteld in 2019.
- Het aantal strafzaken voor seksuele uitbuiting is gelijk aan dat voor economische uitbuiting (33).

Ressort Luik

- Lichte stijging tussen 2018 en 2019.
- In 2019 waren er meer strafzaken voor economische uitbuiting (25) dan voor seksuele uitbuiting (20).

Ressort Bergen

- Na een stagnatie is het totale aantal strafzaken opnieuw gaan stijgen, vooral als gevolg van het aantal zaken rond onder dwang gepleegde misdrijven of misdaden.
- In 2019 was deze laatste vorm van uitbuiting de meest voorkomende (26 op de 37).

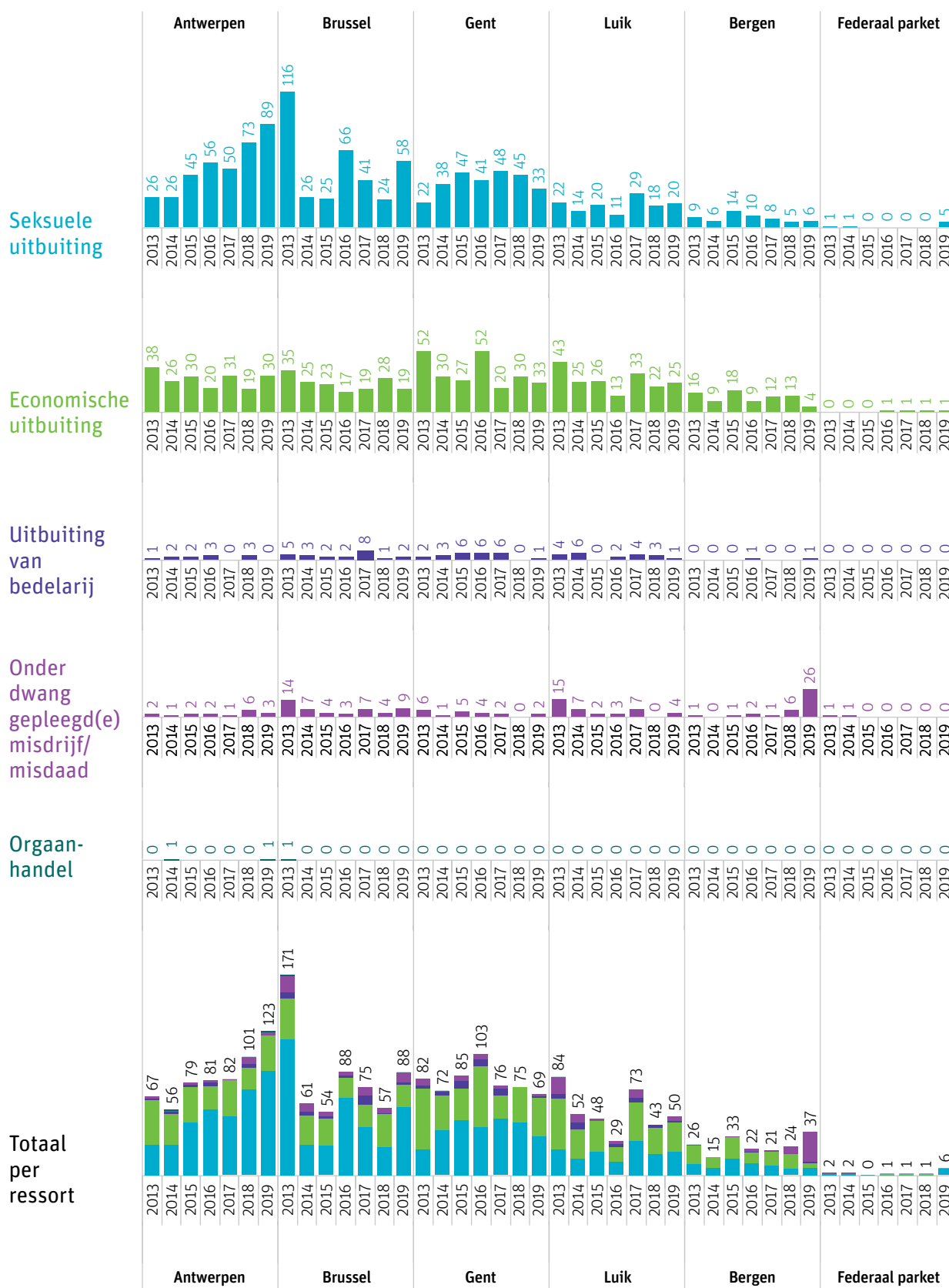
Federaal parket

- In 2019 waren er vijf strafzaken voor seksuele en één voor economische uitbuiting.

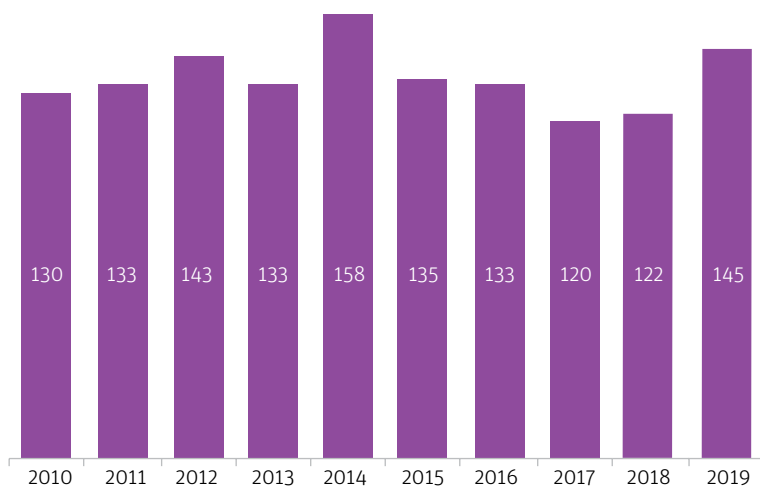
Nomenclatuur van de inbreuken

Seksuele uitbuiting	37L	art. 433 ^{quinq} ies § 1 1°C. Sw.
Economische uitbuiting	55D	art. 433 ^{quinq} ies § 1 3°C. Sw.
Uitbuiting van bedelarij	29E	art. 433 ^{quinq} ies § 1 2°C. Sw.
Onder dwang gepleegd(e) misdrijf/misdaad	55F	art. 433 ^{quinq} ies § 1 5°C. Sw.
Orgaanhandel	55E	art. 433 ^{quinq} ies § 1 4°C. Sw.

Nieuw opgestarte begeleidingen van slachtoffers mensenhandel door de gespecialiseerde opvangcentra

145 slachtoffers van mensenhandel zijn in 2019 in een begeleidingstraject gestapt bij een gespecialiseerd opvangcentrum

Forse stijging ten opzichte van 2018

In 2019:

- Van de 145 slachtoffers zijn er **87 slachtoffers van economische uitbuiting** (tegenover 79 in 2018) en **52 van seksuele uitbuiting** (tegenover 38 in 2018).
- Bij de nieuwe begeleidingen zijn er ook 3 slachtoffers van uitbuiting van bedelarij en 3 slachtoffers van onder dwang gepleegde inbreuken. Er zijn geen nieuwe begeleidingen van slachtoffers van orgaanhandel.
- Onder die slachtoffers zijn er 75 mannelijke en 70 vrouwelijke slachtoffers.

- We tellen 26 Marokkaanse slachtoffers, 16 Nigeriaanse en 13 Egyptische. Dat zijn de 3 voornaamste nationaliteiten als het om slachtoffers van mensenhandel gaat die in 2019 bij één van de drie gespecialiseerde centra in een begeleidingstraject zijn gestapt.

Er is sprake van **begeleiding** zodra de eerste fase (reflectieperiode) is opgestart, dus zodra een bijlage 15 is uitgevaardigd.

De gegevens over de nieuwe begeleidingen volstaan niet om de omvang van het werk van de gespecialiseerde centra in te schatten

- De duurtijd van de begeleiding komt hier immers niet aan bod als indicator. De cijfers van de Dienst Vreemdelingenzaken over de verlenging van de documenten in het kader van de procedure voor mensenhandel zijn daar wel een mogelijke indicator van.
 - *Zie Documenten uitgereikt door de Dienst Vreemdelingenzaken aan slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel*
- De meldingen van personen voor wie geen enkele begeleiding is opgestart komen hier evenmin aan bod.

Onder de 87 slachtoffers van **economische uitbuiting**:

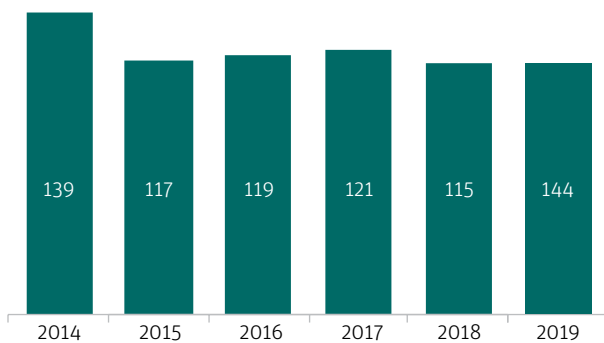
- hebben er 23 de Marokkaanse nationaliteit en 13 de Egyptische nationaliteit.
- zijn vrouwen in de minderheid.
- waren er 4 minderjarigen.

Onder de 52 slachtoffers van **seksuele uitbuiting**:

- is de voornaamste nationaliteit de Nigeriaanse (15 slachtoffers).
- gaat het bijna uitsluitend om vrouwen (met uitzondering van 2 Brazilianen).
- zijn er 2 minderjarigen.

Nationaliteit	Seksuele uitbuiting				Uitbuiting van bedelarij				Economische uitbuiting				Onder dwang gepleegde misdrijven/misdaden				Totaal
	Vrouwen		Mannen		Vrouwen		Mannen		Vrouwen		Mannen		Vrouwen		Mannen		
	Min.	Meer.	Min.	Meer.	Min.	Meer.	Min.	Meer.	Min.	Meer.	Min.	Meer.	Min.	Meer.	Min.	Meer.	
Marokko		1								3		20					24
Nigeria		15								1							16
Egypte												13					13
Brazilië		5		2						2		2					11
Roemenië		7				1				2		1					11
Bulgarije		4										3					7
Algerije		1										4					5
Vietnam									1	1	2	1					5
China										1		3					4
Hongarije		3						1									4
België	1	1														1	3
Burkina Faso												3					3
Spanje												3					3
India												3					3
Macedonië		2							1								3
Pakistan												3					3
Armenië										1				1			2
Ecuador												2					2
Servië					1					1							2
Afghanistan												1					1
Albanië		1															1
Cuba		1															1
Ivoorkust										1							1
Italië		1															1
Irak												1					1
Guinee		1															1
Kazachstan		1															1
Mali												1					1
Montenegro												1					1
Oeganda		1															1
Filipijnen												1					1
Polen		1															1
DR Congo										1							1
Rwanda														1			1
Somalië	1																1
Oekraïne		1															1
Tunesië												1					1
Turkije												1					1
Venezuela		1															1
Jemen												1					1
Totaal	2	48	0	2	1	1	0	1	2	14	2	69	0	2	0	1	145

Slachtoffers mensenhandel die in de procedure zijn gestapt (gegevens DVZ)

- In 2019 waren de Brazilianen en de Marokkanen de twee voornaamste nationaliteiten onder de slachtoffers van mensenhandel die in de procedure zijn gestapt (alle vormen van uitbuiting samen beschouwd).
- Tussen 2018 en 2019 is het aantal Braziliaanse slachtoffers gestegen van 2 naar 21. Het aantal Marokkaanse slachtoffers is stabiel gebleven.
- Specifiek voor economische uitbuiting waren er 19 Marokkanen en 16 Brazilianen.
- Bij de slachtoffers van seksuele uitbuiting was Nigeria de meest vertegenwoordigde nationaliteit (16 personen).

In de afgelopen jaren stagneerde het aantal nieuwe verblijfsaanvragen ingediend op basis van de procedure mensenhandel. In 2019 is dat aantal toegenomen, met name voor slachtoffers van seksuele uitbuiting.

In 2019:

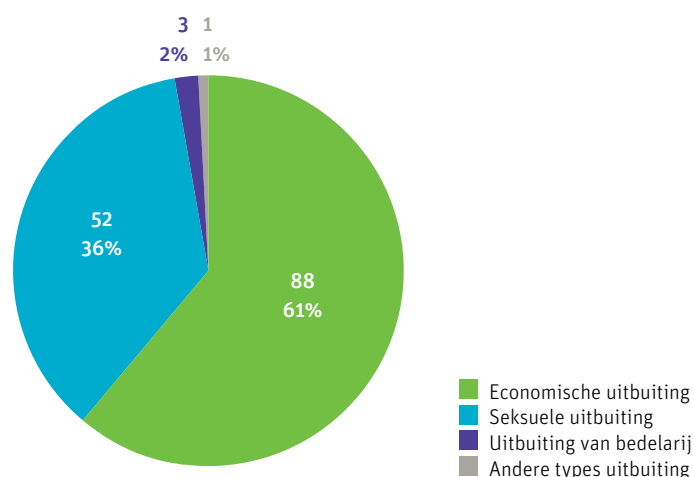
- **144 slachtoffers** van mensenhandel zijn in de procedure gestapt (stijging ten opzichte van 2018).
- Meer dan **60%** van de slachtoffers werd **economisch uitgebuit**. Ruim een derde was slachtoffer van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting en nauwelijks 2% werd uitgebuit in de bedelarij.
- Volgens de gegevens van DVZ is in 2019 geen enkel slachtoffer van orgaanhandel of van onder dwang gepleegde misdrijven in de procedure gestapt. In deze gegevens komt evenwel één slachtoffer voor van een "ander type uitbuiting".

In België komen slachtoffers van mensenhandel die instemmen om samen te werken met de gerechtelijke autoriteiten in aanmerking voor een specifiek verblijfsstatuut.

Rangschikking van de voornaamste nationaliteiten van slachtoffers van mensenhandel in België

Nationaliteit	2019
Brazilië	21
Marokko	20
Nigeria	16
Egypte	11
Roemenië	9
Bulgarije	8
Algerije	4
Vietnam	4
Hongarije	4
Spanje	4
Andere	43
Totaal	144

Slachtoffers van mensenhandel die in de procedure zijn gestapt per type uitbuiting

Leeftijd		0-17	18-25	26-30	31 jaar en +	Totaal	Mannen	Vrouwen
Seksuele uitbuiting	2018	3	20	7	3	33	0	33
	2019	3	28	12	9	52	3	49
Economische uitbuiting	2018	1	14	25	35	75	66	9
	2019	7	13	11	57	88	65	23
Uitbuiting van bedelarij	2018	3	1	0	0	4	2	2
	2019	1	1	0	1	3	1	2
Andere types uitbuiting	2018	0	0	0	3	3	3	0
	2019	0	0	1	0	1	0	1
Totaal	2018	7	35	32	41	115	71	44
	2019	11	42	24	67	144	69	75

In 2019 waren er iets meer vrouwelijke (52%) dan mannelijke (48%) slachtoffers.

In 2019:

- Waren er 75 vrouwelijke en 69 mannelijke slachtoffers. In 2018 was dat omgekeerd.
- Slachtoffers van economische uitbuiting komen het vaakst voor (88 op de 144). Vooral mannen zijn daardoor getroffen. Twee derde onder hen is ouder dan 30 (57 personen).
- De slachtoffers van seksuele uitbuiting zijn bijna uitsluitend vrouwen (49 op de 52). Daarvan zijn er 28 tussen 18 en 25 jaar oud en 3 minderjarig.

De categorie "**Andere types uitbuiting**" heeft betrekking op gevallen waarvoor het type uitbuiting op het ogenblik van de eerste aanvraag nog niet duidelijk is bepaald.

11 minderjarige slachtoffers van mensenhandel zijn in 2019 in de procedure gestapt, van wie:

- 7 slachtoffers van economische uitbuiting, 3 slachtoffers van seksuele uitbuiting en 1 slachtoffer van uitbuiting van bedelarij;
- Sommigen onder hen zijn NBMV's (niet-begeleide minderjarige vreemdelingen). Ter herinnering, een NBMV die een vermoedelijk slachtoffer is moet ook worden gemeld bij de Dienst Voogdij. Na identificatie door deze laatste krijgt die een voogd toegewezen.

Documenten uitgereikt door de Dienst Vreemdelingenzaken aan de slachtoffers mensenhandel en mensensmokkel

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
BGV 45 dagen (MH)		36	28	32	17	10	3	0	0
Bijlage 15		0	0	0	0	0	20	44	43
Attest van immatriculatie (AI)		140	117	133	114	116	112	113	136
Verlenging AI		12	15	11	22	26	31	19	16
Mensenhandel	Tijdelijk BIVR (Kaart A)	104	98	84	90	84	97	91	108
	Verlenging Kaart A	437	458	443	425	413	383	348	370
	Onbeperkt BIVR (Kaart B)	35	44	33	36	49	50	61	42
Humanitair	Tijdelijk BIVR (Kaart A)	4	2	2	6	2	0	3	3
	Verlenging Kaart A	44	31	30	29	20	29	20	26
	Onbeperkt BIVR (Kaart B)	11	24	21	36	22	23	18	26
Bijlage 13 (BGV)		7	11	14	2	2	4	0	0
Totaal		830	828	803	777	744	752	717	770

In 2019:

- Bij de cijfers die hier aan bod komen, gaat het om slachtoffers van zowel **mensenhandel** als sommige zwaardere vormen van **mensensmokkel**.
- De **770** beslissingen inzake uitreiking of verlenging van een verblijfsvergunning betreffen nieuwe slachtoffers uit 2019 maar ook diegenen van de voorgaande jaren die in een erkenningsprocedure voor het slachtofferstatuut zitten en tegenover wie eerder al één of meer beslissingen zijn genomen.

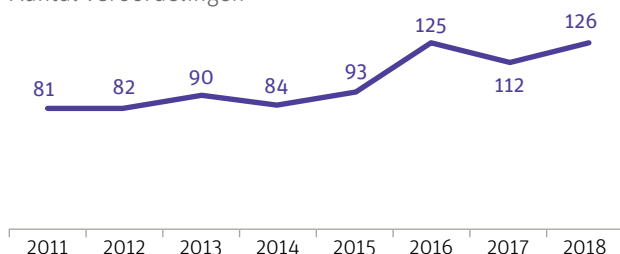
Het totale aantal aan slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel uitgereikte documenten is in 2019 licht gestegen (+7% tegenover 2018).

- Een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister (BIVR), van tijdelijke en/of verlengde aard, geldt altijd voor een periode van zes maanden. Normaal krijgen slachtoffers er dus twee per jaar, tot aan het einde van de gerechtelijke procedure.
- Sinds 21 mei 2017 vervangt de bijlage 15 het bevel om het grondgebied te verlaten (BGV) 45 dagen. De juridische grondslag en de voorwaarden daarvoor zijn niet veranderd, alleen het type document. Het gaat om het document dat tijdens de reflectieperiode wordt uitgereikt. Als het slachtoffer rechtstreeks een klacht indient of verklaringen aflegt tegen de daders, dan wordt dat document niet uitgereikt. Het slachtoffer ontvangt dan onmiddellijk een attest van immatriculatie (AI).

Veroordelingen voor mensenhandel (gegevens van justitie)

Aantal veroordelingen

Elke **veroordeling** heeft betrekking op één veroordeelde (veroordelingen zijn niet hetzelfde als vonnissen, die uit verschillende veroordelingen kunnen bestaan).

1 veroordeling = 1 persoon

De **straffen** komen overeen met de beslissingen van de veroordelingen. Bij één veroordeling kunnen tegelijk verschillende straffen worden uitgesproken (gevangenisstraf, boete,...). Een categorie hoeft daarom de andere niet uit te sluiten (op een aantal uitzonderingen na) en het totale aantal straffen is dus hoger dan het totale aantal daders/veroordelingen.

Net zoals in 2017 zijn de meeste veroordeelden in 2018 Belgen. Er wordt evenwel een toename vastgesteld van het aantal veroordeelden van Nigeriaanse origine als gevolg van bepaalde criminele netwerken die actiever zijn geworden binnen Europa op het vlak van seksuele uitbuiting. Volgens de FOD Justitie heeft “het fenomeen van uitbuiting van Nigeriaanse minderjarigen in de prostitutie de jongste jaren aanleiding gegeven tot talrijke onderzoeken en interventies, wat uiteindelijk ook blijkt uit de gegevens inzake veroordelingen”.

Voornaamste nationaliteiten van de veroordeelden voor mensenhandel in 2018

Nationaliteit	2018
België	32
Onbekend	25
Nigeria	22
Bulgarije	7
Pakistan	5
Roemenië	5
Andere	30
Totaal	126

In 2018 :

- zijn er **126** veroordelingen uitgesproken. De afgelopen jaren is de trend opwaarts.
- Die veroordelingen hebben geleid tot 428 beslissingen, waarvan 93 met uitstel. De meest courante straffen zijn de boete (29%), de gevangenisstraf (28%) en de ontzetting uit de rechten (24%).
- Bij bijna de helft van de in 2018 uitgesproken gevangenisstraffen ging het om straffen van 1 tot 3 jaar (59% was met uitstel).

Straffen	Beslissingen	Met uitstel (volledig of gedeeltelijk)
Boete	124	40
Gevangenisstraf	118	53
Ontzetting uit de rechten	101	/
Verbeurdverklaring	67	/
Beroepsverbod	3	/
Werkstraf	1	/
Andere verbodsbepalingen	14	/
Totaal	428	93

Methodologische opmerkingen

- Deze cijfers hebben betrekking op het aantal definitieve veroordelingen, waartegen dus geen beroep meer kan worden aangetekend.
- De gegevensextractie dateert van maart 2020.
- De databank bevat geen informatie over het type uitbuiting voor alle veroordelingen.
- Het departement van de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid van de FOD Justitie heeft zijn gegevens voor 2017 opnieuw verbeterd.
- Een aantal dossiers wordt met verschillende maanden vertraging in de databank ingevoerd. Daarom kunnen de gegevens voor 2018 ook in de toekomst nog worden verbeterd en zijn de gegevens voor 2019 nog niet beschikbaar.

2. Mensensmokkel

Inbreuken mensensmokkel (gegevens van de politie)

De politie heeft in 2019 467 inbreuken inzake mensensmokkel geregistreerd. In 82% van de gevallen hebben die zich in het Vlaams Gewest voorgedaan.

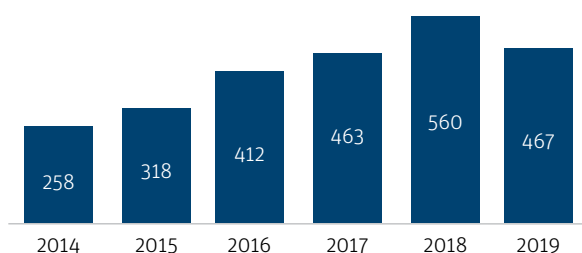
- In 2019 werd 82% van de inbreuken inzake mensensmokkel in het Vlaams Gewest geregistreerd, 10% in Wallonië en 7% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
- De meeste inbreuken, goed voor 30% van het totaal, werden in de provincie Antwerpen geregistreerd.
- Op gemeentelijk niveau:
 - › In Vlaanderen is Zaventem (53) koploper. De politie heeft daar nagenoeg alle inbreuken op de site van de luchthaven geregistreerd (52). Brugge (40) en Antwerpen (37) volgen respectievelijk op de 2e en de 3e plaats.
 - › In Wallonië is Luik de gemeente met het hoogste aantal inbreuken (15).
 - › Binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voert Brussel-Stad de ranglijst van de 19 gemeenten aan met in totaal 13 inbreuken.

Recente ontwikkelingen:

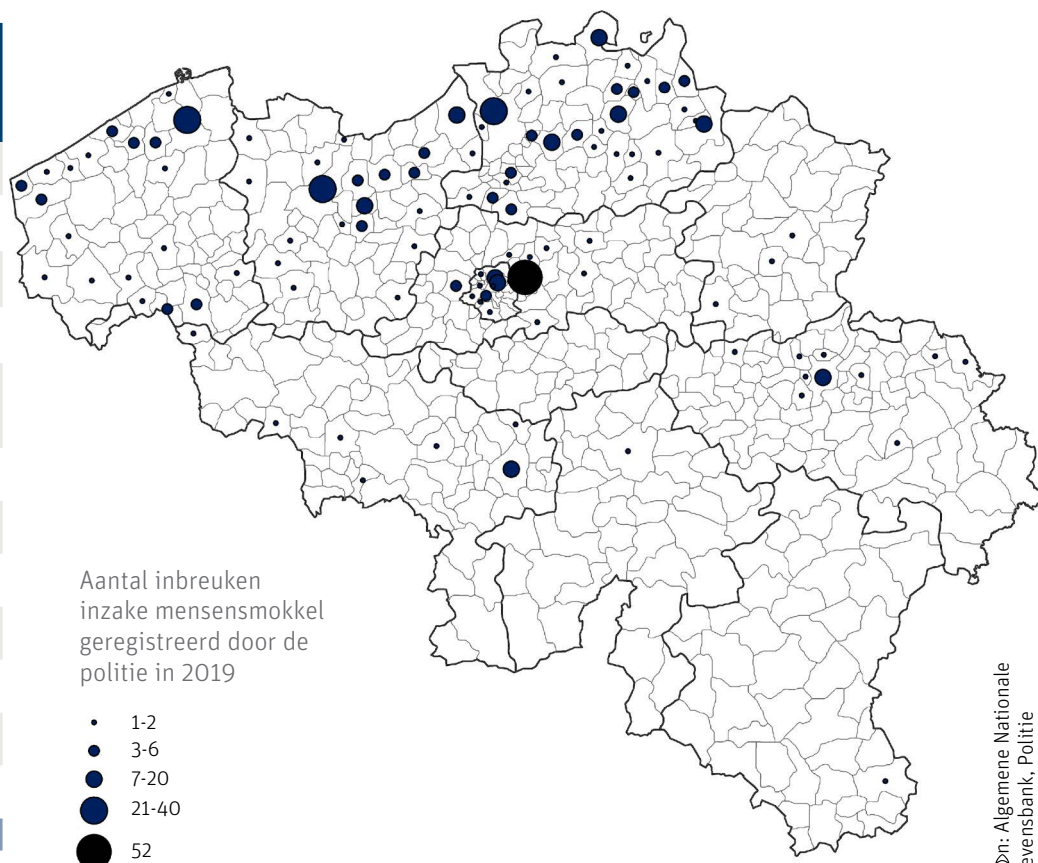
- Sinds 2014 is het aantal geregistreerde inbreuken gestaag toegenomen tot 560 in 2018 (meer dan een verdubbeling

in vergelijking met 2014). Voor het eerst in 5 jaar is dat cijfer in 2019 gedaald. Het ligt op hetzelfde niveau als in 2017.

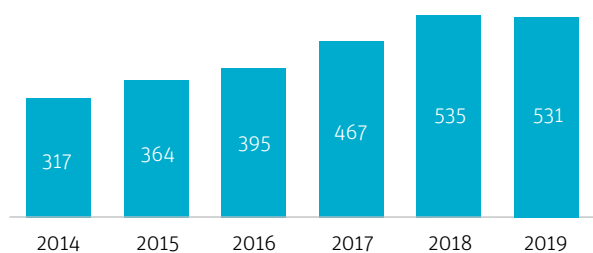
- Tussen 2018 en 2019 is het aantal inbreuken vooral gedaald (-44%) in de provincie Oost-Vlaanderen, waar in 2018 167 inbreuken werden geteld (en in 2019 93).
- De grote jaarlijkse verschillen vallen met name te verklaren door het politieoptreden tegen bepaalde criminele cellen, waardoor de cijfers omhoog gaan.

Provincie	Aantal inbreuken mensensmokkel
Antwerpen	139
Oost-Vlaanderen	93
West-Vlaanderen	86
Vlaams-Brabant	63
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	34
Luik	26
Henegouwen	17
Limburg	4
Luxemburg	2
Namen	1
Waals-Brabant	0
Onbekend	2
Totaal	467

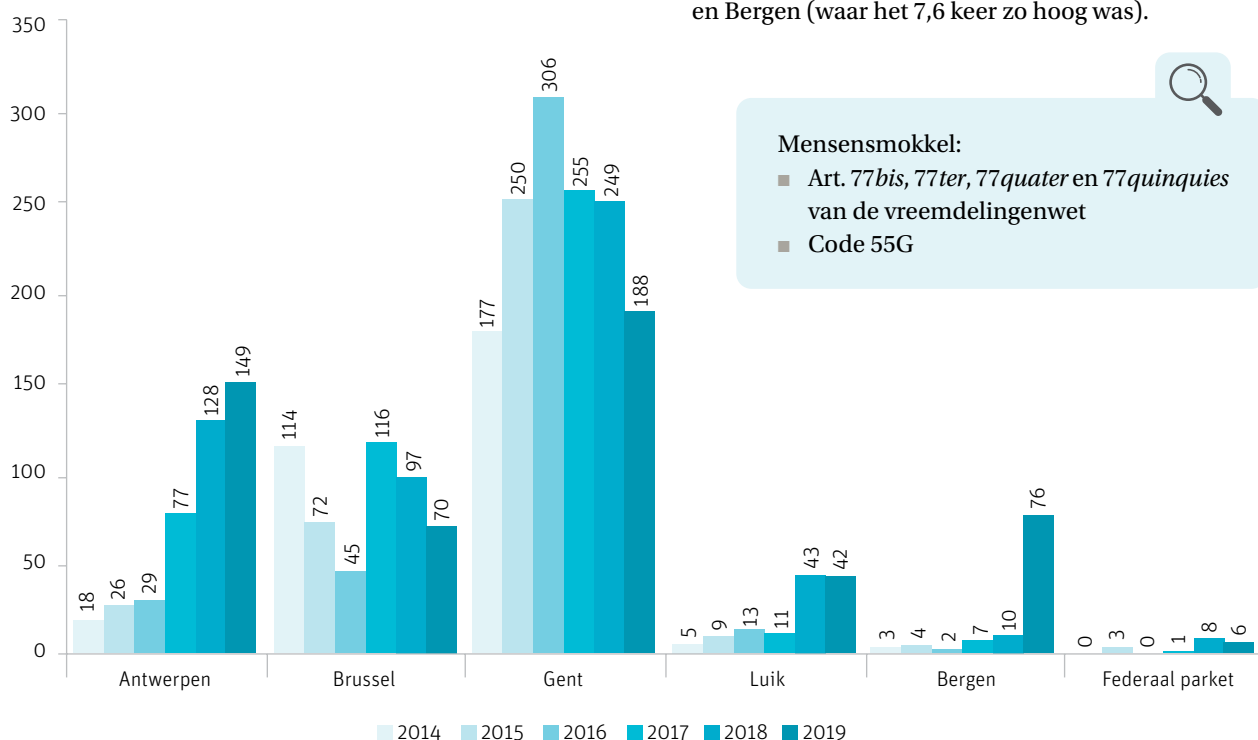

Strafzaken voor mensensmokkel bij de parketten

In 2019 zijn **531** strafzaken bij de parketten binnengekomen wegens mensensmokkel.

- Na een continue stijging is het aantal bij de parketten binnengekomen strafzaken wegens mensensmokkel sinds 2018 gestabiliseerd.
- In 2019 kende het ressort Gent het hoogste aantal strafzaken voor mensensmokkel (188 zaken, of 35% van het totaal), gevolgd door het ressort Antwerpen (149 gevallen).
- Tussen 2018 en 2019 daalde het aantal binnengekomen strafzaken in bijna alle ressorten, behalve in Antwerpen en Bergen (waar het 7,6 keer zo hoog was).

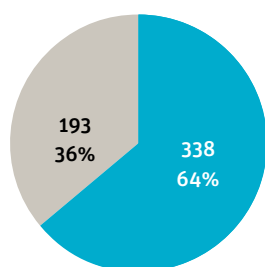

Mensensmokkel:

- Art. 77bis, 77ter, 77quater en 77quinquies van de vreemdelingenwet
- Code 55G

Mensensmokkel succesvol vervolgen steeds moeilijker

In 2019 bij de parketten binnengekomen strafzaken voor mensensmokkel die op 9 mei 2020 waren geseponeerd

■ Geseponeerde dossiers
■ Andere

- Op de 531 in 2019 bij de parketten binnengekomen strafzaken voor mensensmokkel waren er op 9 mei 2020 338 geseponeerd, oftewel zo'n 64%. In 2017 was dat maar 40%.
- Van die 338 dossiers waren er 83 geseponeerd omwille van opportuniteitsredenen en 255 om technische redenen (waarvan 187 voor onbekende dader(s) en 60 wegens onvoldoende bewijzen).
- Meer dan de helft van de strafzaken werd geseponeerd omdat de inbreuken waren gepleegd door daders die niet konden worden geïdentificeerd.

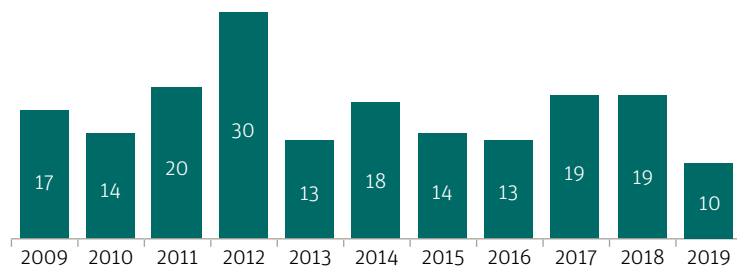
Slachtoffers van een zwaardere vorm van mensensmokkel die in de procedure zijn gestapt (gegevens DVZ)

Net als de slachtoffers van mensenhandel kunnen ook de slachtoffers van een zwaardere vorm van mensensmokkel aanspraak maken op het slachtofferstatuut.

De zwaardere vormen van mensensmokkel worden omschreven in artikel 77^{quater} 1° tot 5° van de wet van 15 december 1980. Het gaat om de minderjarigheid van het slachtoffer, het in gevaar brengen van het leven van het slachtoffer,...

In 2019 waren er **10 slachtoffers van mensensmokkel** met verzwarende omstandigheden waarvoor DVZ voor het eerst een verblijfsdocument had uitgereikt. In 10 jaar tijd was dat cijfer nooit zo laag.

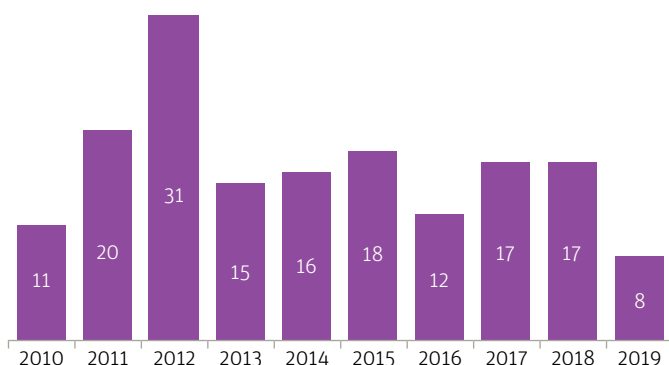
3 minderjarige slachtoffers van mensensmokkel zijn in 2019 in de procedure gestapt.

Onder de slachtoffers van mensensmokkel waren er:

- 6 mannen en 4 vrouwen;
- 3 slachtoffers jonger dan 18 jaar;
- 4 Vietnamezen, 3 Marokkanen en 3 slachtoffers met een andere nationaliteit.

Mensensmokkel	0-17	18-25	26-30	31 jaar en ouder	Mannen	Vrouwen	Totaal
2018	8	5	4	2	12	7	19
2019	3	2	3	2	6	4	10

Nieuw opgestarte begeleidingen van slachtoffers mensensmokkel door de gespecialiseerde opvangcentra

In 2019:

- zijn **8** slachtoffers van een zwaardere vorm van mensensmokkel bij één van de drie gespecialiseerde centra in België in een nieuw begeleidingstraject gestapt. Dat aantal is sinds 2010 nooit zo laag geweest.
- Onder die slachtoffers waren er evenveel vrouwen als mannen.
- Van de 8 slachtoffers hadden er 4 de Vietnamese nationaliteit.

3 minderjarige slachtoffers van mensensmokkel zijn in 2019 bij een gespecialiseerd centrum in een begeleidingstraject gestapt:

- 3 minderjarigen met de Vietnamese nationaliteit van wie:

Nationaliteit	Vrouwen		Mannen		Totaal
	<18	≥18	<18	≥18	
Eritrea				1	1
Marokko		1		1	2
Soedan				1	1
Vietnam	2	1	1		4
Totaal	2	2	1	3	8

bron: Payoke, Pag-Asa, Sürya

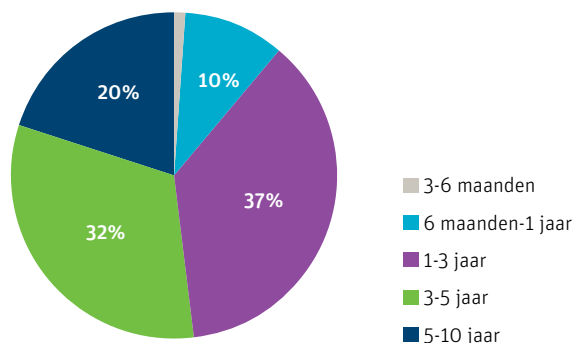
Veroordelingen voor mensensmokkel (gegevens van justitie)

In 2018 werden **181 definitieve veroordelingen** voor mensensmokkel uitgesproken. Dat is een verdubbeling ten opzichte van 2015.

- Verschillende beslissingen kunnen per veroordeling worden getroffen. Het totale aantal beslissingen verschilt dus van het aantal veroordelingen. In 2018 gingen die veroordelingen gepaard met 607 beslissingen, waarvan 130 met uitstel (volledig of gedeeltelijk). Bij de 607 uitgesproken straffen staan de gevangenisstraffen en de boetes (176) allebei bovenaan.
- In 2018 ging het bij de meeste uitgesproken gevangenisstraffen (ook die met uitstel) om straffen tussen 1 en 3 jaar (37%), op de voet gevolgd door die tussen meer dan 3 en 5 jaar (32%).

Belangrijkste straffen	Beslissingen	Met uitstel (volledig of gedeeltelijk)
Gevangenisstraf	176	63
Boete	176	67
Werkstraf	5	/
Verbeurdverklaring	110	/
Ontzetting uit de rechten (art. 31 van het Sw.)	130	/
Andere	10	/
Totaal	607	130

Duur van de uitgesproken gevangenisstraffen (met en zonder uitstel)

- De Nigerianen (11%), Belgen (10%), Egyptenaren (8%) en Albanen, ex aequo met de Syriërs (7%), vormen de top 5.
- In 18% van de gevallen was de nationaliteit van de veroordeelden in 2018 niet bekend. Dat is wel minder dan in 2017 (33 veroordeelden met onbekende nationaliteit in 2017 tegenover 43 in 2017).

Methodologische opmerkingen

- Deze cijfers hebben betrekking op het aantal definitieve veroordelingen, waartegen dus geen beroep meer kan worden aangetekend.
- Een aantal dossiers wordt met verschillende maanden vertraging in de databank ingevoerd. Daarom zijn de gegevens voor 2019 nog niet beschikbaar.

Nationaliteit van de veroordeelden voor mensensmokkel in 2018

Nationaliteit	2018
Onbekend	33
Nigeria	20
België	19
Egypte	15
Albanië	13
Syrië	13
Algerije	8
Roemenië	8
Irak	7
Afghanistan	6
India	5
Iran	5
Marokko	4
Pakistan	4
China	3
Verenigd Koninkrijk	3
Georgië	2
Ghana	2
Palestina	2
Nederland	2
Brazilië	1
Bulgarije	1
DR Congo	1
Ivoorkust	1
Griekenland	1
Litouwen	1
Soedan	1
Totaal	181

Externe bijdrage: Toelichting bij de statistische gegevens over onderzoeken naar mensenhandel door de ECOSOC-teams van de RSZ-inspectie in 2019

Stéphanie Schulze

Peter Van Hauwermeiren

RSZ-inspectiedienst

Themadirectie mensenhandel

1. | Inleiding

Deze bijdrage betreft de RSZ-inspectiediensten (Themadirectie mensenhandel en ECOSOC-teams).

Buiten de louter statistische gegevens, volgt hier ook kwalitatieve informatie over de werking van de ECOSOC-teams van de RSZ-inspectiedienst in 2019.

De gegevens in deze bijdrage zijn afkomstig uit 2 bronnen:

1. Het interne dossierbeheersysteem (Pegasis), waaruit de gegevens zijn opgevraagd van de in 2019 afgesloten dossiers. In die gegevens is er sprake van 82 potentiële slachtoffers.
2. De analyse van de checklists die de sociaal inspecteurs in 2019 hebben opgesteld overeenkomstig hoofdstuk VIII van de gemeenschappelijke omzendbrief van de minister van Justitie, de minister van Werk, de minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken, de staatssecretaris voor Bestrijding van de sociale fraude en het College van procureurs-generaal inzake het opsporings- en vervolgingsbeleid betreffende mensenhandel (COL 01/2015).

De inspecteurs van de RSZ stellen zo snel mogelijk een dergelijke checklist op na een vaststelling waarbij er voldoende duidelijke aanwijzingen zijn dat het om een potentiële situatie van mensenhandel gaat.

In 2019 werden er 120 van die checklists opgesteld, wat impliceert dat 120 potentiële slachtoffers werden aangetroffen. Het verschil met de 82 potentiële slachtoffers uit het Pegasis-beheersysteem komt voort uit het feit dat de dossiers waarbij in 2019 een checklist werd opgesteld niet noodzakelijk in 2019 werden afgesloten.

De Themadirectie mensenhandel bezorgt de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid van de Federale Overheidsdienst Justitie jaarlijks een specifiek analyserapport op basis van deze checklists.

Een andere bron van kwalitatieve informatie is de informatie over de onderzoeken inzake mensenhandel die door de ECOSOC-teamchefs wordt uitgewisseld.

2. | Statistieken processen-verbaal en strafrapporten (Pegasis)²³⁵

Volgens de ontvangen statistieken (interne statistieken van de dienst – Pegasis) over de **in 2019 afgesloten onderzoeken** (onderzoeken opgestart in 2019 of vóór 2019):

- **In 2019 heeft de RSZ 58 PV's en/of strafrapporten** (82 potentiële slachtoffers) inzake mensenhandel (art. 433*quinquies* van het Strafwetboek) opgesteld. Na onderzoeken in samenwerking met andere inspectie- of politiediensten gebeurt het bovendien dat een andere dienst het proces-verbaal of het strafrapport inzake mensenhandel opstelt. Concreet zijn zeventien rapporten of processen-verbaal door andere diensten opgesteld in het kader van een samenwerking met de RSZ.

²³⁵ Deze statistieken zijn gebaseerd op afgesloten onderzoeken.

Provinciale directies	PV/SR opgesteld door de RSZ	PV/SR opgesteld door een andere dienst ²³⁶
West-Vlaanderen	2	3
Oost-Vlaanderen	6	5
Antwerpen	4	0
Limburg	0	0
Henegouwen	4	1
Namen-Luxemburg	10	0
Luik	4	1
Vlaams-Brabant	4	1
Brussel	23	6
Waals-Brabant	1	0
Totaal	58	17

- De RSZ-inspectie heeft **82** vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel op basis van strafrapporten of van processen-verbaal doorverwezen naar de gerechtelijke autoriteiten.
- De meest vertegenwoordigde nationaliteiten zijn van de volgende landen: Polen (16 personen), Marokko (11), Egypte (8), Roemenië (7) en Vietnam (5). Opvallend is daarnaast dat van die 82 vermoedelijke slachtoffers er 27 EU-onderdanen waren, onder wie ook 3 Belgen.
- De meest vertegenwoordigde sectoren waren de horeca, de bouw en de (klein)handel.

3. | Analyse van de checklists

3.1. | Inleiding

Rekening houdend met de bepalingen van de COL 01/15 werd **in 2019** een checklist ingevuld zodra er **voldoende nauwkeurige aanwijzingen** waren van een potentiële situatie van mensenhandel — en dat ongeacht of het onderzoek nog lopende dan wel afgesloten was.

In totaal werden **120 checklists** opgesteld (1 checklist per potentieel slachtoffer; verschillende checklists kunnen dus betrekking hebben op dezelfde werkgever/uitbouter). Die zijn als volgt onderverdeeld:

Provinciale directies	
West-Vlaanderen	11
Oost-Vlaanderen	20
Antwerpen	11
Limburg	7
Henegouwen	4
Namen-Luxemburg	39
Luik	4
Vlaams-Brabant	4
Brussel	20
Waals-Brabant	0
Totaal	120

3.2. | Geografische spreiding per sector (2019)

	Namen-Luxemburg	Brussel	Luik	Henegouwen	Limburg	Waals-Brabant	Vlaams-Brabant	Antwerpen	Oost-Vlaanderen	West-Vlaanderen	Totaal
Slagerij/ slachthuis							3				3
Bakkerij		1							2		3
Carwash en truckwash	2			1							3
Kapsalon en schoonheidssalon		2								2	4
Kleinhandel		2	1								3
Bouw		2			5				12	3	22
Horeca	1	13	3	3	1			2	2	6	31
Land- en tuinbouw	34				1						35
Logistiek								9			9
Manege	1										1
Schoonmaak	1						1				2
Transport									1		1
Sorteren van tweedehandskledij of voorwerpen									3		3
Totaal	39	20	4	4	7	0	4	11	20	11	120

²³⁶ In het kader van een onderzoek uitgevoerd in samenwerking met de RSZ.

3.3. | Verdeling volgens leeftijd, geslacht en nationaliteit van de vermoedelijke slachtoffers 2019

Nationaliteit	Mannen	Vrouwen
Afghanistan	2	0
Algerije	1	0
België	2	2
Brazilië	0	1
China	2	0
Ivoorkust	1	0
Egypte	10	0
Ecuador	2	0
Spanje	3	0
Ghana	5	0
Hongarije	3	2
India	2	0
Italië	3	0
Marokko	14	1
Nepal	1	0
Nigeria	5	0
Pakistan	3	0
Filipijnen	1	0
Roemenië	25	14
Turkije	1	0
Oekraïne	12	0
Vietnam	1	1
Totaal	99	21

Leeftijd	Mannen	Vrouwen
Minderjarigen (-18 jaar)	1	0
Tussen 18 en 30 jaar	43	8
Tussen 30 en 40 jaar	26	4
Tussen 40 en 50 jaar	25	4
Ouder dan 50	8	1
Totaal	103	17

Uit een snelle analyse van de bovenstaande tabel kan worden afgeleid dat het bij 85% van de potentiële slachtoffers van economische uitbuiting om mannen gaat (103/120). Wat de leeftijd betreft, is 42% van de vermoedelijke slachtoffers tussen achttien en dertig jaar oud en een kwart tussen dertig en veertig jaar oud. De vrouwen zijn vooral actief in de horeca, de tuinbouw en in nagelstudio's. De uitgebuite (Vietnamese) minderjarige

werkte in een nagelstudio in Brussel en was op het moment van de controle zeventien jaar.²³⁷

Wat de nationaliteit van de slachtoffers betreft, is meer dan de helft (66/120) afkomstig uit derde landen (buiten de EU). Van de 54 EU-onderdanen waren er vier Belgen en 39 Roemenen.²³⁸

3.4. | Vastgestelde indicatoren van mensenhandel en verzwarende omstandigheden

Bijlage 5 van de COL 01/2015 bevat verschillende indicatoren van mensenhandel onder het punt "omstandigheden". Na een analyse van de in 2019 ontvangen checklists is het volgende vastgesteld:

Identiteitsdocumenten

Heel vaak (in ongeveer 80% van de gevallen) verbleven onderdanen van derde landen illegaal op Belgische bodem. Ofwel hadden ze geen identiteits- of reisdocumenten, ofwel hadden ze hun nationale paspoort. Van de Europeanen was maar 20% in België gevestigd met een Belgische verblijfsvergunning. De anderen waren over het algemeen in het bezit van hun nationale identiteitsbewijs.

In ongeveer 25% van de gevallen hadden potentiële slachtoffers geen eigen identiteits- of reisdocumenten. Soms hadden ze alleen maar een kopie bij zich.

Financieel aspect – sociale zekerheid – sociale documenten

Qua inkomsten: in bijna alle situaties die zich hebben voorgedaan kreeg de betrokkene weinig, heel weinig of soms helemaal geen loon. Soms moest het potentiële slachtoffer een deel van het loon afstaan of was een loon beloofd dat nooit werd betaald.

Verschillende slachtoffers gaven aan dat zij hun reis helemaal of gedeeltelijk moesten terugbetalen.

Om en bij de tien vermoedelijke slachtoffers moesten een aanzienlijk deel van hun loon afstaan. Sommigen onder hen moesten werken onder de identiteit van hun

²³⁷ In het verdere onderzoek verklaarde deze werknemer een andere identiteit te hebben en niet minderjarig te zijn. Hij ontkende ook alle aanwijzingen van economische uitbuiting. Zo verklaarde hij een hoog loon te ontvangen.

²³⁸ In een onderzoek in de tuinbouw-/fruitteeltsector ging het om 34 Roemenen.

uitbuiters, die zo sociale bescherming genoten. Het voor de prestaties verschuldigde loon werd op de rekening van de uitbuiters gestort, die maar twee derde van het ontvangen geld doorstortten. Eén slachtoffer werd zelfs gevraagd om 1.000 euro terug te betalen om zijn situatie te regulariseren en 5.000 euro om boetes te betalen die aan de uitbouter waren opgelegd.

Enkele concrete voorbeelden uit 2019 waren — als er al een loon was: 1,92 euro/uur; 2,90 euro/uur; 3,85 euro/uur; 4,50 euro/uur; 5 euro/uur; 30 euro/17 uur; 10 euro/14 uur; 50 euro/56 uur; 150 euro/week; 15 euro/nacht; 400 euro/maand voor 63 uur/week.

Inzake sociale zekerheid en sociale documenten: Zo'n 10% van de werknemers was in Dimona aangegeven; voor 25% was een Limosa-aangifte ingediend maar dan in het kader van een frauduleuze detachering. De anderen waren illegaal tewerkgesteld zonder dat enige formaliteiten waren geregeld op het vlak van sociale zekerheid en sociale documenten. Bij de buitenlandse werknemers mochten van de derdelanders maar enkelingen in België werken (arbeidskaart/*single permit*).

Uitbuitingsomstandigheden

De checklist bevat de hieronder opgesomde indicatoren. Sommige indicatoren komen vaak terug, zoals de erbarmelijke huisvestingsomstandigheden of de danig lange werktijden. Details en voorbeelden staan meermaals opgesomd.

- › **Het slachtoffer beschikt niet over geschikte uitrusting/werkkledij**
- › **Het slachtoffer werkt in gevaarlijke/ongezonde omstandigheden**
- › Indicatoren met betrekking tot bescherming op het werk (veiligheid en gezondheid van de werknemers: hygiënemaatregelen, kledij en werkplekken,...) zijn bij ongeveer 20% van de vermoedelijke slachtoffers vastgesteld.
- › **Het slachtoffer mag geen contact hebben met de buitenwereld**
- › **De bewegingsvrijheid van het slachtoffer is beperkt**
- › Zo'n 40% van de vermoedelijke slachtoffers die we hebben ontmoet had geen contact met de buitenwereld en vandaar maar een beperkte bewegingsvrijheid.
- › **Het slachtoffer is in erbarmelijke omstandigheden gehuisvest**
- › In tal van potentiële situaties van mensenhandel waren de slachtoffers in erbarmelijke en ongezonde woningen gehuisvest. Dat was het geval voor 72 personen, oftewel 60% van de vermoedelijke slachtoffers.
- › **Het slachtoffer krijgt geen geneeskundige verzorging**

- › Vier vermoedelijke slachtoffers kregen geen geneeskundige verzorging.
- › **Het slachtoffer werkt bijzonder lang**
Zo'n 80% van de vermoedelijke slachtoffers die we hebben ontmoet werkte abnormaal lang. Een aantal voorbeelden daarvan uit 2019 zijn: prestaties van 13 uren/dag, 7 dagen/week; 14 uren/dag, 6 dagen/week; 17 uren/dag, 6 à 7 dagen/week; 8 à 12 uren per dag, 7 dagen/week; 84 uren per week; 80 à 90 uren per week,...

Verzwarende omstandigheden

Bijlage 5 van de COL 01/2015 bevat verschillende verzwarende omstandigheden bij mensenhandel. Een aantal daarvan kon worden vastgesteld in de gevallen van 2019:

- › **Wat de situatie van het slachtoffer betreft**
Bij de slachtoffers was er een Vietnamese jongere van zeventien jaar die in een nagelstudio werd uitgebuit.
- › **Inzake de hoedanigheid van de dader**
In de meeste gevallen maakte de dader misbruik van de kwetsbare situatie van het slachtoffer, had hij gezag over het slachtoffer of maakte hij misbruik van zijn functie. In geen enkele checklist is er sprake van een politieambtenaar in de uitoefening van zijn functie als dader.
- › **Over de omstandigheden en de gevolgen van de mensenhandel**
Van de 120 slachtoffers op de checklists van 2019 verklaarden er 20 dat zij het slachtoffer waren van bedreigingen, geweld of dwang vanwege de dader. De levens van enkele vermoedelijke slachtoffers werden in gevaar gebracht. Daarvan raakten er twee permanent arbeidsongeschikt als gevolg van de uitbuiting. In de overgrote meerderheid van de gevallen ging het om een gebruikelijke activiteit. Enkele slachtoffers werden uitgebuit in het kader van een criminele organisatie.

3.5. | Doorverwijzing van de slachtoffers naar een gespecialiseerd opvangcentrum in 2019

Bij de 120 checklists die in aanmerking zijn genomen waren er in **73** gevallen vermoedelijke slachtoffers die zijn doorverwezen naar of zijn opgevangen door een gespecialiseerd opvangcentrum (Sürya, Payoke of Pag-Asa).

Een aantal onder hen verbleef daar al; het onderzoek had dan betrekking op het verhoor van die personen en/of op grondigere onderzoeken inzake mensenhandel en mensensmokkel.

Van die 73 vermoedelijke slachtoffers vond 1 minderjarige onderdak bij Esperanto.

De verdeling per provinciale directie ziet er als volgt uit:

Provinciale directies	Aantal doorverwezen vermoedelijke slachtoffers	Nationaliteit en geslacht
Namen-Luxemburg	37	1 België (M) 1 Pakistan (M) 1 Afghanistan (M) 34 Roemenië (22M-12V)
Brussel	20	7 Marokko (M) 9 Egypte (M) 2 Pakistan (M) 2 Vietnam (1M-1V)
Luik	3	1 Marokko (M) 1 België (M) 1 India (M)
Henegouwen	1	1 India (M)
Waals-Brabant	0	
Antwerpen	1	1 Ghana (M)
Vlaams-Brabant	4	4 Marokko (3M en 1V)
Oost-Vlaanderen	1	1 Filipijnen (M)
West-Vlaanderen	0	
Limburg	6	1 China (M) 2 Ecuador (M) 3 Spanje (M)
Totaal	73	

4. | Joint Action Days Labour Exploitation

In april 2019 namen de Belgische diensten van de sociale inspectie voor het vierde jaar op rij deel aan de *Joint Action Days (JAD) Labour Exploitation*. Dit EU-initiatief past binnen het Europese EMPACT-project, waarbij de bestrijding van mensenhandel één van de prioriteiten vormt. Het EMPACT-project kadert op zijn beurt in het EU-actieplan mensenhandel. Europol stelt zijn infrastructuur en zijn expertise ter beschikking voor de realisatie van dit initiatief van de diensten van de sociale inspectie binnen de verschillende lidstaten.

Economische uitbuiting op 1 op de 10 werkplekken

Tijdens deze acties werd gecontroleerd of de sociale wetgeving en de regels inzake arbeids- en woonomstandigheden van de werknemers werden gerespecteerd. Daarbij werden 53 werkplekken, 140 werknemers en 41 zelfstandigen gecontroleerd. Werknemers werden grondig ondervraagd over hun werk- en woonomstandigheden.

Op 6 werkplekken werden aanwijzingen gevonden van economische uitbuiting; de inspecteurs identificeerden **6 potentiële slachtoffers van mensenhandel** die in onmenselijke omstandigheden werkten en in sommige gevallen door de werkgever in erbarmelijke omstandigheden waren gehuisvest. Er werd een rapport opgesteld voor de arbeidsauditeurs.

Ondersteuning van politie en justitie

In België heeft de inspectiedienst van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid acties gehouden waaraan tal van andere federale en gewestelijke inspectiediensten hebben deelgenomen. De Centrale directie van de bestrijding van de zware en georganiseerde criminaliteit van de Federale Politie, de provinciale directies van de Federale Gerechtelijke Politie en de lokale politiezones droegen actief aan die acties bij. Het initiatief kon ook rekenen op actieve ondersteuning van de arbeidsauditeurs.

Samenwerking met Nederland en Slovenië

Deze actie had ook een uitgesproken internationaal karakter. De Nederlandse en Belgische diensten van de sociale inspectie hebben nauw samengewerkt en een gezamenlijke actie op touw gezet gericht op buitenlandse werknemers van Nederlandse uitzendbureaus die in Belgische vakantieparken aan de grens met Nederland waren gehuisvest.

Tijdens een tweede gezamenlijke actie controleerden Nederlandse en Belgische inspecteurs de vestigingen van een schoonheidssalon waar buitenlandse schoonheidsspecialisten werkzaam waren.

In de bouwsector ten slotte werd een controle uitgevoerd naar detachingsfraude met Servische werknemers die via een Sloveens bedrijf waren gedetacheerd. België werkte hiervoor samen met de Sloveense arbeidsinspectie.

Steun van Europol

Europol heeft zijn traditionele actieterrein verruimd door ook de diensten van de sociale inspectie een rol te geven bij de coördinatie van acties ter bestrijding van economische uitbuiting. De deelnemende lidstaten konden 'speciale verzoeken' aan een andere lidstaat richten, meer bepaald om buitenlandse inspectiediensten te vragen informatie te verstrekken of een aanvullend onderzoek uit te voeren. Zo zullen in samenwerking met de arbeidsinspectiediensten van andere Europese landen verschillende onderzoeken naar economische uitbuiting worden opgestart. De uitwisseling van informatie is overigens niet beperkt tot de duur van deze JAD-periode. Ook na deze acties zal er in zaken die lopen nog steeds informatie worden uitgewisseld.

5. | Opvallende punten uit de onderzoeken mensenhandel in 2019

In 2019 hebben de ECOSOC-teams 207 onderzoeken naar mensenhandel afgesloten. Op 31 december 2019 waren 151 onderzoeken geopend, die dus nog hangend zijn.

Ongeveer 20 tot 25% van de onderzoeken naar mensenhandel die door de gespecialiseerde ECOSOC-teams zijn geopend brengt geen potentiële situaties van economische uitbuiting aan het licht. Dat komt vooral omdat elementen van het onderzoek niet relevant zijn of omdat de indicaties van mensenhandel niet duidelijk genoeg zijn — en veeleer wijzen op zwartwerk dan op economische uitbuiting.

Daarnaast is het belangrijk om te benadrukken dat verschillende onderzoeken voortvloeien uit onderzoeken naar feiten die eerder zijn opgespoord en toen aan de gerechtelijke autoriteiten zijn gemeld.

Steeds vaker hanteren de sociaal inspecteurs van de ECOSOC-teams bij hun onderzoek specifieke onderzoekstechnieken, zoals:

- luchtverkenning;
- telefonieonderzoeken;
- gebruik van videobewakingsbeelden;
- uitlezen van gsm's;
- onderzoeken in 'Open source intelligence' (internet, sociale media).

Deze onderzoeken worden gevoerd in samenwerking met de gespecialiseerde diensten van de federale politie, meestal op verzoek van de arbeidsauditeur. Dat soort onderzoekstechnieken biedt tal van mogelijkheden: identificatie en verhoor van potentiële slachtoffers, identificatie van potentiële getuigen, bevestiging van slachtofferverklaringen, vaststelling van de tewerkstelling van andere werknemers/slachtoffers, identificatie van daders en het aantonen van banden tussen personen of bedrijven.

Uit de onderzoeken die in 2019 zijn gevoerd blijkt dat de al bekende verschijnselen van uitbuiting in bepaalde risicosectoren nog altijd sterk aanwezig zijn:

- een fruitteler in de provincie Namen: 34 vermoedelijke slachtoffers;
- een groenteteler in de provincie Limburg: 1 vermoedelijk slachtoffer;
- verschillende bouwwerfen, waaronder 2 in Oost-Vlaanderen met 6 vermoedelijke slachtoffers per werf;
- verschillende horecazaken over het hele grondgebied;
- ...

In de loop van 2019 werd ook vastgesteld dat sommige fenomenen opdoken of toenamen, zoals de uitbuiting van vermoedelijke slachtoffers in nagelstudio's en shishabars, onder huispersoneel, of in de transport- en logistieksector. Opvallend is dat in de sector van het internationaal transport steeds meer werknemers uit derde landen een beroep doen op Belgische of buitenlandse vakbonden om feiten van uitbuiting aan te klagen. Die zijn niet altijd gemakkelijk op te sporen omdat chauffeurs constant onderweg zijn en door de bijzondere regels die voor hen gelden, met name wat het naleven van de rusttijden betreft.

Bovendien is uit verschillende onderzoeken gebleken dat werknemers de identiteit van een andere persoon aannamen en een deel van hun loon aan de houder van de identiteit moesten doorstorten, of dat de uitbuiters het geld dat op de bankrekening van het slachtoffer werd gestort zelf afhaalden.

6. | Conclusie

De gevallen van uitbuiting in 2019 deden zich zowel in stedelijke als in rurale gebieden voor en betroffen voornamelijk mannen.

In de overgrote meerderheid van de gevallen waren er één, twee of zelfs drie personen bij betrokken. Tegelijk konden dankzij onderzoeken verschillende potentiële slachtoffers worden opgespoord die door dezelfde persoon of door hetzelfde netwerk werden uitgebuit.

Sommige vermoedelijke slachtoffers die we hebben ontmoet en van wie in deze samenvatting sprake is zijn niet door een gespecialiseerd centrum opgevangen, omdat ze zich best in hun situatie konden vinden en elke begeleiding weigerden. In sommige gevallen heeft onze dienst contact opgenomen met de vermoedelijke slachtoffers nadat zij zich tot zo'n opvangcentrum hadden gericht — hetzij op verzoek van het centrum zelf, hetzij op verzoek van de arbeidsauditeur.

Dit verslag bevat cijfers van twee verschillende kanalen:

- het dossierbeheerprogramma dat betrekking heeft op onderzoeken die in 2019 zijn afgesloten, waarbij van 82 vermoedelijke slachtoffers sprake is;
- de analyse van de checklists die in 2019 werden opgesteld zodra het lopende of afgesloten onderzoek voldoende nauwkeurige indicaties bevatte voor een potentiële situatie van mensenhandel en die betrekking heeft op 120 potentiële slachtoffers.

De sectoren die bij de analyse van de checklists voor 2019 het vaakst voorkomen zijn de tuinbouw/fruitteelt, de horeca, de bouw en de logistiek.

De meest courante praktijken waren zwartwerk (geen Dimona-aangifte) en illegale tewerkstelling van buitenlandse werknemers in een illegale verblijfssituatie.

De meest voorkomende indicatoren waren:

- weinig of zelfs geen loon
- abnormaal lange werkuren
- huisvesting in erbarmelijke omstandigheden
- misbruik van een kwetsbare situatie
- overgaan tot bedreigingen/geweld
- beperking van de bewegingsvrijheid en van de contacten met de buitenwereld.

Tot slot is het belangrijk om op te merken dat we de afgelopen jaren een toename hebben vastgesteld van de aantallen vermoedelijke slachtoffers die we tijdens onze onderzoeken hebben aangetroffen.

	2017	2018	2019
Aantal potentiële slachtoffers die in de afgesloten onderzoeken zijn opgenomen	65	65	82
Aantal potentiële slachtoffers volgens de checklists	119	78	120
Aantal slachtoffers voor wie de opvangcentra zijn tussengekomen	25	39	73

Het aantal checklists uit 2017 is niet relevant aangezien een checklist werd opgesteld zodra er minstens één aanwijzing voor mensenhandel was, niet zodra er voldoende precieze aanwijzingen waren voor een mogelijke situatie van mensenhandel.

Mensenhandel is een verborgen fenomeen, dat niet gemakkelijk te doorgronden is en waarvan de omvang moeilijk in te schatten valt. Dankzij de controles door sociaal inspecteurs die gespecialiseerd zijn in mensenhandel of gesensibiliseerd zijn rond deze problematiek kunnen situaties van uitbuiting toch aan het licht worden gebracht. Hoe meer menselijke middelen daartoe worden ingezet en hoe groter de bewustwording bij de eerstelijnscontrolediensten is, hoe krachtiger en effectiever ook de strijd tegen dat fenomeen kan worden gevoerd.

In 2018 en 2019 heeft de Themadirectie mensenhandel verschillende opleidingen over economische uitbuiting en het opsporen van indicatoren van mensenhandel georganiseerd, zowel voor de sociaal inspecteurs van de inspectiediensten van de RSZ als voor externe diensten die hun aanwezigheid op het terrein willen benutten om situaties van mensenhandel op te sporen. Door deze sensibilisering hoopt de Themadirectie mensenhandel bij te dragen — hoe bescheiden die bijdrage ook is — aan een toename van het aantal opgespoorde gevallen van mensenhandel.

Deel 4

Aanbevelingen

1. | Strijd tegen mensenhandel als prioriteit

Aanbeveling 1: Maak van de strijd tegen mensenhandel op elk beleidsniveau een blijvende prioriteit — zowel op het terrein, op het niveau van justitie, als binnen het parlement.

Volgens de internationale normen dienen lidstaten prioritair in te zetten op de strijd tegen mensenhandel en op de detectie en bescherming van slachtoffers.

De eerstelijnsdiensten en de verschillende parketten moeten de strijd tegen mensenhandel in hun actieplannen als een speerpunt blijven opnemen.

Met datzelfde doel voor ogen is het ook essentieel dat een parlementaire commissie het beleid inzake de strijd tegen mensenhandel doorlicht, opvolgt en evalueert op het niveau van de politiek en op het terrein. Myria hoopt dat dit punt uit het regeerakkoord snel kan worden uitgevoerd.

De multidisciplinaire omzendbrief rond mensenhandel²³⁹ moet ook op het terrein effectief worden toegepast en als een prioriteit worden beschouwd.

De politie, de magistratuur en de inspectiediensten dienen over voldoende personeel en technische middelen te beschikken om de strijd tegen dit fenomeen efficiënter aan te pakken. Daarbij aanvullend is een betere opleiding voor de eerstelijnsdiensten cruciaal om slachtoffers van mensenhandel te detecteren.

Myria verheugt zich erover dat in het federaal regeerakkoord wordt voorzien om voldoende menselijke en financiële middelen vrij te maken voor en toe te kennen aan de politiediensten, de inspectiediensten en de magistraten. Hopelijk zal dat volstaan om van de strijd tegen mensenhandel een échte prioriteit te maken.

2. | Huishoudhulp

2.1. | Preventie en sensibilisering

Aanbeveling 2: Lanceer sensibiliseringscampagnes voor het grote publiek om slachtoffers van mensenhandel in de huishoudsector beter te detecteren. Hierdoor gaan burgers de signalen van misbruik beter herkennen en sneller de autoriteiten verwittigen.

Uitbuiting van huispersoneel betreft situaties die zich in de privésfeer afspelen. Daarom valt het niet mee om slachtoffers te identificeren. Toeval speelt daarin soms een rol, zoals een occasionele controle en informatie van burens of van ziekenhuispersoneel.

Preventie moet op dat vlak een belangrijke rol spelen, naast sensibilisering:

- Enerzijds van de potentiële werkgevers en tewerkgestelden binnen de huishoudsector: sensibiliseer alle betrokken organisaties en stakeholders over het bestaan van mensenhandel, over de ingrijpende gevolgen daarvan en over hoe men kan voorkomen dat mensen slachtoffers worden.
- Anderzijds is het belangrijk om het grote publiek te bereiken — in het bijzonder in en rond de metropolen — met sensibiliseringscampagnes om breed te informeren over situaties van mensenhandel. Hierdoor vergroot de kans dat eerstelijnsdiensten meer meldingen krijgen, onder meer van burens of van andere privépersonen en vanuit het sociale middenveld.

Aanbeveling 3: Zet in op bewustmaking van het gemeentelijke niveau en van de wijkpolitie.

Gemeenten en steden in en rond de metropolen kunnen een belangrijke rol vervullen bij sensibilisering. Wijkagenten kunnen tijdens woonstcontroles signalen opvangen van mensenhandel in de huishoudsector, bijvoorbeeld bij klachten rond overlast.

²³⁹ Omzendbrief van 23 december 2016 over de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, BS, 10 maart 2017.

Aanbeveling 4: Stimuleer vakbonden om zich actiever in te zetten en wissel goede preventiepraktijken internationaal uit.

Buitenlandse vakbonden zijn op het vlak van preventiepraktijken veel actiever dan die in België. Op nationaal niveau moeten de vakbonden meer sensibiliseren omtrent de positie en de belangen van huispersoneel. Het is ook belangrijk om de goede preventiepraktijken ten voordele van huispersoneel in de verschillende landen internationaal uit te wisselen.

2.2. | Diplomatiek huispersoneel

Aanbeveling 5: Versterk de controle op potentieel misbruik van diplomatiek huispersoneel

Specifiek voor diplomatiek huispersoneel beveelt Myria aan dat het gesprek tussen de Directie Protocol van de FOD Buitenlandse Zaken en de dienstbode bij het uitreiken of het verlengen van de bijzondere identiteitskaart effectief en systematisch plaatsvindt, om eventueel misbruik te voorkomen of het snel op te sporen. Ook moeten de indicatieve loonschalen in de standaardarbeidsovereenkomst voor diplomatiek huispersoneel regelmatig worden geactualiseerd.

2.3. | Regelgeving

Aanbeveling 6: Overweeg de verruiming van de voorwaarden voor het uitreiken van een verblijfstitel van onbepaalde duur bij de evaluatie van de multidisciplinaire omzendbrief rond mensenhandel en mensensmokkel

Tijdens gesprekken met Myria wezen verschillende actoren op een lacune: één situatie valt niet onder de multidisciplinaire omzendbrief, wat de uitreiking van een verblijfstitel van onbepaalde duur door de Dienst Vreemdelingenzaken aan de slachtoffers bemoeilijkt. Dat is met name het geval in dossiers — zoals bij diplomatiek huispersoneel — waar het moeilijk tot een proces kan komen.

Waarover gaat het precies? Soms krijgt de dader een minnelijke schikking voorgesteld, wanneer vervolging onmogelijk is vanwege de diplomatieke onschendbaarheid. Dat was bijvoorbeeld het geval bij een diplomaat uit een Afrikaans land die de loonnormen uit zijn land van herkomst toepaste. De voorwaarde voor de minnelijke schikking was de schadeloosstelling van de werkneemster voor het achterstallige loon. Deze werkneemster werd bijgestaan door een gespecialiseerd opvangcentrum. Maar de minnelijke schikking had geen betrekking op het misdrijf mensenhandel, wat voor de Dienst Vreemdelingenzaken een struikelblok vormde.

Myria stelt voor om dit punt te bespreken tijdens de evaluatie van de multidisciplinaire omzendbrief. Een verruiming van de voorwaarden voor de afgifte van verblijfstitels van onbepaalde duur moet worden overwogen voor buitenlandse slachtoffers van wie de strafzaak eindigt in een minnelijke schikking, op voorwaarde dat de magistraat heeft bevestigd dat het om een slachtoffer van mensenhandel gaat.

3. | Coronacrisis en mensenhandel

Er gelden nog altijd coronamaatregelen en die kunnen gevolgen hebben voor de strijd tegen mensenhandel. De jongste maanden zijn in dat verband verschillende problemen vastgesteld.

De gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel hebben op meerdere vlakken alarm geslagen omdat ze in coronatijden verhoudingsgewijs weinig aanmeldingen hebben gekregen. Ze vrezen dat nog meer slachtoffers van mensenhandel onder de radar zijn gebleven dan anders.

3.1. | Opvangcentra slachtoffers mensenhandel

Aanbeveling 7: Laat beleidsactoren maatregelen voor crisissituaties zoals de coronapandemie — zolang die noodzakelijk zijn — uitwerken om de gespecialiseerde centra mensenhandel te ondersteunen bij de noodopvang.

Deze pandemie kan verregaande gevolgen hebben voor de begeleiding en de opvang van de slachtoffers van mensenhandel. De gespecialiseerde opvangcentra mensenhandel waren in deze crisisperiode genooddaakt om de aanmelding en de begeleiding van slachtoffers digitaal en dus op afstand te regelen. Ze moesten hun opvangstructuren en de daar al aanwezige slachtoffers maximaal proberen te beschermen tegen een besmetting met het coronavirus. Hierdoor konden ze geen — of maar in heel beperkte mate — nieuwe slachtoffers toelaten tot hun opvangstructuren, of ze moesten naar een tijdelijke oplossing zoeken. Daarbij stelde zich het probleem dat er een alternatief moest worden gevonden om de nieuwe slachtoffers ergens op een veilige en gezonde plaats op te vangen. Dat bleek meermaals onmogelijk.

3.2. | Coronacrisis en seksuele uitbuiting

Aanbeveling 8: Garandeer dat magistraten en eerstelijnsdiensten in crisistijden zoals deze waakzaam genoeg blijven om slachtoffers van seksuele uitbuiting te detecteren en houd meer internetcontroles om uitbuitingssituaties bij privéprostitutie op te sporen.

Op het vlak van seksuele uitbuiting werd vastgesteld dat verschillende politiediensten geen systematische controles op privéprostitutie konden uitvoeren. Magistraten in grote steden gaven de opdracht aan de politiediensten om alleen een onderzoek voor mensenhandel op te starten als er een minderjarig slachtoffer betrokken was en/of als er sprake was van fysieke bedreigingen. Controles van de eerstelijnsdiensten blijven nochtans noodzakelijk om vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel te detecteren. In crisistijden zoals deze COVID-19-pandemie moet er bijzondere aandacht uitgaan naar privé-prostitutieactiviteiten via datingsites en internetadvertenties voor een privé rendez-vous. Train en sensibiliseer de politiediensten en trek de nodige middelen uit om meer in te zetten op internetcontroles.

3.3. | Coronacrisis en economische uitbuiting

Aanbeveling 9: Vraag de verschillende eerstelijnsdiensten, zeker in deze uitzonderlijke tijden, bij eventuele gezondheidscontroles van werkplaatsen en van huisvesting van tewerkgestelden in mogelijke risicosectoren ook voldoende waakzaam te zijn voor de indicatoren van mensenhandel en voor de detectie van vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel.

De eerstelijnsdiensten zoals de politie en de sociaal inspecteurs van het Toezicht op de Sociale Wetten (TSW), het Toezicht op het Welzijn op het Werk (TWW), de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA), de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ), het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (RSVZ), het Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (RIZIV) en het Federaal agentschap voor beroepsrisico's (Fedris) hebben de voorbije maanden op de werkplaatsen de toepassing van de noodzakelijke gezondheidsmaatregelen gecontroleerd. Verschillende van deze eerstelijnsdiensten zijn evenwel niet bevoegd voor mensenhandel en hebben geen expertise op dat vlak.

Myria vreest dat tijdens gezondheidscrisisperiodes zoals de coronapandemie kwetsbare personen een groter risico op economische uitbuiting lopen. ‘Goedkope’ arbeidskrachten, onder wie mensen zonder papieren die in clandestiene omstandigheden illegaal tewerkgesteld worden, krijgen niet altijd de mogelijkheid om in een veilige gezondheidssituatie met respect voor *social distancing* te werken en gehuisvest te worden.

Dat is enkele maanden geleden bevestigd in verschillende Europese landen waar nieuwe *lockdown*-maatregelen moesten worden afgekondigd nadat er nieuwe besmettingshaarden vastgesteld waren. Het verband tussen corona en situaties van economische uitbuiting kon daar duidelijk worden gelegd, omdat die nieuwe besmettingen veroorzaakt werden binnen sectoren waar vreemdelingen in precare omstandigheden moesten werken en/of gehuisvest werden terwijl de coronagezondheidsregels niet werden toegepast. Dat was het geval voor slachthuizen in Duitsland, de textielsector in Engeland (Leicester) en de fruitpluk in Spanje (Catalonië).

Myria dringt erop aan dat de eerstelijnsdiensten bij hun coronacontroles van de werkplaatsen in risicosectoren ook aandacht hebben voor de verschillende indicatoren van mensenhandel en voor de detectie van slachtoffers van mensenhandel.

De eerstelijnsdiensten die weinig of geen ervaring hebben met mensenhandel moeten daarrond een basisopleiding krijgen. Indien de eerstelijnsdiensten bij hun coronacontroles situaties van uitbuiting aantreffen, dienen ze de bevoegde diensten voor mensenhandel te verwittigen. Bij detectie van vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel moeten de bevoegde eerstelijnsdiensten deze slachtoffers doorverwijzen naar de gespecialiseerde opvangcentra.

Aanbeveling 10: Geef de inspectiediensten die bevoegd zijn voor mensenhandel de nodige sociaal inspecteurs, bijkomende middelen en ondersteuning om uitgebreide controles op mensenhandel uit te kunnen voeren.

De ECOSOC-teams van de inspectiedienst van de RSZ hebben onvoldoende middelen. De jongste jaren wordt het personeel dat vertrekt niet vervangen. Daarnaast kunnen de politiediensten bij controleacties geen bijstand meer verlenen aan de diensten van de sociale inspectie door capaciteitsgebrek.

Aanbeveling 11: Beschouw het niet-respecteren van de coronamaatregelen door bedrijven in risicosectoren voor mensenhandel als een mogelijke indicator van mensenhandel.

Indien malafide werkgevers in risicosectoren tijdens een gezondheidscrisis kwetsbare arbeidskrachten zonder garanties inzake de noodzakelijke beschermingsmaatregelen laten werken dan brengen zij de gezondheid van die arbeidskrachten (en hun omgeving) ernstig in gevaar en kan dat onder werkomstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid vallen, wat een bestanddeel van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting is.

Aanbeveling 12: Laat de eerstelijnsdiensten in dit soort crisistijden extra waakzaam zijn met het oog op de detectie van sterk geïsoleerde slachtoffers van mensenhandel in de huishoudsector.

Volgens de RSZ-inspectiedienst verloopt in deze coronatijden de detectie nog problematischer, omdat het huispersoneel in de *lockdown*-periode heel geïsoleerd en onzichtbaar was en derhalve totaal aan de werkgever was overgeleverd.

Bijlage: Overzicht aanbevelingen

	Aanbeveling	Bestemming
2020/7	Maak van de strijd tegen mensenhandel op elk beleidsniveau een blijvende prioriteit — zowel op het terrein, op het niveau van justitie, als binnen het parlement.	- Federale regering - Federaal parlement - Politie - Justitie
2020/8	Lanceer sensibiliseringscampagnes voor het grote publiek om slachtoffers van mensenhandel in de huishoudsector beter te detecteren. Hierdoor gaan burgers de signalen van misbruik beter herkennen en sneller de autoriteiten verwittigen.	Interdepartementale Coördinatiecel
2020/9	Zet in op bewustmaking van het gemeentelijke niveau en van de wijkpolitie.	- Interdepartementale Coördinatiecel - Lokale politiediensten van grote steden
2020/10	Stimuleer vakbonden om zich actiever in te zetten en wissel goede preventiepraktijken internationaal uit.	Interdepartementale Coördinatiecel
2020/11	Versterk de controle op potentieel misbruik van diplomatiek huispersoneel.	- Interdepartementale Coördinatiecel - Buitenlandse Zaken (Directie Protocol)
2020/12	Overweeg de verruiming van de voorwaarden voor het uitreiken van een verblijfstitel van onbepaalde duur bij de evaluatie van de multidisciplinaire omzendbrief rond mensenhandel en mensensmokkel.	Interdepartementale Coördinatiecel
2020/13	Laat beleidsactoren maatregelen voor crisissituaties zoals de coronapandemie — zolang die noodzakelijk zijn — uitwerken om de gespecialiseerde centra mensenhandel te ondersteunen bij de noodopvang.	Interdepartementale Coördinatiecel
2020/14	Garandeer dat magistraten en eerstelijnsdiensten in crisistijden zoals deze waakzaam genoeg blijven om slachtoffers van seksuele uitbuiting te detecteren en houd meer internetcontroles om uitbuitingssituaties bij privéprostitutie op te sporen.	- Expertisenetwerk mensenhandel van de magistratuur - Procureurs - Minister van Binnenlandse Zaken
2020/15	Vraag de verschillende eerstelijnsdiensten, zeker in deze uitzonderlijke tijden, bij eventuele gezondheidscontroles van werkplaatsen en van huisvesting van tewerkgestelden in mogelijke risicosectoren ook voldoende waakzaam te zijn voor de indicatoren van mensenhandel en voor de detectie van vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel.	- Interdepartementale Coördinatiecel - Federale en regionale inspectiediensten
2020/16	Geef de inspectiediensten die bevoegd zijn voor mensenhandel de nodige sociaal inspecteurs, bijkomende middelen en ondersteuning om uitgebreide controles op mensenhandel uit te kunnen voeren.	- FOD Sociale Zekerheid - FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg (Toezicht op de Sociale Wetten)
2020/17	Beschouw het niet-respecteren van de coronamaatregelen door bedrijven in risicosectoren voor mensenhandel als een mogelijke indicator van mensenhandel.	- Arbeidsauditoraten - Inspectiediensten
2020/18	Laat de eerstelijnsdiensten in dit soort crisistijden extra waakzaam zijn met het oog op de detectie van sterk geïsoleerde slachtoffers van mensenhandel in de huishoudsector.	- Inspectiediensten - Politiediensten

Myria in actie

© Christian-Michel Joiris

© Belga

© Parlement francophone bruxellois

© Christian-Michel Joiris

© Pag-Asa

MYRI

Federaal Migratiecentrum
Centre fédéral Migration

END
SEXUAL
OF

Wouter BEELD
Lid van de Raad - Myria

1. Institutionele situatie

Myria, het Federaal Migratiecentrum, heet voluit het Federaal Centrum voor de **analyse van de migratiestromen, de bescherming van de grondrechten van de vreemdelingen en de strijd tegen de mensenhandel**. Myria is officieel opgericht op 15 maart 2014 als rechtsopvolger van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. Het behartigt zijn drie wettelijke opdrachten binnen een federaal kader en doet dat in zijn hoedanigheid van onafhankelijke openbare instelling. Myria is door België ook aangesteld als onafhankelijk nationaal rapporteur mensenhandel.

Bij een meer uitgebreide voorstelling van Myria's wettelijke opdrachten horen ook de strijd tegen mensensmokkel, een specifieke waakzaamheidsopdracht ten aanzien van personen in detentie evenals de mogelijkheid om in rechte op te treden voor werknemers zonder papieren wiens loon door de werkgever is achtergehouden. Myria werd door de federale overheid ook belast met de opdracht om maatregelen te monitoren die het vrij verkeer van werknemers ten goede dienen te komen.

Myria bestond in 2019 uit een team van gemiddeld 15 voltijdse equivalenten, goed voor 24 personen die in de loop van het jaar voor Myria hebben gewerkt. Het kende in 2019 een beperkt personeelsverloop: twee medewerkers gingen bij een andere werkgever een nieuwe uitdaging aan en werden nog in de loop van 2019 of begin 2020 vervangen.

Directeur François De Smet deed op 18 februari aan de raad van bestuur van Myria zijn voornemen mee om zich verkiesbaar te stellen bij de federale verkiezingen van 26 mei 2019. De raad van bestuur besliste daarop om de samenwerking stop te zetten. Myria dankt François De Smet voor zijn gedrevenheid en voor zijn leiderschap.

De raad van bestuur stelde Koen Dewulf, destijds de adjunct van de directeur, aan om vanaf 20 maart de functie van dienstdoend directeur te vervullen. De raad startte toen ook de procedure op, conform het KB van 29 juli 2014 tot vaststelling van het organiek statuut van het Federaal Migratiecentrum, om een nieuwe directeur aan te stellen. Tijdens een bijzondere raad van bestuur op 18 november 2019 werd beslist om aan Koen Dewulf met ingang van 1 december 2019 een zesjarig mandaat toe te vertrouwen als directeur van Myria.

De raad van bestuur van Myria bestaat uit tien leden die zijn aangewezen door het federale parlement. De raad zet de algemene beleidslijnen uit, sluit de rekeningen af, bepaalt het communicatiebeleid en beslist om zich al dan niet burgerlijke partij te stellen in zaken rond mensenhandel of mensensmokkel. De raad stelt ook de directeur aan volgens de hierboven beschreven procedure.

De directeur is verantwoordelijk voor de dagelijkse werking en voor de budgettering, voor de uitvoering van de beslissingen van de raad van bestuur en voor de voorbereiding van de aanbevelingen.

Leden van de raad van bestuur van het Federaal Migratiecentrum op 31 december 2019

Nederlandstalige effectieve leden	Nederlandstalige plaatsvervangende leden
Mevr. Shaireen Aftab Dhr. Yves Aerts Mevr. Els Schelfhout Dhr. Herman Van Goethem Dhr. Jogchum Vrielink	Mevr. Caroline Deiteren Dhr. Jan Theunis Mevr. Jacqueline Goegebeur Dhr. Bernard Hubeau Dhr. Selahattin Koçak
Franstalige effectieve leden	Franstalige plaatsvervangende leden
Dhr. Louis-Léon Christians Mevr. Sotieta Ngo Mevr. Christine Nina Niyonsavye Mevr. Bernadette Renaud Dhr. Thierry Delaval	Dhr. Daniel Soudant Mevr. Christine Kulakowski Mevr. Claire Godding Dhr. Patrick Wautelet Mevr. Maïté De Rue*

* Ontslag aanvaard op 16 april 2019.

2. Rekeningen en financiële toestand

In 2019 boekte Myria een **overschot van 537.210,40 euro**. In 2018 bedroeg dat 46.028,95 euro. Het bijzonder 'goede' resultaat van 2019 verdient enige nuancering. De keuze voor een rationeel en zuinig beheer van de middelen en voor belangrijke besparingen (op studies

en communicatiecampagnes) werd voortgezet. Myria werd in de loop van 2019 ook grotendeels geleid door een dienstdoend directeur. De investeringen die in het actieplan 2019 waren vooropgesteld werden wel voorbereid.

Balans op 31 december 2019 (x €1.000)			
Activa	2.425	Passiva	2.425
Materiële vaste activa	20	Eigen middelen	1.641
		Startkapitaal	835
		Sociaal passief fonds	123
		Gecumuleerd resultaat	683
		Voorzieningen	17
Vlottende activa	2.405	Schulden	767
Vorderingen	550	Leveranciers	91
Financiële activa	0	Schulden aan de sociale zekerheid	113
Geldbeleggingen	0	Overige schulden	563
Liquide middelen	1.846		
Overlopende	9		
Resultatenrekening 01.01.2019 - 31.12.2019 (x € 1.000)			
Opbrengsten	2.220	Kosten	1.683
Subsidies	2.017	Projectkosten	227
Projectopbrengsten	178	Werkingskosten	384
Diverse opbrengsten	25	Personeelskosten	1.039
		Afschrijvingen	32
		Resultaat 2019	537.210

3. Strategisch driejarenplan 2019-2021

Het was de wil van de wetgever om een onafhankelijk orgaan op te richten dat de grondrechten van vreemdelingen beschermt, de uitbuiting van personen bestrijdt — in het bijzonder in het kader van mensenhandel — en de kennis inzake migratiestromen vergroot.

Myria is een onafhankelijke mensenrechteninstelling die — samen met andere actoren in België — een bijdrage levert aan de opbouw van een nationaal mensenrechtenmechanisme in de zin van de Principes

van Parijs. Ook vervult Myria de wettelijke opdracht van onafhankelijk rapporteur mensenhandel. Het is tot slot een expertisecentrum op het vlak van migratie en migratiestromen.

Myria ging in 2019 van start met de uitrol van zijn driejaarlijkse strategisch plan 2019-2021 en van het daarin geïntegreerde actieplan 2019. Dat kwam mee tot stand na een bevraging van externe partners, waarvan de resultaten intern zijn voorgesteld en waarmee het voltallige team

aan de slag is gegaan. Het plan geeft concreet vorm aan Myria's wettelijke opdrachten en bevoegdheden.

De uitgangspunten waren de volgende:

- Alle wettelijke opdrachten uitvoeren
- Een hoog niveau van deskundigheid aanhouden
- Aan de verwachtingen van de stakeholders beantwoorden
- De individuele ondersteuning als prioriteit behouden
- Informatie verstrekken aan het brede publiek

Het huidige strategisch plan 2019-2021 zet **eerst en vooral nog sterker in op drie strategische prioriteiten uit de voorafgaande periode:**

- Myria op de kaart zetten door de kwaliteit van zijn publicaties en door een geijkt aanbod van publicaties;
- Het *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel* publiceren dat een evaluatierapport vormt waarin het beleid in de strijd tegen mensenhandel en -smokkel wordt gewikt en gewogen en waarin aanbevelingen worden geformuleerd die richtinggevend zijn voor het beleid;
- Onderzoek naar en kennis van migratiestromen stimuleren, met speciale aandacht voor de mogelijkheden qua monitoring die worden geboden door de koppeling van databases.

Het strategisch plan 2019-2021 schuift in totaal **9 strategische prioriteiten naar voren:**

1. Duurzame verankering van de instelling
2. De realisatie van de publicaties rationaliseren
3. Het beleidswerk optimaliseren
4. Bijstand aan personen als prioriteit behouden
5. Het juridische werk vaker gebruiken en opwaarderen
6. Myria's rol als platform verder uitbouwen
7. De communicatie optimaliseren en zich meer openstellen voor het brede publiek
8. Specifiek werken rond transitmigratie
9. De werking op het vlak van economische migratie en vrij verkeer verder uitbouwen

De raad van bestuur van Myria heeft het strategisch driejarenplan op 29 januari 2019 goedgekeurd.

4. Bijstand aan personen

Nog meer investeren in de bijstand aan personen is één van de strategische doelstellingen van Myria voor de periode 2019-2021. Bijstand aan personen is een wettelijke opdracht van Myria en deze dienstverlening vormt het hart van zijn werking. Zowel vreemdelingen als Belgen kunnen terecht bij Myria's juridische permanentie met vragen over hun verblijfsprocedure en over hun rechten of deze van hun gezinsleden. Die consultaties gebeuren tijdens een bezoek — op afspraak —, per mail of via de telefoon.

Naast de algemene telefonische permanentie twee keer per week, is er een specifieke detentiepermanentie waar mensen in detentie of hun familieleden elke werkdag bij terecht kunnen met hun vragen. Daarbovenop is er een wekelijkse permanentie specifiek voor vragen rond gezinsshereniging voor personen met een internationale beschermingsstatus.

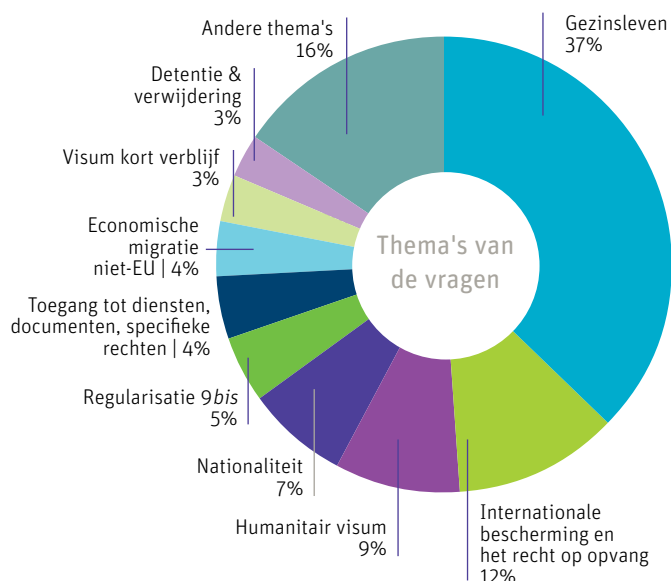
In de loop van 2019 werden acht personen geheel (drie) of gedeeltelijk (vijf) ingezet voor deze opdracht. Zij komen wekelijks samen voor een bespreking van de dossiers en voor overleg met het oog op een meer structurele aanpak van bepaalde lacunes, knelpunten of probleemsituaties. De drie werknemers die zich volledig toespitsen op die individuele en structurele dossier ontmoeten ook maandelijks medewerkers van andere organisaties die gelijkaardige opdrachten vervullen — zoals het Agentschap voor Integratie en Inburgering en enkele ngo's — voor intervisie. In 2019 zijn er rond structurele dossiers alvast nog meer synergiën gezocht. Ervaringen en vaststellingen tijdens het vervullen van deze opdrachten worden daarnaast ook geanalyseerd en beschreven met het oog op het *Jaarverslag Migratie in cijfers en in rechten* en met het oog op de adviezen die Myria uitwerkt ten behoeve van onder meer het parlement.

2.077 vragen in 2019

Dit zijn zowel vragen om informatie als vragen om advies. Het waren er in 2019 een tweehonderdtal meer dan in 2018. Van deze 2.077 voorgelegde vragen hebben er 699 (34%) een tussenkomst gevergd.

Iemand kan zich door de jaren heen verschillende keren tot Myria wenden om zijn of haar situatie aan te kaarten. Zo ontving Myria in 2019 321 vragen van mensen die eerder al bij het Federaal Migratiecentrum hadden aangeklopt. 1.756 vragen kwamen van mensen die voor het eerst contact opnamen.

Van alle vragen hadden er 425 betrekking op de specifieke voorwaarden inzake gezinshereniging met personen die internationale bescherming genieten in het kader van de samenwerking met het UNHCR. Verderop in dit verslag, in het deel rond internationale samenwerking, staat een meer uitgebreide analyse van de adviesverlening en de bijstand voor deze doelgroep.

De begunstigden/belanghebbenden

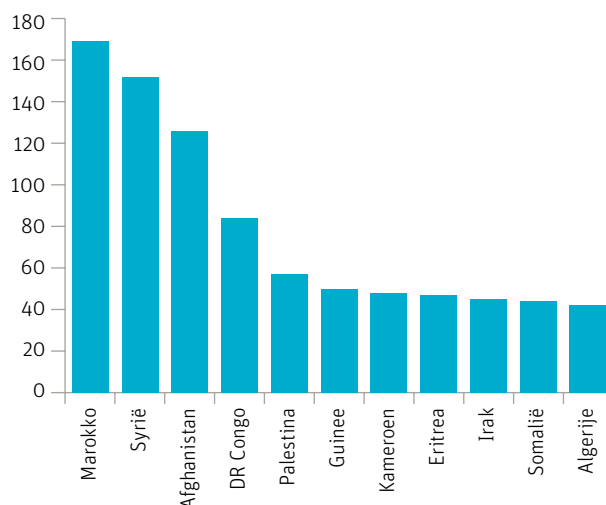
Het aantal voorgelegde vragen loopt niet gelijk met het aantal begunstigden. Een begunstigde kan op een bepaald ogenblik verschillende vragen voorleggen maar ook verschillende jaren na elkaar een beroep doen op Myria.

In 2019 waren er 1.999 begunstigden. Mannen vormden de meerderheid (59%) onder hen.

De personen die in 2019 aanklopten bij Myria waren hoofdzakelijk derdelanders (95%). Net zoals in 2018 is er een duidelijk verband met de voornaamste herkomst-nationaliteiten van aanvragers van internationale bescherming (Syriërs, Afghanen, Palestijnen, Guineeërs, Eritreeërs, Irakezen en Somaliërs). Naast deze herkomst-nationaliteiten is er één enkele nationaliteit die erboven uit steekt wat het aantal vragen betreft, namelijk de Marokkanen. Zij worden gevolgd door de Syriërs en de Afghanen.

5% van de begunstigden is Belg (van wie een aantal de Belgische nationaliteit heeft verkregen) of EU-burger. Bij die laatste gaat het vooral om Roemenen, Spanjaarden en Nederlanders.

Top 10 Nationaliteit

5. Myria naar de rechtbank in dossiers van mensenhandel of mensensmokkel

Myria naar de rechtbank – 2019

Elk jaar stelt Myria zich burgerlijke partij in dossiers van mensenhandel of mensensmokkel. Het is daarvoor bevoegd op grond van de organieke wet, die het uitdrukkelijk de toestemming geeft op te treden op basis van de wet van 13 april 1995 houdende bepalingen tot bestrijding van de mensenhandel en van de mensensmokkel. In dit punt volgt een overzicht van de dossiers die het afgelopen jaar zijn geopend en van de dossiers die tijdens diezelfde periode zijn afgesloten.

Myria stelt zich burgerlijke partij op basis van selectie- en opportuniteitscriteria die in het driejarenplan en in het operationeel plan zijn vastgelegd. Wanneer Myria zich burgerlijke partij stelt, is het volledig onafhankelijk. Het koninklijk besluit dat Myria de rol van rapporteur toekent noemt de burgerlijke partijstelling expliciet als een bron van expertise voor zijn rol als onafhankelijk rapporteur inzake mensenhandel. Als leidraad bij die keuzes worden de volgende criteria gehanteerd: het symptomatische karakter van de zaak, met name in het

kader van de rapporteringsopdracht van Myria, het belang van de verhoopte rechtspraak en de noodzaak van de rechtsvordering (ter ondersteuning van de slachtoffers bijvoorbeeld).

Eind 2019 waren nog een twintigtal dossiers inzake mensenhandel en mensensmokkel hangende.

Nieuwe dossiers in 2019

In 2019 heeft Myria zich burgerlijke partij gesteld in twee nieuwe dossiers: één inzake mensenhandel en één inzake mensensmokkel.

Mensenhandel — seksuele uitbuiting (Brussel)

In het dossier mensenhandel waarin Myria zich in 2019 burgerlijke partij stelde, ging het om de seksuele uitbuiting van Nigeriaanse vrouwen in Brussel. In 2017 werd een Nigeriaans mensenhandelnetwerk ontmanteld dat actief was in de prostitutiewijk bij het Noordstation. Twaalf slachtoffers konden worden opgespoord. Drie slachtoffers kregen het slachtofferstatuut nadat ze verklaringen hadden afgelegd. In 2018 werd één slachtoffer vermoord maar deze feiten hielden blijkbaar geen verband met het Nigeriaanse netwerk, wel met haar werk als prostituee.

De jonge vrouwen arriveerden via de gevaarlijke Libische route in Europa, nadat ze een voodoo-ceremonie hadden ondergaan. Ze werden vervolgens gedwongen zich te prostitueren om hun vermeende schuld van 45.000 euro af te lossen.

Mensensmokkel

Het dossier van mensensmokkel werd geopend in Gent (Dendermonde). Het ging om feiten gepleegd door een Eritrees smokkelnetwerk in 2018 en in 2019 op een snelwegparking in Kruibeke richting de Belgische kust.

In 2018 ging heel wat informatie de ronde over een netwerk dat op deze specifieke parking actief was. De voornaamste verdachten konden worden geïdentificeerd en de slachtoffers konden worden bevrijd uit een koelwagen die op weg was naar het Verenigd Koninkrijk.

Deze zaak — waartegen beroep werd aangetekend — werd op 25 februari 2020 door de correctionele rechtbank van Dendermonde behandeld. Dit vonnis komt aan bod in het hoofdstuk Rechtspraak van vorige edities van het *Jaarlijks evaluatieverslag Mensenhandel en mensensmokkel*.

In 2019 afgesloten dossiers

In 2019 is in zes dossiers een definitieve rechterlijke uitspraak gevallen: één dossier van seksuele uitbuiting, drie dossiers van economische uitbuiting en twee dossiers van mensenhandel.

Seksuele uitbuiting

Het afgesloten dossier van seksuele uitbuiting betrof een bijzonder goed georganiseerd Nigeriaans netwerk waarin een bekende Nigeriaanse prostituee zo'n vijftien Nigeriaanse meisjes, van wie sommigen minderjarig waren, in de prostitutie uitbuitte. De organisatie stond in voor het vervoer van deze meisjes vanuit Nigeria en voor de uitbuiting van de jonge vrouwen in de Brusselse prostitutiebuurt.

De meisjes werden vaak gelokt met valse beloftes, bijvoorbeeld rond studies. De slachtoffers werden via de Libische route illegaal van Nigeria naar Italië gesmokkeld. Van daaruit ging het dan naar België. Vervolgens moesten ze hun reisschuld van zo'n 35.000 euro terugbetalen. De meisjes en hun familie werden onder druk gezet en werden bedreigd met behulp van voodoo-rituelen.

Elf beklaagden verschenen in eerste aanleg voor de Nederlandstalige correctionele rechtbank in Brussel. Verschillende beklaagden verschenen ook voor het ter beschikking stellen van kamers met het oog op prostitutie en voor betrokkenheid bij een criminele organisatie. In een vonnis van 31 mei 2018 werden zij veroordeeld tot zware gevangenisstraffen van twee tot veertien jaar en tot geldboetes. Grote sommen geld, evenals de 'carrées' van de gebouwen waar de prostitutie plaatsvond werden verbeurdverklaard.

In een arrest van 3 april 2019 heeft het hof van beroep van Brussel het vonnis, met een aantal wijzigingen, bevestigd.

Deze zaak kwam aan bod in het hoofdstuk Rechtspraak in vorige edities van het *Jaarlijks evaluatieverslag Mensenhandel en mensensmokkel*.¹

Economische uitbuiting

Drie dossiers inzake economische uitbuiting werden afgesloten in verschillende sectoren zoals de pluimveehouderij en de schoonmaaksector, maar ook in een palettenfabriek.

¹ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 107-108 en *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 116-118.

Een **eerste zaak** betrof verschillende beklaagden die Bulgaren in de **pluimveehouderijsector** hadden uitgebuit. Dat kwam aan het licht na een multidisciplinaire controle in Belgische pluimveebedrijven. De pluimveehouderij in kwestie stelde een veertigtal Bulgaren tewerk, vaak illegaal. De zaakvoerders hadden ook verschillende constructies opgezet, waaronder statuten van schijnzelfstandigen en fictieve detacheringen. Via bedrijven probeerden ze de schijn van rechtmatigheid hoog te houden. De arbeiders, die huur moesten betalen, waren gehuisvest in een woning die later door de woninginspectie onbewoonbaar werd verklaard.

De correctionele rechtbank van Turnhout achtte op 20 december 2017 de tenlastelegging mensenhandel met het oog op economische uitbuiting (werk in omstandigheden in strijd met de menselijke waardigheid) bewezen voor de zeven beklaagden.

Een van de veroordeelden tekende beroep aan. In een arrest van 13 november 2019 sprak het hof van beroep van Antwerpen hem vrij voor mensenhandel.

Het vonnis kwam aan bod in het hoofdstuk Rechtspraak van een vorig jaarverslag.² Het arrest wordt behandeld in het hoofdstuk Rechtspraak van het jaarverslag mensenhandel editie 2020.

Een **tweede dossier** betrof feiten van economische uitbuiting in een **palettenfabriek**, waar paletten werden hersteld voor rekening van andere bedrijven. Het bedrijf schakelde daartoe onderaannemers in die gedetacheerde Poolse, Bulgaarse en Roemeense werknemers rekruteerden. Bij deze onderaannemers ging het om Poolse en Bulgaarse bedrijven. Een van deze bedrijven bleek een postbusbedrijf zonder noemenswaardige activiteiten in Bulgarije te zijn, dat uitsluitend was opgericht om de Belgische verplichtingen inzake sociale zekerheid en arbeidsrecht te omzeilen. De arbeiders werden met beloftes rond aantrekkelijke lonen naar België gelokt. In werkelijkheid verdienden ze maar tussen 400 en 600 euro per maand, afhankelijk van het aantal gerepareerde paletten, wat neerkwam op 3 euro per uur. Ook de huur werd van hun loon afgetrokken. De arbeiders klopten heel veel uren in erbarmelijke omstandigheden en zonder beschermingskledij. Ze waren in bijzonder slechte omstandigheden gehuisvest.

Op 18 januari 2017 veroordeelde de correctionele rechtbank van Turnhout de beklaagden in eerste aanleg voor mensenhandel. In beroep sprak het hof van beroep

te Antwerpen in een arrest van 24 januari 2019 één van de beklaagden vrij voor de tenlastelegging mensenhandel.

Deze zaak kwam aan bod in het hoofdstuk Rechtspraak in vorige edities van het *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel*.³

In het **derde dossier** ten slotte ging het om een grote zaak in de **schoonmaaksector**, meer bepaald activiteiten in onderaanneming voor een bekende fastfoodketen. Niet minder dan twintig beklaagden (zaakvoerders en schoonmaakbedrijven, franchisenemers van het fastfoodbedrijf en het moederbedrijf) werden in eerste aanleg voor tal van tenlasteleggingen vervolgd, onder andere voor mensenhandel. In een vonnis van 25 mei 2016 had de Franstalige correctionele rechtbank van Brussel de zaakvoerders (in rechte of in feite) van die schoonmaakbedrijven aansprakelijk gesteld. Een aantal werknemers verbleef hier in bijzonder preciaire omstandigheden, waardoor het ging om uitbuiting in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid.

Een van de zaakvoerders, die onder meer voor mensenhandel werd veroordeeld, tekende tegen zijn veroordeling beroep aan. Het hof van beroep van Brussel heeft in een arrest van 4 maart 2019 bij verstek de tegen hem in eerste aanleg uitgesproken veroordelingen bevestigd.

Deze zaak kwam aan bod in het hoofdstuk Rechtspraak in vorige edities van het *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel*.⁴

Mensensmokkel

Twee dossiers inzake mensensmokkel werden in 2019 afgesloten.

Het **eerste dossier** dat in Leuven behandeld werd, betrof een **Iraaks-Koerdische bende** die migranten zonder papieren tegen grote sommen geld naar het Verenigd Koninkrijk smokkelde. Het is de voortzetting van een dossier dat eerder in Brussel was behandeld. Elf beklaagden werden vervolgd. De meesten onder hen werden op 14 juni 2016 veroordeeld door de correctionele rechtbank van Leuven. Op 3 december 2019 heeft het hof van beroep van Brussel het vonnis grotendeels bevestigd.

2 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 119-120.

3 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017, Online*, p. 116 en *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 123-124.

4 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016, Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, pp. 153-154 en *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 123-124.

Het tweede dossier betrof een Syrisch smokkelnetwerk waarbij sprake was van 25 beklaagden. Zij vervoerden slachtoffers uit Syrië, Eritrea, Soedan, Ethiopië en Afghanistan illegaal naar het Verenigd Koninkrijk, vooral in koelwagens. Ze waren hoofdzakelijk actief op parkings langs de E40. In geval van niet-betaling bedreigden de smokkelaars de slachtoffers en hun familie met geweld. Ze gebruikten ook effectief geweld. Jonge kinderen werden eveneens gesmokkeld. De correctionele rechtbank van Dendermonde veroordeelde de beklaagden op 3 november 2017 in eerste aanleg tot zware straffen.

Veertien veroordeelden tekenden beroep aan. Een van de beklaagden werd vrijgesproken. Het ging om de chauffeur die de andere beklaagden regelmatig naar de parkings bracht. In zijn arrest van 17 december 2018 oordeelde het hof van beroep van Gent dat het niet bewezen was dat deze persoon op de hoogte was van de activiteiten op het vlak van mensensmokkel van de andere beklaagden. Voor die andere beklaagden volgde het hof de eerste rechter maar werden de gevangenisstraffen deels herleid.

Deze zaak kwam aan bod in het hoofdstuk Rechtspraak in vorige Jaarverslagen Mensenhandel en mensensmokkel.⁵

6. Analyse en onderzoeken

Analyseren en rapporteren van migratiestromen

Informeren over de aard en over de omvang van migratiestromen is een van Myria's drie wettelijke opdrachten. En dat is zonder meer een uitdagende opdracht. Migratiestromen en het migratiebeleid beïnvloeden elkaar immers én ze vergen een heel specifieke expertise. Bovendien is hiervoor een verregaande samenwerking nodig met tal van actoren, enerzijds met de operationele actoren en agentschappen die belast zijn met het migratiebeleid, anderzijds met de overheden die instaan voor het aanleveren, analyseren en valideren van data.

Wettelijk is het bepaald dat de bevoegde ministers en staatssecretarissen Myria de informatie ter beschikking stellen die vereist is voor het uitvoeren van zijn opdrachten.

Tal van overheden en actoren werkten daartoe actief samen met Myria:

- In de eerste plaats de Dienst Vreemdelingenzaken, de FOD Buitenlandse Zaken, het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, Fedasil, de Dienst Voogdij en de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen;
- De FOD WASO, de RSZ, in het bijzonder Limosa, en de regionale overheden belast met de afgifte van de toelatingen om arbeid te verrichten of om een zelfstandige beroepsactiviteit uit te oefenen;
- Statbel, de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, het Rijksregister en het Federaal Planbureau;
- De actoren in de strijd tegen mensenhandel: de Federale Politie (met informatie uit de Algemene Nationale Gegevensbank), de RSZ-inspectiedienst (Themadirectie mensenhandel, ECOSOC-teams), het College van Procureurs-Generaal (met informatie over vervolgingen), de gespecialiseerde slachtoffercentra (Pag-Asa, Payoke, Sürya), de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid en opnieuw de Dienst Vreemdelingenzaken;
- Unia, het Interfederaal Gelijkekansencentrum.

Myria komt op voor een beleid dat gebaseerd is op feitenkennis en dat de grondrechten respecteert. Wanneer dat mogelijk is, zal Myria er zorg voor dragen dat een doorgedreven analyse van data én van het beleid, de rechtspraak en de rechtsleer samen aan bod komen. Het is een blijvende uitdaging om dat beter, grondiger en vollediger te doen.

Voor beleidsmakers maar ook voor geïnteresseerde burgers publiceert Myria traditioneel het *Jaarverslag Migratie in cijfers en in rechten*, zo ook in 2019. Zowel in de nota over humanitaire visa van 29 januari 2019 als in de Myriadoc *Een nieuw paradigma voor het Europese asiemodel?* — die tegelijk met het jaarverslag migratie werd voorgesteld op 9 juli 2019 — gaan beleidsanalyses wanneer mogelijk hand in hand met cijferanalyses. Hetzelfde geldt voor Myria's *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel*, waarin telkens het meest volledige overzicht geboden wordt van alle cijfers die Myria verzamelt bij — en met — de zes actoren die actief zijn in de strijd tegen mensenhandel.

Onderzoek stimuleren

In 2019 was Myria eveneens betrokken bij wetenschappelijk onderzoek, in het bijzonder bij een project van BELSPO (het agentschap dat instaat voor het federale wetenschapsbeleid), waarbij Myria subcontractor is en bij een rapport van EMN België, waarvan Myria de promotor was.

⁵ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 129-130 en *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 136-137.

Myria brengt al jaren op volgehouden wijze de cijfers rond internationale detachering onder de aandacht. Enerzijds wijst het daarbij op de evolutie en op de omvang van het fenomeen detachering, voornamelijk in het kader van het vrij verkeer van diensten. Myria werkt daarvoor samen met de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, die Limosa beheert. Anderzijds vestigt het de aandacht op de interactie tussen detacheringen, die plaatsvinden in het kader van het vrij verkeer van diensten, en het vrij verkeer van personen van werknemers en zelfstandigen. De Universiteit Antwerpen (het Centrum voor Sociaal Beleid) integreerde een aantal hypothesen van Myria in een van de zes onderdelen van het onderzoeksproject dat IMMILAB heet, waarbij Myria optreedt als subcontractor. Dit onderzoeksproject wordt gerealiseerd in het kader van de BRAIN-oproep door BELSPO. In het *Jaarverslag Migratie in cijfers en in rechten 2019* staat een externe bijdrage van de Universiteit Antwerpen waarin met name de informatie geanalyseerd wordt over werknemers uit derde landen die naar België worden gedetacheerd in het kader van het vrij verkeer van diensten.

Myria was de promotor van de studie *Socio-demographic profile and socio-economic careers of people granted international protection in Belgium, 2001-2014*. Die studie werd uitgevoerd in opdracht van EMN België en gerealiseerd door Sarah Carpentier en Bruno Schoumaker namens het Centre de recherche en démographie (DEMO) van de UCLouvain. Het rapport werd uitgebracht op 9 juli 2019 (<https://www.myria.be/nl/publicaties/socio-economische-trajecten-van-begunstigden-van-internationale-bescherming>).

Voor het eerst wordt de socio-economische participatie van vluchtelingen tot tien jaar na hun erkenning in beeld gebracht, door de informatie van cohorten te kruisen met de gegevens van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid. Dat kaderde in de belangstelling die EMN toont voor de integratie van vluchtelingen en werd aanbesteed als een kwantitatieve aanvulling van een EMN-rapport uit 2016 over die thematiek. De onderzoeksmethodologie van dit rapport bouwde voort op het onderzoek *Careers* waarvan Myria ook de opdrachtgever werd en bevestigt een aantal vaststellingen van dit onderzoek. Na *Before & After*, het project ROUTE en de samenwerking met Unia voor de Socio-economische monitoring is dit het vijfde onderzoek in het kader van deze onderzoeksmethodiek. Het BELSPO-project IMMILAB dat hierboven wordt beschreven moet het zesde onderzoeksproject worden in die lijn.

Medewerkers van Myria brengen hun analyses en de expertise die ze opbouwen niet alleen naar voren in hun rapportages en in de gespecialiseerde cijferanalyses van

de Myriatics maar ook in publicaties in samenwerking met andere organisaties. In het themanummer van september 2019 over Syriërs van het magazine *Imag* bundelde Myria-experte Sophie Vause de belangrijkste cijfers over de Syrische migratiestromen naar België. Samen met professor Schoumaker van DEMO werkte zij in 2019 ook aan een studie onder de titel *Demographic Profile of Syrians in Belgium* die in januari 2020 werd gepubliceerd.

Andere projecten met de academische wereld

Myria is ook bevoegd om informatie in te zamelen bij lokale overheden als dat nuttig is voor de uitvoering van zijn opdracht. Zo werd Myria belast met een gedeeltelijke monitoringopdracht over de manier waarop België het recht op vrij verkeer van personen voor zowel werknemers als hun familieleden garandeert en bevordert, met name op het vlak van de toegang tot arbeid, van tewerkstellingsvoorwaarden, sociale bescherming en fiscaliteit. In dat kader gaf Myria de opdracht aan een consortium van de University of Kent, de UGent en Fragomen om een grootschalig en diepgravend onderzoek uit te voeren naar de manier waarop de overheid in België zowel op federaal als op gemeentelijke niveau werknemers informeert en hoe de regelgeving werkt die van toepassing is op EU-burgers die naar België komen — al dan niet met hun gezinsleden — om er te werken. Een dertigtal gemeenten werden daarbij bevestigd in 2019. Myria volgde dit onderzoek nauw op in 2019. Het wordt in de loop van 2020 afgerond.

Op 18 januari 2019 organiseerde Myria, samen met de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, de Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique en *Le Soir* een grote conferentie over migratie. Die vond plaats in het Paleis der Academiën in Brussel. Een dag lang werden thema's zoals internationale bescherming en economische migratie aangesneden aan de hand van academische uiteenzettingen. Op de website van Myria staan alle presentaties. Onder voorzitterschap van emeritus professor Françoise Tulkens schetsten de commissaris-generaal voor de vluchtelingen Dirk Van den Bulck en de vertegenwoordiger van het UNHCR Vincent Cochetel hun visie op internationale bescherming naar aanleiding van de vraag "Kan een land zijn vluchtelingen uitkiezen?". Dezelfde vraag werd voorgelegd aan de professoren Sylvie Saroléa (UCLouvain) en Ellen Desmet (UGent). Onder het voorzitterschap van Mark Eyskens debatteerden 's namiddags de professoren Stijn Baert (UGent), François Gemenne (ULiège en Sorbonne) en Ive Marx (UAntwerpen) samen met twee demografen van het Federaal Planbureau, Nicole Fasquelle en Marie

Vandresse, en met professor François Héran van het Collège de France.

7. Myria en netwerken: op nationaal niveau

Myria is weliswaar een openbare instelling maar het oefent zijn opdrachten volkomen onafhankelijk uit. Het is de bedoeling dat de organisatie kan overleggen met alle stakeholders die betrokken zijn bij zijn opdrachten: overheidsinstanties, nationale en internationale instellingen, verenigingen, belangengroepen, politieke partijen, onderzoekscentra en burgers. Een groot deel van het werk rond statistieken en aanbevelingen is alleen mogelijk dankzij de contacten en de relaties die worden onderhouden met talrijke overheidsinstanties, in het bijzonder met de Dienst Vreemdelingenzaken, het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, Fedasil, de FOD Binnenlandse Zaken, de FOD Justitie, de FOD Buitenlandse Zaken, de FOD Werkgelegenheid, de Algemene Directie Statistiek, en de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen.

Federale regering

2019 was een jaar waarin de regering in lopende zaken was, omdat er niet langer een meerderheid was in het parlement nadat eind 2018 het VN-migratiepact werd aangenomen. Jean-Luc Bodson, de speciale gezant voor Asiel en Migratie, schreef een externe bijdrage over dat pact voor het *Jaarverslag Migratie in cijfers en in rechten 2019*. Myria — dat eerder geconsulteerd werd bij de totstandkoming van het pact — nam ook deel aan de workshop die door de gezant werd georganiseerd op 15 maart 2019: *Insights from whole-of-government responses to migration policies: Lessons learned and cross-cutting issues for the Belgian context*.

Naar aanleiding van de ‘diplomatieke dagen’, de contactdagen voor medewerkers op post in het buitenland, werd Myria op 21 oktober uitgenodigd om het woord te nemen over gezinshereniging voor begunstigden van internationale bescherming, en over de samenwerking van Myria met het UNHCR. Visa gezinshereniging voor gezinsleden van begunstigden van internationale bescherming vormen de sleutel tot bescherming en tot een normalisering van het familieleven voor vele mensen op de vlucht. Het is ook een bijzonder technische materie die twee experts van Myria toelichtten.

In 2019 volgde Myria nauwgezet de ontwikkelingen met het oog op de totstandkoming van een Federaal Mensenrechteninstituut. Myria werd geconsulteerd, maakte zijn kritische maar constructieve adviezen over en ging daarover samen met Unia en met de bevoegde kabinetten in gesprek.

Myria volgde op het federale beleidsniveau nog tal van specifieke problematieken en thema's op de voet, denk aan dringende medische hulp, nationaliteit, staatloosheid, het vrij verkeer van werknemers, transitmigratie en humanitaire visa.

Federaal parlement

Myria is sterk verankerd in het federale parlement, omdat de leden van zijn raad van bestuur door die assemblee zijn aangeduid. Dat proces moet de onafhankelijkheid van Myria garanderen. Alle parlementsleden ontvangen Myria's twee thematische jaarverslagen en zijn activiteitenverslag.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers doet ook geregeld een beroep op de deskundigheid van Myria wanneer thema's worden behandeld die onder zijn wettelijke opdrachten vallen.

Zo werd Myria op 29 januari 2019 gehoord in de Kamercommissie Binnenlandse Zaken tijdens een hoorzitting over humanitaire visa die werd georganiseerd naar aanleiding van mogelijke fraude met dergelijke visa. Myria stelde het humanitaire visum als instrument niet in vraag maar pleitte voor meer transparantie. Het onderbouwde dat pleidooi met een beleidsanalyse en met een analyse van de cijfergegevens.

Op 4 maart leverde Myria opnieuw een advies ten behoeve van de Kamercommissie Binnenlandse Zaken, deze keer rond staatloosheid. Ook dat advies behelsde zowel een analyse van het wettelijke instrumentarium als een cijferanalyse.

Op 26 november werd Myria wederom uitgenodigd op een hoorzitting in de Kamercommissie Binnenlandse Zaken, in het kader van besprekingen over de wetgeving inzake gezinshereniging. De dienstdoend directeur en twee beleidsmedewerkers gaven een overzicht van de meest recente cijferontwikkelingen en de volgens Myria meest pertinente beleidsvraagstukken.

Myria's adviezen ten behoeve van de Kamer zijn allemaal beschikbaar op de website.

Het federale parlement, meer bepaald de Senaat, faciliteerde ook in 2019 de bijeenkomsten van **het Platform van mensenrechteninstellingen** waarin nagenoeg alle mensenrechteninstellingen van het land maandelijks bijeenkomen, conform een protocol dat werd afgesloten op 13 januari 2015. Myria maakte vanaf het begin deel uit van het platform, nam in 2019 actief deel aan alle bijeenkomsten en stelde er meerdere rapporten en studies voor: in maart zijn toen recentste *Myriadoc Terugkeer, detentie en verwijdering* en in november de “Focus op de problematiek van de bijstand aan slachtoffers van mensenhandel” zoals die was verschenen in het *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019*.

© Erik Duinslaeger

Conferentie “Voorbij terugkeer”

In het federale parlement vond in 2019 eveneens de conferentie “Voorbij terugkeer” plaats, die experts, politici, overheden en ngo’s samenbracht om duurzame oplossingen te zoeken voor mensen in een irreguliere verblijfs-situatie. Een experte van Myria ging er dieper in op hoe er kan worden gegarandeerd dat terugkeerprocedures met respect voor de grondrechten verlopen. Er werd gefocust op de evolutie van het aantal aanhoudingen, van het aantal personen in administratieve detentie, van de terugkeercijfers en de monitoring van die cijfers. Ook Myria’s aanbevelingen werden onder de aandacht gebracht.

Op 17 oktober 2019 was Pag-Asa, het Brusselse gespecialiseerde centrum voor de begeleiding van slachtoffers van mensenhandel, te gast in de Senaat. Ter gelegenheid van zijn 25-jarige bestaan organiseerde het er een colloquium met zowel bijdragen van experts als getuigenissen. De dienstdoend directeur van Myria stelde de sleutelcijfers op het vlak van mensenhandel voor en maakte een balans op van de beeldvorming in België. Hij ging er dieper in op de discrepanties tussen nationale cijfers en de cijfers die Europees worden voorgesteld en pleitte voor een grondigere analyse van de cijfers over aanmeldingen van slachtoffers. De conferentie werd afgesloten door de minister van Justitie.

Unia

Unia, het Interfederaal Gelijkekansencentrum, is net als Myria een rechtsopvolger van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. Die gemeenschappelijke verankering vertaalt zich eerst en vooral in het feit dat de leden van de raad van bestuur van Myria ook in de raad van bestuur van Unia zetelen. Ze blijkt ook uit de transversale organisatie van de ondersteunende diensten en uit specifieke vormen van samenwerking op een aantal domeinen. Tegelijk staan beide instellingen volstrekt op zichzelf en werken ze compleet onafhankelijk — ook van elkaar.

Naast de individuele en structurele dossiers rond discriminatie of ongelijke behandeling waarin op een *ad hoc* basis samengewerkt wordt, zijn er een aantal specifieke domeinen waarin meer structureel de krachten worden gebundeld. In de loop van 2019 leverde Myria een belangrijke bijdrage aan de vierde editie van het rapport dat de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg en Unia voorbereidden met het oog op de publicatie van de Socio-economische monitoring 2019. Hierbij deelde Myria voornamelijk zijn expertise voor het luik Socio-economische monitoring op grond van verblijfsredenen. Met name de longitudinale analyse van de personen die nieuw waren ingeschreven in het Rijksregister in 2010 werd nu voor het eerst doorgevoerd tot 7 jaar na de afgifte van de eerste verblijfstitel. Daarnaast werden verblijfsredenen en de socio-economische positie gekoppeld. Myria wou daarmee een bijdrage leveren aan een migratiebeleid dat gebaseerd is op feitenkennis.

Myria deed ook een peerreview van het onderdeel van de Socio-economische monitoring over personen van Burundese, Congolese (DRC) en Rwandese origine.

Daarnaast voerde Myria ook de gedeeltelijke monitoringopdracht in het raam van de richtlijn 2014/54 inzake de bevordering van het recht op vrij verkeer van werknemers uit in nauwe samenwerking met Unia.

Samenwerking met Unia was er daarnaast voornamelijk in het kader van het platform van nationale mensenrechteninstelling en op internationaal niveau. Daarover meer in het volgende deel van dit activiteitenverslag.

Contactvergadering Internationale bescherming

Voor het vierde jaar op rij zette Myria de Contactvergaderingen Internationale bescherming voort, die voordien door het Belgisch Comité voor Hulp aan

Vluchtelingen (BCHV) werden georganiseerd. Tijdens die vergaderingen ontmoeten de asielinstanties en de organisaties die actief zijn op het gebied van internationale bescherming, opvang en vrijwillige terugkeer elkaar om in een geest van dialoog en hoffelijkheid informatie uit te wisselen. Ze worden geleid door medewerkers van Myria die ook de verslagen ervan opstellen en publiceren op de website.

Juridische werkgroep Agentschap Integratie en Inburgering

Myria neemt actief deel aan de driemaandelijke juridische werkgroep georganiseerd door het Agentschap Integratie en Inburgering, een overleg- en uitwisselingsplatform waar verschillende actoren actief in het vreemdelingenrecht samenkomen. Op 13 september 2019 gaf een medewerker van Myria er een uiteenzetting over de toegang tot bankdiensten voor vreemdelingen.

Transitgroep

Myria speelde in 2019 verder zijn rol van waarnemend deelnemer binnen de monitorings- en beleidsvergaderingen van de Transitgroep. Die verenigt de organisaties met een bezoekrecht in de gesloten centra en in de terugkeerwoningen.

Platform rond het verkrijgen van de Belgische nationaliteit

Myria zette in 2019 zijn werk voort met de verschillende actoren die in contact staan met mensen die de Belgische nationaliteit willen verwerven. Myria is de organisator en de coördinator van dit platform dat overheden en gespecialiseerde adviesverleners van ngo's verenigt met experts uit de academische wereld. Myria heeft bovendien ook frequente en constructieve contacten met de dienst Nationaliteit van de FOD Justitie.

Platform Recht voor Iedereen

Myria is waarnemend lid van het Platform Recht voor Iedereen (PRVI). In 2019 nam Myria deel aan verschillende vergaderingen van dit platform.

Comité P

Nadat Myria en het Comité P in 2018 een protocol afgesloten hadden om hun samenwerking te formaliseren en te verbeteren, vond op 30 april 2019 voor het eerst de jaarlijkse vergadering plaats, in aanwezigheid van de voorzitter en medewerkers van het Comité P en van de dienstdoend directeur en een gespecialiseerde beleidsmedewerker van Myria.

Bij de samenwerking in 2019 stond transitmigratie onmiskenbaar centraal. Het toezichtsrapport dat het Comité P in februari 2019 publiceerde over de controle en de opsluiting van transitmigranten bij grootschalige bestuurlijke aanhoudingen kwam mee tot stand op aangeven van Myria.

In september 2019 publiceerde Myria een nota waarin het inging op de rapportage van de vzw Humain en Dokters van de Wereld over politie en transitmigranten. Myria hield deze rapportage tegen het licht van het toezichtsonderzoek van het Comité P.

Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van de mensensmokkel en mensenhandel

Myria heeft zijn rol van waarnemend deelnemer vervuld binnen de Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van de mensensmokkel en mensenhandel en in diens bureau, waarvan het ook het secretariaat verzorgde. Zo vond er op 12 maart 2019 een vergadering van de cel plaats, waarin de werkgroepen verslag uitbrachten over de werkzaamheden inzake de bescherming van minderjarige slachtoffer van mensenhandel. Daarnaast werd een addendum bij het actieplan inzake mensenhandel onderzocht en goedgekeurd. Myria nam ook deel aan de maandelijkse vergaderingen van het bureau van de cel.

De centra voor slachtoffers van mensenhandel werkten samen met Myria in het kader van een ISF-project (FOD Binnenlandse Zaken)

Myria heeft de opdracht te waken over de samenwerking van de erkende centra voor de begeleiding van slachtoffers van mensenhandel. Samen met de drie centra (Pag-Asa, Payoke, Sürya) startte Myria in 2019 met de uitbouw van een opvolger voor het elektronische dossierbeheersysteem ELDORADO, waarin de centra de dossiers van de slachtoffers die ze begeleiden en de meldingen die ze

ontvangen beheren. Myria coördineert dit project met de Europese middelen die ter beschikking worden gesteld in het kader van een *Internal Security Fund*-project: project ISF-P-33-10 (Eldora.dos).

Coördinatievergaderingen, vormingen en diverse initiatieven

Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind

Myria nam in 2019 met raadgevende stem deel aan de werkzaamheden van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, met name aan de plenaire vergadering van 19 december 2019.

Plenaire vergadering van het expertisenetwerk van de magistratuur "Mensenhandel en mensensmokkel"

Myria werd uitgenodigd om deel te nemen aan het publieke gedeelte van de plenaire vergadering van het expertisenetwerk "Mensenhandel en mensensmokkel" van 29 november 2019, waar de in die materie bevoegde referentiemagistraten bijeenkwamen.

Fedtalks Fedasil

Myria stelde zijn *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood* voor tijdens een Fedtalk die Fedasil hield op 21 februari 2019.

Academische samenwerkingen

Publicatie over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen

Myria leverde een bijdrage voor een editie van de wetenschappelijke boekenreeks *Migratie- en migrantenrecht*⁶ en schreef het hoofdstuk⁷ over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die slachtoffer waren van mensenhandel of mensensmokkel. Op 21 mei 2019 werd een studiedag aan deze publicatie gewijd.

Vorming KU Leuven

Twee medewerkers van Myria werden uitgenodigd om aan het 'Leuven Centre For Public Law' (KUL) een masterclass mensenrechten te geven op 29 november 2019. Thema's waren onder meer het Europese beleid op het vlak van internationale bescherming, humanitaire visa en de rechten van migranten die irregulier in België verblijven.

Opleiding ULB

Myria werd op 10 mei 2019 als externe spreker uitgenodigd aan de ULB, voor een bijzondere les strafrecht rond mensenhandel.

Overige initiatieven

Opleiding Rode Kruis

Op 4 juni 2019 nam Myria deel aan een themadag over mensenhandel, georganiseerd door het Rode Kruis voor de opvangcentra voor asielzoekers uit zijn netwerk. Myria gaf er een uiteenzetting over het wettelijke kader en over de praktische aanpak van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel.

PAALCO-project Namen

In het kader van het PAALCO-project was Myria op 12 december 2019 te gast in Namen op een sensibiliseringsvoormiddag rond de aanpak van de criminaliteit in de carwashsector. Dit pilootproject is een samenwerking tussen de gouverneur van de provincie Namen en de federale politie en ging over de administratieve aanpak van de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit. Myria hield er een presentatie in het Frans met als titel "*La traite des êtres humains aux fins d'exploitation économique : un phénomène identifié au sein du secteur du car wash*".

6 E. Desmet, J. Verhellen, S. Bouckaert (eds.), Rechten van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in België, *Migratie- en migrantenrecht*, deel 18, Die Keure, 2019, 446 p.

7 P. Le Cocq, Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel, hoofdstuk 13, pp. 237-258.

8. Myria en netwerken op internationaal niveau

Migratie en mensenhandel zijn mondiale fenomenen. Om ze goed te begrijpen en in de juiste context te plaatsen, zijn internationaal overleg en informatie-uitwisseling essentieel. Daarom onderhoudt Myria een Europees en een internationaal netwerk en maakt het deel uit van verschillende samenwerkingsverbanden.

UNHCR

Binnen een partnerschap met het UNHCR is Myria in april 2017 van start gegaan met een project rond gezinshereniging met begunstigden van internationale bescherming (erkende vluchtelingen en subsidiair beschermden). In het kader van dat partnerschap fungeert een juriste binnen Myria als referentiepersoon. De voortzetting van het familie- en gezinsleven vormt een essentieel onderdeel van een effectieve bescherming van vluchtelingenfamilies. De dubbele doelstelling van dit project is dan ook het faciliteren van de gezinshereniging met begunstigden van internationale bescherming in België en het bevorderen van de kwaliteit van de Belgische procedure voor gezinshereniging en humanitaire visa. Myria probeert in samenwerking met het UNHCR deze doelstellingen te bereiken door beleidswerk, door de versterking van eerstelijnsactoren en door het verlenen van advies in individuele dossiers.

Myria verleent advies, zowel via zijn gespecialiseerde helpdesk (per e-mail of via de telefoon) als tijdens de algemene permanenties. Myria volgt ook individuele dossiers op van aanvragen voor visa gezinshereniging en voor humanitaire visa voor de familieleden, al dan niet via een tussenkomst bij het UNHCR of bij de betrokken overheidsinstanties. Concreet volgde Myria in 2019 341 nieuwe families op via de informatievragen, waarbij in totaal 1.034 'activiteiten' werden geregistreerd (mails en telefoons). Daarnaast opende Myria 26 nieuwe dossiers. Samen met de dossiers van vorige jaren die nog niet afgesloten zijn, werden daarbij 1.064 'activiteiten' geregistreerd.

Myria tracht de eerstelijnsactoren onder wie advocaten, juristen en sociaal assistenten die op het terrein aanvragen begeleiden bij te staan door te fungeren als platform en als spreekbuis, door vergaderingen te organiseren en door informatie zo breed mogelijk te verspreiden. Zo organiseerde Myria op 2 april 2019 een partnervergadering met 33 deelnemers. Er werd ook een PowerPointpresentatie ter beschikking gesteld. Op 27

juni 2019 hielden Myria en het UNHCR hun jaarlijkse vergadering met de Dienst Vreemdelingenzaken en Buitenlandse Zaken. Er werden eveneens vragenlijsten beantwoord door de instanties. Daarbij werden knelpunten besproken en werd naar oplossingen gezocht, waarna er ook regelmatig teruggekoppeld werd naar de eerstelijnsactoren.

Op 20 december 2019 publiceerde Myria een volledig herziene uitgave van de brochure *Gezinshereniging met begunstigden van internationale bescherming in België* in het Frans en in het Nederlands. Die publicatie vormt een heuse handleiding voor deze procedures. De Engelse versie werd uitgegeven in het voorjaar van 2020.

In dit verslag werd al verwezen naar de uiteenzetting van 21 oktober 2019 tijdens 'de diplomatieke dagen' over Myria's samenwerking met het UNHCR en over deze thematiek. Er werd ook al gerefereerd aan de uiteenzettingen van Myria tijdens de hoorzitting in de Kamercommissie Binnenlandse Zaken in januari 2019 over humanitaire visa, alsook aan de hoorzitting van 26 november 2019 over de wetsvoorstellen inzake gezinshereniging. Voorts nam Myria in 2019 deel aan vormingen over het thema gezinshereniging en organiseerde het zelf een vorming.

Daarnaast was Myria aanwezig op verschillende overlegmomenten die op regelmatige basis georganiseerd werden door het UNHCR, zoals de werkgroep integratie en het seizoensoverleg rond juridische bijstand voor verzoekers van internationale bescherming. In het kader van dat laatste thema presenteerde de directeur van Myria de slotconclusies van de Ronde Tafel "Juridische bijstand en informatie aan verzoekers om internationale bescherming in België" georganiseerd door het UNHCR op 9 oktober 2019.

Myria rapporteert samen met Unia en het Steunpunt tot bestrijding van armoede aan de VN-Verdragsinstellingen

In 2019 betrof dit het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politiek rechten (BUPO)

Op 10 september 2019 publiceerden Myria, het Steunpunt tot bestrijding van armoede en Unia samen een parallel rapport dat de instellingen overmaakten aan de Verenigde Naties, onder meer over de impact van antiterrorismemaatregelen op mensenrechten, discriminatie en racistisch geweld.

Ontmoeting met de Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie

Op 13 februari 2019 ontmoette Myria samen met Unia een delegatie van de Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (ECRI) in het kader van haar zesde landenbezoek aan België. Bij die gelegenheid maakten beide organisaties een gemeenschappelijke nota over met aanbevelingen en bezorgdheden die verband houden met de bevoegdheid van de ECRI.

Europees Migratienetwerk (EMN)

Myria is een van de partners binnen EMN België, het Belgische Nationaal Contactpunt van het Europees Migratienetwerk (EMN). Op Belgisch niveau wordt het engagement binnen EMN verzekerd door een gemengd contactpunt met medewerkers van verschillende instellingen: Myria, Fedasil en de FOD Binnenlandse Zaken, inclusief de Dienst Vreemdelingenzaken en het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS). Myria is lid van de stuurgroep van het Contactpunt en neemt actief deel aan de dagelijkse werking, in samenwerking met de bovenvermelde instellingen. In 2019 waren in naam van Myria twee medewerkers voltijds actief binnen EMN. De coördinatie van het contactpunt gebeurt in de schoot van de FOD Binnenlandse Zaken, waarbij in 2019 een medewerker van Myria ad interim de rol van coördinator opnam.

EMN werd opgericht door een beschikking van de Raad van de EU (2008/381/EG) met als doel actuele, objectieve, betrouwbare en vergelijkbare informatie te verschaffen over migratie en asiel om de beleidsvorming in België en in de Europese Unie te ondersteunen, en om die informatie ook te delen met het publiek.⁸ EMN bestaat uit een netwerk van contactpunten in de verschillende lidstaten (en Noorwegen) en wordt gecoördineerd door de Europese Commissie. EMN vervult zijn taken in het kader van een tweejarig werkprogramma en met middelen van de Europese Unie (AMIF).

In 2019 heeft EMN zijn jaarverslag 2018 over migratie en asiel in de EU (op het niveau van de lidstaten en op Europees niveau) gepubliceerd, naast een reeks studies over specifieke thema's. De onderwerpen van die thematische studies worden elk jaar goedgekeurd door het Europees Stuurcomité van EMN. Vertrekkend van een gemeenschappelijke vragenlijst maakt elke lidstaat een nationaal rapport. Op basis van die nationale studies

publiceert EMN een vergelijkend syntheserapport op Europees niveau.

In 2019 publiceerde EMN België thematische studies over:

- Begunstigden van internationale bescherming die terugreizen naar het land van herkomst
- Impact van visumliberalisering op de landen van herkomst
- Arbeidsmarkintegratie van derdelanders in België en binnen Europa
- Socio-economische trajecten van begunstigden van internationale bescherming

In 2019 werd ook gewerkt aan thematische rapporten over:

- Toegang tot staatsburgerschap
- Een vergelijkend overzicht van nationale beschermingsstatussen
- Migratieroutes voor start-ups en innovatieve ondernemers in België en binnen de EU
- Het aantrekken en behouden van internationale studenten

Wat deze rapportage en dat thematische vergelijkend onderzoek betreft, hebben medewerkers van Myria binnen het contactpunt actief bijgedragen aan de redactie van het beleidsrapport; aan de Belgische studie over arbeidsmarkintegratie van derdelanders; aan de studies over begunstigden van internationale bescherming die terugreizen naar het land van herkomst of over toegang tot staatsburgerschap en aan het vergelijkend overzicht van nationale beschermingsstatussen. Zoals hoger werd vermeld, was Myria binnen het contactpunt ook de promotor van de Belgische studie over de socio-economische trajecten van begunstigden van internationale bescherming, die werd uitbesteed aan het Centre de Recherche en Démographie (UCLouvain) en in 2019 werd gepubliceerd.

Myria werkte binnen het contactpunt in 2019 verder mee aan tal van andere opdrachten en evenementen in het kader van EMN, waaronder het beantwoorden van specifieke vragen tussen lidstaten ('*ad hoc queries*'), het aanreiken van inhoudelijke informatie voor België voor het online '*Immigration Portal*',...

Op 7 mei 2019 verzorgde Myria in Dublin een tussenkomst "Statelessness in Belgium: a long way to a residence status" in het kader van het platform staatloosheid van EMN.

Myria was op 15 oktober 2019 uitgenodigd op de jaarlijkse nationale conferentie van EMN die het Hongaarse Contactpunt had georganiseerd rond het thema

⁸ Zie de website van EMN: <https://emnbelgium.be>.

"Transnational cooperation in the identification, assistance and referral of third-country national victims of human trafficking". Als lid van het panel rond partnerships heeft Myria een presentatie gehouden met als titel *"The use of internet and social media in the fight against human trafficking — the need for partnerships"*.

In december 2019 vond de jaarlijkse nationale EMN-conferentie van het Belgische Contactpunt plaats, gewijd aan de belangrijkste ontwikkelingen op het vlak van migratie en asiel in België in 2019. Twee van Myria's medewerkers bij het contactpunt verzorgden er presentaties. Nog twee andere experts namen er het woord namens Myria om er de Myriadoc Transitmigratie voor te stellen. De directeur van Myria modereerde de conferentie.

OESO

De FOD WASO bundelt de krachten met Myria met het oog op de rapportage van België aan de OESO en in het kader van de werkgroepen van de OESO op het vlak van migratie. Sinds 1973 werkt de OESO een permanent rapportagesysteem uit dat beter bekend is onder zijn Franse acroniem SOPEMI (*Système d'observation permanente des migrations*), waarvoor de FOD WASO elk jaar in september een beroep doet op Myria, vooral voor het overzicht van de beleidsontwikkelingen, maar ook voor cijfers.

Informeel netwerk van nationale rapporteurs en vergelijkbare mechanismen inzake mensenhandel

Myria neemt actief deel aan de vergaderingen van het informeel netwerk van nationale rapporteurs en vergelijkbare mechanismen inzake mensenhandel. Die vergaderingen worden georganiseerd door de Europese coördinatrice van de strijd tegen de mensenhandel, mevrouw Myria Vassiliadou, en door het voorzitterschap van de EU. De thema's die tijdens de vergaderingen in mei en in december 2019 aan bod kwamen waren onder meer de criminalisering van de gebruikers van diensten geleverd door slachtoffers van mensenhandel en de voorbereiding van het derde verslag van de Commissie.

Europees Netwerk van Nationale Mensenrechteninstellingen (ENNHRI)

Myria is lid van ENNHRI, een regionaal netwerk dat de nationale mensenrechteninstellingen uit heel Europa verenigt en een veertigtal leden telt. Het netwerk ijvert

voor de bevordering en voor de bescherming van de mensenrechten in Europa door de ontwikkeling van nationale mensenrechteninstellingen te ondersteunen en hun samenwerking rond specifieke thema's aan te moedigen.

Myria maakt deel uit van verschillende werkgroepen binnen ENNHRI, met name de *legal working group*, de *asylum and migration working group* en de *working group on economical and social rights*. Zo nam Myria deel aan de vergadering van de juridische werkgroep in Dublin in februari 2019 (met name over de procedure inzake een tussenkomst door derden voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens), aan de vergadering van de asiel- en migratiegroep die in april 2019 in Zagreb werd gehouden en die een opleiding over monitoring en communicatie omvatte, en aan de vergadering in oktober 2019 in Madrid over de rechten van migranten aan de grenzen.

Op 21 en 22 mei 2019 namen twee medewerkers van Myria deel aan de ENNHRI-workshops *"Communicating economic and social rights"* die plaatsvonden in Brussel. Myria nam begin juni 2019 deel aan de ENNHRI Academy rond het thema *"The effective implementation of economic and social rights in the OSCE region: the role of NHRIs"* georganiseerd door ENNHRI en ODIHR aan de Global Campus of Human Rights in Venetië.

Myria nam ook deel aan de algemene vergadering en aan de jaarlijkse conferentie (*General Assembly Meeting and Annual Conference 2019*) die op 13 en 14 november in Brussel hun beslag kregen. Op een *side event* lichtte Myria's dienstdoend directeur een *best practice* toe van Vlaamse overheden en sportfederaties. Daarbij werd duidelijke informatie gedeeld om begeleiders en trainers van jonge sporters in onwettig verblijf te informeren over hoe medische zorg gegarandeerd wordt wanneer sporters een letsel oplopen tijdens sportactiviteiten.

VN-Bureau voor drugs- en misdaadbestrijding (UNODC)

Workshop in Algiers

Op 25 en 26 juni 2019 nam Myria actief deel aan een workshop in Algiers over de opzet van een nationaal verwijzingsmechanisme voor de slachtoffers van mensenhandel, voor het *Comité interministériel algérien sur la Traite des personnes* (Algerijns interministerieel comité voor mensenhandel). Myria heeft er als expert verslag uitgebracht over de Belgische ervaringen met het nationale verwijzingsmechanisme en over de bestaande samenwerkingsmodellen.

Expertengroep in Wenen

Van 25 tot 27 november 2019 was Myria uitgenodigd op een vergadering van experts op vlak van mensenhandel en internet. Tijdens de vergadering werd een ontwerpverslag over mensenhandel en digitale technologieën besproken. Myria gaf er ook een presentatie getiteld *"Social media and internet as a method of investigation of THB"*. Voor het verslag dat in 2020 verschijnt, werd een interview afgenomen van de aanwezige expert.

Raad van Europa, GREVIO

De Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO) hoorde Myria op 8 oktober over de thematiek van geweld ten aanzien van migrantenvrouwen en vrouwelijke asielzoekers. Het Verdrag van Istanbul vormt een hoeksteen voor die werkzaamheden. Het GREVIO-rapport werd gepubliceerd in het najaar van 2020.

Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken (EASO)

Op 16 en 17 april 2019 heeft Myria met een vertegenwoordiger van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen in Malta deelgenomen aan een themabijeenkomst over mensenhandel en internationale bescherming. Het doel van de workshop was het analyseren en het beoordelen van de behoeften van slachtoffers van mensenhandel inzake internationale bescherming.

IOM

De Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) neemt actief deel aan de Contactvergadering Internationale bescherming die door Myria wordt georganiseerd. In dat verband nam een experte van Myria op 5 december 2019 deel aan de partnermeeting 'Vrijwillige Terugkeer' van de IOM die in samenwerking met Fedasil werd georganiseerd en ze presenteerde er een expertenbijdrage over algemene cijfertrends inzake asiel en migratie.

Internationale delegaties

In het kader van zijn opdracht als onafhankelijk nationaal rapporteur inzake mensenhandel heeft Myria in 2019 ook verschillende internationale delegaties ontvangen of ontmoet: een Turkse delegatie (TAIXEX-project) in juni 2019, een Nigeriaanse delegatie (september 2019) en een

Aziatische delegatie (*EU-Asean policy dialogue on human rights*) in november 2019.

Equinet (European Network of Equality Bodies) – Freedom of movement Cluster meeting

Myria neemt deel aan de clustermeetings rond vrij verkeer van werknemers georganiseerd door Equinet in het kader van zijn opdracht als *'freedom of movement body'* in de zin van de richtlijn 2014/54, een opdracht die het samen met Unia uitoefent. De tweede en de derde meeting vonden plaats in april en in december 2019.

Europese Commissie – Meeting of the Bodies of free movement of workers

Op 21 november 2019 nam Myria in het kader van zijn opdracht inzake de richtlijn 2014/54 deel aan de *'Meeting of the bodies of free movement of workers'* die jaarlijks wordt georganiseerd door de Europese Commissie, directoraat-generaal Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Inclusie om de verschillende aangeduide *bodies* in de lidstaten te verenigen.

Benelux

Op 14 juni 2019 was Myria als spreker uitgenodigd op de plenaire vergadering van de Benelux Interparlementaire Assemblee in Luxemburg. Het themadebat ging over mensenhandel en innovatieve technologieën ter bestrijding van dat fenomeen. Myria gaf er een uiteenzetting over de Belgische ervaringen ter zake.

Op 1 oktober 2019 was Myria uitgenodigd om te spreken op een door het Secretariaat-Generaal van de Benelux georganiseerde themadag over de kwetsbaarheid van migranten en de risico's op uitbuiting in het kader van mensenhandel. Myria bracht er verslag uit over de opsporing en de identificatie van slachtoffers van mensenhandel onder verzoekers om internationale bescherming en onder transitmigrant in België.

Nigeriaanse delegatie.

9. Werkingsverslag van een levende instelling

Een werkingsjaar van een levende instelling vatten in cijfers en in woorden, dat is het opzet van dit activiteitenverslag van Myria. Daarmee legt de instelling verantwoording af voor hetgeen ze volbracht, opzette of betrachtte met de middelen die de overheid ter beschikking stelde. Elke dag gaat Myria aan de slag met het vertrouwen dat de wetgever geeft en heeft, en dat voor een onafhankelijke instelling noodzakelijk is om te waken over de grondrechten van vreemdelingen, te informeren over migratiestromen en te strijden tegen mensenhandel en mensenmokkel.

Het zijn essentiële opdrachten waarvoor Myria instaat, samen met bijzonder veel actoren: niet-gouvernementele organisaties, onderzoekers, advocaten, maatschappelijk assistenten, burgers en dienstverleners.

De onafhankelijkheid van Myria vormt de ‘stevige basis’ waarop zijn werking rust. Een andere essentiële voorwaarde die de wetgever Myria oplegde bepaalt zijn unieke *modus operandi*: Myria voert zijn opdrachten uit in een geest van dialoog en overleg met alle overheidsactoren en private actoren die betrokken zijn bij het opvang- en integratiebeleid van immigranten.

Dit activiteitenverslag getuigt hopelijk overtuigend en voldoende indringend van deze samenwerking en van die dialoog. Het is evenwel onmogelijk om de veelheid en de rijkdom van al deze vormen van samenwerking te vatten in een activiteitenrapport, noch om alle contacten en uitwisselingen op te sommen.

Om dit activiteitenverslag zo exhaustief mogelijk te maken, brengen we daarom nog een aantal acties onder de aandacht die Myria in 2019 ondernam en die hierboven nog niet aan bod kwamen.

Myria correspondeerde in 2019 onder meer:

- met de minister van Buitenlandse Zaken over de problematiek van een Oeigoers gezin dat niet in België herenigd kon worden omdat de Chinese politie de gezinsleden had aangehouden naar aanleiding van hun visumaanvraag. Myria ging in die briefwisseling dieper in op de rol van de ambassade en op het verloop van de visumprocedure;
- met de Dienst Vreemdelingenzaken over een incident dat zich voordeed bij de uitwijzing van een persoon van Ethiopische nationaliteit die was opgesloten in het CIVottem;
- met het Comité P en het parket-generaal van Bergen over de vaststellingen met betrekking tot het politieoptreden dat leidde tot het overlijden van de kleuter Mawda Shawri;
- met de Commissie voor de evaluatie van het beleid inzake de vrijwillige terugkeer en de gedwongen verwijdering van vreemdelingen, de zogenaamde Commissie-Bossuyt, naar aanleiding van haar tussentijdse verslag. Myria publiceerde zijn nota aan de commissie in 2019.

Myria bracht in december 2018 een memorandum uit met het oog op de federale regeringsvorming na de federale verkiezingen van 2019. Tussen de val van de regering-Michel I en de totstandkoming van een nieuwe regering zette Myria zijn beleidswerk voort rond de centrale thema's van dit memorandum, die we hier hernemen tot besluit, terwijl we de blik op de toekomst richten:

1. Organiseer het migratiebeleid met medewerking van alle actoren
2. Maak van mensenhandel een prioriteit op het terrein
3. Focus op de strafrechtelijke aanpak van mensensmokkelaars, niet op de strijd tegen de slachtoffers van die smokkel
4. Respecteer het recht op een gezinsleven
5. Omkader de administratieve detentie van vreemdelingen beter
6. Maak een betere analyse mogelijk van de migratiestromen en van de vreemdelingenpopulatie in België
7. Richt een nationaal mensenrechteninstituut op volgens de Principes van Parijs
8. Stabiliseer en bestendig Myria

10. Publicaties en tools

Myria voert een groot deel van zijn activiteiten uit door middel van zijn publicaties die uiteraard verband houden met zijn drie hoofdopdrachten. Sinds 2015 wordt daarbij extra aandacht besteed aan de diversificatie van het doelpubliek. Daarnaast zijn de formats diverser geworden en is de toegankelijkheid vergroot door alle publicaties in meerdere talen online te plaatsen. De publicaties van Myria zijn gratis beschikbaar op papier of downloadbaar via www.myria.be.

Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers

Voor slachtoffers is het vaak lang wachten op gerechtigheid. Myria probeerde in zijn traditionele *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel* mee hun slagkracht te vergroten. Daartoe deed het concrete aanbevelingen aan de overheid, onder meer inzake rechtsbijstand.

Migratie in cijfers en in rechten 2019

Dit was het vijfde jaarverslag dat Myria onder de titel *Migratie in cijfers en in rechten* publiceerde. Sinds het eerste volwaardige verslag *Migratie in 2007* is het een bewuste keuze om cijferanalyses van de migratierealiteit te koppelen aan juridische analyses van het migratiebeleid. De editie 2019 werd gelijktijdig gepubliceerd met een Myriadoc (zie hiernaast).

Myriadoc

Sinds 2016 heeft Myria zijn publicatiepallet uitgebreid met zogenaamde 'Myriadocs'. Dat zijn beknoptere publicaties dan de jaarverslagen met thematische analyses van juridische, politieke of actuele topics. Ze worden uitsluitend digitaal gepubliceerd. In 2019 is één Myriadoc verschenen.

Myriadoc 9: Een nieuw paradigma voor het Europese asielmodel?

Het Europese asielmodel is gestoeld op een reeks afspraken tussen de lidstaten en op een zekere solidaire houding omtrent wie de verantwoordelijkheid opneemt voor de behandeling van verzoeken om internationale bescherming. Die aanpak blijft de Europese Unie verdelen. Tegelijk is er een heuse paradigmawissel bezig.

Brochure Gezinshereniging met begunstigen van internationale bescherming in België

In deze brochure werd voor een breed publiek toegelicht hoe de procedure inzake gezinshereniging met begunstigen van internationale bescherming werkt. Een handige tool die intussen beschikbaar is in drie talen.

Myriade

Myria's bekende nieuwsbrief de *Myriade* verschijnt sinds 2019 maandelijks in het Nederlands en in het Frans. Dit binnen het werkveld gewaardeerde informatiekanal en werkinstrument kan op ongeveer 1.000 abonnees rekenen.

COLOFON

Brussel, december 2020

Evaluatieverslag 2020, Onafhankelijk Nationaal Rapporteur Mensenhandel

Achter gesloten deuren

Myria in actie

Uitgever en auteur:

Myria

Koningsstraat 138, 1000 Brussel

T: +32 (0)2 212 30 00

F: +32 (0)2 212 30 30

myria@myria.be

www.myria.be

Redactie: Stef Janssens, Patricia Le Cocq, Victoria Bourgeois, Alexandra Büchler, Sophie Coppens, Joris Delporte, Koen Dewulf, Victoria Masalkovski, Joke Swankaert en Nathalie Van Parys.

Externe bijdragen: Bruno Devillé (Teamleider ECOSOC/Mensenhandel, (Brussel) — Inspectiedienst RSZ), Peter Van Hauwermeiren en Stéphanie Schulze (RSZ – Algemene Directie van de Inspectiediensten — Themadirectie mensenhandel), Charles-Eric Clesse (Arbeidsauditeur van Henegouwen, docent aan de ULB), Johan Debuf (Eerste hoofdinspecteur van politie, Politiezone Brussel-Noord), Christian Meulders (Directeur vzw Sürya).

Vertaling: Alphavit

Grafisch ontwerp en opmaak: StudiOrama

Illustraties: Teresa Sdrilevich

Drukwerk: Bulckens

Verantwoordelijke uitgever: Koen Dewulf

Met dank aan: Myria wil zijn partners danken om ons cruciale cijfergegevens voor dit rapport te bezorgen.

Ce rapport est également disponible en français. This report will be available in English.

Dit rapport is ook digitaal beschikbaar op de website van Myria:
www.myria.be.

Myria juicht de verspreiding van kennis toe, maar dringt aan op respect voor de samenstellers en auteurs van alle bijdragen in deze publicatie. Gebruik van teksten, tabellen en figuren uit deze publicatie als informatiebron is alleen toegestaan met vermelding van de auteur en de bron. De gehele of gedeeltelijke reproductie, verkoop, publicatie, aanpassing van de teksten, foto's, tekeningen of andere auteursrechtelijk beschermde elementen in deze publicatie is niet toegelaten zonder de voorafgaande schriftelijke toelating van Myria. Neem contact op met Myria voor gebruik van het beeldmateriaal.

Deze publicatie is gedrukt op FSC-papier Mix Crédit CU-COC-812048.

Myria

Koningsstraat 138 • 1000 Brussel

T +32 (0)2 212 30 00

myria@myria.be

Myria, het Federaal Migratiecentrum, is een onafhankelijke openbare instelling. Het analyseert migratiebewegingen, verdedigt de rechten van vreemdelingen en strijdt tegen mensenhandel en mensensmokkel. Myria komt op voor een overheidsbeleid dat steunt op feitenkennis en respect voor de mensenrechten.

Het doel van het *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel* is een onafhankelijke evaluatie brengen van de evolutie en de resultaten van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel.

www.myria.be

 [@MyriaBe](https://twitter.com/MyriaBe)

 www.facebook.com/MyriaBe

 www.linkedin.com/company/myria-federal-migration-centre

MYRIA

Federaal Migratiecentrum